

ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”

2

aprilie
iunie

2013

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ
CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DE CONSILIUL NAȚIONAL DE ATESTARE
A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

*Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.*

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

CUPRINS

Abordări conceptuale privind relațiile internaționale	7
<i>Gl.mr.dr. GABRIEL GABOR</i>	
Revoluția în afacerile militare – un nou mod de ducere a războiului	18
<i>Gl.mr.dr. GABRIEL GABOR</i>	
<i>Col.dr. DOINA MUREȘAN</i>	
Elemente de artă militară întâlnite în războiul de gherilă modern.....	28
<i>Col.dr. VALERICĂ CRUCERU</i>	
Necesitatea Suportului Logistic Integrat (SLI) al echipamentelor militare	37
<i>Col.drd.ing. CONSTANTIN NEGREA</i>	
<i>Col. (r) prof.univ.dr.ing. EUGEN SITEANU</i>	
Modalități de funcționare a sistemului de informare și relații publice în cadrul NATO și al UE.....	46
<i>Lt.col.drd. MARIAN DANIEL MARIN</i>	
Locul, rolul și misiunile Batalionului de Infanterie în operații	57
<i>Col.drd. IOAN-MARIAN CRISTUREAN</i>	
Aplicarea etapizată a legii-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice	71
<i>Col.drd. ION VASILE</i>	

Opinii privind Sprijinul Logistic Integrat al echipamentelor militare pe durata ciclului de viață.....	84
<i>Col.drd.ing. CONSTANTIN NEGREA</i> <i>Col.(r) prof.univ.asoc.dr. BENONE ANDRONIC</i>	
NATO, Europa și încheierea Războiului Rece. Perspectivă istorică și evaluare geopolitică	97
<i>Col.dr. LAURENȚIU-CRISTIAN DUMITRU</i>	
Analiza decizională privind optimizarea procesului de achiziție pentru avionul de luptă multirol	107
<i>Col.drd. OLIVIAN STĂNICĂ</i>	
Analiză critică asupra cazurilor de încetare de drept a contractului individual de muncă	121
<i>Cms. de poliție lect.univ.dr. COSMIN CERNAT</i> <i>RĂZVAN-IONUȚ GHIOC</i> <i>RĂDUCU-MARIAN FLOREA</i>	
Managementul integrat al apărării – concept, componente și corelări sistemice	133
<i>OVIDIU-MIHAI COCENESCU</i>	
Mediul de securitate și riscurile asimetrice în viziunea Ucrainei	145
<i>Mr.drd. TITEL-IULIAN IOVA</i>	
Teoriile procesuale ale motivației în muncă. Implicații în activitatea managerială	153
<i>Lect.univ.dr. ADRIANA RÎȘNOVEANU</i>	
A învăța cum să înveți.....	163
<i>Lect.univ.dr. SORINA-MIHAELA MARDAR</i>	
Analiza conținutului și formei comunicării	170
<i>Col. (r) drd. CONSTANTIN AFRIM</i>	
Implementarea Planului Marshall în Europa, adevăratul motiv al formării CAER.....	179
<i>Cpt.lect.univ.drd. ANDI MIHAIL BĂNCILĂ</i> <i>Cpt.drd. ADRIAN DIACONU</i>	

Necesitatea perfecționării Sistemului de Intelligence ca urmare a diversificării riscurilor și amenințărilor asimetrice	191
<i>Lt.col.drd. SORINEL POPESCU</i>	
Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Abordare juridică.....	199
<i>Drd. COSTIN-MĂDĂLIN ZOTOI</i>	
Mecanisme și procedee de acțiune ale componentelor Sistemului de Comandă și Control în situații de criză.....	208
<i>Mr.drd. NICULAI-TUDOREL LEHACI</i>	
Atacuri informatice în spațiul cibernetic și metode de contracarare a acestora	215
<i>Lt.col.drd. VALENTIN MANEA</i>	
Abordări noi în logistica militară contemporană	220
<i>Lt.col.lect.univ.drd. CEZAR-MIHAI PÂRLOG</i>	
<i>Mr. MARIAN MOCANU</i>	
Statutul și rolul competenței de comunicare interculturală a militarilor români participanți la operații de stabilitate și sprijin	231
<i>Asist.univ.drd. POLIXENIA OLAR</i>	
Abordări ale corupției ca factor principal de involuție economică și socială.....	240
<i>GEORGIANA DANIELA MINCULETE (PIKO)</i>	
Teoriile privind migrația umană	247
<i>Lect.univ.dr. MARIA STOICOVICI</i>	
Efectele extinderii UE și NATO în Mediterana de Est și în zona lărgită a Mării Negre.....	253
<i>Lect.univ.asociat dr. CORINA GHEORGHE</i>	
Caracteristici ale Programului integrator de evidență și de raportare a contribuțiilor salariale.....	263
<i>Asist.univ.dr. TANIA STOEAN</i>	

Măsuri de protecție și de securitate ale sistemelor C4I în operațiile bazate pe efecte	269
<i>Col.drd. SORIN SILVIU BĂLĂȘESCU</i>	
Reengineering-ul logisticii instituției publice independente de tip financiar-bancar.....	278
<i>Drd. SERGIU GEANTĂ</i>	
Conflicte regionale și soluții globale – spațiul ex-iugoslav	284
<i>Drd. CRISTI DANIEL LĂȚEA</i>	

ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

CONCEPTUAL APPROACHES TO INTERNATIONAL RELATIONS

Gl.mr. dr. Gabriel GABOR*
Statul Major General

Statele creează arhitecturi internaționale pentru a întări densitatea și răspândirea informației care reduce tendința de incorectitudine. În acest fel, regimurile pot reduce „costurile de negociere și punere în aplicare a acordurilor” atât timp cât ele reduc nevoia statelor de a monitoriza, dacă acordurile sunt respectate de către ceilalți participanți, în acest fel promovând încrederea și cooperarea. Prin întărirea densității și a distribuției de informație la nivel internațional prin instituțiile internaționale, statele au posibilitatea de a modifica anarhia ca să se potrivească intereselor lor.

States create international architecture to strengthen the density and spreading of information which reduces the tendency of impropriety. In this manner, arrangements can reduce the costs of negotiating and implementing agreements as long as they reduce the need for states to monitor whether the agreements are respected by the other participants, thus promoting trust and cooperation. By strengthening the density and the distribution of information at the international level through international institutions, states have the ability to change anarchy that fits their interests.

Cuvinte cheie: state; relații internaționale; teorii normative; raționalism; informație.

Keywords: states; international relations; normative theories; relationalism; information.

În „Dicționarul Collins English”, teoria este definită drept „un sistem de reguli, proceduri și supoziții folosite pentru a produce un rezultat” sau ca „un set de ipoteze susținute de argumente logice sau matematice pentru a explica și a prezice o largă varietate de fenomene relaționate în termeni generali”¹.

* e-mail: gaborsmg@yahoo.com

¹ Collins English Dictionary, Harper Collins Publishers, 2000.

Teoriile organizează informații complexe prin intermediul clasificării, făcând legătura cu alte informații și utilizându-le apoi pentru a oferi predicții. Dar teoriile nu sunt separate de fapte. Ele furnizează principii de organizare și de categorisire prin care majoritatea faptelor pot fi clasificate².

Există trei tipuri de teorii recunoscute în mod general: teorii normative, intuitive și cauzale. Teoriile normative descriu modul în care oamenii ar trebui să acționeze sau felul în care lucrurile ar trebui să fie, de obicei, pe baza unor prescripții morale. Teoriile intuitive apar atunci când cineva are o presimțire în legătură cu ceva. Al treilea tip de teorii este cel al teoriilor cauzale. Acestea sunt teorii empirice care argumentează că unele fenomene sunt dependente de alte fenomene: primele sunt cauza pentru cele din urmă³.

Teoriile pot fi clasificate în diverse alte feluri. Există teorii deductive și inductive. Teoriile deductive provin din axiome și presupoziii abstracte, generale. Teoriile inductive sunt formulate din fapte și date care acordă o importanță scăzută presupozitiilor generale. Teoriile contemporane cu privire la relațiile internaționale pot fi clasificate în două mari categorii: raționalism și nonraționalism⁴. În prezent, se manifestă tot mai pregnant caracterul dinamic al teoretizărilor, având la bază modificările frecvente care au loc în relațiile internaționale. În acest context, actualele evoluții internaționale provoacă ceea ce a postulat teoria (oricare ar fi ea).

Teoriile raționaliste

Literatura cu privire la relațiile internaționale este dominată de raționalism și de cele două teorii clasice incluse în acest curent: realism și liberalism.

Realismul

Realismul poate fi caracterizat prin următoarele aspecte:

- statele sunt principalii actori ai relațiilor internaționale și ele există într-o situație structurală de anarhie;
- anarhia⁵ internațională este forța principală care conduce comportamentul statelor;
- mediul internațional, fiind anarhic, penalizează statele, dacă acestea eșuează să-și protejeze interesele vitale; în acest scop, statele tind să posed

² M. Sullivan, *International Relations: Theories and Evidence*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1976, pp. 4-5.

³ *Ibidem*.

⁴ A. Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999.

⁵ În anarhie, statele trebuie să urmeze principiului „propriului ajutor” pentru că nu există nicio autoritate mai înaltă (stat universal) care poate rezolva problema securității. Ele nu se pot specializa și trebuie să concureze și să fie independente atât timp cât interdependența implică vulnerabilitate.

forțe militare, pentru a-și proteja interesele și tind să se comporte ca actori instrumentali raționali, unitari;

- în anarhie, statele sunt preocupate de supraviețuire, putere și securitate. Ele nu pot fi niciodată sigure de intențiile altor state și în consecință adesea eșuează în încercările lor de a coopera, chiar dacă au interese comune;

- instituțiile internaționale influențează ideea de cooperare doar marginal; statele vor încerca să modifice instituțiile internaționale conform propriilor interese și ca urmare, instituțiile tind mai degrabă să fie mediatori pentru conflictele dintre interesele statelor decât forțe autonome care acționează în direcția modificării comportamentelor statelor⁶.

Statul este întotdeauna înzestrat cu *două tipuri de puteri agențiale: internă și internațională*. Puterea agențială internă a statului se referă la abilitatea acestuia de a determina politica internă și externă și de a modela realitățile interne fără influența actorilor interni nonstatali. Puterea agențială internațională a statului se referă la abilitatea de a conduce politica externă și de a modela realitățile internaționale în lipsa oricăror constrângeri. Fiecare dintre teoriile relațiilor internaționale conferă statului diferite nivele de putere agențială internă și internațională.

Realismul clasic (1940-1970) problematizează statul, îl înzestreză nu doar cu diferite nivele de putere agențială internă, dar, mai presus de orice, insistă asupra faptului că sistemul internațional este creat de către puterile agențiale internaționale ale statului la nivel de unitate. Realismul clasic plasează statul mai mult în centrul analizei, astfel încât politica internațională este derivată în cea mai mare parte din modificările care apar în puterea agențială internă a statului – independent de anarhie sau de schimbările în distribuția de putere la nivel internațional⁷.

În lucrările lui Morgenthau, de exemplu, pot fi observate două teorii ale statului: *o abordare sistemică minoră*, în care statului îi este refuzată orice capacitate agențială internațională și *o abordare majoră nonsistemică* în care statul este înzestrat cu considerabile puteri agențiale internaționale⁸. Prima teorie, bazată pe *o abordare sistemică minoră*, extrage comportamentul statului din sistemul de anarhie căruia acesta trebuie să-i facă față ca să poată obține controlul tehnic într-un mediu ostil. În acest caz, statul are puteri agențiale interne înalte, dar nu deține niciun fel de putere agențială internațională.

⁶ S. Smith, *International Theory and European Integration*, în *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, security and community* (ed.) M. Kelstrup, M. Williams, Routledge, London and New York, 2000.

⁷ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 45.

⁸ M. Kelstrup, M. Williams, Routledge *International Theory and European Integration*, în „*International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, security and community*”, London and New York, 2000, p. 35.

În momentul când un stat își formulează politica externă, el trebuie să ia în considerare politica externă a celorlalte state și trebuie să facă o clară distincție între trei tipuri de politică externă: imperială, *status-quo* și prestigiu. Imperialismul se referă la politica care caută să schimbe distribuția de putere dintre statele din sistem în avantajul unui stat anume. *Status-quo* se obține când un stat mulțumit cu poziția și puterea sa nu dorește să schimbe distribuția de putere la nivel internațional în favoarea sa. Prestigiul este utilizat de către toate statele pentru a-și demonstra puterea în fața altor națiuni prin intermediul ceremonialului diplomatic și prin expunerea de forță militară pe teritoriul național.

Cea de-a doua teorie a lui Morgenthau privind statul, bazată pe o *abordare nonsistemică majoră*, se axează pe diverse grade ale puterii agențiale a statului, pe autonomie și norme ca bază a politicilor internaționale. Morgenthau argumentează că echilibrul de forțe nu apare automat atunci când statele își urmează propriile strategii de supraviețuire, ci trebuie să fie construită intenționat de către state. Acest lucru poate fi obținut când puterea agențială internă a statului este înaltă⁹. Soluția pentru o poziționare favorabilă în balanța de putere este deținerea unei puteri agențiale interne înalte care la rândul ei va conduce la obținerea unei puteri agențiale internaționale înalte în scopul înfrângerii competiției dintre state.

Puterea agențială a statelor a fost *înaltă* în timpul „aristocrației internaționale”, sugerează Morgenthau, și a permis statelor să creeze un sistem internațional relativ liniștit, dar a fost *moderată* în timpul „naționalismului universal”, când statele au creat un sistem internațional conflictual. În opinia lui E. Carr, toate instituțiile internaționale ale secolului XX (de exemplu, Liga Națiunilor și Organizația Națiunilor Unite) au eșuat în bună măsură în încercarea lor de a instaura pacea universală, pentru că succesul acestui proces presupune o bază de loialitate supranațională, care este determinată nu de anarhie, ci de preponderența universalismului naționalistic¹⁰.

În ultimă instanță, suveranitatea națională nu este divizibilă: ea nu poate fi partajată cu instituțiile internaționale¹¹. Concluzia lui Morgenthau este că deși puterea agențială internă a statului variază în timp, fără îndoială, în orice moment, statul are puterea agențială internațională de a modela structura politică internațională.

Dar pentru a media conflictele, statul are nevoie de un grad înalt de putere agențială internă. Doar diplomația morală compensatorie a statului poate pune capăt conflictului structural și poate crea o lume în care să domine

⁹ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 45.

¹⁰ E. Carr, *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Macmillan, London, 1940.

¹¹ H. Morgenthau, *Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace*, Knopf, New York, 1948.

pacea¹². Statele au nevoie de autonomia internă, pe care trebuie să o câștige, și trebuie să fie liderii opiniei publice și nu sclavii acesteia. Toate aceste aspecte sugerează că diplomații trebuie să refuze definirea interesului național în termeni de „putere” și că ar trebui să promoveze o rețea interdependentă, „un consens moral în cadrul căruia să existe posibilitatea de dezvoltare a diplomației de menținere a păcii”¹³. Un guvern supranațional nu poate fi instaurat peste noapte, dar poate fi obținut prin concilierea graduală a diplomației de zi cu zi”¹⁴. În acest fel, diplomația superinteligentă poate crea loialități supranaționale, în schimb făcând posibil un viitor stat universal, care ar fi însărcinat în special „cu dezvoltarea capabilităților tehnice și cu cerințele morale ale lumii contemporane”¹⁵.

Contribuția lui E. Carr la realism este prezentată în faimoasa lucrare „The Twenty Years’ Crisis”, unde el argumentează că securitatea militară și economică a tuturor oamenilor poate fi cel mai bine obținută prin transcendența formei naționale către o societate globală postsuverană, bazată pe cetățenia universală. Națiunea socializată trebuie să fie transformată într-o comunitate universală postsuverană a cetățeniei, deoarece această formă națională depășită a fost cauza dezordinii internaționale. „O organizație internațională, dacă vrea să reușească, trebuie să se bazeze pe principii comune care permit obținerea acordului și loialității bărbaților și femeilor din întreaga lume”¹⁶. În acest fel, noua ordine internațională ar fi în mod fundamental modelată de către realitățile moralității globale și nu de către puterea globală.

Neorealismul (1980-2000) argumentează că deși statul are putere agențială internă înaltă, nu are putere agențială internațională să determine politica sau să formeze sistemul internațional liber de orice constrângeri. Statele sunt „purtători pasivi” ai structurii politice internaționale. Teoriile neorealiste se bazează pe un paradox fundamental: ele insistă pe centralitatea absolută a statului autonom în politica internațională și totuși ele neagă posibilitatea existenței unei teorii a statului în context internațional¹⁷.

Waltz, unul dintre teoreticienii neorealismului, a dezvoltat de fapt o teorie a statului: statul este exclusiv derivat din cerințele de reproducere sistematică a sistemului anarhic de state.

¹² E. Carr, *The Twenty Years’ Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Macmillan, London, 1940.

¹³ H. Morgenthau, *Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace*, Knopf, New York, 1948.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ H. Morgenthau, *Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace*, Knopf, New York, 1948.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 19.

În opinia lui Waltz, există două tipuri de principii ordonatoare: ierarhia și anarhia. În timp ce ierarhia caracterizează structurile politice interne, anarhia caracterizează sistemele internaționale. În cazul ierarhiei, diviziile se specializează în cadrul unei diviziuni armonioase și independente a muncii, care conduce la cooperare și la interdependență între ei.

Acest nivel de armonie și cooperare este atins doar pentru că problema securității a fost deja rezolvată pe axele sale principale de către stat. În anarhie, statele trebuie să urmeze principiul „propriului ajutor” pentru că nu există nicio autoritate mai înaltă (stat universal) care poate rezolva problema securității. Ele nu se pot specializa pe baza unui consens și trebuie să concureze și să fie independente atât timp cât interdependența implică vulnerabilitate.

Pentru a-și demonstra punctul de vedere, Waltz folosește explicația lui Thomas Hobbes care argumentează că înainte de apariția statului modern, în „starea naturii”, era „un război al tuturor împotriva tuturor”. Oamenii erau nesiguri pentru că nu exista nicio autoritate mai înaltă care să prevină conflictele dintre ei. Soluția găsită de către Hobbes a fost înființarea unui stat (denumit „leviathan”) prin „contract social”, în care toți indivizii sunt de acord cu predarea libertății lor în fața statului, în scopul obținerii securității.

Aplicând această teorie în relațiile internaționale, Waltz presupune că statele în sistemul internațional concurează unul cu celălalt în cadrul realității anarhice a politicii internaționale. Pentru că nu există niciun leviathan sau stat universal, nu există deci nimic care să prevină apariția stărilor conflictuale dintre state.

Concluzia este că ordinea este posibilă doar dacă există o autoritate coercitivă superioară. Statele sunt libere să-și urmeze propriile interese naționale, dar sunt mereu nesigure pentru că războiul poate oricând apărea, în timp ce cooperarea este periculoasă pentru că prin deschiderea către celelalte state statul devine vulnerabil pentru atacatori¹⁸.

Statul este înzestrat cu înaltă putere agențială internă și poate opera în întregime independent de forțele sociale interne („statul este liber de orice interferență externă sau internă [a actorilor nestatali] pentru a decide cum va face față provocărilor externe. Statele își dezvoltă propriile strategii...”)¹⁹.

Ideea de bază este că statul nu are putere agențială să modifice realitatea internațională, el trebuind să se conformeze anarhiei. Însă statul trebuie să se integreze în sistemul internațional, iar anarhia și diferențierea puterii oferă două strategii de adaptare pe care statul le poate urma: imitarea și formarea de alianțe.

Statele trebuie să imite metodele utilizate de către statele conducătoare, metode care și-au dovedit în timp eficiența. Imitarea va conduce la situația de

¹⁸ *Ibidem*, p. 21.

¹⁹ K. Waltz, *Theory of International Politics*, Reading Mass, London, 1979, p. 96.

„asemănare” între state, însă dacă statele nu vor urma această strategie, există posibilitatea ca ele să dispară sau să decadă. Prin preluarea practicilor câștigătoare ale liderilor sistemului internațional în scopul promovării propriei supraviețuirii, statele, în mod neintenționat, reproduc sistemul anarhic.

Astfel, imitația promovează „menținerea sistemului” pentru că reduce diferența de putere relativă dintre state „făcând dificil pentru statul conducător să transforme anarhia în ierarhie (și anume imperiu)”²⁰.

Prin aplicarea strategiei de formare de alianțe, statele se adaptează sau se reorientează în scopul supraviețuirii: statele slabe se aliază cu alte state slabe împotriva celor puternice, dar acest lucru nu reprezintă neapărat un mijloc de cooperare pentru state. Există două argumente principale în sprijinul acestei idei: prima, alianțele sunt în principal temporare și rapide și, a doua, echilibrul de forțe nu este o instituție asupra căreia actorii în mod consensual [și colectiv] cad de acord²¹. Ele se aliază în principal pentru a-și menține propria supraviețuire și pentru prevenirea creării unui imperiu mondial.

În comparație cu Waltz, R. Gilpin completează teoria statului prin adăugarea a două elemente: putere agențială internă variabilă și obstacole socio-economice. Gilpin argumentează că statele pot avea diferite nivele ale agenției interne. Astfel, agenția internă înaltă permite statului să se conformeze mai bine competiției interstatale în condiții de anarhie și ca urmare să devină mai puternic, în timp ce puterea agențială redusă subminează capacitatea statului de a-și dezvolta propria bază de putere, conducând la declinul marilor puteri²².

Teoria de bază a lui Gilpin este că statul va căuta să pună în practică o politică externă expansionistă și va continua să se extindă până când forțe contrare – denumite „obstacole” – vor interveni. Aceste obstacole cuprind difuzia tehnologică, obstacolele interne sociale și costurile militare internaționale ridicate.

Când un stat are putere agențială internă redusă, aceste obstacole non-politice pot submina poziția sa în cadrul sistemului. Difuzia tehnologică sau schimbările în distribuția de putere economică se obțin atunci când o societate se confruntă cu creșterea inovării tehnologice și productive. Câteodată, există factori sociali interni care pot preveni absorbția sau introducerea de noi forme de tehnologie, sau forțe sociale care induc o impozitare ridicată a consumului public, efectul fiind reducerea investițiilor și, ca rezultat, compromiterea creșterii economice naționale²³. Costurile militare internaționale ridicate reprezintă costurile induse de politica externă și care depășesc veniturile interne.

²⁰ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 27.

²¹ *Ibidem*, p. 121.

²² R. Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, 1983, pp. 96-105.

²³ *Ibidem*, pp. 96-103, 163-165.

Neorealismul argumentează că în condiții de anarhie, cooperarea dintre state nu este posibilă, dat fiind imperativul de supraviețuire care dictează că statele trebuie să-și prioritizeze „câștigurile relative” (autoajutor) în fața „câștigurilor absolute (cooperare internațională)”. Anarhia dă naștere la „problema acțiunii colective” în care statele trebuie să colaboreze în scopul supraviețuirii. Cooperarea este posibilă doar în cadrul unei distribuții unice de putere, care este unipolaritatea hegemonică, și doar pe termen scurt. Pe termen lung, cooperarea se dizolvă pe măsură ce hegemonia dispare și distribuția de putere, în mod inevitabil, se mută către multipolaritate.

În concluzie, teoriile neorealiste argumentează că atât timp cât statul dispune de o putere agențială internă redusă, el nu se va putea conforma sau adapta stării de anarhie. Rezultatul acestei stări va fi declinul hegemonic sau declinul marilor puteri. În opoziție cu puterea agențială internă scăzută, puterea agențială internă ridicată permite statelor conformarea și recompensarea marilor puteri sau expansiunea hegemonică. „Statele nu au nicio putere agențială să modeleze sistemul internațional și nu au nicio altă cale decât să se adapteze pasiv la cerințele sistemice ale anarhiei”²⁴.

Toate teoriile neorealiste pun, în principal, accentul pe structurile politice internaționale și neagă orice capacitate reală a statului de a influența politica internațională, contrastând astfel cu realismul clasic care acordă statului grade considerabile de putere agențială internațională.

Liberalismul

În contrast cu realismul, liberalismul se bazează pe următoarele prezumții:

- statele nu sunt actori centrali în multe domenii; în schimb, organizațiile internaționale și actorii nonstatali pot fi deosebit de importanți în anumite domenii;
- statele nu sunt actori unitari; birocrații diferite vor avea diferite opinii despre „interesul național”. Statele nu sunt așadar actori instrumental raționali;
- statele sunt mai puțin preocupate de pace și securitate și mai mult preocupate de economie; statele sunt așadar înclinate să coopereze în condițiile în care se percep reciproc drept parteneri;
- comportamentul statului nu este afectat de anarhia internațională; într-adevăr, factorii interni și, în mod special, dezbaterea politică internă, pot afecta politicile externe ale statelor, în acest fel putând fi depășită anarhia internațională;
- instituțiile internaționale pot ajuta, în mod semnificativ, la apariția și la dezvoltarea procesului de cooperare, în acest fel atenuând efectele anarhiei internaționale²⁵.

²⁴ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 44.

²⁵ S. Smith, *International Theory and European Integration*, în „International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, security and community”, (ed.) de M. Kelstrup, M. Williams, Routledge, London and New York, 2000, pp. 35-36.

Liberalismul înzestrează statul cu putere agențială internă redusă pentru a depăși interesele interne, dar cu mult mai multă putere agențială internațională pentru a reconstitui și a modela structura internațională. De fapt, liberalismul subestimează rolul statului în timp ce realismul îl exagerează.

Liberalismul poate fi analizat din două puncte de vedere: liberalismul centrat pe individ și liberalismul centrat pe stat. Liberalismul centrat pe individ conține liberalismul clasic, noul liberalism și funcționalismul, în timp ce liberalismul centrat pe stat conține raționalismul școlii engleze și neoliberalismul instituțional.

Liberalismul clasic se bazează pe trei paradoxuri fundamentale:

- existența statului este esențială pentru creșterea economică; statul este sursa declinului „man-made economy”;
- rămânând social neutru, statul demonstrează o redusă autonomie instituțională, dar această autonomie este necesară pentru asigurarea unei situații minimaliste de „laissez-faire” de către stat;
- în dezvoltarea acestui „rol minimal” de *laissez-faire*, statul este capabil să genereze putere agențială internațională ridicată pentru a atenua anarhia și competiția interstatală²⁶.

Problema centrală a liberalismului clasic o reprezintă efectele distorsionante ale intervenționismului statului. Statul greu adaptiv („maladaptive state”) eșuează să se adapteze sau să se conformeze cerințelor economice individuale.

Adam Smith și David Ricardo sunt doi dintre teoreticienii liberalismului clasic. Adam Smith argumentează că, conform „tezei spontaneității”, economia funcționează optim când îi este permis să opereze liber de intervenția politică sau de cea a statului. Individul va asigura alocarea optimă a resurselor societale când îi este permis să aleagă liber în care industrie sau în care domeniu de activitate să se implice. David Ricardo, în faimoasa sa lucrare „The principles of Political Economy and Taxation”, prezintă teoria „avantajelor comparative”. El argumentează că intervenționismul statal este greșit pentru că prin distorsionarea prețurilor, acesta împiedică mecanismul prețurilor să aloce, în mod optim, resursele. În acest fel, intervenția statului care interferează cu mecanismul prețului va submina în ultimă instanță perspectivele de dezvoltare ale economiei naționale.

În concluzie, „statul intervenționist pozitiv are puteri agențiale internaționale moderate și nu ridicate, dar suficiente pentru a depăși competiția interstatală”²⁷.

²⁶ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 65.

Liberalismul centrat pe individ

Liberalii clasici susțin forma de „laissez-faire” neintervenționistă a statului, așa încât întreaga societate poate înregistra efecte benefice ceea ce, în schimb, întărește puterea agențială internațională a statului de a depăși competiția interstatală. Ei insistă asupra faptului că economiile naționale ar trebui să se specializeze în sectoarele unde dețin avantaje comparative, folosind produsele obținute în acest fel pentru a le schimba cu bunuri străine care nu sunt produse intern. În acest fel, toate țările câștigă, deși economiștii liberali neoclasici recunosc că beneficiile obținute în urma comerțului liber nu sunt întotdeauna egale. Acest lucru a condus la dezvoltarea *teoriei liberalismului comercial*. O versiune a acestuia a fost dezvoltată de către Immanuel Kant și a fost denumită „liberalismul republican”.

Kant susține ideea unei confederații de state republicane care ar asigura pacea. El argumentează că starea naturală internațională este războiul. Statele nu trebuie să se conformeze anarhiei, ci trebuie să o depășească. Conform celui de-al doilea „articol definitiv”, „legea națiunilor ar trebui să se bazeze pe o federație a statelor libere”. El respinge ideea unui stat internațional, dar argumentează că pacea perpetuă poate fi obținută printr-o federație pacifistă de state libere („în locul unei idei pozitive, a unei republici universale, ar trebui să avem ca rezultat un surogat negativ al unei federații de state care urăsc războiul și care vor supraviețui într-o uniune eternă”²⁸).

Noul liberalism îl are ca teoretician pe John Atkinson Hobson, reprezentant al „noii școli liberale”²⁹. Hobson susține că doar filosofii social-democrate pot înzestra statul cu o putere agențială înaltă sau pozitiv intervenționistă. Dar statul social-democrat nu are suficientă putere agențială internă sau autonomie să intervină împotriva intereselor claselor dominante în numele clasei muncitoare. O astfel de autonomie trebuie să fie întărită de acțiunile unui guvern internațional. Guvernul internațional ar juca trei roluri fundamentale:

- de a întări puterea agențială internă a statului pentru a se putea opune intereselor elitelor sociale;
- de a promova comerțul liber universal;
- de a instaura pacea universală.

J. Hobson crede că liberalizarea completă a comerțului va conduce la pacea internațională și la maximizarea bunăstării globale³⁰. Din acest motiv,

²⁷ S. Smith, *International Theory and European Integration*, în „International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, security and community”, (ed.) de M. Kelstrup, M. Williams, Routledge, London and New York, 2000, pp. 35-36.

²⁸ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 65.

²⁹ S. Smith, *International Theory and European Integration*, în „International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, security and community”, (ed.) de M. Kelstrup, M. Williams, Routledge, London and New York, 2000, pp. 35-36.

³⁰ I. Kant, *Eternal Peace*, 1914, p. 86.

el postulează două roluri pentru autoritatea economică internațională: în primul rând, ea va menține și va monitoriza aderența statelor la regulile comerțului liber și, în al doilea rând, va introduce siguranță și stabilitate în economia mondială și va disemina informația către state, în acest fel reducând tentația comportamentului neloial în cadrul cooperării. De fapt, comerțul universal liber ar putea fi instaurat doar de către un guvern internațional pozitiv³¹.

Acest rol este completat de al treilea: abilitatea de a ameliora anarhia. Hobson prescrie securitatea colectivă indicând o ligă sau o confederație de state cu o cât mai largă participare. Și pentru că sancțiunile morale nu sunt suficiente, statele trebuie să fie pregătite să prezinte în fața unei Curți de arbitraj internațional sau a unei Comisii orice conflict care ar putea apărea între ele. Ele vor trebui să fie pregătite să accepte deciziile comisiei și să le implementeze corespunzător.

În concluzie, implicându-se în comerțul internațional liber și în acordurile de pace, statele își întăresc capacitatea agențială internă de a implementa reforme împotriva intereselor elitelor. Prescripția lui J. Hobson pentru stat implică „putere agențială internă moderată și putere agențială internațională înaltă”.

BIBLIOGRAFIE

- Achcar Gilbert, *Noul Război Rece. Lumea după Kosovo*, Editura Corint, București, 2002.
- Andrew Christopher, *C.I.A. și Casa Albă. Serviciul Secret și președinția americană de la George Washington la George Bush*, Editura ALL, București, 1998.
- Carr E., *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Macmillan, London, 1940.
- Gilpin R., *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, 1983.
- Hobson J., *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000.
- Sullivan M., *International Relations: Theories and Evidence*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
- Wendt A., *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999.
- Waltz K., *Theory of International Politics*, Reading Mass, London, 1979.
- Securitate și cooperare în Europa. Documente (1992-1994)*, ediție îngrijită de Anda Filip și Valentin Lipatti, Editura Fundației România de Măine, București, 1996.
- Dicționar diplomatic*, Editura Politică, București, 1979.

³¹ J. Hobson, *The State and International Relations*, Cambridge University Press, 2000, p. 74.

REVOLUȚIA ÎN AFACERILE MILITARE – UN NOU MOD DE DUCERE A RĂZBOIULUI

REVOLUTION IN MILITARY AFFAIRS – A NEW WAY OF WARFARE

Gl.mr. dr. Gabriel GABOR*

Statul Major General

Col.dr. Doina MUREȘAN**

Diracția Management Resurse Umane

Conceptul de revoluție în afacerile militare în domeniul militar constituie o bază reală pentru fundamentarea și dezvoltarea multiplelor concepții și strategii de transformare și reorganizare a capitalului uman, cât și concepțiile și strategiile de achiziție și dotare cu armamente, echipamente și tehnologii utilizate la nivelul celor mai importante alianțe militare sau competitori militari internaționali, care să asigure un avantaj substanțial în lupta împotriva amenințărilor asimetrice de ordin tehnologic și uman.

The concept of revolution in military affairs in the military is a real ground for the foundation and development of many concepts and strategies of transformation and reorganization of human capital and acquisition strategies as well as concepts and armament, equipment and technologies used in the most important international military alliances or military competitors, providing a substantial advantage in the fight against asymmetric technological and human threats.

Cuvinte cheie: revoluție; afaceri militare, război; mediu strategic.

Keywords: revolution; military affairs; war strategic environment.

Revoluția în afacerile militare și mediul strategic actual

În prezent, se amintește tot mai mult despre „războiul modern de generația IV”, caracterizat de asimetriile în domeniile obiectivelor, metodelor și mijloacelor utilizate de către adversari. Accentul, în acest caz, se pune mai ales pe folosirea în propriul interes a schimbărilor care au loc în mediile politice, sociale și economice. Înainte de utilizarea sistemelor de armament se

* e-mail: gaborsmg@yahoo.com

** e-mail: doinydz@yahoo.com

folosește mass-media, adică înainte de lupta armată este lupta politică, de exemplu: Cecenia, Afganistan și Irak. Este de necontestat faptul că, începând cu anii '50, toate conflictele armate au constat într-un amestec de convențional și neconvențional, simetrie și asimetrie, finalul fiind invariabil, producerea de schimbări majore în plan politic, economic și social.

Totuși, cu toate schimbările determinate de revoluția în afacerile militare, în mod deosebit, de efectele noilor tehnologii asupra modului de ducere a acțiunilor de luptă, în aspectul noului tip de război (strategic, politic, operațional), un fapt de necontestat este menținerea unui grad ridicat de daune colaterale produse societății civile (pierderi de vieți omenești, infrastructuri și sisteme economice distruse, scăderea capacității economice), toate cu un puternic impact politic asupra ambilor combatanți. Exemple, în acest caz, ar fi revoluția islamică din Iran, războiul afgano-rus, campania Hezbollah din Libanul de Sud sau atacul de la 11 septembrie din SUA.

Tehnologia, în prezent, oferă cert avantaje strategice, în aceeași măsură oferind surse de vulnerabilitate. Mass-media sau tehnologia digitalizată poate fi folosită de către ambii combatanți, dar în condiții diferite: de exemplu, folosirea elementului transnațional, care poate oferi certe avantaje, în scopul subminării autorității instituțiilor politice naționale sau folosirea lobby-ului ca mijloc de luptă politic.

Din punct de vedere tactic, noul război presupune utilizarea actorilor necombatanți ca factori decisivi ai acțiunilor respective. Din această perspectivă, noile doctrine ale revoluției în afacerile militare vor trebui să reconsidere poziția forțelor militare pentru a face față nu atât provocărilor din partea adversarului, cât și evitării manipulării actorilor necombatanți ca generator de forță pentru adversar și trecerea lor în poziția de „inevitabile daune colaterale”. Un alt element important al noului război îl reprezintă utilizarea sau potențiala utilizare a armelor de distrugere în masă, în mod deosebit cu referire la cele care nu conțin surse nucleare: „bombe umane” explozibile, bacteriologice sau informaționale.

Globalizarea, tranziția spre *Era informațională* – guvernată de impactul cultural și social al tehnologiilor evolute – alături de redefinirea geometriei politice și de administrare a resurselor mondiale tradiționale reprezintă factorii strategici cei mai activi în reproiectarea spectaculoasă a evoluțiilor societății contemporane. În consecință, mediul strategic se modifică agresiv, într-un ritm mult mai rapid decât cel anticipat, afectând, în mod direct, politicile de securitate și apărare ale statelor membre NATO, precum și procesul de transformare generală a Alianței.

Efectele semnificative ale globalizării în mediile social, politic și de securitate constituie provocările curente ale capacității NATO de a răspunde la amenințările și la evenimentele în derulare. În fața atacurilor teroriste tot

mai sofisticate, este necesară o abordare nouă a conceptelor de detecție și de descurajare a crizelor de orice tip, precum și a mecanismelor de răspuns și de limitare a acestora.

Era informațională – subiect și consecință a fenomenelor de globalizare – extinde sfera amenințărilor și vulnerabilităților, adăugând însă și noi oportunități în combaterea acestora. Dezvoltările în tehnologia informației oferă o amplificare fără precedent a capacității umane de a avea acces la informațiile critice care guvernează orice domeniu de activitate.

Teoria fundamentală referitoare la potențialul *rețelei* este considerată esențială în proiectele de transformare a Alianței, datorită soluțiilor oferite în adaptarea și în optimizarea proceselor manageriale, tot mai mult derivate din conceptele similare ale întreprinderilor corporatiste, procese care asigură implementarea extinsă a tehnologiei informațiilor. Ea este considerată și preluată, în special, în strategiile de dezvoltare, de integrare și de angajare eficientă a capacităților, sub denumirea: Capacități NATO facilitate de rețea, NATO Network Enabled Capability (NNEC). Orientările fundamentale adoptate în acest sens au rolul de a facilita o aplicare eficientă și adecvată a puterii civile și militare, pe baza principiilor definite în cadrul teoriei operațiilor bazate pe efecte. Aceasta solicită integrarea instrumentelor militare și politice, adoptarea unor noi metode și construcții organizaționale capabile să genereze rezultate rapide, decisive, la nivel operațional și strategic, în afara zonelor tradiționale de responsabilitate.

În viziunea comandanților strategici NATO (*The Military Challenge*) se apreciază că viitoarele operații ale Alianței vor fi expediționare și vor angaja toate dimensiunile spațiului de luptă, cu o orientare profundă spre efecte¹. Aceste argumente impun revederea radicală și redefinirea majoră a proceselor decizionale. Se subliniază, de asemenea, mai mult ca oricând, cerința coerenței și sincronizării operațiilor. Acestea solicită forțe și capacități integrate, adaptabile, capabile să realizeze dezideratele propuse de către Comandamentul Aliat pentru Transformare, *Allied Command Transformation (ACT)*, generic grupate în trei seturi de obiective: *superioritate decizională; efecte coerente; desfășurare și susținere întrunită*. Îndeplinirea acestora este alimentată de șapte domenii transformazionale, în cadrul cărora capacitățile facilitate de rețea (NNEC) reprezintă principiul-cheie pentru toate etapele de proiectare și de realizare.

Războiul viitorului nu este ușor de identificat și de definit, deoarece fiind un instrument al politicii, războiul se va configura totdeauna pe coordonatele flexibile ale acesteia, îmbinând caracteristici ale filosofiei politice și sociale cu legile și principiile luptei armate sau ale altor tipuri de confruntări. Războiul este,

¹ *Military Transformation, a Strategic Approach, Director, Force Transformation, Office of the Secretary of Defense, 1000 Defense Pentagon, Washington, DC 2031-100, 2003, www.oft.osd.mil.*

în general, considerat ca un mijloc de deblocare a unei situații strategice, dar elementele de continuitate și cele de discontinuitate în spațiul confruntării, apariția și evoluția componentelor asimetrice, cele teroriste, cele identitare și cele ale globalizării sau antiglobalizării îi largesc sfera și conținutul, îl transformă într-o realitate dinamică, îl fac aproape indispensabil planetei, principalii beligeranți devenind din ce în ce mai mult binele și răul, binele răului și răul binelui, în infinita gamă de posibilități și de probabilități condiționate, și nu doar în clasică dihotomie *da/nu*. *Războiul clasic* va deveni, în următorii 10-20 de ani, *Război Înalt Tehnologizat*, cu forma lui concretă, deja cunoscută, *Război Bazat pe Rețea*.

Actuala revoluție în afacerile militare a determinat un nou mod de ducere a războiului întrunit în era informației. Construit pe trăsăturile principale ale războiului bazat pe rețea, acesta accentuează avertizarea de înaltă calitate, dispersia forțelor, viteza de comandă și flexibilitatea în planificare și execuție, pentru desfășurarea operațiilor bazate pe efecte de o eficacitate fără precedent, în vederea atingerii obiectivelor strategice, operative și tactice în toată gama de operații militare. Operațiile *Enduring Freedom* și, respectiv, *Iraqi Freedom* au oferit o idee despre viitorul potențial al acestui nou mod de ducere a războiului.

Războiul bazat pe rețea, facilitatorul cheie al operațiilor bazate pe efecte, implică un nou mod de a gândi calea de îndeplinire a misiunii de către forțele destinate, modul în care sunt organizate și relaționate structurile componente ale forței. El operaționalizează un set de concepte de luptă și capacități militare asociate care permit luptătorilor să exploateze pe deplin informațiile, forțele și mijloacele disponibile, într-o manieră flexibilă și oportună.

Forța întrunită în transformare – organizată, instruită și echipată pentru a desfășura noul tip de război – va asigura atingerea mai rapidă a obiectivelor strategice și operative, prin utilizarea unor forțe mai agile și mai rapid dislocabile. Acestea vor fi capabile să câștige și să mențină superioritatea decizională, să influențeze și să modifice cu rapiditate condițiile inițiale și să execute operații bazate pe rețea pentru rezolvarea unei crize sau înfrângerea rapidă a oricărui adversar.

Revoluția în afacerile militare corespunde deplin schimbărilor profunde din mediul strategic, situației geopolitice în care se găsesc SUA. Pe măsura trecerii timpului, este tot mai limpede cât de bine răspund transformările specifice revoluției în afacerile militare, problemelor ridicate de incertitudinile momentului. Deși era conflictelor stat-stat nu a apus pentru totdeauna, odată cu fenomenul globalizării, apar noi amenințări din partea unor persoane și/sau structuri sociale care sunt deconectate de la evoluția generală a sistemului global. Aceste amenințări au potențialul de a crea grave perturbații ale sistemului relațiilor internaționale, iar undele de șoc rezultate pot străbate toate sectoarele economiei și granițele sociale prin propagarea la scară planetară.

Magnitudinea și ritmul schimbărilor din mediul strategic actual determină transformarea specifică revoluției în afacerile militare prin care trec forțele armate ale SUA, ca și instituțiile și procesele auxiliare prin care aceasta este controlată, sprijinită și întreținută. Deși începutul transformării este cunoscut, sfârșitul acestuia nu poate fi prevăzut. Așa cum a spus secretarul apărării, Donald Rumsfeld, *Transformarea nu doar anticipează, dar și caută să creeze viitorul*². Deși implică într-o măsură foarte mare tehnologia, structurile și procesele aferente, transformarea începe și se termină cu cultura. La rândul ei, cultura implică oamenii, atitudinile, valorile și credințele acestora despre viitor, care sunt reflectate în acțiunile, strategiile, procesele și deciziile care vizează transformarea forțelor.

Directiva de Planificare a Transformării, aprobată de către secretarul apărării și, respectiv, *Conceptele Operațiilor Întrunite*, elaborate de către Șeful Statului Major Întrunit în cooperare cu Comandantul Comandamentului Întrunit, asigură atât elementele de bază ale transformării forțelor armate, repartiția sarcinilor și a responsabilităților, precum și modelul de ansamblu al viitoarelor operații întrunite. Ele reflectă o abordare bazată pe capabilități pentru a face față unei largi game de capabilități probabile ale oricărui adversar potențial, indiferent cine ar fi acesta sau unde ar putea angaja Forțele Armate, ori amenința interesele Statelor Unite sau ale aliaților.

Descurajare avansată – un concept de prevenire

Conceptul *descurajării avansate* schimbă fundamental modul de a gândi capabilitățile și disponerea forțelor SUA. Capacitatea forțelor de a acționa din zone avansate, de a fi întărite rapid cu forțe din alte zone și de a înfrânge adversarii rapid și decisiv va contribui hotărâtor la creșterea capacității SUA de a gestiona viitorul mediu strategic.

Abordarea actuală a crizelor, bazată pe modelul erei industriale, presupune variația vitezei de dislocare a forțelor, a tipului și a cantității de forțe și mijloace, în funcție de riscurile acceptate. Implicația acestui fapt este că, atunci când nu se poate răspunde cu rapiditate, este necesară introducerea în ecuație a unei forțe cu mult mai masive decât cea a adversarului, pentru ca, în final, acesta să poată fi copleșit. În era informației acest mod de acțiune este sortit eșecului. Datorită uriașului impact al tehnologiei informatice asupra tuturor funcțiunilor de luptă³, conflictele armate sunt tot mai dependente de cursul adoptat în stadiile incipiente ale acestora.

² *Ibidem*, p. 30.

³ *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004; Informațiile; manevra; sprijinul de foc; comanda și controlul; mobilitatea și protecția; apărarea aeriană; logistica – denumite și sisteme de operare.

În acest fel, viteza devine o caracteristică și mai valoroasă a forței, deoarece abilitatea de a decide și de a acționa mai rapid decât adversarul, permite forțelor proprii să stabilească sau să modeleze condițiile inițiale în termenii cei mai favorabili intereselor proprii. Scopul urmărit este dezvoltarea unei situații dinamice și, în special, a uneia care se schimbă într-un ritm mai mare decât cel căruia adversarul îi poate face față, concomitent cu reducerea drastică a opțiunilor strategice ale acestuia. Acest lucru stă exclusiv în puterea unei forțe orientate pe viteză, nu atât viteză de răspuns, cât viteză în cadrul răspunsului: viteza dislocării, viteza organizării, viteza întrebuintării forțelor, viteza susținerii forțelor.

Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă alegerea cu grijă a loviturilor (strategie) pentru a permite executarea lor cu o viteză maximă (operații și tactici). Acțiunile în rețea constituie facilitatorul cheie al transparenței spațiului de luptă necesar acestei viteze. Rezultatul este că o forță întrunită își atinge obiectivele strategice și operative mai repede, dacă este o forță agilă, rapid dislocabilă, care poate modela condițiile inițiale în favoarea sa.

În mod tradițional, eficacitatea unei armate a erei industriale era apreciată în funcție de abilitatea sa de a folosi grosul forțelor sale pentru a genera și a susține un vârf al intensității în timp. Deși această abilitate rămâne importantă în luptele dintre armatele erei industriale, ea își pierde valoarea dacă una dintre părțile combatante, aparținând erei informațiilor, reușește să modifice condițiile inițiale. Învățămintele ultimelor experiențe operaționale au demonstrat, în mod repetat, că numai forțele cu adevărat întrunite, având toate capacitățile deplin integrate și acționând conform principiilor războiului bazat pe rețea, pot exploata pe deplin natura complet dependentă a conflictelor moderne de fâgașul inițial pe care acestea sunt orientate.

Acest lucru este posibil prin modelarea condițiilor inițiale, efectuarea și susținerea unui ritm înalt al schimbării și creând, în mod repetat, noi realități operaționale care blochează, în mod progresiv, abilitatea oponentului de a face față în mod eficace acțiunilor militare. Aceste forțe întrunite își mențin abilitatea de a genera intensitatea maximă a capacităților, deoarece manifestarea acesteia este mult mai abruptă, această intensitate devine mult mai greu de contracarat.

Principii de bază ale războiului Erei informaționale

Descurajarea înaintată eficace solicită înțelegerea principiilor noului tip de război, în care acțiunile în rețea și operațiile bazate pe efecte au un rol determinant. Deși nu pare, acesta nu este atât de mult dependent de tehnologie în sine, cât este o funcție a comportamentului. Dacă în era industrială puterea venea din mărime/masă, acum puterea vine tot mai mult din informație, acces

și viteză. Susținem acest punct de vedere având exemplul cel mai elocvent. Pentru o perioadă de mai bine de șase luni am participat efectiv la „Operația Iraqi Freedom”, având funcția de locțiitor al șefului de stat major pentru operațiile coaliției din cadrul MNF-I (Multi-National Force Iraq).

Pentru luarea deciziei, în urma unei analize și punerea în aplicare a unui ordin de operații, elementul esențial îl constituie analiza informațiilor la dispoziție și coroborat cu scopul propus, decizia poate angaja toate dimensiunile spațiului de luptă, urmărindu-se obținerea unor efecte imediate. Acestea solicită forțe și capacități integrate, cu mare viteză de comandă și flexibilitate în planificare și execuție, adaptabile, capabile să atingă obiectivele strategice, operative și tactice în toată gama de operații militare.

În acest fel, are loc o capitalizare a capacităților pentru o mai bună coordonare și cooperare în timp real, având ca rezultat o mai mare viteză de comandă, o mai bună autosincronizare și o mai mare precizie a efectelor dorite. Aceasta permite integrarea actualelor capacități de luptă într-o forță întrunită în adevăratul sens al cuvântului, forță care are o mare agilitate și capacitate de a bloca abilitatea inamicului de a răspunde ritmului amețitor al schimbării.

Forțele armate ale SUA, bazate pe simulări, experimente și experiența realității câmpului de luptă, au acumulat deja dovezi indubitabile ale puterii comportamentului specific acțiunii tip rețea. S-a experimentat faptul că în momentul trecerii de la centrarea pe platforme la centrarea pe rețele, se trece de la focalizarea *pe lucruri* la focalizarea *pe comportamente și acțiuni*. De aici vine puterea: această trecere de la gândirea centrată pe platforme la gândirea centrată pe rețele este cheia transformării specifice revoluției în afacerile militare și a noului mod de ducere a războiului. Principiile de bază specifice Războiului Erei Informațiilor sunt prezentate sintetic în cele ce urmează.

Superioritatea informațională – generează și exploatează sistemul comun de informare prin reducerea duratei, prin precizie și relevanță: crește nevoia de informații ale inamicului și-i reduce posibilitățile de acces la informații; asigură propriul acces la informații prin interoperabilitatea forței „rețelizate”.

Accesul comun la un sistem de informare de înaltă calitate – traduce, în mod rutinier, informația și cunoștințele la nivelul cerut de înțelegere și de informare comună pentru toată gama de participanți la operațiile întrunite: construiește un sistem de rețele de colaborare, alimentate și actualizate continuu cu informație de calitate, precum și cu date atât brute, cât și prelucrate, pentru a permite forțelor să realizeze o informare comună relevantă pentru nevoile lor; utilizatorii de informație devin și surse de informații, ei fiind responsabili și cu distribuirea informațiilor înainte de a le utiliza; determină existența de rețele securizate și sigure, care pot fi apărate.

Autosincronizarea dinamică – crește libertatea forțelor de la eșaloanele mici de a acționa aproape automat și de a se reacționa prin exploatarea sistemului comun de informare și a intenției comandantului: crește valoarea inițiativei subordonaților de a produce o creștere semnificativă a ritmului operației și a responsabilității; se adaptează rapid atunci când au loc evenimente importante în câmpul de luptă.

Forțele dispersate și operațiile discontinue – deplasează puterea de luptă din spațiul de luptă linear către operațiile discontinue: pune accentul pe controlul funcțional contra ocupării fizice a spațiului de luptă și generează putere de luptă eficace în locul și la momentul potrivit; crește gradul de cuplare al informațiilor, operațiilor și al logisticii pentru a obține efecte precise și a câștiga avantaje temporale cu forțe dispersate.

Forțele demasificate – asigură trecerea de la o abordare bazată pe masarea forțelor într-o anumită zonă geografică la una bazată pe realizarea efectelor dorite: substituie informațiile și efectul, măsurii, pentru a limita nevoia de a concentra forțele fizice într-o anumită zonă geografică; crește ritmul și viteza de deplasare în cadrul spațiului de luptă pentru a complica problemele inamicului de determinare și de angajare a obiectivelor.

Utilizarea pe scară largă a senzorilor – extinde utilizarea senzorilor (de proximitate și îndepărtați), plantați, distribuiți cu mijloace specifice și exploatați în rețea, apti să detecteze informații privind acțiunile de interes la distanțe relevante din punct de vedere operațional, pentru a obține efectele dorite: folosirea senzorilor ca un element de manevră pentru a câștiga superioritatea informațională; exploatarea senzorilor ca o descurajare atunci când sunt utilizați la vedere, ca parte a unei acțiuni de inducere în eroare.

Nivelurile războiului și operațiile comprimate – elimină granițele procedurale dintre categoriile de forțe și în cadrul acestora, astfel încât să se poată executa operații întrunite la cel mai mic eșalon posibil, pentru a obține efecte rapide și decisive; creșterea convergenței în cadrul vitezei de dislocare, vitezei de utilizare și vitezei de susținere; eliminarea discontinuităților dintre procese (organizare, dislocare, utilizare, susținere), operații, informații și logistică; eliminarea granițelor structurale în vederea reunirii capabilităților la cel mai scăzut nivel structural cu putință (de exemplu, operații întrunite la nivel companie/detașament).

Viteza crescută a actului de comandă – creează un avantaj informațional și îl transformă într-un avantaj concurențial prin crearea de procese și proceduri, altfel imposibile în condiții prudențiale de risc: prin inovații și adaptări la condițiile câmpului de luptă, comprimă durata ciclului sensor-factor decizional-executant, pentru a transforma avantajul informațional în superioritate decizională și efecte decisive; blocarea progresivă a opțiunilor adversarului și obținerea, în ultimă instanță, a dominării în domeniul opțiunilor.

Modelează condițiile inițiale în ritm rapid – exploatează principiile sistemului comun de informare de înaltă calitate, autosincronizarea dinamică, forțele dispersate și masate, senzorii de tot felul, nivelurile războiului, operațiile sincronizate și viteza crescută a actului de comandă pentru a permite forțelor întrunite să identifice, adapteze și schimbe rapid contextul operativ-tactice al adversarului în avantajul propriu, în domeniile cognitiv, informațional și fizic ale războiului.

În concluzie, revoluția în afacerile militare are consecințe semnificative pentru raporturile de putere pe plan mondial, relațiile dintre actorii din arena internațională, politica militară a statelor, concepțiile și strategiile de securitate ale acestora, ale grupărilor de state și ale organizațiilor internaționale.

Având în vedere nevoile care au determinat apariția și direcțiile de evoluție ale actualei revoluții în afacerile militare, putem aprecia că o armată care „... nu este în procesul specific Revoluției în afacerile militare nu este conectată la Era informațională”⁴.

BIBLIOGRAFIE

- Metz S. și Millen, Raymond, *Insurgency and Counterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response*, Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2005.
- Metz S. și Jhonson II D.V., *Asimetry and US Military strategy: definitions, background and strategic concepts*, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2001.
- Moltke Gerhardt von, *NATO and european security*, Central European Issues, vol. 2, 1996.
- Pape R.A., *Dyind to win – the strategic logic of suicide terrorism*, Random House, New York, 2005.
- Perry William J., *Marshall's vision of a United Europe*, Central European Issues, vol. 1, no. 2, 1995/1996.
- Ruhe Volker, *The future of european security. A german view*, Central European Issues, vol. 1, no. 2, 1995/1996.
- Rumsfeld Donald, *Rumsfeld on Fox New Sunday*. Interview by Chris Wallace, Fox News Sunday, Washington DC, June 26, 2005.

⁴ *Military Transformation, a Strategic Approach*, Director, Force Transformation, Office of the Secretary of Defense, 1000 Defense Pentagon, Washington, DC 2031-100, 2003, www.oft.osd.mil., p. 33.

Sadowski Yahya, *The Myth of Global Chaos*, Brookings Institute Press, Washington DC, 1998.

Shalikashvili John M., *Three pillars for Europe's future*, Central European Issues, vol. 2, no. 1, 1996.

Snow Donald M., *National Security for a New Era*, Pearson-Longman, New York, 2004.

Solana Javier, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki, European Council, 20 iunie 2003,
<http://www.eu.int/oressdatta/EN/reports>

Watson, A., *The Evolution of International Society*, Londra Routledge, 1992.

NATO Standardization Agency, *NATO Glossary of Terms and Definitions*, AAP- 6, 2006.

NATO Basic Texts, *Comprehensive Political Guidance*, 29 November 2006, Riga, Latvia.

European Union, *Headline Goal*, 2010.

Joint Publication 1-02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms, 12 April 2002 (As amended through 16 October, 2006).

Webster's Third New International Dictionary of The English Language, Editura MacMillan, 1993.

w w w. brookings. edu

w w w. foveignaffaires. org

w w w. mae. ro

w w w. mapn. ro

w w w. nato. int. org

w w w. studiisecuritate. ro

w w w. ue. eu. int

[http:// www.shape.nato.int](http://www.shape.nato.int)

[http:// www.natoschool.nato.int](http://www.natoschool.nato.int)

[http:// www.un.org](http://www.un.org)

[http:// www.osce.org](http://www.osce.org)

[http:// www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)

ELEMENTE DE ARTĂ MILITARĂ ÎNTÂLNITE ÎN RĂZBOIUL DE GHERILĂ MODERN

ELEMENTS OF MILITARY ART IN MODERN GUERRILLA WARFARE

Col.dr. Valerică CRUCERU*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Războiul de gherilă modern a devenit o parte componentă importantă a artei militare contemporane, în condițiile în care conflictul convențional are o probabilitate de producere mai redusă. Elementele de artă militară întâlnite în cadrul acestui tip de confruntare sunt materializate printr-o abordare strategică diferită a relațiilor dintre spațiu, timp și resursele întrebunțate, precum și prin tactici specifice care conduc la degradarea potențialului operațional al inamicului, concomitent cu păstrarea potențialului forțelor proprii. Artă militară întâlnită în războiul de gherilă modern se bazează pe factorul psihologic, pe clandestinitate, simplitate, surprindere și reprezintă manifestarea reală a confruntării armate neregulate.

The modern guerrilla warfare has become an important component of the contemporary military art, since the conventional conflict is credited with a lower probability. The elements of the military art encountered during such a confrontation are being materialized through a different strategic approach of the relations among space, time and resources that are employed, as well as by specific tactics which lead to the degradation of the enemy's operational potential, while preserving the own forces' potential. The military art of modern guerrilla warfare is based on the psychological factor, clandestine posture, simplicity, surprise and represents the real manifestation of the irregular armed confrontation.

Cuvinte cheie: artă militară; conflict neconvențional; război de gherilă; strategie; tactică; operații.

Keywords: *military art; unconventional conflict; guerrilla warfare; strategy; tactics; operations.*

Preocuparea noastră privind războiul de gherilă modern este legată de evoluția fenomenului de securitate la nivel regional și global, în perioada contemporană. Considerăm că pentru a face previziuni corecte asupra acestei evoluții în viitorul apropiat, trebuie să înțelegem cum s-a manifestat, de fapt, conflictul armat.

* e-mail: valcrucl@gmail.com

După ce am studiat cu atenție izvoarele istorice ne raliem opiniei experților internaționali contemporani, care remarcă o alunecare către desuetudine a conflictelor armate convenționale/clasice, concomitent cu creșterea numărului de conflicte asimetrice/de natură neconvențională, purtate, de regulă, prin război de gherilă. Apare astfel necesitatea ca în cadrul artei militare, una dintre ramurile principale ale științelor militare, să se acorde o atenție sporită studiului/înțelegerii elementelor specifice războiului de gherilă modern, văzut ca o manifestare a confruntării neregulate contemporane.

Termenul de „gherilă” vine de la „guerrilla” (tradus, în limba spaniolă, prin „micul război”) și are o semantică legată direct de anumite tactici, întrebuințate de formațiuni/detașamente armate neregulate. Acțiunile desfășurate de către gherilele spaniole la începutul secolului XIX (1808 – 1814) au adus o contribuție importantă la înfrângerea armatelor napoleoniene, deschizând în același timp o nouă pagină a teoriei și a practicii artei militare – *războiul de gherilă modern*.

Encyclopaedia Britannica definește războiul de gherilă ca „tip de război dus de către forțe neregulate prin acțiuni mobile, dar de mărime redusă, împotriva forțelor armate și de poliție regulate, iar uneori împotriva forțelor insurgente rivale, în mod independent sau în cadrul unei strategii politico-militare lărgite.”¹ Publicațiile americane definesc războiul de gherilă ca „operații militare și paramilitare desfășurate de forțe neregulate, predominant indigene, într-un teritoriu ostil/ocupat de inamic.”²

Războiul de gherilă modern este o manifestare a luptei armate, se supune legilor și principiilor acesteia, are cauze și efecte, luând formă prin mijloace, căi și finalități specifice. În mod tradițional, războiul de gherilă a însemnat lupta celui slab împotriva celui puternic, a celui ocupat împotriva invadatorului, a rebelului împotriva regimului de la putere, a obiditului împotriva opresorului, luptă dusă în anumite condiții, de regulă, cu sprijinul unei părți a populației.

Specialiștii internaționali în domeniul artei militare plasează începutul manifestării reale a războiului de gherilă modern, pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când au acționat intens mișcările de partizani/rezistență armată din Europa și din Asia. În cea de-a doua jumătate a secolului XX, preceptele războiului modern de gherilă au fost adoptate ca principala formă de manifestare a războaielor de eliberare națională/revoluționare și au reprezentat bazele teoretice și practice pentru dezvoltarea unei multitudini de mișcări insurgente, insurecții, revolte și campanii teroriste de pe mapamond.

¹ *Encyclopaedia Britannica*, Guerrilla Warfare, <http://www.britannica.com>

² US Department of Defense, *Joint Publications (JP) 3-05.1*, Joint Special Operations Task Force Operations, 26 April 2007, p. GL-11.

Pentru a opina asupra elementelor specifice de artă militară, trebuie să înțelegem de ce unele grupuri adoptă războiul de gherilă? Răspunsul vine din istorie, când unele comunități sau grupuri umane au fost nevoite să reacționeze într-un anume fel împotriva unui opresor intern sau extern, pentru a supraviețui, a căpăta libertate sau drepturi.

Atât în trecut, cât și în perioada contemporană, mișcările de gherilă au fost generate, de regulă, de insatisfacția colectivă! Insatisfacția a avut cauze diferite, fiind legată de profilul psihologic al populației dintr-o anumită zonă, populație sensibilă la unele aspecte/realități economice, sociale, naționale, etnice, religioase, rasiale, tribale. O analiză a mișcărilor care s-au manifestat în perioada contemporană ne permite să scoatem în evidență că acest tip de conflict este generat de mai mulți factori (economic, politico-ideologic, social/ cultural), care în funcție de tipologia mișcării și de zona unde se manifestă devin principali sau complementari.

S-a demonstrat că discrepanța dintre necesitățile populației, resursele existente și beneficiarii acestora constituie o sursă permanentă de tensiune, iar motivarea politico-ideologică își trage în fapt substanța din situația economică reflectată în social. În fine, se poate sublinia importanța diferențelor religioase, rasiale, etnice și chiar de civilizație, care au condus de-a lungul ultimelor două decenii la izbucnirea unor mișcări insurgente de tip nou și deci la evoluția formelor de manifestare a războiului de gherilă modern. Samuel Huntington, în lucrarea „Ciocnirea Civilizațiilor”, aprecia că diferențele culturale și de civilizație vor avea o importanță majoră în ecuația coabitării pașnice a populațiilor lumii, în era contemporană³.

Începând de la mijlocul secolului XX și până în prezent, războiul modern de gherilă s-a manifestat la nivelul artei militare prin:

- operații desfășurate de formațiuni de partizani/elemente de rezistență;
- campanii îndelungate duse pe timpul primelor etape ale războaielor de eliberare națională/revoluționare;
- operații militare ale mișcărilor insurgente;
- acțiuni violente ale grupurilor armate criminale/pseudo-gherilelor;
- operații/acțiuni teroriste și de gherilă urbană, executate de mișcări radicale de sorginte diversă.

Particularitățile strategiei mișcărilor de gherilă

Este binecunoscut faptul că strategia constituie arta de a stabili calea de urmat și de a întrebuința resursele existente, pentru a îndeplini obiectivele politice ale războiului. Problema este că războaiele nu se pot câștiga doar prin angajarea de gherilă.

³ Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Touchstone Edition, New York, 1997, p. 20.

Din acest motiv, preceptele războiului de gherilă modern sunt întrebuințate de regulă, ca element primordial al strategiei generale, implementat în primele etape ale conflictului armat. Deci strategia generală va cuprinde obiective preliminare/parțiale, care trebuie îndeplinite pe timpul etapelor de ducere a războiului de gherilă, ca o condiție a succesului final.

La nivel strategic, războiul modern de gherilă este văzut ca o componentă de bază (uneori chiar ca esență a conflictului neconvențional) sau ca o componentă complementară a conflictului convențional/hibrid, care necesită o altă abordare cu privire la obiective, resurse și manifestare operațională.

Întâlnim preceptele războiului de gherilă atât în cadrul conflictelor de înaltă intensitate, cât și în cadrul celor de joasă intensitate. În funcție de tipologia mișcărilor, elementele strategiei urmăresc să producă condițiile pentru o schimbare fundamentală (a se vedea războaiele populare/ revoluționare de după cel de-al Doilea Război Mondial) sau pentru o schimbare parțială, prin care să se atingă rezultate limitate.

Din analiza mișcărilor de gherilă de succes, se poate concluziona că esența strategiei acestora s-a bazat pe capacitatea de a genera un potențial de voință superior, care a condus gradual la transformarea potențialului militar al oponentului, într-un factor de importanță secundară. Într-o confruntare de tipul guerilă-contra gherilă, la nivel strategic, exprimarea migrează de la spațiul fizic impregnat cu elemente tangibile către un spațiu eteric al percepțiilor, printr-o abordare care urmărește obținerea victoriei psihologice asupra inamicului. Acesta este primul obiectiv al strategiei mișcărilor de gherilă puternice!

Fiecare strategie folosește căi și mijloace diferite pentru a atinge anumite rezultate. În cazul strategiei mișcărilor de gherilă, mijloacele morale s-au dovedit mult mai importante decât cele materiale, deoarece era esențial ca mișcările să supraviețuiască și să se dezvolte, atrăgând sprijinul și implicarea directă a populației. Mijloacele militare, parte componentă a mijloacelor materiale, încep să fie întrebuințate mai intens, pe parcursul derulării etapelor ulterioare ale conflictului, pentru a da tărie și credibilitate mișcării de gherilă, pentru a reduce potențialul de luptă al oponentului și a pregăti angajarea decisivă.

Strategia gherilelor nu urmărește inițial controlul teritoriului și nici desfășurarea de campanii militare de anvergură împotriva principalelor grupări de forțe ale inamicului, ci atragerea sprijinului populației locale, organizarea mișcării și menținerea inițiativei. Ulterior se trece la hărțuirea permanentă a forțelor inamice și la concentrarea de potențial în anumite zone.

Dezvoltarea graduală a reprezentat un alt element al strategiei specifice gherilelor secolului XX, manifestat la nivel tactic-operativ prin constituirea unei rețele de baze permanente: „Esena războiului de gherilă este de a crea

focare sau zone eliberate în zone situate în afara marilor orașe și de a organiza unități militare de mici dimensiuni, care vor crește gradual în personal și în echipament – de la grupe la companii și regimente, iar în cele din urmă la divizii și armate, cum a fost cazul în Iugoslavia și în China, pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial – pentru a duce lupta împotriva trupelor străine/guvernamentale. În zonele eliberate, gherilele își stabilesc propriile instituții, desfășoară propagandă și se implică în alte activități politice deschise”⁴.

Strategia gherilelor permite o libertate de acțiune extinsă, care compensează existența unui potențial militar redus; aceasta prevede o abordare îndelungată, prin care oponentul este hărțuit metodic și continuu, până când se poate trece la o etapă decisivă, sau populația/conducerea politică a acestuia este atât de obosită de conflict, încât renunță să-l mai susțină.

Timpul este esențial pentru lumea contemporană, deoarece națiunile constituie organisme complexe, care consumă o varietate de resurse, inclusiv militare. Este evident că o națiune nu poate duce un război pentru o perioadă îndelungată de timp, consumând o mulțime de resurse și afectând multe vieți, fără rezultate palpabile. Un conflict prelungit poate conduce negreșit la proteste populare, iar gherilele inteligente cunosc acest aspect!

Un alt element relevant pentru strategia gherilelor este influențarea opiniei internaționale și solicitarea de sprijin extern. În perioada contemporană multe mișcări de gherilă, de la partizani la insurgenți și teroriști, au primit sprijin extern, care le-a mărit forța și le-a dat legitimitate. Unele mișcări de gherilă, cum a fost Frontul Vietnamz de Eliberare Națională (1956-1975), s-au bazat foarte mult pe ajutorul din afară pentru a se susține și pentru a se dezvolta.

Acest ajutor extern poate fi oferit de către actori statali și nonstatali, sub diferite forme (sprijin politic internațional, vizibilitate pozitivă în mass-media, consiliere și instruire, asigurarea cu armament, muniție și echipament militar, sanctuare pentru supraviețuire, hrană și ajutor medical, integrarea temporară în comunitățile locale, procurarea de identități false, transport transfrontalier clandestin, asigurarea cu mijloace de comunicație moderne etc.).

Voi continua demersul științific scoțând în evidență o altă particularitate a strategiei mișcărilor de gherilă contemporane, manifestată prin importanța acordată comunicării. În secolul XXI, media joacă un rol decisiv privind impactul unei mișcări de gherilă asupra mediului intern și internațional. Gherilele încearcă să folosească mijloacele mass-media pentru implementarea comunicării, văzută ca element important al propriei strategii.

⁴ Walter Laqueur, *Guerrilla: A Historical and Critical Study*, citat în Dictionary.com. Columbia World of Quotations, Columbia University Press, 1996, http://quotes.dictionary.com/The_essence_of_guerrilla_warfare_is_to_establish (accesat pe 18 septembrie 2012).

Conflictele armate anterioare, care au inclus una sau mai multe etape de tipul gherilă-contra gherilă, au demonstrat că particularitățile teritoriului, gradul de dezvoltare economică și tipologia psihologică a populației au necesitat abordări strategice diferite.

Particularități ale tacticii de gherilă

Războiul modern de gherilă nu este dus prin campanii ofensive/defensive sau prin bătălii de anvergură, iar operațiile nu se dezvoltă în funcție de existența liniei frontului, a flancurilor și a zonei de spate, ci în funcție de existența condițiilor permissive și a posibilității utilizării unei abordări tactice neconvenționale. Astfel, principiile artei militare sunt aplicate în cadrul tacticii războiului de gherilă, dar într-o relație diferită dintre spațiu și timp, cu metode și procedee de luptă similare sau diferite.

Diferența majoră constă în necesitatea adaptării posturii operaționale la mediul clandestin și existența particularității de a desfășura o multitudine de operații la scară redusă, în sau în apropierea zonelor locuite: „Gherilele duc un război al puricilor, iar inamicul acestora este supus unor dezavantaje majore: prea mult de apărat; prea mic, evaziv și agil inamicul cu care te confrunți.”⁵

În viziunea lui Robert Taber, toate mișcările de gherilă (de sorginte ideologică, naționalistă sau religioasă) folosesc tactici similare, dar într-un mod inovativ, pentru a-și susține cauza; războiul modern de gherilă devenea astfel o fațetă importantă a gândirii militare contemporane.

Operațiile desfășurate de către gherile au, în principal, un caracter ofensiv, bazat pe surprindere și îndrăzneală. Postura ofensivă este legată de menținerea inițiativei și reprezintă o constantă a abordării tactice. Gherilele studiază tiparele operaționale ale oponentului, aleg obiectivul de atacat, se apropie în ascuns și execută un atac violent, dar de scurtă durată, urmat de retragere și de dispersare rapidă. Pentru a-și arunca inamicul într-o totală confuzie, uneori se execută atacuri false/de înșelare asupra altor obiective, situate în alte zone.

Cu toate acestea, gherilele adoptă uneori și o postură defensivă, în scopul asigurării supraviețuirii. Prin acest lucru se înțeleg activitățile desfășurate de către gherile, altele decât operațiile/acțiunile ofensive, astfel: colectarea de date și informații/monitorizarea inamicului; securizarea punctelor/obiectivelor cheie/ importante din teren; crearea de baze temporare pentru personal și de ascunzători pentru armament, muniție, explozivi; pregătirea bazelor permanente în vederea evacuării; recunoașterea legendară a itinerarelor de deplasare către obiectivele de atacat; recunoașterea căilor de retragere.

⁵ Robert Taber, *War of the flea. The Classic Study of Guerrilla Warfare*, Washington D.C., Brassey's Inc., 2002, p. 4.

Tactica de gherilă reprezintă arma săracului/a celui slab și ia formă printr-o multitudine de tehnici, metode și procedee prin aplicarea cărora se slăbește potențialul militar al inamicului, în timp ce se păstrează potențialul propriu; simplitatea, acțiunea clandestină, manifestarea operațională îndelungată, lipsa atributelor formale întâlnite la forțele regulate, precum și posibilitatea întrebunțării unor șiretlicuri pentru a evita loviturile inamicului și a-l lovi puternic pe acesta sunt elemente caracteristice ale tacticilor de gherilă.

Tactica de gherilă este proiectată, de asemenea, în funcție de cunoașterea mediului înconjurător, existența sprijinului populației, posibilitatea executării acțiunilor subversive, capacitățile de procurare a informațiilor; această tactică se bazează pe răbdare, hotărâre, flexibilitate și organizare modulară din partea forțelor proprii, precum și pe surprinderea și înșelarea inamicului.

Gherilele eficiente urmăresc să își creeze un avantaj temporar prin exploatarea slăbiciunilor inamicului și înțelegerea diferită a fluidității acțiunilor, desfășurate pe un spațiu cunoscut. Din acest motiv gherilele desfășoară atât operații planificate, cât și acțiuni neplanificate, atâta timp cât folosirea oportunității ivite poate avea un efect clar asupra oponentului.

Tactica de gherilă poate fi înțeleasă ca o materializare a operațiilor/acțiunilor de tipul „lovește și fugi”, cu binomul acțiune-reacție văzut ca element de referință pe timpul etapelor angajării, astfel: atacă un inamic slab – treci în retragere când ești atacat de un inamic puternic; atacă atunci când ai realizat surprinderea – dispari când ai fost descoperit de către inamic. Gherilele eficiente evită să fie descoperite, nu angajează deschis un inamic puternic, pun oponentul în dilemă și lovesc întotdeauna prin surprindere.

Din studiul mișcărilor de gherilă contemporane a reieșit că operațiile desfășurate de către acestea evoluează ca formă și intensitate, în funcție de succes. Simplitatea în organizare, simplitatea în execuție, împreună cu o înaltă coeziune a formațiunii constituie elemente de o mare importanță pentru obținerea succesului tactic. Gherilele preferă să opereze pe timp de noapte, pentru a se folosi de buna cunoaștere a terenului, a se apropia de țintă în ascuns și a lansa atacuri rapide și prin surprindere.

Este important să aducem în atenție paradoxul deplasării preponderent pedestre și a mobilității generale superioare; astfel, deși gherilele nu dispun de regulă, de multe mijloace auto/mecanizate/ aeriene/fluviale care ar asigura o mare mobilitate, acestea păstrează abilitatea de a ajunge în locul potrivit, la momentul dorit.

Gherilele pot face deplasarea pe jos, cu întreaga subunitate, sau în mod legendat, pe grupuri mici sau individual, folosind mijloacele care circulă pe arterele rutiere, feroviare, fluviale, aeriene. Acest lucru este posibil din cauza vieții clandestine, dimensiunii reduse a formațiunilor, logisticii simple și mai ales

cunoașterii zonei de acțiune. Natura evazivă a acestor formațiuni asigură o bună mobilitate, care previne o reacție eficientă a forțelor regulate ale oponentului.

În privința sistemului de comandă și control, reiese o dezvoltare graduală, corelată cu etapa operațională atinsă. Inițial gherilele se subordonează unui nucleu politico-militar, care reprezintă inima mișcării. Ulterior apar celulele operaționale de bază, se creează rețeaua de informații, dublată de rețeaua pentru activități de propagandă și prozelitism.

Lanțul ierarhic este simplu la vârf, dar devine mai complex la bază, unde trebuie conduse/coordonate elementele tactice. Sistemul de comandă și control capătă formă odată cu dezvoltarea mișcării, prin stabilirea comandanților zonali și adăugarea la nucleele de conducere a secțiilor pentru operații, logistică și afaceri civile. Gherilele contemporane utilizează tehnologia modernă (internet, transmisii radio, telefonie mobilă/prin satelit) pentru a comunica pe distanțe lungi, în timp real, fără asumarea riscurilor asociate cu prezența fizică. Se poate menționa că sistemele de comandă și control ale mișcărilor de gherilă nu au complexitatea celor ale forțelor regulate, având în vedere tipul operațiilor desfășurate și volumul redus al sprijinului cu foc.

În privința resurselor materiale, gherilele se folosesc de tot ceea ce există pe plan local, de capturile de la inamic și de ajutorul extern. În orice caz, comunitățile locale constituie baza de unde se procură cele necesare traiului și se primește asistența medicală.

Bazele permanente sau temporare ale gherilelor nu au complexitatea celor aparținând forțelor regulate, deoarece nu există zone construite, centre de comunicații, depozite, parcuri auto, hangare etc. Astfel de baze de dimensiuni mici, create în zone de teren acoperite/greu accesibile (munți, păduri dese/junglă, deltă/mlaștini), sătucuri izolate, ferme în zonele agricole sau anumite clădiri situate în cartierele periferice ale orașelor, unde se organizează traiul și instruirea, se planifică acțiunile și se refac forțele în urma operațiilor.

Paradoxul de natură materială și tehnică s-a manifestat pregnant de-a lungul conflictelor contemporane, în care gherilele au întreprins cu succes atât țepușa de bambus, cât și dispozitivele explozive comandate electronic de la distanță: „În războiul modern, lucrurile nu se întâmplă ca în viața normală, unde noul exclude vechiul, unde avionul sau autobuzul înlocuiește căruța. În războiul contemporan vedem cum sunt folosite atât racheta intercontinentală și pistolul, cât și satelitul artificial și măgarul.”⁶

Se poate concluziona că arta militară contemporană s-a îmbogățit cu abordări strategice și precepte tactice care permit înțelegerea științifică a

⁶ General Gonzalez de Mendosa, *Unitățile pentru Operații Speciale în sprijinul operațiilor de gherilă*, în „Ejercito Magazine”, vol. 51, nr. 607, Spania, august 1990, traducere din spaniolă, Buletinul de informare și documentare nr. 4 / 1991, Tipografia AISM, București, p. 68.

războiului de gherilă modern, văzut ca una dintre formele de manifestare a conflictului armat. Caracterul actual al acestui tip de război este un rezultat al evoluției conceptuale și al diversificării exprimării operaționale în perioada contemporană.

Studiul acestor elemente de artă militară devine o necesitate, în condițiile în care fenomenul de securitate al zilelor noastre este marcat, în același timp, de globalizare, de fragmentare și de dezechilibre care alimentează instabilitatea regională și locală, generând tocmai conflictele armate de natură neconvențională.

BIBLIOGRAFIE

- Guevara Ernesto Che, *Esența luptei de gherilă*, Ediciones Politicas, Instituto del libro la Habana, 1969.
- Huntington Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Touchstone Edition, New York, 1997.
- Kilcullen David, *Countering Global Insurgency*, Nov 2004, <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>.
- Laqueur Walter, *Guerrilla: A Historical and Critical Study*, Boston: Little, Brown and Company, 1976.
- Metz Steven, *Rethinking Insurgency*, US Army Strategic Studies Institute, June 2007, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil>.
- Taber Robert, *War of the flea. The Classic Study of Guerrilla Warfare*, Washington D.C., Brassey's Inc., 2002.
- Tse-tung Mao, *On Guerrilla Warfare*, 1937, translated by Samuel B. Griffith II, University of Illinois Press, 2000.
- Encyclopaedia Britannica, *Guerrilla Warfare*, <http://www.britannica.com>
- US Department of Defense, *Joint Publications (JP) 3-05.1, Joint Special Operations Task Force Operations*, 26 April 2007, p. GL-11.
- Buletinul de informare și documentare nr. 4 / 1991*, Tipografia AISM, București.

NECESITATEA SUPORTULUI LOGISTIC INTEGRAT (SLI) AL ECHIPAMENTELOR MILITARE

THE INTEGRATED LOGISTIC SUPPORT (ILS) NECESSITY IN THE MILITARY EQUIPMENT

Col.drd.ing. Constantin NEGREA*

Statul Major General

Col.(r) prof.univ.dr.ing. Eugen SITEANU**

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Studiul constă într-o succintă evaluare a necesității suportului logistic integrat în procesul de achiziție a echipamentelor militare și a managementului și ingineriei logistice. Mai sunt prezentate: analiza sprijinului logistic și principalele elemente ale suportului logistic integrat (influența proiectării, planificarea mentenanței, efective & personal, asigurarea aprovizionării, echipamente de sprijin, instruire/pregătire, date tehnice, ambalare, manipulare, depozitare, facilități etc.).

The study consists in a brief assessment of the Integrated Logistic Support (ILS) necessity in the Military Equipment Acquisition Process and of the logistics engineering and management. Logistic Support Analysis, and ILS elements (design influence, maintenance planning, manpower & personnel, supply support, support equipment, training, technical data, computer resources support, PKG/storage, facilities etc.) are further approached.

Cuvinte cheie: suport logistic integrat; echipament militar; inginerie logistică; planificarea mentenanței.

Keywords: *integrated logistical support; military equipment; logistics engineering; maintenance planning.*

Logistica echipamentelor militare, în secolul XXI, implică abordarea SLI (ILS) pe întreg ciclul de viață, care include managementul programului, ingineria sistemelor, analiza suportabilității, elementele SLI, identificarea conceptelor de sprijin/suport, cuantificarea restricțiilor, optimizarea conceptelor de sprijin/suport, utilizarea analizei sprijinului logistic și actualizarea

* e-mail: dannegrea@yahoo.com

** e-mail: esiteanu@unap.ro

estimărilor cu datele din teren. Tehnologiile de vârf permit analiza oportună a informațiilor furnizate de către beneficiari pe durata ciclului de viață al fiecărui echipament militar, pentru ca disponibilitatea, fiabilitatea, mentenabilitatea, mentenanța, sustenabilitatea, securitatea (siguranța), interoperativitatea, eficiența și eficacitatea acestora să se înlăptuiască la costuri optime.

Ingineria logistică asigură abordarea științifică a SLI prin implementarea noilor tehnologii utilizate la realizarea echipamentelor militare, sistemelor și sistemelor de sisteme.

În teoria sistemelor, acestea pot fi de nivel inferior sau de nivel superior cum sunt, de pildă, sistemele de sisteme. În schimb, echipamentele militare sunt sisteme de nivel inferior. Astfel, de exemplu, un transportor amfibiu blindat sau o MLI poate fi considerat(ă) un element al unei Brigăzii Mecanizate, care are o mulțime de Transportoare Amfibii Blindate (Mașini de Luptă a Infanteriei).

Este necesară o bază de date pentru a stoca toate datele și informațiile necesare pentru cercetare, dezvoltare, proiectare, fabricare, exploatare și mentenanța echipamentelor militare, ceea ce se rezolvă de SLI. Această bază de date este un depozit de informații care descrie starea actualizată a procesului de dezvoltare și de evaluare a echipamentelor militare.

În trecutul nu prea îndepărtat (în urmă cu 40-50 de ani), logistica era orientată cu precădere pe achiziții, transport, flux de echipamente și materiale, depozitare și distribuție, iar funcțiile logistice de concepție, dezvoltare și proiectarea echipamentelor, păstrare/exploatare și mentenanță, în foarte multe cazuri, erau omise. În ultimele decenii, logistica și, în special, suportul/sprejiniul logistic a evoluat rapid și conține activitățile corespunzătoare concepției dezvoltării, proiectării și mentenanței echipamentelor militare, în completarea funcțiilor de procurare și de distribuție amintite anterior. Astăzi, orice echipament militar se proiectează pentru a fi în primul rând suportabil, ușor de produs/fabricat, de livrat, exploatat, întreținut și reparat, adică de menținut eficient în stare de funcționare pe întreaga durată a ciclului de viață. Elementele SLI în această situație cuprind: „echipament de întreținere și testare, asigurarea aprovizionării cu piese de schimb, a reparării și activități asociate, personal și instruire, transport și manipulare a materialelor, instalații speciale, resurse de calcul (*hard* și *soft*), date tehnice și altele, necesare pentru realizarea afluirii materialelor și funcțiilor de distribuție, precum și asigurarea mentenanței ciclului de viață al sistemului în perioada sa de serviciu.”¹

Această abordare a logisticii, orientată pe ciclul de viață al produsului/echipamentului a fost implementată în domeniul militar, deoarece

¹ Eugen Siteanu, *Managementul logistic de producție*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2009, p. 5.

În evoluția echipamentelor militare au fost multe cazuri în care echipamentul de bază a fost proiectat cu cerințe de asigurare/sprijin logistic(ă) deduse după ce proiectul (sistemul) a fost realizat/fabricat. În mod frecvent, această practică a costat enorm, iar echipamentul de bază a fost lipsit de proiectarea și implementarea mentenanței, iar diferitele elemente ale sprijinului logisticii nu au fost compatibile cu echipamentul de bază. Totodată, unele componente necesare ale suportului/sprijinului nu au fost disponibile la timp, ci mult prea târziu, deoarece componentele erau livrate cu întârziere. Deci atenția necorespunzătoare acordată logisticii și suportului logistic au fost predominante în trecut, iar elementele sistemului au fost despărțite, adică separate, și nu au fost integrate corect în procesul de dezvoltare.

Concomitent cu descoperirea noilor tehnologii și cu mărirea complexității echipamentelor/sistemelor, împreună cu limitarea resurselor și micșorarea bugetelor, se impune ca toate lațurile unui echipament/sistem să fie tratate și analizate pe o bază integrată. Efectele sunt rentabile, dacă logistica este abordată pe o bază integrată cu toate celelalte elemente ale sistemului. Suportul logistic al echipamentelor trebuie să fie de la început planificat și integrat în procesul de dezvoltare al întregului sistem pentru a asigura un echilibru optim între echipamentul de bază și suportul aferent. Acest echilibru are în vedere performanțele caracteristice ale echipamentului și sistemului, necesarul de resurse, eficacitatea sistemului și, în final, costul ciclului de viață².

În domeniul militar, logistica a elaborat conceptul de sprijin/suport logistic integrat (SLI), care se poate defini în moduri diferite:

SLI reprezintă: „Procesul tehnic și de management prin care considerațiile de suportabilitate și suport logistic sunt integrate în faza de proiectare și luate în considerare pe tot parcursul ciclului de viață a sistemului și prin care toate elementele suportului logistic sunt planificate, achiziționate, testate și furnizate într-o manieră eficace de timp și cost”³.

SLI este: „Organizarea unitară, apropierea iterativă de activitățile tehnice și de management cu scopul: (1) includerii (integrării) considerațiilor de sprijin în proiectarea sistemelor și echipamentelor; (2) dezvoltarea cerințelor de sprijin logistic care sunt în raport cu obiectivele operaționale (de operativitate) și de proiectare și de corelare dintre ele; (3) achiziția elementelor de asigurare logistică necesare și (4) furnizarea elementelor de sprijin logistic pe parcursul utilizării cu costuri minime”⁴.

² *Ibidem*, p. 6.

³ Benjamin S. Blanchard, W.J. Fabrycky, *Analiza ingineriei de sistem*, Prentice Hall, Inc., Upper Saddle River, New Jersey, 1998, p. 5.

⁴ Benjamin S. Blanchard, *Logistics engineering and management*, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey 07458, p. 3.

Necesitatea de a cunoaște costul total al unui sistem de-a lungul întregului ciclu de viață (față de cunoașterea doar a costului de achiziție) este evidentă, iar lecțiile învățate au arătat că suportul/sprijinul logistic pe toată durata ciclului de viață a echipamentului/sistemului contribuie substanțial la reducerea costului total al sistemului – cel puțin pe baza costurilor care sunt contabilizate. În plus, experiența a evidențiat faptul că de mare importanță sunt deciziile elaborate în timpul fazelor inițiale, ale studierii și selectării conceptului și a definirii programului/proiectului asupra costului ciclului de viață al unui sistem/echipament sau al unui produs; deciziile luate în aceste faze au un impact hotărâtor asupra activităților și operațiunilor din fazele intermediare ale ciclului de viață. Cunoscând relațiile cauză-efect, dar și faptul că valorile costurilor logistice sunt extrem de mari, este necesar ca sprijinul logistic să fie analizat (ca parte a procesului de luare a deciziei) în fazele timpurii ale planificării și ale proiectării echipamentului/sistemului.

În esență, SLI, care include integrarea mai multor activități și elemente, este importantă în fiecare fază a ciclului de viață. Cerințele logistice trebuie inițial prevăzute și ulterior integrate succesiv în procesul de proiectare a echipamentului militar/sistemului. Obiectivul principal este de a dezvolta și de a produce un echipament militar/sistem care să includă capacitățile de suport/sprijin logistic al echipamentelor/sistemului respectiv, într-un mod efektiv și eficient.

Luând în considerare tendințele actuale când rolul logisticii se extinde, spectrul activităților incluse în logistica militară (definite mai sus) reprezintă mult mai puțin decât cele incluse în logistica necesară de-a lungul ciclului de viață al echipamentelor/sistemului. De aici rezultă că sfera logisticii a devenit mai largă decât am definit-o la început. În scopul de a răspunde dinamicii situației, Societatea de Inginerie Logistică (SOLE) a extins definiția logisticii.

„Arta și știința managementului, ingineriei, și activităților tehnice cu privire la cerințele, proiectarea, resursele de aprovizionare și mentenanță pentru sprijinirea obiectivelor, planurilor și operațiilor”.

Din această definiție rezultă că ea este *conceptuală* și sprijină extinderea logisticii pe toată durata ciclului de viață a unui echipament/sistem. Ea cuprinde considerații despre logistica afacerilor și cea militară și se referă la stabilirea cerințelor în fazele de început ale ciclului de viață și activităților de proiectare intermediare care preced operațiile de producere, de distribuție a produselor și diferitele aspecte ale întreținerii echipamentului/produsului în timpul utilizării de către beneficiar.

Aria de cuprindere a logisticii a evoluat de la câteva categorii diferite de activități la o gamă largă de funcții care se întind de-a lungul întregului ciclu de viață al echipamentului. Logistica este mai cuprinzătoare decât ceea ce includea în trecut *logistica afacerilor* sau *logistica militară*. În concluzie

trebuie să facem o apropiere între ciclul de viață al echipamentului și suportul/logistic.

În vederea determinării cerințelor logisticii și a celor asociate ei, precum și pentru implementarea cu succes a principiilor și a conceptelor analizate pe parcursul acestui studiu este, cu siguranță, o necesitate înțelegerea bună a întregului mediu actual. În acest sens, există un număr de direcții care par să fie semnificative, comune, deși percepțiile individuale diferă în funcție de observațiile și de experiențele personale. Aceste orientări sunt toate în strânsă legătură una cu cealaltă și necesită o abordare integrată în momentul în care se determină cerințele sistemelor/echipamentelor și cele pentru infrastructura logistică și a mentenanței utile pentru a susține acele sisteme/ echipamente.

În urmă cu două-trei decenii s-a constatat o creștere a complexității și a costului echipamentelor militare/sistemelor militare. Introducerea de noi tehnologii ca răspuns la permanenta schimbare a cerințelor de performanță a echipamentelor militare, creșterea presiunilor sociale și politice în privința problemelor ecologice, cerințele de micșorare a timpului consumat pentru formarea și scoaterea pe piață a unui nou sistem/echipament militar, dar și necesitatea de a mări ciclul de viață al acestuia, care este deja în producție, reprezintă o mare provocare. În plus, multe dintre sistemele/echipamentele militare utilizate acum nu corespund perfect cerințelor beneficiarului și nici necesităților sale de cost-eficacitate a funcțiilor și sprijinului/suportului acestuia. Așa se întâmplă atunci când resursele disponibile se diminuează, criza financiară continuă, iar competiția internațională devine mai acerbă în întreaga lume.

În unele cazuri, pentru sistemele/echipamentele militare care se vor fabrica costurile proiectării dezvoltării, construcției, achiziționării și instalării echipamentelor, producției etc., sunt uneori cunoscute înainte de a fi exploatate și de a se lua decizii bazate pe ele. Totuși costurile utilizării, mentenanței și susținerii sistemului/echipamentului militar pe întreaga durată a ciclului de viață sunt parțial anticipate, ceea ce s-a observat, în ultimele trei decenii, când sistemele/echipamentele militare au fost modificate în scopul introducerii „cele mai recente și mai moderne tehnologii”, fără luarea în considerare mai întâi a impactului ulterior al costului. Chiar dacă s-ar obține un relativ succes asupra costului pe scurtă durată, pe lungă durată cheltuielile totale se ridică la costuri fabuloase.

Totodată, s-a constatat că o mare parte din costul total al ciclului de viață pentru un sistem/echipament militar este necesar pentru activitățile de operare (utilizare) și mentenanță (mai mult de 80% pentru unele sisteme/echipamente militare). Referindu-ne la relația „cauză-efect” frecvent o parte însemnată din acest cost crește din cauza consecințelor deciziilor luate în fazele incipiente de planificare și de proiectare conceptuală.

Deciziile cu privire la selecția de tehnologie, selecția de materiale, planul procesului de fabricație, schemele de ambalare a echipamentului, îndeplinirea funcțiilor manual fără încorporarea calculatoarelor electronice, planul mentenanței și suportului logistic etc. au un mare impact asupra costurilor „în aval” și, prin urmare asupra costului întregului ciclu de viață. De asemenea, mentenanța și sprijinul/suportul infrastructurii stabilite pentru un echipament/sistem militar în toată perioada sa de utilizare poate avea un impact negativ asupra întregului proces cost-eficacitate al aceluși sistem/echipament militar.

În consecință, includerea considerațiilor cu privire la suportul logistic pentru întregul ciclu de viață în procesul inițial de luare a deciziilor este critică, deși îmbunătățirile ulterioare pot conduce la reducerea costurilor la fiecare nivel, totuși cel mai mare impact asupra costului total al ciclului de viață (și prin urmare, asupra costurilor mentenanței și sprijinului/ suportului) poate fi realizat în fazele timpurii ale concepției și proiectării și dezvoltării sistemului. Cu alte cuvinte, logistica și planul pentru suportabilitate trebuie să fie rezolvate (soluționate) chiar de la începutul procesului de concepție, proiectare și dezvoltare a echipamentului/sistemului militar pentru ca rezultatele să se încadreze în cerința de cost-eficacitate.

De-a lungul deceniilor, logistica a fost tratată „post factum”, și activitățile aferente acestuia nu au fost bine cunoscute, logistica fiind implementată în avalul ciclului de viață al sistemului, și nu a fost în atenția managementului. Datorită experienței personalului din domeniul ingineriei logistice s-a constatat că aceste practici au fost dăunătoare în multe cazuri și rezultatele au fost prea costisitoare. Deși s-au făcut progrese mari în luarea în atenție a logisticii echipamentelor militare încă din procesul de proiectare a acestora, asemenea abordări se întâmplă totuși prea târziu. Prin urmare, este imperativ ca în viitor accentuarea eforturilor pentru proiectarea și dezvoltarea unui sistem (și/sau rețehnologizare) să fie puse pe: (1) perfecționarea metodei proprii prin definirea cerințelor sistemului/echipamentului în funcție de *adevăratele* nevoi ale beneficiarului, încă din prima fază a planului conceptual, și cu referire la performanță, eficacitate, și la *toate* caracteristicile esențiale ale sistemului/echipamentului pe o baza integrată (se includ și nevoile specifice pentru logistică); (2) referirea la sistemul *total*, la componentele misiunii sale principale și la elementele sale de sprijin pentru ciclul de viață de perspectivă; (3) organizarea și integrarea activităților proprii și necesare logisticii în direcția principală a efortului proiectării echipamentului/sistemului, simultan și într-o manieră oportună și (4) stabilirea unei *concepții/teorii* interdisciplinare, cu revizuirile necesare, evaluările și cu măsurile de *feedback* pentru ca această logistică (și planul

pentru suportabilitate) să fie corespunzătoare în toate procesele de achiziție a echipamentului/sistemului.

În esență, logistica (și planul pentru suportabilitate) trebuie considerată o parte integrantă a procesului tehnic, prin identificarea și definirea nevoilor proprii, încă de la început. Acest nivel de activitate este în concordanță cu definiția ILS prezentată anterior.

SLI are și rolul de a integra managementul costurilor, performanțelor, programării, logisticii și politicii în problemele de ordin tehnic echilibrându-le și armonizându-le pe toate.

SLI este necesar pentru a transforma cerințele în proiecte prin analiza cerințelor, analiza funcțională, alocarea cerințelor și sinteza proiectului concomitent cu proiectarea pentru fiabilitate, mentenabilitate, siguranță, suportabilitate, disponibilitate, transportabilitate și costul ciclului de viață ale echipamentelor militare în scopul realizării performanțelor acestora.

În cadrul SLI este necesar revederea proiectului printr-o amplă coordonare a inginerilor, personalului din domeniul sprijinului tehnic și suportului logistic, a fabricării, a controlului calității și managementului programului. Ca urmare, necesitatea SLI derivă din cea de clasificare a realizării interfețelor astfel încât toate elementele echipamentelor militare să fie compatibile; interfața dintre tehnologie și fabricare, dintre fabricare și suportul logistic, dintre exploatare/utilizare și suportul logistic, deseori nu sunt detectate decât după realizarea echipamentelor militare, în producția/fabricarea este în plină desfășurare. Descoperirea abia în acest moment a problemelor majore de suport logistic nerezolvate conduce la costuri excesive și la inadvertențe serioase de operare/utilizare a echipamentelor militare și neîndeplinirea misiunilor de către marile unități din teatrele de operații. Nerealizarea SLI conduce la lipsa compatibilității dintre elementele de sprijin logistic cu echipamente militare proiectat și realizat, dar și dintre elementele sistemului logistic și alte elemente. Prin revederea proiectului formal se previne apariția acestor erori⁵.

Cercetarea, dezvoltarea, proiectarea, fabricarea, exploatarea și mentenanța echipamentelor militare (și, în primul rând, a echipamentelor majore⁶) trebuie să se facă împreună și simultan cu suportul logistic al echipamentelor militare, ceea ce presupune un SLI, deoarece echipamentul respectiv împreună cu elementele suportului logistic formează un sistem, iar acest sistem trebuie proiectat și realizat în mod unitar pentru ca toate elementele sale să fie compatibile.

⁵ *Ibidem*, p. 186.

⁶ Conform anexei nr. 3 din *NORME pentru implementarea SLI al echipamentelor militare pe DCV*, SMG, București, 2012, p. 32.

SLI reprezintă procesul de management al echipamentelor militare pe întreaga durată a ciclului de viață al acestuia în scopul facilitării și integrării mentenanței, cerințelor de personal, instruirii acestuia pentru utilizarea și mentenanța, pachetului de informații, asigurării cu echipamente de testare și aprovizionare cu piese de schimb și materiale⁷.

Așadar, SLI (ILS) este o funcție a managementului pentru planificarea inițială, asigurarea resurselor alocate și verificarea (verificările) efectuate cu scopul ca fiecare beneficiar să utilizeze un echipament militar ce satisface cerințele de performanță și este exploatat economic (eficient) pe durata ciclului de viață. SLI integrează în suportul logistic elementele de exploatare și mentenanță (echipamente de testare și întreținere, piese de rezervă și accesorii, piese de schimb și materiale pentru reparații etc.)⁸.

În cea mai recentă Normă⁹ a SMG cu privire la SLI, se dă următoarea definiție a acestuia: „SLI reprezintă procesul tehnic și de management prin intermediul căruia nevoile de susținere logistică și financiară ale unui sistem sunt identificate pentru întreg ciclul de viață al acestuia, și integrate în conținutul programului de dezvoltare/achiziție, de la inițierea programului și până la scoaterea din serviciu a sistemului”.

În această definiție, nevoile de susținere logistică au semnificația de suportabilitate, ceea ce înseamnă „gradul în care toate resursele necesare pentru operarea și menținerea unui sistem pot fi asigurate în cantitatea suficientă și la timpul oportun”¹⁰.

Cel mai important obiectiv al SLI constă în „obținerea disponibilității necesare a sistemului cu un cost minim pe ciclul de viață”¹¹.

Principalele elemente ale SLI sunt următoarele: planificarea mentenanței; aprovizionarea, personalul, echipamentele de testare și suport, managementul configurației, informațiile și datele tehnice, instruirea și susținerea instruirii, facilitățile de infrastructură, împachetarea, mânuirea, paletizarea, depozitarea și transportul¹².

SLI este necesar, în primul rând, pentru facilitarea desfășurării activității de identificare, definire, analizare și cuantificare a cerințelor de suport logistic, în vederea luării celor mai bune decizii asupra programului/proiectului încă din etapa de stabilire a nevoilor pentru îndeplinirea unei misiuni, pentru maximizarea posibilităților de susținere și optimizării costurilor totale pe DCV.

⁷ Eugen Siteanu, *op.cit.*, p. 30.

⁸ *Ibidem*, p. 32.

⁹ Valentin Petre și colectiv de autori, *Norme pentru implementarea SLI al echipamentelor militare pe DCV*, SMG, București, 2012, p. 27.

¹⁰ *Ibidem*, p. 27.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, pp. 28-29.

SLI este necesar și pentru că asigură rezolvarea următoarelor probleme esențiale: concepția de planificare și de organizare a mentenanței; organizarea aprovizionării cu piese de schimb și materiale pentru operare/mentenanță, constrângerile și restricțiile privind facilitățile de depozitare și stocul de piese de schimb și materiale; nivelul de instruire a personalului; concepția de diagnosticare a defecțiunilor și de asigurare a echipamentelor conexe de suport; obiectivele și efectele așteptate în managementul configurației, asigurării și actualizării informațiilor și datelor tehnice; strategia de instruire a personalului și de susținere a instruirii; obiectivele pe linia facilităților și infrastructurii; cerințele pe linia împachetării, mânăuirii, paletizării, depozitării și transportului.

BIBLIOGRAFIE

- Blanchard S. Benjamin, Fabrycky W.J., *Analiza ingineriei de sistem*, Prentice Hall, Inc., Upper Saddler River, New Jersey, 1998.
- Blanchard S. Benjamin, *Logistics engineering and management*, Prentice Hall, Upper Saddler River, New Jersey 07458.
- Petre Valentin și colectiv de autori, *Norme pentru implementarea SLI al echipamentelor militare pe DCV*, SMG, București, 2012.
- Siteanu Eugen, *Managementul logistic de producție*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2009.

MODALITĂȚI DE FUNCȚIONARE A SISTEMULUI DE INFORMARE ȘI RELAȚII PUBLICE ÎN CADRUL NATO ȘI AL UE

METHOD OF OPERATING INFORMATION AND PUBLIC RELATION SYSTEM IN NATO AND EU

Lt.col.drd. Marian Daniel MARIN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Principalul rol al mass-media este acela de informare.

În cadrul NATO și al Uniunii Europene, datorită acestei funcții, mass-media ocupă o poziție foarte importantă. Tocmai de aceea un astfel de rol trebuie luat în serios și explorat la maximum.

Activitatea de comunicare a misiunilor, a responsabilităților și a scopurilor celor două organizații devine o sarcină specifică fiecărui stat membru, acestea fiind libere să gestioneze această misiune în concordanță cu respectarea drepturilor opiniei publice.

Mass-media este cel mai la îndemână canal prin care aceste informații ajung într-un mod cât mai accesibil la cetățeni.

The main role of the media is to inform.

In NATO and European Union, due to this feature, the media occupies a very important position. Therefore, such a role has to be taken seriously and fully explored.

The communication activity of mission, responsibilities and goals within two organizations is a specific task belonging to each member state them being free to manage it in accordance with the public rights.

Mass-media is the most accessible channel through which information reaches citizen in a more accessible way.

Cuvinte cheie: diplomație publică; ofițeri de presă; politica relațiilor publice militare; „Europa în direct”.

Keywords: *public diplomacy; spokespersons; NATO Military Policy on Public Affairs; „Europe Direct”.*

* e-mail: marin_daniel1967@yahoo.com

Informare și relații publice în cadrul NATO

Politica relațiilor publice militare este o derivată a principiilor superioare ale democrației, care include libertatea de exprimare a mass-media.

Pentru Alianța militară nord-atlantică, activitățile de comunicare publică reprezintă una dintre politicile fundamentale pe care le asumă¹. Conceptul pe care îl consacră NATO pentru această activitate este informarea publicului. Activitatea de comunicare a misiunilor, a responsabilităților și a scopurilor alianței și ale propriilor armate devine o sarcină specifică fiecărui stat membru, acestea fiind libere să gestioneze această misiune în concordanță cu respectarea drepturilor opiniei publice.

Comunicarea cu publicul a fost o preocupare a Alianței, încă de la începuturile sale. În 18 mai 1950, la doar un an de la semnarea Tratatului de la Washington, Consiliul Nord-Atlantic a emis o rezoluție în care se angajează să „promoveze și să coordoneze informațiile publice înaintea obiectivelor tratatului, lăsând responsabilitatea programelor naționale fiecărei țări ...”.

După încheierea Războiului Rece și, în special, după atacurile asupra turnurilor gemene de la 11 septembrie 2001, Alianța a fost implicată în operații militare de o amploare și o complexitate fără precedent, desfășurate simultan în locuri situate departe de zona geografică euroatlantică. Este suficient să se menționeze că NATO a desfășurat, în ultimii ani, operații militare sau umanitare concomitente în Irak, Afganistan, Sudan, Indonezia și Pakistan, pentru a contura dimensiunea remarcabilă a activităților, în care Alianța este implicată, în prezent, și a posibilităților ei de acțiune.

Forța și ritmul operațiilor NATO s-au schimbat dramatic în ultimii ani. Cu creșterea semnificativă în tempoul operațional, precum și cu explozia simultană în tehnologia comunicațiilor, necesitatea Alianței de a comunica cu publicul său a crescut foarte mult. Comandanții de la toate nivelurile pun mai mult accent pe comunicare.

La ora actuală, mijloacele de creare și de diseminare a informațiilor la scară globală sunt practic la îndemâna oricui. Internetul, laptopurile, telefoanele mobile, camerele foto și video digitale, televiziunea prin satelit permit tuturor celor care doresc să își exprime ideile și opiniile.

MC 457/2 prevede trei moduri de lucru: reactiv, activ și foarte activ, subliniindu-se astfel necesitatea abordării permanente a activității de relații publice de pe poziții dinamice.

Nu a fost niciodată mai simplu pentru organizații de tipul NATO să își promoveze imaginea și informațiile despre propria activitate în rândul publicului.

¹ Ioan Deac, *Acțiuni de relații publice pe timpul operațiilor*, Editura UNAp, București, 2003, p. 25.

Pe de altă parte, cu aceeași mare ușurință, adversarii și criticii Alianței pot să își expună opiniile cu scopul de a discredita NATO, de a-i amenda greșelile, de a influența comportamentul și opiniile publicului nefavorabil Alianței și de a schimba deciziile politice în detrimentul acesteia.

Documentul care, din punct de vedere conceptual, guvernează activitatea de relații publice în cadrul Alianței este Doctrina de relații publice MC 457, intrată în vigoare în 2001, înlocuită în 2007 cu MC457/1, iar în februarie 2011 cu MC457/2. În același sens, pentru a ajuta la eficientizarea, standardizarea și sincronizarea relațiilor publice, Comandamentul Aliat pentru Operații, Allied Command Operations (ACO), cu asistență din partea Comandamentului Aliat pentru Transformare, Allied Command Transformation (ACT), a dezvoltat Manualul de Relații Publice, versiunea 2010.

Astfel, misiunea relațiilor publice în cadrul NATO este de a sprijini comandantii, prin comunicarea la timp către public a informațiilor exacte, cu scopul de a le îmbunătăți acestora nivelul de înțelegere a aspectelor militare, a rolului, a operațiilor, a misiunilor și a activităților NATO, sporind astfel credibilitatea Alianței.²

Structura *Relațiile Publice Militare*, Military Public Affairs (PA) face parte din Rețeaua de comunicații strategice NATO (StratCom) apărută, în anul 2004, în Statele Unite ale Americii, fiind definită ca „o varietate de instrumente utilizate de către guverne pentru înțelegerea și explicarea unor atitudini și culturi globale, pentru angajarea unui dialog de idei între oameni și instituții, pentru consilierea liderilor politici și militari, a diplomaților, privind efectele unor opțiuni politice asupra opiniei publice, precum și pentru influențarea atitudinilor și comportamentelor prin strategii de comunicare”³.

Din Rețeaua de comunicații strategice NATO (StratCom) mai fac parte: Public Diplomacy Division, Public Affairs, Info Ops și Psyops.

Funcțiile de bază ale Relațiilor Publice Militare sunt: comunicarea externă (mass-media), comunicarea internă și comunicarea cu comunitatea civilă locală (External Communications, Internal Communications, Community Relations).

Obiectivele generale ale politicilor alianței privind presa și informarea sunt: facilitarea cunoașterii de către opinia publică a faptelor cu privire la securitate; promovarea implicării opiniei publice într-o dezbatere bine informată și constructivă asupra problemelor actuale de securitate și asupra scopurile politicilor viitoare⁴. Fiecare dintre planurile de acțiune și programele

² MC 457/2, *NATO Military Policy on Public Affairs*, p. 10.

³ *Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication*, Office of the Under Secretary of Defense For Acquisition, Technology and Logistics, Washington D.C., septembrie 2004, în <http://www.fas.org/irp/agency/dod/dsb/commun.pdf>, accesat la 20.02.2013.

⁴ Joint Pub 3-61, *op. cit.*, p. 13.

de lucru elaborate pentru a îndeplini obiectivele principalelor inițiative ale țărilor NATO, din ultimii ani, conțin capitole specifice informării de care este nevoie pentru îndeplinirea cu succes a respectivelor obiective.

Rolul activităților NATO în domeniul diplomației publice este de a completa activitățile de informare a publicului desfășurate în cadrul fiecărei țări. Scopul lor este de a explica publicului politicile și obiectivele Organizației și de a promova dialogul, contribuind astfel la înțelegerea publică a aspectelor de securitate. NATO face acest lucru prin difuzarea de informații și organizarea de programe orientate spre lideri de opinie, jurnaliști, cadre universitare, grupuri parlamentare, tineret și alte grupuri țintă.

Comandanții și ofițerii responsabili cu relațiile publice sunt, în teorie, obligați prin Politicile NATO să informeze publicul, iar prin dreptul internațional, să nu împiedice mass-media în libertatea de exprimare⁵.

Activitățile relațiilor publice NATO se desfășoară în baza celor cinci principii cuprinse în doctrina MC 0457/2.

Primul principiu, *spuneți și arătați povestea NATO (Tell and show the NATO story)*⁶, subliniază ideea că activitatea de relații publice este destinată sprijinirii comandanților și militarilor subordonați acestora, în îndeplinirea misiunilor și că practicienii acestei activități sunt personajele cele mai importante în reprezentarea imaginii NATO.

*Furnizați la timp informații exacte (Provide accurate information in a timely manner)*⁷ spune al doilea principiu, accentuând importanța deosebită, pe care o are pentru credibilitatea NATO reacția rapidă a structurilor sale de relații publice în furnizarea de informații exacte către public, într-o lume în care televiziunile emit continuu.

Principiul al treilea este *asigurați-vă că informația furnizată este consecventă, complementară și coordonată (Ensure that information provided is consistent, complementary and coordinated)*⁸. Un efect al mediului informațional global este faptul că publicul poate primi informații cu privire la operațiunile militare de la toate nivelurile de comandă, inclusiv rapoartele din teatrele de operații, din mai multe surse.

Principiul al patrulea, *respectați corespunzător securitatea operațională (Practise appropriate operational security)*⁹, principiu, care pare a fi ușor de respectat în practică, este strâns legat de principiul cu numărul cinci, *desfășurați-vă activitatea ținând cont de sensibilitățile multinaționale și acordând respect mediului local și regional (Conduct work mindful of*

⁵ *Public Affairs Handbook*, July 2010, p. 1.

⁶ MC 0457/2, *NATO Military Policy on Public Affairs*, p. 6.

⁷ *Ibidem*.

⁸ MC 0457/2, *NATO Military Policy on Public Affairs*, p. 6.

⁹ *Ibidem*, p. 7.

*multinational sensitivities and respectful of the local and regional cultural environment*¹⁰), care introduce o cerință firească, dar incomodă pentru structurile de relații publice, obligate, pe de o parte, prin prevederile doctrinei să satisfacă necesitățile prezente de informare ale mass-media și publicului, și pe de altă parte, să țină seama de securitatea operațională, pentru a nu pune în pericol propriile trupe.

Toate comandamentele NATO trebuie să aibă o structură de relații publice, care să conțină personal bine pregătit și cu experiență și resursele necesare pentru a îndeplini cât mai eficient activitatea de relații publice. Astfel, toate comandamentele NATO trebuie să aibă structură de relații publice – compusă cel puțin din următoarele trei compartimente: planificare și politici, operații media, analiză și monitorizare media, producție (tipărită, foto și în domeniul internetului).

La nivelul conducerii Alianței funcționează un birou de informare și presă al NATO – Biroul Relații Publice, Public Affairs Office (PAO).

Tehnicile de lucru ale biroului de informare și presă al NATO sunt cele clasice: comunicate de presă, declarații de presă, publicații, vizite de documentare și informare.

Principala sarcină a structurilor de relații publice este de a sprijini comandantul prin informarea oportună și exactă a publicului.

Deoarece comandantul este văzut ca cel mai credibil purtător de cuvânt în ceea ce privește misiunea sa și a comandamentelor, el va fi cel care va vorbi public pentru aceasta, primind sprijinul structurii de relații publice în pregătirea interviurilor media sau în cadrul întâlnirilor publice.

Structurile NATO au două categorii de purtători de cuvânt: purtători de cuvânt oficiali și delegați. Purtătorii de cuvânt oficiali sunt cei care, în virtutea poziției pe care o ocupă, sunt desemnați să comunice cu mass-media și cu publicul intern sau extern. În această categorie intră, desigur, comandantul și șeful structurii de relații publice. Purtătorii de cuvânt delegați sunt acele persoane care, prin specificațiile funcției pe care sunt încadrate sau ca urmare a însărcinării speciale primite de la comandant, sunt implicate în comunicarea externă și internă, adesea în calitate de experți pe anumite subiecte.

Secretarul General este purtătorul de cuvânt principal al Alianței și reprezintă Alianța în public, în numele țărilor membre, reflectând pozițiile comune ale acestora, pe probleme politice. El reprezintă, de asemenea, NATO vis-à-vis de alte organizații internaționale, precum și mass-media și publicul larg. În acest scop, secretarul general deține, în mod regulat, conferințe de presă și conferințe, precum și prelegeri publice și discursuri.

¹⁰ MC 0457/2, *NATO Military Policy on Public Affairs*, p. 6.

În urma transformărilor organizatorice și structurale NATO, din ultimii ani determinate, în cadrul Alianței, a fost înființată o nouă structură care se ocupă de procesele de relaționare publică: Divizia de Diplomatie Publică, Public Diplomacy Division (PDD)¹¹. Condușă de către un asistent al secretarului general al Alianței, această structură reprezintă principala interfață a Alianței cu audiențele răspândite pe tot globul, având rolul de a explica politicile și activitățile, de a promova cooperarea pe linie de securitate prin activități de comunicare.

În țările membre și parteneri ale NATO, Divizia de Diplomatie Publică joacă un rol esențial în relațiile cu publicul în explicarea politicilor și activităților NATO. Divizia lucrează pentru a ridica profilul NATO și pentru a aduce realizările NATO în cunoașterea și în dezbaterile publice. Acest lucru se realizează prin comunicarea în masă, construirea imaginii și a brandului, operațiunilor continue mass-media, promovarea cooperării în domeniul securității, dialogul și parteneriatele cu toate mijloacele și instrumentele diviziei.

Divizia acționează în calitate de coordonator principal pentru toate activitățile de comunicare strategică din toate organismele civile și militare ale NATO și armonizează toate activitățile de diplomatie publică desfășurate de către alte entități care aparțin structurii NATO.

Această structură este responsabilă de realizarea și de diseminarea producțiilor mediatice ale NATO în format tipărit sau electronic.

Aderarea României la NATO a reprezentat un obiectiv care s-a bucurat de un larg consens atât din partea tuturor forțelor politice, cât și a opiniei publice românești. Dintre cele șapte state invitate să adere la NATO la Summitul de la Praga (2002), aderarea s-a bucurat, în România, de sprijinul popular intern cel mai ridicat.

În acest context, România acordă o atenție deosebită activităților din sfera diplomatiei publice, în vederea menținerii și consolidării interesului și sprijinului opiniei publice pentru NATO. O mai bună informare și cunoaștere la nivelul opiniei publice a activităților, a profilului și a structurilor aliate, a procesului constant de evoluție și adaptare a Alianței la noile amenințări de securitate, precum și a profilului și rolului României în NATO și a contribuțiilor sale la îndeplinirea de către Alianță a obiectivelor specifice este esențială în acest sens.

Evantaiul activităților de diplomatie publică include o multitudine de instrumente specifice, de la organizarea unor vizite de documentare și informare la sediul Alianței, pentru participanți din România, la seminarii, conferințe, mese rotunde, expoziții pe teme care să răspundă interesului opiniei publice românești față de activitățile NATO și să aducă Alianța mai aproape de aceasta.

¹¹ <http://www.nato.int/cps/en/natolive/71161.htm>

În cadrul manifestărilor de diplomatie publică în România, legate de NATO, un loc aparte îl ocupă „Ziua NATO”. Această zi specială reprezintă un eveniment de referință pentru societatea românească din perspectiva statutului României de aliat NATO și a semnificațiilor asociate acestui moment.

Alături de interesul pentru informarea opiniei publice interne, România acordă o atenție deosebită și sprijină activitățile din sfera diplomatiei publice din statele partenere ale NATO.

Informare și relații publice în cadrul UE

Uniunea Europeană a fost fondată în baza Tratatului privind Uniunea Europeană. Comunitățile europene și cooperarea dintre statele-membre în domeniul politicii externe și de securitate, precum și armonizarea cadrului de reglementare și politica internă unificată constituie fundamentul Uniunii Europene.

Cele trei instituții de bază în structura Uniunii Europene sunt Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene (Consiliul de Miniștri) și Comisia Europeană.

Aceste trei instituții împreună elaborează politica și legislația (directive, acte legislative și regulamente) aplicabile pe întreg teritoriul UE. Din inițiativă proprie sau la inițiativa Parlamentului și a Consiliului, Comisia Europeană elaborează legi noi, iar Parlamentul și Consiliul le adoptă.

Instituțiile care urmează, după importanța pe care o prezintă, sunt Curtea de Justiție și Curtea de Conturi.

Dezvoltarea permanentă a legislației și a afacerilor externe ale Uniunii Europene sunt un exemplu elocvent al faptului că politica UE este în continuă schimbare, iar aceste schimbări sunt coordonate între instituțiile uniunii.

Toate instituțiile UE dețin servicii de presă care pot fi ușor contactate prin diferite canale de comunicare. Aceste servicii oferă informații pe care jurnaliștii le pot utiliza la scrierea materialelor. Serviciile de presă organizează conferințe de presă și interviuri oficiale cu reprezentanții instituțiilor Uniunii Europene. Multe servicii de presă pun la dispoziția jurnaliștilor și a publicului larg arhivele și bibliotecile de materiale plasate pe paginile web.

Servicii de presă la nivelul instituțiilor Uniunii Europene

Serviciul *Europe Direct* („Europa în direct”) lucrează, în primul rând, pentru cetățenii UE. Serviciul este destinat publicului larg și se ocupă cu sensibilizarea acestuia în privința politicii UE, răspunzând la solicitări și oferind informații în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene. Întrebările generale despre structura instituțiilor UE, precum și întrebările care țin de soluționarea problemelor practice pot fi adresate serviciului *Europe Direct*.

Sediul serviciului *Europe Direct* se află la Bruxelles. Reprezentanții serviciului, de asemenea, lucrează în toate statele-membre ale UE, în centrele de informare și în Centrele europene culturale și de documentare. Cu cele 468 de birouri ale sale dintre cele 27 de state membre, *Europe Direct* reprezintă cu adevărat o rețea la nivel local. Linkul principal al Serviciului este: http://europa.eu/europedirect/index_ro.htm

Serviciul de Presă al Parlamentului European este alcătuit dintr-un grup de *ofițeri de presă* a căror sarcină este să acorde asistență jurnaliștilor și să ofere acestora informații cu privire la ceea ce se întâmplă în Parlament. Fiecare ofițer de presă este specializat într-un anumit domeniu, limbă oficială sau stat membru, astfel încât să se asigure o acoperire completă a tuturor activităților Parlamentului și să se furnizeze informații jurnaliștilor din toate statele membre.

Serviciul Audiovizual vine în sprijinul jurnaliștilor cu materiale video, audio, fotografii. Acest serviciu oferă înregistrări ale sesiunilor parlamentare, oferite spre vizionare atât prin satelit, cât și prin intermediul internetului. Toate materialele realizate de către serviciul audiovizual sunt păstrate în arhivă, care conține mii de ore de material audiovizual, în prezent având posibilitatea să fie trecute în formă digitală. Serviciul *Hotline* pentru audiovizual îi ajută pe jurnaliști să găsească informații specifice pentru buletinele de știri sau programele despre Europa.

Serviciul *Hotline* acordă o importanță deosebită informațiilor cu impact atât la nivel național, cât și la nivel european, punând accentul pe subiectele de actualitate europeană care influențează agendele naționale. Jurnaliștii sunt informați, în mod regulat, cu privire la evenimentele care vor urma: reuniuni ale comisiilor parlamentare, ale delegațiilor, conferințe de presă, sesiuni plenare, ședințe extraordinare, vizite ale șefilor de stat și de guvern.

Parlamentul European dispune de câte un *birou de informare în fiecare stat membru*. Rolul acestuia este de a sensibiliza opinia publică referitor la Parlamentul European și la Uniunea Europeană și de a încuraja cetățenii să voteze la alegerile pentru Parlamentul European. Această structură are în principal următoarele responsabilități:

- răspunde la întrebările publicului despre Parlamentul European și politicile UE; pune la dispoziția cetățenilor informații, materiale și organizează prezentări și dezbateri cu tematici europene;
- organizează conferințe de presă și asigură informarea mass-media cu privire la actualitatea din Parlament;
- cooperează îndeaproape cu cadrele didactice și instituțiile de învățământ superior și pun la dispoziție material pedagogic;
- dezvoltă legături cu organizații profesionale, societăți, organizații neguvernamentale și cu oricine este interesat de afacerile europene și de rolul Parlamentului European.

Consiliul Uniunii Europene este instituția Uniunii în cadrul căreia se reunesc reprezentanții guvernelor statelor membre, mai precis miniștrii din fiecare stat membru care sunt competenți într-un anumit domeniu. Împreună cu Parlamentul European, Consiliul este legiuitorul Uniunii.

Consiliul se reunește în public în momentul în care deliberează și votează în privința unei propuneri de act legislativ sau atunci când are loc o dezbateră generală. Aceste lucrări pot fi urmărite în timp real pe site-ul Consiliului (video.consilium.europa.eu). Documentația scrisă de care dispun miniștrii este accesibilă tuturor.

Consiliul dispune de un *Serviciu de presă*. Echipa de ofițeri de presă este la dispoziție pentru a informa în legătură cu activitățile și evoluțiile politicilor Consiliului. Informațiile oferite de către ofițerii de presă sunt neoficiale.

În cadrul serviciului, jurnaliștii sunt sprijiniți prin asistență tehnică în realizarea de interviuri sau mici dezbateri cu reprezentanții Consiliului.

Comisia Europeană este organismul executiv al UE, responsabilă pentru punerea în practică a deciziilor adoptate de către Parlamentul European și Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene. La nivelul Comisiei Europene se disting următoarele servicii de presă:

- *Directoratul General Relații Externe al Comisiei Europene*, care oferă jurnaliștilor cele mai variate informații referitoare la activitatea Comisiei Europene, precum și alte instituții UE importante. Datele pot fi găsite doar în limbile oficiale ale Uniunii Europene.

Toate instituțiile și organismele Uniunii Europene au *serviciul propriu de relații cu presa*. Parlamentul European și Comisia Europeană au *ofițer de presă* în fiecare țară membră a Uniunii Europene.

- Dintre toate instituțiile Uniunii Europene, Comisia Europeană are cel mai mare număr de *ofițeri de presă (spokespersons)* responsabili pentru comunicare cu reprezentanții mijloacelor de informare în masă. Ofițerii de presă pot să facă declarații oficiale și comentarii, care reflectă poziția Comisiei Europene privitor la unele probleme.

- *Serviciul de presă al Comisiei Europene* este condus de către Ofițerul de presă principal, împuternicit să vorbească în numele Comisiei ca instituție și în numele Președintelui Comisiei Europene.

Doar Comisarii, Directorii Generali și ofițerii de presă au dreptul să facă comentarii oficiale pentru presă în numele Comisiei Europene. Fiecare ofițer de presă este responsabil pentru o anumită direcție de activitate a Comisiei Europene, fapt care facilitează mult lucrul jurnaliștilor.

- *Directoratul General pentru Relații Externe* se ocupă direct cu punerea în aplicare a politicii externe a Uniunii Europene în relațiile acesteia cu statele nemembre ale UE. Directoratul General diseminează săptămânal un buletin de

mesaje informative despre cele mai importante evenimente din domeniul politicii externe a Uniunii Europene.

Serviciul Audiovizual al Comisiei Europene este serviciul care oferă informații importante, create în mod special pentru jurnaliștii care doresc să publice știri cu privire la lucrările ce se desfășoară în cadrul instituțiilor Uniunii Europene: ședințe, întruniri, vizite oficiale, conferințe de presă, semnarea tratatelor. Acest serviciu oferă înregistrări audio și video, fotografii cu cele mai importante știri din Europa, punând la dispoziție atât materiale curente, cât și materiale de arhivă produse de către serviciile Comisiei Europene și de către instituțiile Uniunii Europene, încă din anul 1940.

Europe by Satellite (EbS) este un serviciu de informare al Uniunii Europene, administrat de către Comisia Europeană. Acesta a fost înființat în anul 1995 și furnizează informații audio-video despre Comisia Europeană în 23 de limbi. Materialul informativ este constituit din evenimente transmise în direct, imagini de arhivă și reportaje despre subiecte care țin de Uniunea Europeană și de instituțiile afiliate. Serviciul este disponibil printr-o conexiune necriptată prin satelit și prin intermediul internetului.

Roluri și influențe ale mass-media

Principalul rol al mass-media este acela de informare.

În cadrul Uniunii Europene, datorită acestei funcții, mass-media ocupă o poziție foarte importantă. Tocmai de aceea un astfel de rol trebuie luat în serios și explorat la maximum. Unul dintre scopurile Uniunii se referă la informarea cetățenilor, pentru că Uniunea se vrea o comunitate, formată bineînțeles din cetățeni care să cunoască regulile și normele impuse de către Uniunea Europeană, dar să-și înțeleagă în același timp drepturile și libertățile.

Mass-media este cel mai la îndemână canal care poate face cunoscute politicile și reglementările făcute la nivelul Uniunii Europene. Astfel, pe lângă faptul că informațiile trebuie să fie clare, acestea trebuie să ajungă într-un mod cât mai accesibil la cetățeni.

Totodată, prin simplul fapt că informația ajunge peste tot, mass-media trebuie să aibă și un rol de educare a publicului, iar în cadrul Uniunii Europene intervin aspectele culturale. Se vrea o globalizare culturală, o împărțire a culturilor, dar și o diversitate culturală. Uniunea Europeană dorește ca produsele europene să fie accesibile și vizionate, parcurse de către cetățenii acestui spațiu, mai mult decât produsele exterioare, cum ar fi cele din SUA.

Când vine vorba de politicile Uniunii și de cum le poate influența mass-media, discuția ar trebui să se plaseze întâi în cazul drumului pe care media europeană îl parcurge, iar atât timp cât există abateri, rezolvarea acestora ar trebui să fie prioritară. Acest aspect este, bineînțeles, aproape la fel

de idealist precum acela de a avea mass-media o forță asupra politicilor. Dar nu putem nega că are deja una bine stabilită asupra cetățenilor, una care trebuie utilizată în mod corect. Informații, sugestii, propuneri, soluții, educare și accesibilitate sunt câteva dintre elementele pe care media europeană trebuie să le mențină și să le susțină pentru cetățeni. Ei sunt principalul corp căruia politicile europene se adresează, iar canalul prin care aceste politici se fac cunoscute trebuie să fie intact.

În concluzie, apreciem preocuparea existentă în cadrul NATO și UE pentru îmbunătățirea modalităților de funcționare a sistemului de informare și relații publice, premisă a informării corecte și la timp a cetățenilor.

BIBLIOGRAFIE

Deac Ioan, *Acțiuni de relații publice pe timpul operațiilor*, Editura UNAp, București, 2003.

MC 0457/2, NATO Military Policy on Public Affairs.

Joint Pub 3-61.

Public Affairs Handbook, 2010.

Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication, Office of the Under Secretary of Defense For Acquisition, Technology and Logistics, Washington D.C., septembrie 2004.

<http://www.nato.int>

<http://nato.mae.ro/node/223>

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/71161.htm>

<http://www.fas.org/irp/agency/dod/dsb/commun.pdf>

http://europa.eu/newsroom/press-contacts/index_en.htm

http://europa.eu/pol/av/index_ro.htm

LOCUL, ROLUL ȘI MISIUNILE BATALIONULUI DE INFANTERIE ÎN OPERAȚII

THE PLACE, ROLE, AND MISSIONS OF INFANTRY BATTALION IN OPERATIONS

Col.drd. Ioan-Marian CRISTUREAN*
U.M. 02565, Cluj-Napoca

În demersul acestui articol am considerat oportună abordarea problematicii locului, rolului și misiunilor batalionului de infanterie în toate tipurile de operații, datorită schimbărilor produse în ultimii ani. Demersul este oportun și din perspectiva actualizării situației ținând cont de dezvoltările ulterioare.

Within our article, we considered it necessary to approach the issue of the place, role and missions of the infantry battalion, in all types of operations, due to the multitude of changes that occurred in this structure in the past few years. We also meant to bring up to date these issues, consistent with their future development.

Cuvinte cheie: batalion de infanterie; misiuni; reguli de angajare; operații militare.

Keywords: *infantry battalion; missions rules of engagement; military operations.*

Această problematică a fost mereu tratată încă de la apariția ideii și respectiv a noțiunii de „batalion” ea suferind transformări mai mult sau mai puțin profunde, în funcție de evoluția artei militare, tehnologiei și, nu în ultimul rând, a obiectivelor propuse a fi îndeplinite, determinate de situația geopolitică și de evoluția societății umane.

Abordarea problematicii rolului, locului și misiunilor batalionului de infanterie este necesară în toate cele trei tipuri de operații, din două motive, și anume: multitudinea schimbărilor survenite asupra acestei structuri în ultimii ani, respectiv necesitatea actualizării acestor problematici în concordanță cu evoluția viitoare a noilor abordări privind întrebuintarea lui.

* e-mail: cristureanioanmarian@yahoo.com

În ultimii douăzeci de ani, locul, rolul și misiunile structurilor militare din armata României, în general, și a batalionului de infanterie, în special, au suferit transformări majore, generate de trecerea de la un tip de concepție privind compunerea, dotarea și modul de întreținere a acestora, specifice armatelor Tratatului de la Varșovia, pe timpul Războiului Rece, la un alt tip de abordare, mult diferită, specifică Alianței Nord-Atlantice, organizație politico-militară aflată în plină schimbare, în scopul asigurării unui răspuns corespunzător la noile provocări apărute în urma încheierii Războiului Rece.

Pe parcursul acestei perioade, structura militară cel mai des folosită pentru îndeplinirea diferitelor tipuri de misiuni, pe spații expediționare, a fost batalionul de infanterie, unitate de bază a forțelor terestre care și-a dovedit utilitatea și fiabilitatea în toate situațiile atât în țară, cât și în teatrele de operații externe.

Operațiile de tip război

Locul batalionului de infanterie

„Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie – F.T./I-2”, ediția 2005, prevede că această structură este forța luptătoare a brigăzii mecanizate¹, această formulare ne poate determina să credem că batalionul se regăsește numai în cadrul acestui tip de mare unitate, întrucât nu mai există nicio altă referire la acest fapt, pe parcursul întregii lucrări.

Acest lucru nu poate fi acceptat decât parțial, în ideea că batalionul poate să se găsească ca parte componentă a brigăzii mecanizate, dar nu numai. De altfel despre locul batalionului de infanterie nu găsim referiri clare și distincte decât în puține lucrări și manuale de tactică.

Pe baza studiului conflictelor moderne și a experienței practice pe care am dobândit-o pe timpul misiunilor în teatrul de operații, dar și în cadrul exercițiilor la care am participat, menționez faptul că batalionul de infanterie este structura luptătoare de tip unitate care se poate afla ca parte componentă a unor unități tip brigadă de infanterie, infanterie moto, mecanizată, sau a unei grupări de forțe interarme sau intercategoriilor de forțe.

Afirmația făcută se bazează pe studiul structurilor acționale din teatrele de operații din Afganistan și Irak, unde România a participat cu unități de tip batalion, încadrat în structuri de tipul celor enumerate mai sus.

Rolul batalionului de infanterie

Determinarea cu exactitate a rolului batalionului de infanterie reprezintă un punct deosebit de important, întrucât de la acest fapt consider că trebuie plecat în concepția oricărui tip de acțiune militară atunci când stabilim

¹ F.T./I-2, *Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie*, București, 2012, p. 12.

modul de întrebuințare a structurilor componente ale forței militare avute la dispoziție.

Luând ca punct de plecare cele prezentate în „Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie” rezultă că acesta are mai multe roluri, și anume²:

- este angajat, de regulă, în operații la contact cu inamicul sau poate organiza raiduri/operații în adâncime și operații în spate;
- poate participa în operații, ca rezervă a unor grupări tactice;
- poate fi angajat, ca desant aerian debarcat, în executarea operațiilor în adâncime pentru realizarea capetelor de pod, ocupării obiectivelor importante din teren etc.

Desigur nu putem să nu fim de acord cu rolurile prezentate mai sus, dar credem că principalul rol al batalionului de infanterie, este acela de a contribui în mod decisiv la finalizarea cu succes a conflictelor de intensitate mică sau medie și de asigurare a condițiilor tactice favorabile, necesare atingerii obiectivelor majore, în cadrul unor conflicte de intensitate mare, fiind întrebuințat ca forță independentă, sau în cooperare cu alte forțe, indiferent de natura acestora.

Batalionul de infanterie acționează în conflicte de intensitate mică, medie sau mare, în majoritatea condițiilor de teren și de vreme.

În general structurile de infanterie domină în conflictele de intensitate mică datorită posibilităților sale de dislocare rapidă și angajării cu succes a unui inamic cu valoare egală.

Conflictele de intensitate medie și mare sunt, de regulă, intense și distructive; rareori au un caracter liniar, iar viteza cu care forțele sunt concentrate și puterea mare de foc de care dispun fac aproape inevitabilă distrugerea inamicului, de aceea batalionul se poate afla în una dintre cele două situații, adică de a avea un rol decisiv sau de a contribui la finalizarea cu succes a conflictelor.

Indiferent de rolul pe care îl joacă batalionul de infanterie în operații, acțiunile executate în condiții de vizibilitate redusă stau la baza acestora, iar folosirea condițiilor meteorologice pot duce la obținerea de avantaje față de tehnologia sau la pregătirea forțelor angajate în conflict.

Nu trebuie să ometem situațiile de luptă apropiată, unde forțele batalionului de infanterie au câteva roluri foarte importante, cum ar fi:

- atacă pe căi care nu permit accesul forțelor blindate;
- realizează pătrunderi în zone cu teren dificil, care să fie exploatate ulterior de către forțele mecanizate;
- ocupă obstacolele existente și terenurile dificile pentru a le folosi în executarea manevrei tactice și operative;

² *Ibidem*, p. 20.

- ocupă sau fac siguranța zonelor cu construcții sau păduri;
- controlează itinerarele periculoase ce pot fi utilizate de către alte forțe;
- acționează în special pe timp de noapte și în condiții cu vizibilitate redusă;
- sprijină forțele blindate;
- acționează ca desant tactic debarcat.

Batalionul de infanterie poate avea, în cadrul unei acțiuni militare, unul dintre următoarele roluri:

- de forță decisivă;
- de forță de sprijin;
- de forță cu rol de modelare a acțiunii;
- de forță de siguranță.

Misiunile batalionului de infanterie

„Sarcina esențială de luptă a batalionului de infanterie, ținând cont de tipul acestuia, este să ia contactul cu inamicul, cu scopul de a-și folosi puterea de lovire și manevra, pentru a-l distruge, a-l ataca sau pentru a încetini atacul său prin foc, a opri ofensiva și a executa contraatacul”³.

Misiunea prezentată mai sus, preluată din „Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie”, nu reflectă decât un aspect general a ceea ce înseamnă misiunile batalionului de infanterie în operațiile de tip război.

De altfel, în acest tip de operații, batalionul acționează în cele două tipuri de acțiuni militare, apărarea și ofensiva, desfășurate în diferite medii și situații. Analizând operațiile batalionului, în general, se poate constata că majoritatea acestora sunt de tip ofensiv, chiar dacă se desfășoară pe timpul operației de apărare, fapt care determină să afirmăm că abordarea trebuie să înceapă cu acestea și, nu în ultimul rând, reafirmând ideea că victoria se obține prin acțiuni ofensive.

Operațiile ofensive

Așa cum am arătat, majoritatea operațiilor batalionului de infanterie sunt operații ofensive; misiunea lui fiind de a lovi și de a neutraliza punctele decisive ale apărării inamicului, aplicând o formă de manevră prin care să evite punctele tari ale acestuia, concentrându-și efectul puterii de luptă în punctele slabe ale lui, fapt care să ducă în final la nimicirea sau scoaterea definitivă din luptă.

Batalionul poate fi angajat ca forță principală, forță de cercetare și de siguranță, forță de sprijin a atacului, forță de însoțire și sprijin/înlocuire și ca

³ F.T./I-2, *Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie*, București, 2012, p. 20.

rezervă sau în unele cazuri ca element al operațiilor în adâncimea dispozitivului propriu sau în spatele inamicului.

Tipurile operațiilor ofensive precizate de manualele de luptă sunt:

- ofensiva din contact nemijlocit cu inamicul;
- ofensiva din mișcare;
- ofensiva combinată.

Scopurile acțiunilor batalionului de infanterie în operația ofensivă sunt:

- de a nimici forțele inamicului;
- de a cuceri poziții importante sau decisive din teren;
- de a priva inamicul de resurse;
- de a culege informații;
- de a induce în eroare și de a schimba direcția acțiunilor inamicului;
- de a menține inamicul într-o anumită poziție;
- de a dezorganiza un atac inamic.

Succesul în operațiile ofensive se caracterizează prin: surpriză; concentrarea eforturilor; viteză; flexibilitate; îndrăzneală.

Desigur că misiunile specifice sunt impuse de particularitățile luptei ofensive, acestea fiind determinate la rândul lor de mediul în care se desfășoară, și anume:

- ofensiva în localități /mediu urban;
- ofensiva în teren muntos – împădurit;
- ofensiva pe litoral și în deltă;
- ofensiva cu forțarea cursurilor de apă și a canalelor;
- ofensiva pe timp de noapte și în alte condiții de vizibilitate redusă;
- ofensiva pe timp de iarnă, în condiții arctice și cu temperaturi scăzute;
- ofensiva pentru ruperea aliniamentelor și a raioanelor fortificate;
- ofensiva în teren cu culturi înalte și în păduri;
- ofensiva în deșert și în condiții de temperatură ridicată;
- ofensiva în deșert și în condiții de temperatură ridicată;
- ca forță aeromobilă.

Dintre cele precizate în manualele de luptă, se poate concluziona că batalionul de infanterie acționează în orice tip de operație, poate îndeplini o gamă largă de misiuni foarte diferite și poate să desfășoare acțiuni în medii generale sau particulare cu diferențe semnificative între mediile de acțiune.

Operațiile de apărare

Misiunile batalionului de infanterie sunt de a menține o anumită arie de operații, de a interzice accesul inamicului în anumite zone, de a opri ofensiva acestuia, de a câștiga timp și, nu în ultimul rând, de a-l atrage într-o anumită zonă defavorabilă pentru el în scopul de a-l nimici ulterior prin acțiuni ofensive.

Apărarea presupune mai mult decât distrugerea personalului și a echipamentului inamic, înainte ca acesta să-și poată deplasa resursele de pe câmpul de luptă; trebuie distruse planurile inamicului, coeziunea și sincronizarea forțelor sale, moralul și abilitatea de a duce lupta, de a cerceta câmpul de luptă, inamicul trebuie incomodat prin toate mijloacele, pentru a putea fi distrus apoi.⁴

În opinia mea, planificarea și executarea operațiilor de apărare trebuie să fie făcute în spirit ofensiv, iar scopul lor major, prioritatea oricărei operații de apărare este recâștigarea inițiativei și crearea posibilităților de a fi transformată într-una ofensivă pentru nimicirea rapidă a inamicului.

Apărarea este o măsură temporară folosită pentru a identifica sau a crea vulnerabilități inamicului, respectiv posibilitatea trecerii la ofensivă.

Pentru îndeplinirea misiunii, batalionul de infanterie trebuie să acționeze agresiv, organizându-și apărarea în poziții care asigură sprijinul reciproc și care sunt adânc eșalonate, el atacă inamicul pe toată adâncimea dispozitivului său prin contraatacuri, în ambuscade, capcane etc.

Tipurile operațiilor de apărare sunt:

- apărarea unui sector (zonă);
- apărarea pe poziții;
- apărarea circulară;
- apărarea liniară.

Se consideră că operația de apărare, pe lângă caracterul temporar se poate adopta și în situația în care misiunea ofensivă a fost îndeplinită și se trece la consolidarea spațiului cucerit, până la primirea unei noi misiuni. Scopul trecerii la apărare, în orice situație, este de a avea sau de a ne crea avantaje față de inamic și de a nu expune forța umană de care dispunem la pericole și riscuri inutile.

La fel ca și la operațiile ofensive, misiunile specifice sunt impuse de particularitățile luptei acestea fiind determinate, la rândul lor, de mediul în care se desfășoară, și anume:

- apărarea localităților și zonelor/platformelor industriale;
- apărarea în teren muntos – împădurit;
- apărarea pe litoral și în deltă;
- apărarea pe cursuri de apă și în zone cu lucrări de hidroameliorații;
- apărarea pe timp de noapte și în alte condiții de vizibilitate redusă;
- apărarea pe timp de iarnă și în alte medii/zone cu temperaturi scăzute;
- apărarea în teren cu culturi înalte;
- apărarea pe un aliniament și în raioane cu lucrări de fortificații;
- apărarea în deșert și în alte medii/zone de temperaturi ridicate.

⁴ F.T.-1, *Doctrina Operațiilor forțelor terestre*, București, 2006, p. 81.

Operațiile de stabilitate și de sprijin

Locul batalionului de infanterie

Operațiile de stabilitate și de sprijin⁵ sunt acțiuni militare desfășurate în scopul descurajării, prevenirii conflictelor, restabilirii, menținerii, impunerii și edificării păcii, păstrării/restabilirii ordinii constituționale, acordării ajutorului umanitar și reconstrucției. Acestea se execută, de regulă, prin alte mijloace decât operațiile specifice luptei armate.

Motivele pentru care consider necesar să abordez aspectul legat de locul batalionului de infanterie în acest tip de operații sunt determinate de faptul că, în acest moment, în manualele pentru luptă actuală, acest aspect nu este tratat în mod distinct, el putând fi doar dedus, sau subînțeles, ceea ce poate duce la interpretări diferite, respectiv la asigurarea abordării simetrice a modului de tratare al fiecărui tip de operație.

Analizând modul de desfășurare a acestui tip de acțiuni apreciez că locul acestei structuri este în cadrul unor grupări de forțe clasice de tip brigadă, a unor grupări interarme/ intercategoriai de forțe, ori eterogene la care participă diferite structuri și organizații nonmilitare (guvernamentale, nonguvernamentale), naționale și/sau internaționale sau chiar independent, dar întărit cu diferite forțe și mijloace necesare îndeplinirii misiunilor. Desigur că cea din urmă situație este mai puțin probabilă, dar nu poate fi exclusă, iar probabilitatea de a se realiza este doar în misiunile îndeplinite pe teritoriul național.

Acest lucru este determinat de faptul că deși, de regulă, operațiile desfășurate în timp de pace, în situații de criză și în perioada postconflict fac parte din categoria operațiilor de stabilitate și de sprijin, iar în timp de război se desfășoară operații specifice luptei armate, în anumite situații, se pot desfășura simultan atât operații specifice luptei armate, cât și operații de stabilitate și de sprijin.

Și în operațiile de stabilitate și de sprijin, componenta terestră este obligatorie și de cele mai multe ori decisivă. Aceste operații ar trebui îndeplinite de către structurile specializate, sau cel puțin de majoritatea lor. Atât România, cât și alte state nu-și permit financiar să susțină structuri pentru operații de tip război și altele pentru operații de stabilitate și de sprijin.

Rolul batalionului de infanterie

Rolul acestui tip de forță militară este relativ ușor de determinat, în cadrul acestui tip de operații militare, având în vedere faptul că el derivă din însăși denumirea lor.

⁵ Col.prof.univ.dr. Laurențiu Grigore, *Artă Militară*, curs, vol. 1, cap. VIII, Editura UNAp „Carol I”, București, 2009.

În fapt batalionul de infanterie asigură sau sprijină realizarea securității populației și a bunurilor într-o anumită zonă, salvarea acestora în anumite situații, putând avea un rol decisiv în cadrul acțiunilor de mai mică amploare și, uneori, chiar în cele medii, sau unul important, în cele de mare amploare, în funcție de prevederile legislației naționale, a acordurilor și a înțelegerilor încheiate la nivel internațional, respectiv al deciziilor luate de către factorii cu astfel de competențe din cadrul conducerii structurii a cărei componentă este.

Desigur datorită modului de manifestare asimetric a acestor tipuri de acțiuni, a scopurilor și a finalităților care pot fi foarte ușor schimbate, în funcție de foarte mulți factori, în marea lor majoritate nonmilitari, rolul batalionului este diferit, de la caz la caz, dar va răspunde întotdeauna aceluiași cerințe care se regăsesc în însăși denumirea acestui tip de operații.

Misiunile batalionului de infanterie

Operațiile de stabilitate și de sprijin sunt, de regulă, nonlineare și izolate și se desfășoară după principiile specifice, cu respectarea, în funcție de situație, a principiilor caracteristice luptei armate.

Batalionul de infanterie participant în astfel de operații își modifică sarcinile lui de luptă în timp de război pentru a se acomoda climatului unic în care acționează; aceasta necesitând o aderare completă și strictă la mandatul forței, la termenii de referință, la regulile de angajare și de disciplină și să înțeleagă diferențele dintre execuție și acțiune.

Identificarea centrelor de greutate, a punctelor decisive și chiar a stării finale dorite pot fi mult mai complexe și solicitante/nerutinale decât în operațiile ofensive sau de apărare. Atunci când vizualizează o astfel de operație trebuie avut în vedere faptul că inamicul este definit în mod diferit, de exemplu: adversarul poate fi grupurile umane ilegal constituite, boala, foametea sau consecințele unui dezastru etc.

Principiile specifice operațiilor de stabilitate și de sprijin sunt:

- stabilirea clară a obiectivului;
- unitatea de efort a forțelor;
- siguranța desfășurării operațiilor;
- restricționarea;
- legitimitatea;
- perseverența;
- utilizarea forței în mod selectiv și discriminant;
- acțiunea decisivă executată pentru prevenirea escaladării;
- înțelegerea potențialului pentru consecințe nedorite ale acțiunilor individuale și ale unităților mici;
- etalarea capacității de a folosi forța, într-o manieră neamenințătoare;
- asigurarea sprijinului fundamental unui număr cât mai mare de oameni;

- analiza periodică a eficacității operației;
- transferul execuției către instituțiile civile, imediat ce este posibil.

Operațiile de stabilitate, conform prevederilor doctrinelor și regulamentelor armatei SUA⁶, se clasifică astfel:

- operații care implică: aplicarea sancțiunilor; folosirea forței; lovituri /raiduri; protecția navigației maritime; impunerea unor zone de excludere;
- operații combinate (folosirea-nefolosirea forței): operații antidrog; operații de evacuare a noncombatanților (NEO); operații de recuperare; combaterea terorismului; operații de recuperare; operații antidrog; operații de evacuare a noncombatanților (NEO); asigurarea libertății de navigație; operații de pace; operații de recuperare;
- operații care nu implică folosirea forței: asistența națiunii; asistență umanitară străină; sprijinul insurgențelor; sprijin pentru controlul armamentelor; operații de sprijin al autorităților civile; demonstrația de forță.

Clasificarea dată de *doctrinile NATO*⁷, pentru aceleași tipuri de operații, este următoarea:

- operații în sprijinul păcii;
- alte operații de răspuns la criză non-art.5.

Principalele tipuri de operații de stabilitate⁸ la care pot participa batalioanele de infanterie sunt:

- controlul armamentelor;
- combaterea terorismului:
 - sprijinul operațiilor antidrog;
 - asistența umanitară civică;
 - asistența acordată unei națiuni;
 - evacuarea necombatantilor;
 - impunerea de sancțiuni;
 - operațiile de pace;
 - demonstrația de forță.

Am menționat tipurile operațiilor de stabilitate întrucât, în opinia mea, misiunile acestora se suprapun cu acestea și de aceea o abordare separată este practic imposibilă.

Desigur că alături de misiunile enumerate mai sus trebuie menționate, în mod distinct, și cele din cadrul operațiilor de pace⁹, cum ar fi:

⁶ *Joint-Pub 3-07 U.S. Army.*

⁷ *AJP-3.4 – Non Article 5 Crisis Response Operations – NATO (STANAG 2180) – 2004, cap. 1.*

⁸ *FT-3, Manualul de tactică generală a forțelor terestre, București, 2006.*

- operațiile de menținere a păcii (*peace keeping*);
- operațiile de impunere a păcii (*peace enforcement*);
- prevenirea conflictelor (*conflicts preventions*);
- realizarea păcii (*peace making*);
- construirea păcii (*peace building*);
- operațiile umanitare (*humanitarian operations*).

Pregătirea batalionului de infanterie, pentru acest tip de operații, este o problemă foarte importantă, deoarece granița dintre „permis-nepermis” și „bine-greșit” este foarte sensibilă și, în același timp, cea mai mică greșeală este, sau poate fi percepută ca o acțiune intenționată, poate fi speculată și poate fi amplificată de către adversari, creând o imagine negativă ansamblului. Aceste operații creează imagini favorabile sau mai puțin favorabile factorului politic.

În operațiile de sprijin, batalionul de infanterie este folosit pentru a ajuta autoritățile civile externe sau interne, atunci când acestea se pregătesc sau răspund la crize și alte situații deosebite care depășesc posibilitățile acestora, prin asigurarea de sprijin, servicii, mijloace sau resurse specializate de bază, după caz.

Tipologia operațiilor de sprijin cuprinde:

- operații de sprijin intern/OSI – pe teritoriul național;
- asistența umanitară externă/AUE – în afara acestuia.

Misiunile în operațiile de sprijin intern constau în suplimentarea eforturilor și resurselor instituțiilor și organizațiilor centrale sau locale, forțele batalionului de infanterie acționând conform prevederilor legale în vigoare referitoare la starea de necesitate, de urgență sau de asediu, precum și cu acordurile încheiate cu acestea. În OSI, unitățile de infanterie execută misiuni de: salvare în caz de calamități naturale și dezastre; sprijin al managementului consecințelor accidentelor nucleare, biologice, chimice, radiologice și a exploziilor de mare putere (NBCRE); sprijinul impunerii legii civile; asistența comunității.

Asistența umanitară externă se execută, de regulă, pentru a îndepărta sau a reduce consecințele dezastrelor naturale sau provocate de către om într-o altă țară. În cadrul acestora, forțele batalioanelor de infanterie execută misiuni pentru îndepărtarea unor condiții ca boala, foamea sau alte privațiuni care reprezintă o amenințare serioasă la adresa vieții sau proprietății. În cadrul AUE, forțele batalioanelor de infanterie suplimentează sau sunt complementare la eforturile autorităților sau agențiilor civile ale țării gazdă, care asigură asistența.

Batalioanele de infanterie execută, de regulă, operații AUE ca parte a unei forțe întrunite multinaționale, interdepartamentale, împreună cu

⁹ AJP-3.4 – Non Article 5 Crisis Response Operations – NATO (STANAG 2180) – 2004, cap 1.

reprezentanții puterii civile a României trimiși în țara afectată. Sprijinul este asigurat conform tratatelor, memorandumurilor de înțelegere, a memorandumurilor de acord, precum și a altor documente specifice pentru acțiunile internaționale. În cadrul *AUE*, batalioanele de infanterie execută, de regulă, misiuni de salvare, însă pot participa și la sprijinul managementului consecințelor accidentelor NBCRE, precum și la asistența comunității.

Se constată că pentru forțele batalionului de infanterie, participante la astfel de operații, se impune pregătirea personalului și controlul permanent a comportamentului acestora față de populație, care trebuie să aibă ca rezultat final crearea unui spirit de recunoștință și de apreciere din partea populației pentru militari.

Operațiile intermediare

Locul batalionului de infanterie

Operațiile intermediare reprezintă acțiunile desfășurate de către forțele proprii înainte, pe timpul executării și după încheierea operațiilor specifice luptei armate sau operațiilor de stabilitate și de sprijin și cuprind următoarele tipuri: deplasarea; staționarea; regruparea; înlocuirea; înaintarea spre contact; lupta de întâlnire; joncțiunea forțelor; retragerea¹⁰.

Această definiție este cea prezentată în „Manualul de tactică generală F.T.-3”, dar consider că trebuie completată cu câteva tipuri de operații, și anume: cercetarea, securitatea, trecerea și înlăturarea obstacolelor, respectiv însoțirea convoaielor.

Am dorit să prezint aceste tipuri de acțiuni ca făcând parte din operațiile intermediare, întrucât și în noile concepte ale Alianței Nord-Atlantice ele apar în această categorie, concluzie pe deplin justificată atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Totodată pentru a putea prezenta locul, rolul și misiunile batalionului de infanterie în cadrul acestui tip de operații, era imperios necesar să avem o bază clară de plecare, cât mai cuprinzătoare și în concordanță cu actualele tendințe și concepții.

În contextul celor prezentate mai sus, consider că locul acestei unități este, în primul rând, în cadrul unei mari unități de tip brigadă, indiferent de tipul acesteia, în cadrul unor grupări de forțe de armă, întrunite, sau intercategoriale de forțe armate, dar poate acționa și independent, pe o direcție secundară, ori în sprijinul altor forțe. Multitudinea de acțiuni, din cadrul acestui tip de operații, face ca batalionul de infanterie să se poată afla în cele mai diferite locuri sau ipostaze, iar modul cum acesta este utilizat și își îndeplinește misiunile să fie decisiv în schimbarea formei de luptă pentru asigurarea atingerii obiectivului final.

¹⁰ *F.T.-3 Manualul de tactică generală*, București, 2006, p. 253.

Rolul batalionului de infanterie

În ceea ce privește acest subiect, spre deosebire de celelalte tipuri de operații tratate anterior, situația este puțin diferită, în sensul că rolul batalionului este dat de această dată de două lucruri, și anume: scopul executării acțiunilor și misiunea pe care o primește. În acest context, rolurile acestuia sunt numeroase, de la inducerea în eroare a inamicului asupra intențiilor reale ale trupelor proprii, asigurarea securității unor mari grupări de forțe, a retragerii acestora, până la executarea unor deplasări în scopul schimbării efortului principal, sau a închiderii unei breșe realizate de inamic în dispozitivul trupelor proprii, ori a înlocuirii unor forțe care și-au pierdut capacitatea de luptă etc.

Multitudinea de roluri pe care această structură le poate avea ne face să nu încercăm să le identificăm, ci doar să tragem concluzia că acestea trebuie stabilite având în vedere capabilitățile structurale și acționale pe care le are acesta, suplinirii lor, în funcție de nevoile misiunii și, nu în ultimul rând, de experiența de luptă a militarilor.

Misiunile batalionului de infanterie

Plecând de la definirea operațiilor intermediare, ca fiind un grup de misiuni succesive, sau concomitente, prin intermediul cărora se pun în aplicare tactici, tehnici și proceduri specifice trecerii de la o operație la alta, iar unitățile sunt pregătite sau aduse în starea din care să poată desfășura operația următoare, sau să înceteze misiunea, asigurând îndeplinirea scopului acestora, conform „F.T./I.-2 Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie”, consider că misiunile generale ale batalionului se contopesc cu tipurile de operații pe care le execută, iar cele specifice sunt definite în cadrul fiecăreia dintre acestea, integrându-se, la rândul lor, în scopul general al operației.

Deplasarea batalionului de infanterie se execută în scopul dislocării dintr-o zonă în alta sau schimbării zonelor de dispunere, respectiv a reconstituirii forțelor de însoțire și sprijin/înlocuire sau a rezervelor „pentru intrarea în luptă sau pentru efectuarea unei manevre cu păstrarea completă a capacității de luptă”¹¹. Prin urmare, deplasarea unităților are ca misiune finală „introducerea acestora în operații, fie de apărare, fie ofensive ori alte forme de acțiune”¹².

Batalionul de infanterie se poate găsi în *staționare* înainte sau după executarea unor operații, ori pe timpul opririlor de durată mai mare pentru

¹¹ *Lexicon militar*, Editura Soko, Chișinău, 1994, pp. 120-121.

¹² Eugen Bădălan, Valentin Arsenie, Dumitru Alexiu, *Tratat de tactică militară – Forțe Terestre*, vol. I, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu 2003, p. 136.

odihna personalului, în urma deplasării acestora prin marș pe distanțe mari; având ca scop asigurarea condițiilor necesare forțelor pentru pregătirea în vederea îndeplinirii unei noi misiuni, refacerea puterii de luptă, reluarea sau executarea marșului.

Regruparea are ca misiune schimbarea locului de dispunere, sau manevra de forțe și mijloace, în vederea constituirii unui nou dispozitiv adecvat situației existente în acel moment, având ca scop: restructurarea dispozitivului de operație; crearea unei grupări de forțe pe o altă direcție; întărirea unor grupări de forțe care au suferit pierderi mari; suplimentarea efortului pe anumite direcții; schimbarea operației sau a tipului de operație; deplasarea forțelor și mijloacelor în vederea scoaterii lor de sub loviturile inamicului.

Înlocuirea are ca misiune schimbarea în luptă cu altă unitate/ subunitate.

Înaintarea spre contact are ca misiune realizarea sau restabilirea contactului cu inamicul sau de a dezvolta situația tactică.

Lupta de întâlnire are ca misiune câștigarea inițiativei și întoarcerea situației în favoarea trupelor proprii.

Joncțiunea forțelor are ca misiune realizarea contactului cu alte elemente ale trupelor proprii, care au dus acțiuni al căror scop final a fost acesta, sau ca elemente de dispozitiv pentru acoperirea unor zone.

Retragerea are ca scop ruperea contactului cu inamicul, în vederea îndeplinirii unei noi misiuni.

Cercetarea are ca misiuni obținerea de informații dintr-o anumită zonă despre inamic, teren, condițiile de mediu și populația locală.

Securitatea are ca misiuni cercetarea, supravegherea și acoperirea trupelor proprii pe timpul pregătirii și ducerii acțiunilor.

Trecerea și înlăturarea obstacolelor are ca misiuni depășirea acelor restricții naturale sau artificiale, ori înlăturarea lor în scopul ducerii nestingherite a acțiunilor militare.

Însoțirea convoaielor are ca misiuni asigurarea deplasării și a securității lor.

În concluzie, misiunile sunt multiple, foarte diversificate, de la nefolosirea armamentului la folosirea totală, în timp scurt și cu intensitate maximă. Consider că lupta de întâlnire și retragerea reprezintă operații ce impun încheierea și perfecționarea modului de trecere rapidă de la operația ofensivă la cea defensivă și invers. Lupta de întâlnire este situația în care raportul de forțe nu este decisiv în luarea deciziei de angajare și de succes. Coordonarea și sincronizarea acțiunilor trebuie să fie realizată, în ambele operații, la un grad ridicat al profesionalismului.

BIBLIOGRAFIE

Carta Alba a Guvernului. Armata României, 2010, Editura Militară, 2000.

Regulamentul de luptă al formațiunilor logistice în armata română.

Viziunea strategică 2010 – Armata României, Editura Militară, 2000.

S.M.G./I.F.-7 – Doctrina instruirii armatei României, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.

JOINT-PUB 3 -07 U.S. Army.

AJP-3.4 – Non Article 5 Crisis Response Operations – NATO (STANAG 2180) – 2004.

Lexicon militar, Editura Soko, Chișinău, 1994.

APLICAREA ETAPIZATĂ A LEGII-CADRU PRIVIND SALARIZAREA UNITARĂ A PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI PUBLICE

THE GRADUAL IMPLEMENTATION OF THE FRAMEWORK LAW ON THE UNITARY PAYMENT OF STATE EMPLOYEES

Col.drd. Ion VASILE*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Experiența anilor 2009-2012 a demonstrat că demararea reformării cadrului legislativ pentru reglementarea salarizării în sectorul bugetar, apoi asumarea legii, iar, ulterior, aplicarea etapizată, s-au constituit în subiecte controversate, mai ales în condițiile generate de efectele crizei economice mondiale.

Salarizarea personalului din sectorul bugetar a fost supusă unui amplu proces de reformă, început, în anul 2009, prin aprobarea Legii-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, urmat, în anul 2010, prin adoptarea Legii-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice și continuat, în anii 2011 - 2013, prin aplicarea etapizată a noului sistem de salarizare a personalului din sectorul bugetar.

Legea-cadru nr. 284/2010, o viziune legislativă unitară, pe termen mediu și lung, vizează introducerea etapizată, prin legi speciale anuale, a unui sistem coerent de salarizare.

The experience of the years 2009-2012 demonstrated that the initiation of the reform on the legislative framework for regulating the payment system in the state sector, then assuming the law and finally its gradual implementation were controversial topics, especially in the conditions of the effects of the world economic crisis.

The payment system in the state sector underwent an ample reform process, begun in 2009 by Framework-Law No. 330/2009 on the unitary payment for employees paid from public funds, then in 2010 by Framework-Law No. 284/2010 on the unitary payment of employees paid from public funds, to be continued between 2011-2013 by the gradual implementation of the new payment system for the personnel from the state sector.

Framework-Law No.284/2010, a unitary legislative view on a long and medium term, focuses on the gradual introduction, by means of special yearly laws, of a coherent payment system.

Cuvinte cheie: salarizare; reformare; salarii; solde; aplicare; unitar; etapizare.

Keywords: payment; reform; salary; military pay; implementation; unitary; gradual.

* e-mail: ivasile@mapn.ro; vasileion1962@yahoo.ro

Încă din noiembrie 2005, la nivelul politico-strategic se manifesta ideea unei reglementări unice a plății personalului din sectorul bugetar; impulsionat de criza economico-financiară și asistența Fondului Monetar Internațional, Băncii Mondiale și Comisiei Europene, în luna noiembrie 2009, Guvernul a promovat, fără dezbateri parlamentare, prin asumarea răspunderii, legea-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.

În condițiile dificultăților bugetare generate de criza economico-financiară, în România s-a apelat la o regulă, care nu a mai fost întâlnită la punerea în practică a dispozițiilor stipulate de actele normative în vigoare, respectiv la aplicarea etapizată, prin legi speciale anuale, a prevederilor legii cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice; norma legală menționată anterior a constituit una dintre soluțiile sustenabile pentru diminuarea deficitului bugetar (de exemplu, circa 7,2% din produsul intern brut¹ în anul 2009).

Scurte considerații în legătură cu diversitatea reglementărilor privind salarizarea personalului plătit din bugetul general consolidat al statului

În anul 2009, în sectorul bugetar din România, diversitatea reglementărilor privind salarizarea personalului plătit din bugetul general consolidat al statului era constituită din cele 39 de acte normative. Multitudinea reglementărilor privind salarizarea personalului plătit din bugetul general consolidat al statului a permis diferențierea semnificativă atât a nivelurilor salariilor de bază, cât și a sistemului de sporuri² și mai ales de adaosuri³ salariale.

Abordând pluralitatea reglementărilor privind salarizarea personalului plătit din bugetul general consolidat al statului, apreciez că este necesar să se evidențieze că soldele și alte drepturi bănești ale personalului militar se acordau în baza Legii nr.138/1999 privind salarizarea și alte drepturi ale personalului militar din instituțiile publice de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, precum și acordarea unor drepturi salariale personalului civil din aceste instituții⁴, cu modificările și completările

¹ Conform *Dicționarului de economie*, ediția a II-a, N. Dobrotă, Editura Economică, București, 2001, *produsul intern brut*, – PIB, este principalul agregat macroeconomic al sistemului contabil național ce exprimă valoarea adăugată brută a bunurilor și a serviciilor ajunse în ultimul stadiu al circuitului economic, care au fost produse în interiorul unei țări.

² Potrivit *Dicționarului de economie*, ediția a II-a, N. Dobrotă, Editura Economică, București, 2001, *sporurile* reprezintă sume de bani plătite salariaților peste salariul de bază pentru condiții deosebite de muncă.

³ În concordanță cu *Dicționarul de economie*, ediția a II-a, N. Dobrotă, Editura Economică, București, 2001, *adaosuri la salariul de bază* sunt considerate: adaosul de acord, premiile acordate din fondul de premiere, constituit pe seama fondului de salarii, cota-parte din profit ce se repartizează salariaților ș.a.

⁴ *Legea nr. 138/1999 privind salarizarea și alte drepturi ale personalului militar din instituțiile publice de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, precum și acordarea unor*

ulterioare. În același timp, se poate afirma că drepturile salariale au constituit și reprezintă un important factor de insatisfacție pentru personalul militar. Salarizarea necorespunzătoare a întregului personal militar a condus la scăderea atractivității carierei militare și la diminuarea semnificativă a numărului de specialiști, cu efecte negative asupra activității din armată. În acest context, este util să observăm că, în perioada 2005 - 2008, instituțiile din cadrul sectorului de apărare au inițiat 14 proiecte de acte normative pentru modificarea Legii nr.138/1999, cu modificările și completările ulterioare, în sensul armonizării nivelurilor soldelor personalului militar cu salariile altor categorii de personal bugetar. Toate aceste inițiative nu au primit avizul favorabil al Ministerului Finanțelor Publice.

Transformarea structurală a cadrului legislativ românesc care reglementează salarizarea personalului din sectorul bugetar

În aprilie 2009, Guvernul României începea activitatea de reformare a sistemului de salarizare a personalului plătit din bugetul general consolidat al statului prin stabilirea următoarelor principale principii ale salarizării unitare din fonduri publice, și anume: raportul dintre salariul minim pe economie și salariul maxim din sectorul public să fie de 1:15, creșterile salariale să se realizeze în raport cu indicatorii macroeconomici, salariul de bază să includă sporurile cu caracter general, devenind principalul element al câștigului salarial, trecerea de la vechiul sistem la noul sistem să se realizeze astfel încât nicio persoană să nu înregistreze diminuarea salariului brut deținut în luna decembrie 2009 și implementarea noului sistem să se realizeze prin creșteri salariale diferențiate în următorii cinci ani (înghețarea creșterilor pentru salariile mari și sporirea accelerată a salariilor mici).

Ulterior, după discutarea a circa 12 variante de grile de salarizare, proiectul legii privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice a fost aprobat de către Guvern și a fost adoptat la data de 15 septembrie 2009, prin asumarea răspunderii, fără dezbateri parlamentare. Prin Legea-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice⁵, au fost abrogate 9 legi, 6 ordonanțe de urgență, 12 ordonanțe de guvern, 6 hotărâri de Guvern și alte 16 articole din diferite acte normative care reglementau salarizarea unor categorii distincte de salariați.

Dezideratul principal al Legii-cadru nr. 330 /2009 l-a constituit realizarea unei legi sistemice și relativ complexe, pentru că acest act normativ se raporta la un număr mare de salariați din sistemul public, de peste

drepturi salariale personalului civil din aceste instituții, cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 347 din 22 iulie 1999.

⁵ *Legea-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 762 din 9 noiembrie 2009.*

1.300.000, cu o pondere în întreaga economie reală de aproximativ 25% și adoptarea principiilor noului sistem de salarizare, stabilindu-se caracterul unitar al acestui sistem. În același timp, prin această lege s-a realizat includerea în salariul de bază și în solda funcției de bază, pe lângă sporurile cu caracter general, a sporului de vechime în muncă, a sporului de prevenție specific sănătății, a sporului de suprasolicitare neuropsihică specific învățământului, a sporului de confidențialitate, a sporului de fidelitate, a sporului de stabilitate, a indemnizației de dispozitiv etc. Totodată, prin dispozițiile art. 1 alin.(2) din Legea-cadru nr. 330/2009, potrivit căroră, începând cu data intrării în vigoare, în tot sau în parte, a acestui act normativ, drepturile salariale ale personalului din sectorul bugetar plătit din bugetul general consolidat al statului sunt și rămân, în mod exclusiv, cele prevăzute în această lege, ansamblul de măsuri privitoare la acordarea de adaosuri la salariul de bază, stipulate, până la 31 decembrie 2009, de contractele colective de muncă ale salariaților instituțiilor bugetare, încheiate la nivelul unităților, la nivelul administrației sau al serviciilor publice locale, pentru instituțiile din subordinea acestora și, la nivel departamental, pentru instituțiile subordonate sau de hotărâri ale Guvernului, s-au abrogat începând cu 1 ianuarie 2010.

Pentru a nu se diminua niciun salariu sau soldă în plată, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2010 privind unele măsuri de reîncadrare în funcții a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar⁶, a prevăzut că în situația în care drepturile salariale determinate potrivit Legii-cadru nr. 330/2009 erau mai mici decât cele stabilite prin legi sau hotărâri ale Guvernului pentru funcția respectivă la 31 decembrie 2009, se acorda o sumă cu caracter tranzitoriu care să compenseze respectiva diferență, în măsura în care personalul își desfășoară activitatea în aceleași condiții. Această sumă se includea în salariul de bază, respectiv, în solda funcției de bază, dar nu era luată în calcul la determinarea altor drepturi de natură salarială care se stabilesc în funcție de acesta.

Se impune să subliniez că, în anul 2010, nu au avut aplicabilitate prevederile referitoare la coeficienții de ierarhizare a funcțiilor și la valoarea de referință. De fapt, chiar dacă Legea-cadru nr. 330/2009 a intrat în vigoare de la 1 ianuarie, noul sistem de salarizare nu s-a aplicat în anul 2010; această lege nu a fost funcțională. Adevărul este că, în intervalul de timp cuprins între 01.01-02.07.2010, salariile bugetarilor au fost înghețate la nivelul din

⁶ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2010 privind unele măsuri de reîncadrare în funcții a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 62 din 27 ianuarie 2010.

decembrie 2009. Mai mult, începând cu 3 iulie 2010, cuantumul brut al salariilor sau al soldelor ori indemnizațiilor lunare de încadrare, inclusiv sporuri și alte drepturi salariale, stabilite în conformitate cu prevederile Legii-cadru nr. 330/2009 și ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/2010, s-au diminuat cu 25%, în conformitate cu prevederile Legii nr. 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar⁷.

Continuând, în baza art. 41 - 45 din Legea-cadru nr. 330/2009, sistemul public de salarizare și ierarhizare a fost reformat și simplificat, începând cu 1 ianuarie 2011, prin Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice⁸.

Se consideră că Legea-cadru nr. 284/2010 este compatibilă cu legislația comunitară în materie; în egală măsură, acest act normativ se adresează, în special, persoanelor cu venituri mici și că va realiza pentru personalul debutant o salarizare mai atractivă, superioară celei existente în prezent.

Este bine cunoscut că Legea-cadru nr. 284/2010 vizează conversia de la sisteme de salarizare neomogene la unul unitar pentru tot personalul plătit din fondurile publice. Operațiunea tehnică de conversie de la sistemele de salarizare neomogene la unul unitar pentru tot personalul plătit din fonduri publice se realizează prin aplicarea etapizată, prin legi speciale anuale, a prevederilor legii.

Aplicarea etapizată a legii-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice

Începând cu 1 ianuarie 2011, în această perioadă de aplicare etapizată⁹ a prevederilor Legii-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, se au în vedere următoarele acte normative:

a) Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative¹⁰, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

b) Legea nr. 138/1999 privind salarizarea și alte drepturi ale personalului militar din instituțiile publice de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, precum și acordarea unor drepturi salariale personalului civil din aceste instituții, cu modificările și completările ulterioare.

⁷ *Legea nr. 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 30 iunie 2010.

⁸ *Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 877 din 28 decembrie 2010.

⁹ Conform art.7 alin.(1) din *Legea-cadru nr. 284/2010*, cu modificările ulterioare, aplicarea prevederilor acestei legi se realizează etapizat, prin legi speciale anuale de aplicare.

¹⁰ *Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010.

c) Legea-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare.

d) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2010 privind unele măsuri de reîncadrare în funcții a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar¹¹.

e) Hotărârea Guvernului privind stabilirea funcțiilor de bază pe grade militare, respectiv grade profesionale pentru cadrele militare în activitate, soldații și gradații voluntari în activitate, polițiștii, funcționarii publici cu statut special și preoții militari din instituțiile de apărare, ordine publică și siguranță națională (act normativ clasificat, nesupus regimului de publicare în Monitorul Oficial al României).

f) Legea nr. 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar¹².

g) Legea nr. 285/2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice¹³.

h) Normele metodologice pentru aplicarea prevederilor Legii nr. 285/2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice, aprobate prin Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 42/77/2011¹⁴.

i) Art.II din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2010 pentru completarea art.11 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2008 privind reglementarea unor măsuri financiare în domeniul bugetar, precum și pentru instituirea altor măsuri financiare în domeniul bugetar, aprobată cu modificări prin Legea nr. 283/2011¹⁵.

j) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19/2012 privind aprobarea unor măsuri pentru recuperarea reducerilor salariale¹⁶, aprobată prin Legea nr. 182/2012¹⁷.

¹¹ Ordonanța de urgență a Guvernului nr.1/2010 privind unele măsuri de reîncadrare în funcții a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 62 din 27 ianuarie 2010.

¹² Legea nr. 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 30 iunie 2010.

¹³ Legea nr. 285/2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 878 din 28 decembrie 2010.

¹⁴ Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 42/77/2011, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 48 din 19 ianuarie 2011.

¹⁵ Legea nr. 283/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 887 din 14 decembrie 2011.

¹⁶ Ordonanța de urgență a Guvernului nr.19/2012 privind aprobarea unor măsuri pentru recuperarea reducerilor salariale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 340 din 18 mai 2012.

¹⁷ Legea nr.182/2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 725 din 25 octombrie 2012.

k) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 84/2012 privind stabilirea salariilor personalului din sectorul bugetar în anul 2013, prorogarea unor termene din acte normative, precum și unele măsuri fiscal-bugetare¹⁸.

În anul 2010, soldele și salariile personalului militar și civil s-au calculat în baza prevederilor Legii-cadru nr. 330/2009, cu modificările ulterioare, ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/2010, ale Hotărârii Guvernului privind stabilirea funcțiilor de bază pe grade militare, respectiv grade profesionale pentru cadrele militare în activitate, soldații și gradații voluntari în activitate, polițiștii, funcționarii publici cu statut special și preoții militari din instituțiile de apărare, ordine publică și siguranță națională și ale Legii nr. 118/2010.

În anul 2011, valorile nominale individuale ale soldelor și salariilor s-au stabilit prin aplicarea dispozițiilor prevăzute de Legea-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, și de Legea nr. 285/2010.

În anul 2012, cuantumul soldelor și salariilor lunare s-a determinat prin aplicarea prevederilor Legii-cadru nr. 284/2010 și ale articolului II din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2010, astfel cum a fost aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 283/2011; de asemenea, de la 1 iunie și, ulterior, de la 1 decembrie, s-au aplicat prevederile art.1 alin. (1)-(4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19/2012.

Începând cu data de 1 ianuarie 2013, drepturile salariale ale personalului militar și civil se stabilesc în conformitate cu dispozițiile prevăzute de Legea-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, și de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 84/2012.

În plus, de la 1 ianuarie 2011, dispozițiile legale privind salarizarea la nivelul funcțiilor similare aflate în plată, asigură cadrul normativ necesar punerii în practică a prevederilor Legii-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, în perioada de aplicare etapizată a acestei legi, pentru situațiile de schimbare a condițiilor în care își desfășoară activitatea personalul militar și civil.

Se constată că, în fapt, Legea nr. 285/2010, Legea nr. 283/2011 și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 84/2012 se constituie în legea specială anuală, prin care se realizează, în anul 2011, 2012, respectiv, 2013, aplicarea etapizată a prevederilor Legii-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare.

Totodată, în anii 2010 - 2013, la calcularea soldelor de funcție și salariilor de bază nu se utilizează valoarea de referință și coeficienții de

¹⁸ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 84/2012 privind stabilirea salariilor personalului din sectorul bugetar în anul 2013, prorogarea unor termene din acte normative, precum și unele măsuri fiscal-bugetare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 845 din 13 decembrie 2012.

ierarhizare prevăzuți de Legea-cadru nr. 330/2010, respectiv, Legea-cadru nr. 284/2010.

Menționez că, practic, pentru calcularea cuantumului brut al soldelor sau a salariilor lunare individuale și în anul 2013, se stabilește o „soldă ipotetică” ori un „salariu ipotetic”, care realizează toate condițiile prevăzute de cadrul normativ, care reglementa salarizarea, la data de 31.12.2009, ținându-se seama, în egală măsură, de următoarele condiționări:

a) solda de funcție, salariul de bază sau solda funcției de bază, după caz, se referă la un individ, privește o singură persoană;

b) numai în măsura în care persoana respectivă își desfășoară activitatea în aceleași condiții, cuantumul individual al soldei sau al salariului lunar individual se menține și nu depășește nivelul drepturilor salariale individuale la data de 31 decembrie 2009, fără a fi afectat de măsurile de reducere a cheltuielilor de personal instituite în temeiul Legii nr. 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional¹⁹;

c) la stabilirea „soldei ipotetice” se are în vedere faptul că la 1 ianuarie 2010, solda funcției de bază se formează din solda de funcție, indemnizația de dispozitiv, sporul pentru păstrarea confidențialității în legătură cu informațiile clasificate și solda de merit, în limitele și în restricțiile expres reglementate, în cuantumul stabilite la data de 31 decembrie 2009, fără a fi afectat de măsurile de reducere a cheltuielilor de personal instituite în temeiul Legii nr. 329/2009; „salariul de bază ipotetic” se formează din salariul de încadrare, indemnizația de conducere, sporul de vechime, indemnizația de dispozitiv, sporul pentru păstrarea confidențialității în legătură cu informațiile clasificate, precum și alte elemente prevăzute în notele din anexele la Legea-cadru nr. 330/2009, în cuantumul în vigoare la data de 31 decembrie 2009, fără a fi afectat de măsurile de reducere a cheltuielilor de personal instituite în temeiul Legii nr. 329/2009;

d) la stabilirea „soldei ipotetice” sau „salariului ipotetic” se are în vedere faptul că la 1 ianuarie 2010, alte adaosuri salariale ale personalului militar și civil, care nu au fost introduse în solda funcției de bază, respectiv în salariul de bază, se acordă în aceleași cuantumi de la 31 decembrie 2009;

e) continuând procedura de stabilire a „soldei ipotetice” sau a „salariului ipotetic”, menționez că se ține seama de faptul că adaosurile

¹⁹ *Legea nr. 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 761 din 9 noiembrie 2009.

salariale care nu se includ, la 1 ianuarie 2010, în solda funcției de bază ori în salariul de bază, al căror quantum depășește 30% din solda funcției de bază sau salariul de bază s-au acordat, în anul 2010, prin „suma compensatorie cu caracter tranzitoriu”, care să compenseze respectiva diferență, în măsura în care persoana în cauză își desfășoară activitatea în aceleași condiții; această sumă se include, începând cu 1 ianuarie 2011, în solda de funcție, respectiv în salariul de bază, fără ca acordarea acesteia să conducă la creșteri salariale, altele decât cele prevăzute de Legea nr. 285/2010 și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19/2012;

Precizez că, metodic, în anul 2013, „solda ipotetică” sau „salariul ipotetic” se calculează sub rezerva următoarelor condiții:

a) până la 31 decembrie 2009, pentru personalul militar și civil s-au aplicat dispozițiile Legii nr. 138/1999, cu modificările și completările ulterioare;

b) odată cu aplicarea, începând cu 1 ianuarie 2010, a dispozițiilor specificate de Legea nr. 330/2010, cu modificările ulterioare, de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2010 și de Hotărârea Guvernului privind stabilirea funcțiilor de bază pe grade militare, respectiv grade profesionale pentru cadrele militare în activitate, soldații și gradații voluntari în activitate, poliștii, funcționarii publici cu statut special și preoții militari din instituțiile de apărare, ordine publică și siguranță națională, în fapt, se păstrează quantumul brut individual al soldelor și al salariilor din luna decembrie 2009;

c) începând cu 3 iulie 2010, potrivit Legii nr. 118/2010, cu modificările și completările ulterioare, quantumul brut individual al soldelor și salariilor, în vigoare la 31 decembrie 2009, păstrat „înghețat” cu 1 ianuarie 2010, se diminuează cu 25%;

d) odată cu aplicarea, începând cu 1 ianuarie 2011, a dispozițiilor Legii-cadru nr. 284/2010 și a Legii nr. 285/2010, quantumul brut individual al soldelor și al salariilor din luna decembrie 2009, diminuat cu 25%, se majorează cu 15%;

e) începând cu 1 ianuarie 2012, în temeiul dispozițiilor Legii-cadru nr. 284/2010 și art.II din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2010, astfel cum a fost aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 283/2011, quantumul brut individual al soldelor și salariilor se menține la același nivel cu cel ce s-a acordat pentru luna decembrie 2011;

f) începând cu 1 iunie 2012, în temeiul dispozițiilor Legii-cadru nr. 284/2010 și art.1 alin.(1) lit.a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19/2012, aprobată prin Legea nr. 182/2012, quantumul brut individual al soldelor și salariilor se majorează cu 8%, față de nivelul acordat pentru luna mai 2012;

g) începând cu 1 decembrie 2012, în temeiul dispozițiilor Legii-cadru nr. 284/2010 și art.1 alin.(1) lit.b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19/2012, cuantumul brut individual al soldelor și salariilor se majorează cu 7,4%, față de nivelul acordat pentru luna noiembrie 2012;

h) pentru personalul militar în activitate, la cuantumul brut individual al soldelor, menționat la lit.d) ÷ g), se adaugă majorarea valorii soldelor lunare individuale brute, determinată de punerea în practică, începând cu 1 ianuarie 2011 a sistemului unitar de pensii.

Remarcăm că, în fapt, de la 1 decembrie 2012, cuantumul individual al soldelor și salariilor a revenit la nivelul în plată de la 1 octombrie 2008, ultima dată la care s-au majorat drepturile salariale ale personalului din sectorul bugetar, corelat cu evoluția indicelui prețurilor de consum.

Concluzionând, începând cu data de 1 ianuarie 2013, în perioada de aplicare etapizată a prevederilor Legii-cadru nr. 284/2010, se constată următoarele:

a) cuantumul brut individual al soldelor funcției de bază/salariului de bază/indemnizației de încadrare se menține în plată la nivelul acordat pentru luna decembrie 2012;

b) cuantumul brut al salariului de încadrare convenit personalului didactic și didactic auxiliar din învățământ, care se stabilește în conformitate cu prevederile Legii nr. 63/2011 privind încadrarea și salarizarea în anul 2011 a personalului didactic și didactic auxiliar²⁰, cu modificările ulterioare, se menține în plată la nivelul acordat pentru luna decembrie 2012;

c) pentru ofițeri, maiștri militari, subofițeri, soldați și gradați profesioniști, în activitate, se continuă majorarea valorii soldei lunare brute, astfel încât majorarea cotei contribuției individuale de asigurări sociale de stat, stabilită prin punerea în practică a sistemului unitar de pensii, să nu conducă la diminuarea sau creșterea venitului net realizat lunar, din solde, de către personalul militar în activitate;

d) indemnizațiile, alte drepturi bănești, ajutoarele, plățile compensatorii, despăgubirile, compensațiile lunare pentru chirie convenite personalului militar, potrivit actelor normative în vigoare, sume care nu fac parte din solda lunară brută, supusă impozitului pe venit, se stabilesc în raport cu nivelul bazei de calcul al acestora, utilizată pentru luna decembrie 2011; nivelul bazei utilizată pentru luna decembrie 2011, se determină, astfel:

(i) se stabilește suma la care se efectua calculul, în vigoare la 31 decembrie 2009, în conformitate cu prevederile Legii nr. 138/1999, cu modificările și completările ulterioare;

²⁰ *Legea nr. 63/2011 privind încadrarea și salarizarea în anul 2011 a personalului didactic și didactic auxiliar*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 323 din 10 mai 2011.

(ii) suma stabilită potrivit regulii de administrare salarială, prevăzute la lit.d) pct.(i) se diminuează cu 25%;

(iii) suma diminuată, stabilită potrivit regulii prevăzute la lit.d) pct.(ii) se majorează cu 15%.

e) compensațiile, primele și indemnizațiile stabilite în conformitate cu prevederile Legii-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, și ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 84/2012, se acordă cumulat pentru fiecare unitate militară în limita a maxim 30% din suma soldelor funcțiilor de bază și salariilor de bază, acordate, potrivit legii, personalului militar și civil din respectiva unitate militară;

f) suma compensațiilor, primelor și indemnizațiilor individuale stabilite în conformitate cu prevederile Legii-cadru nr. 284/2010 și ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 84/2012, fiecărei persoane, nu va depăși 30% din solda funcției de bază sau salariul de bază;

g) soldele funcțiilor de bază și salariile de bază, precum și compensațiile, indemnizațiile, primele, premiile, majorările și alte drepturi salariale se stabilesc și plătesc personalului militar și civil, astfel încât să se încadreze în fondurile aprobate cu această destinație în bugetul ordonatorului de credite, care asigură plata drepturilor salariale.

Concluzii

Reformarea salarizării personalului plătit din fonduri publice și Legea-cadru nr. 284/2010 au influențat și influențează modul de viață a peste un milion de români, au produs și produc efecte atât la nivelul întregii societăți românești, cât și în economia națională. Benefic prin transparență și caracter unitar, demersul a declanșat o multitudine de întrebări, necunoscute, contestații și așteptări.

Legea-cadru nr. 284/2010 „funcționează” pentru al treilea an consecutiv. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 84/2012 precizează că în anul 2013 nu se aplică valoarea de referință și coeficienții de ierarhizare corespunzători claselor de salarizare prevăzuți în anexele la Legea-cadru nr. 284/2010.

În lipsa unui reper clar cu privire la data la care se vor aplica valoarea de referință și coeficienții de ierarhizare, corespunzători claselor de salarizare, prevăzuți în anexele la Legea-cadru nr. 284/2010, formulez următoarele observații pentru întrebarea dacă „sunt sau nu sunt bani”, astfel:

a) Motivul întregului demers a fost armonizarea sistemului de salarizare a personalului plătit din fonduri publice. Implementarea noului sistem de salarizare se preconiza a fi realizată etapizat. Suntem în trimestrul al doilea al anului bugetar 2013 și actualul climat macroeconomic din România nu permite, încă, dezvoltarea unor proiecții financiare care să asigure definirea unor marje salariale sustenabile.

b) Dacă bugetul „merge” pe deficit, orice cheltuială în plus trebuie luată din împrumuturi. Rămâne doar de stabilit cât de mari să fie împrumuturile nete, adică deficitul. Deocamdată, menținerea în plată, în anul 2013, a cuantumului brut individual al soldelor funcției de bază/salariului de bază/indemnizației de încadrare la nivelul acordat pentru luna decembrie 2012, este încă interiorul celor „3% din PIB”.

c) Există o a doua constrângere: așa-numita „anvelopă salarială”, de 42 de miliarde de lei pe an. Problema apare când, teoretic, „anvelopa salarială” se menține; indiferent de performanțele economiei, „anvelopa salarială” este nemiloasă și „spune” că trebuie să continue să plece angajați din sistemul bugetar (între 5 și 10% față de numărul de acum).

Consider că aplicarea cât mai curând posibil a Legii-cadru nr. 284/2010, într-o primă etapă, printr-o valoare de referință de 450-500 lei (situată sub salariul minim brut garantat în plată²¹, 750 lei – de la 1 februarie 2013, respectiv, 800 lei – de la 1 iulie 2013, poate conduce la ordonarea salariilor din toate instituțiile publice, la eliminarea stării generale de confuzie, care există în algoritmul de stabilire a soldelor și a salariilor lunare.

BIBLIOGRAFIE

Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 138/1999 privind salarizarea și alte drepturi ale personalului militar din instituțiile publice de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, precum și acordarea unor drepturi salariale personalului civil din aceste instituții, cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 347 din 22 iulie 1999.

Legea-cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 762 din 9 noiembrie 2009, cu modificările și completările ulterioare.

²¹ *Hotărârea Guvernului nr. 23/2013 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 52 din 23 ianuarie 2013.*

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2010 privind unele măsuri de reîncadrare în funcții a unor categorii de personal din sectorul bugetar și stabilirea salariilor acestora, precum și alte măsuri în domeniul bugetar, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 62 din 27 ianuarie 2010.

Hotărârea Guvernului privind stabilirea funcțiilor de bază pe grade militare, respectiv grade profesionale pentru cadrele militare în activitate, soldații și gradații voluntari în activitate, polițiștii, funcționarii publici cu statut special și preoții militari din instituțiile de apărare, ordine publică și siguranță națională (act normativ clasificat, nesupus regimului de publicare în Monitorul Oficial al României).

Legea nr. 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 30 iunie 2010.

Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 877 din 28 decembrie 2010.

Legea nr. 285/2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 878 din 28 decembrie 2010.

Normele metodologice pentru aplicarea prevederilor Legii nr. 285/2010 privind salarizarea în anul 2011 a personalului plătit din fonduri publice, aprobate prin Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 42/77/2011, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 48 din 19 ianuarie 2011.

Hotărârea Guvernului nr. 23/2013 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 52 din 23 publice.

Dobrotă N., *Dicționar de economie*, ediția a II-a, Editura Economică, București, 2001.

OPINII PRIVIND SPRIJINUL LOGISTIC INTEGRAT AL ECHIPAMENTELOR MILITARE PE DURATA CICLULUI DE VIAȚĂ

OPINIONS ON INTEGRATED LOGISTICS SUPPORT MILITARY EQUIPMENT IN LIFECYCLE

Col.drd.ing. Constantin NEGREA*

Statul Major General

Col.(r) prof.univ.asoc.dr. Benone ANDRONIC**

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Din ce în ce mai des, în ultimul timp, se dezbate intens de către logisticieni, și nu numai, problematica conceptului Suportului Logistic Integrat și apar, astfel, păreri și opinii diferite ca și conținut și mod de manifestare. Prin apariția acestui articol vom încerca să ne facem cunoscută opinia noastră privitoare la clarificarea acestui concept și a modului său de înțelegere.

Vom prezenta conceptul în dezbateri într-o manieră unitară precizând modul de asociere dintre acesta și achiziție, respectiv dezvoltarea unui echipament militar, locul echipamentului în cadrul Managementului Sistemelor pe Ciclul de Viață, precum și elementele cheie fără de care orice dezbateri nu-și are sens.

Lately, the problematic concept of Integrated Logistics has been extensively discussed by logisticians, and not only, and so, different views (as content and form) have emerged. In this present article, we are trying to make our views public regarding the clarification of the concept and its mode of expression.

We present the concept under discussion in a systematic manner using the association method, between this and acquisition, namely the development of a weapon system or equipment, the place of the system inside „The life cycle systems management” and the key elements without which any debate is senseless.

Cuvinte cheie: suport logistic integrat; echipament militar; inginerie logistică; coaliții; disponibilitate operațională; mentenabilitate.

Keywords: *integrated logistical support; military equipment; logistics engineering; coalitions; operational availability; maintainability.*

* e-mail: dannegrea@yahoo.com

** e-mail: esiteanu@unap.ro

În mediul internațional, problematica Suportului Logistic Integrat s-a dezvoltat începând cu anii '60 când a devenit evident faptul că abordarea clasică în ceea ce privește proiectarea echipamentelor și susținerea acestora pe ciclul de viață, devenea tot mai ineficientă. Motivele principale care au impus căutarea de noi soluții în aceste domenii s-au datorat, în principal, apariției unor studii statistice care au demonstrat importanța proiectării echipamentelor/sistemelor militare însoțite de stabilirea nivelelor corespunzătoare de susținere, un impact semnificativ asupra costurilor pe întreg ciclul de viață avându-l în deciziile luate în etapele de concepție și proiectare. Aceste concluzii au condus la necesitatea evaluării cerințelor de suport încă din faza etapei de concepție/ dezvoltare, astfel încât costurile pe întregul ciclu de viață să fie optimizate. De asemenea, dintre aceste studii a rezultat că cheltuielile de suport pentru sistemele de armă creșteau la valori alarmante și aveau cea mai mare pondere în costul total pe care îl suporta deținătorul sistemului, în unele cazuri ajungând la 70% dintre costurile pe întreg ciclul de viață¹.

Dezvoltările din domeniul sistemelor de arme nu erau însoțite de modernizări semnificative privind metodele și conceptele de susținere, rezultând astfel o defazare tehnologică semnificativă și apariția concluziei că există o strânsă interdependență între proiectarea sistemelor și Suportul Logistic Integrat. Pe de altă parte, disponibilitatea operațională a impus ideea tot mai clară că un echipament/sistem fără suport logistic nu poate fi utilizat în luptă la întreaga sa capacitate.

Toate acestea au condus la necesitatea de a relua și a dezvolta conceptul de proiectare a echipamentelor/sistemelor și conceptul de susținere a echipamentului/sistemului pe ciclul de viață, proces inițiat și condus de către Departamentul pentru Apărare al SUA, rezultatul acestor demersuri fiind o aprofundare a conceptului de Proiectare a sistemelor și apariția conceptului de Suport Logistic Integrat (SLI).²

Chiar de la apariție, suportul logistic integrat a câștigat un loc aparte în modul de abordare a dezvoltării și a realizării sistemelor de armă, cerințele acestuia devenind obligatorii pentru toate proiectele care aveau ca scop realizarea de sisteme de armă sau echipamente militare.

În accepțiunea noastră, Suportul Logistic Integrat (SLI) reprezintă un proces tehnic și de management prin intermediul căruia suportabilitatea³ și

¹ Gavril Maloș, Benone Andronic, Eugen Siteanu, *Logistica de producție și logistica operațională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 16.

² *Concepția realizării Suportului Logistic Integrat din Ministerul Apărării Naționale*, București, 2010, p. 5.

³ Termenul *suportabilitate*, definit potrivit *Allied Reliability and Maintainability Publication 7 (ARMP-7)*, Ed. 2, august 2008, înseamnă „gradul în care toate resursele necesare pentru operarea și menținerea unui sistem pot fi asigurate în cantitatea suficientă și la timpul oportun”.

nevoile de sprijin logistic ale unui echipament/sistem sunt identificate pentru întreg ciclul de viață al acestuia, integrate în conținutul programului de dezvoltare și achiziție, de la inițierea programului și până la scoaterea din serviciu a echipamentului/sistemului.

Suportul logistic integrat este în principal, o funcție a managementului pentru elaborarea planificării inițiale, furnizarea resurselor alocate și determinarea verificărilor care contribuie la asigurarea faptului că fiecare consumator (sau beneficiar) va primi un echipament/sistem care nu numai că va întruni cerințele de performanță, dar odată cu acestea va putea fi exploatat cu ușurință și economicitate pe întreg parcursul ciclului de viață programat. Un obiectiv major al suportului logistic integrat este de a asigura integrarea diferitelor elemente ale exploatării și mentenanței (de exemplu, echipamentul de testare și întreținere, piesele de rezervă/reparare etc.).

Suportul logistic integrat include dezvoltarea unui plan preliminar de sprijin logistic în timpul fazei de proiectare conceptuală și a unui plan explicit de sprijin logistic integrat în timpul fazei avansate de dezvoltare. El presupune abordarea unor elemente fără de care înțelegerea acestuia devine mai dificilă, printre care: ingineria logistică; logistica achizițiilor; managementul calității totale; configurația managementului (CM); eficacitatea echipamentului/sistemului; costul ciclului de viață; analiza sprijinului logistic (ASL); achiziția permanentă a suportului logistic pe durata ciclului de viață; fiabilitatea; mentenabilitatea.

Ingineria logistică include toate acele funcții legate de proiectare a căror implementare este necesară pentru atingerea obiectivelor suportului logistic integrat (SLI). Aceasta poate să includă:

- definirea inițială a cerințelor de sprijin ale echipamentului/sistemului (ca parte a instrucțiunilor de analiză a cerințelor din ingineria sistemului);
- dezvoltarea criteriilor potrivit cărora proiectarea nu se face doar în scopul atingerii misiunii de bază a echipamentului/sistemului, ci și pentru crearea infrastructurii de sprijin logistic (proiectare inițială și specificații de achiziție);
- evaluarea permanentă a configurațiilor proiectării alternative, prin perfecționarea studiilor de optimizare, optimizarea proiectării, prin verificarea exactă a proiectării (integrarea operațiunilor zilnice de proiectare referitoare la asigurarea suportabilității echipamentului/sistemului);
- determinarea cerințelor legate de resurse pentru suport pe baza unei configurații de proiectare date (efectivul personalului și nivelul de pregătire, piese de schimb pentru reparații, echipament pentru diagnosticare și testare, alte facilități, transport, informații, resurse de computer și calcul);
- aprecierea permanentă a infrastructurii globale de sprijin în scopul perfecționării continue prin procese iterative de măsurare, evaluare și

recomandări pentru aducerea de îmbunătățiri (culegere de date, capacitate de evaluare și optimizare a proceselor).

Deși spectrul general al logisticii include multe funcții suplimentare (achiziție, distribuție, transport, mentenanță și altele) se pune accent pe *proiectarea suportului logistic*.

Logistica achizițiilor este un termen care, în prezent, are o mare importanță în sectorul militar și poate fi definit ca „o disciplină multifuncțională tehnică și de management care are ca scop: proiectarea, dezvoltarea, testarea, producția, sprijinul și îmbunătățirea costului efectiv al sistemelor care îndeplinesc cerințele impuse de beneficiar atât pe timp de pace, cât și în timp de conflict armat. Principalele obiective ale logisticii achizițiilor sunt asigurarea că un sistem poate fi întreținut pe toată durata ciclului său de viață și elementele de infrastructură necesare pentru sprijinul sistemului”⁴. Această definiție este inclusă în „Instrucțiunea Departamentului Apărării – logistica achizițiilor MIL-HDBK-502” din mai 1997 și este constituită din acele activități incluse sub numele „ingineria logistică” sau *ingineria logisticii*.

Departamentul de apărare a introdus conceptul de *inginerie concurentă*, definită ca abordare tematică a proiectării integrate a produselor, a proceselor aferente, incluzând procesul de fabricație și suport logistic. Ea impune cercetătorilor, de la început, luarea în considerare a tuturor elementelor din ciclul de viață al echipamentului de la concepție până la scoatere din uz, incluzând calitatea, costul și cerințele utilizatorului. Obiectivele ingineriei concurente includ: îmbunătățirea calității și eficacității echipamentelor/sistemelor/produselor printr-o mai bună integrare a cerințelor și reducerea timpului ciclului de dezvoltare al acestora printr-o mai bună integrare a activităților și proceselor, ceea ce ar trebui să conducă la reducerea costului ciclului de viață total pentru orice echipament/sistem.

Cu tendințele actuale și continua dezvoltare a tehnologiei computerelor, software-ul devine (dacă nu este deja) un element important în configurația multor sisteme. Experiența indică faptul că problemele de software sunt inerente în mai mult de 50% dintre cazurile de proiectare a echipamentelor/sistemelor și dintre eforturile pentru dezvoltarea celor existente.

Software-ul trebuie luat în considerare în trei domenii:

1. Software, care este inclus ca și component al misiunii de legătură a echipamentului/sistemului și este necesar pentru funcționarea acestuia. Dintr-o perspectivă logistică este necesar a menține acest software în tot ciclul său de viață planificat.

⁴ Termenul este tradus din limba engleză (americană) și are semnificația de mentenanță.

2. Software, care este necesar să îndeplinească funcțiile mentenanței echipamentului/sistemului (de exemplu, diagnosticările de rutină, programele de monitorizare a stării). Funcția ingineriei logistice include dezvoltarea inițială și mentenanța ulterioară a acestui software.

3. Software, care este necesar în asigurarea activităților de program orientativ (de exemplu, software asociat cu modele diferite pe bază de computer folosite pentru analiza proiectării, software asociat cu pregătirea și procesarea diferitelor categorii de date de proiectare necesar a satisface cerințele pentru CALS).

Dezvoltarea software trebuie să fie combinată cu dezvoltarea hardware, umană (brainware) și alte elemente ale sistemului. Mai mult, aceste activități trebuie să fie reunite corespunzător cu activitățile specifice în ingineria logistică.

Capacitatea de producție este o măsură a ușurinței relative și a economiei producerii unui echipament/sistem sau a unui produs. Caracteristicile proiectării trebuie să fie în așa fel încât un element să poată fi produs ușor și economic, folosind metode și procedee de fabricație convenționale și flexibile, fără pierderi funcționale, de realizare, de eficacitate sau calitate. Simplitatea și flexibilitatea sunt obiectivele de bază și scopul este să minimizeze ponderea materialelor critice și a proceselor critice, folosirea elementelor standardizate, folosirea producției de scule și utilaje speciale, aplicarea de toleranțe realiste în fabricație și montare, folosirea sistemelor de testare speciale și folosirea de personal cu înaltă calificare în fabricație. În plus, producerea și folosirea timpului de comandă trebuie maximizate. Obiectivele capacității de producție trebuie îndeplinite de elementele sprijinului logistic, precum și de componentele principale ale echipamentului/sistemului⁵.

Managementul calității totale (MQT) poate fi descris ca un management total integrat, o modalitate de realizare a calității echipamentului/sistemului/produsului pe durata tuturor fazelor ciclului de viață, la fiecare nivel al întregii ierarhii a echipamentului/sistemului. Acesta este orientat spre calitate și se concentrează pe activitățile de proiectare și de dezvoltare ale echipamentului/sistemului, cum ar fi: producția, fabricarea, asamblarea, sprijinul logistic și funcțiunile înrudite. MQT este un mecanism de unificare, legând capacitățile umane de inginerie, producție și procesele de asigurare.

Caracteristicile specifice MQT sunt următoarele:

- obiectivul principal este satisfacerea totală a clientului (beneficiarului) în comparație cu practica îndeplinirii misiunii în conformitate cu cerințele minime;
- accentul este pus pe o practică iterativă de continuă îmbunătățire, așa cum se cere în inginerie, în producție și în procesele de asigurare;

⁵ B.S. Blanchard și W.J. Fab, *Ingineria și analiza sistemelor*, Ediția a treia, Prentice Hall, Inc., Upper Saddle River, NY, 1988, pp. 57-59.

Obiectivul este de a căuta îmbunătățirea zi-de-zi (aceasta este versiunea japoneză, cunoscută sub numele de KAIZEN), care arată că:

- dacă toți angajații contribuie individual la dezvoltarea continuă, ei trebuie să fie capabili de cunoașterea proceselor variate și a caracteristicilor lor;
- MQT trebuie să pună accentul pe apropierea de asigurarea calității a tuturor membrilor organizației, implicând fiecare grup în organizare, nu doar grupul de control al calității. Fiecare angajat este motivat pentru aceasta și este recunoscut ca având contribuții individuale la atingerea obiectivelor MQT;
- ca parte a efortului inițial de proiectare a echipamentului/sistemului, trebuie luate în considerație proiectarea și procesele ce vor fi folosite pentru a produce echipamentul/sistemul și sprijinul/suportul pentru a furniza continuu mentenanța și suportul necesare pentru acel sistem.⁶

Configurația managementului (CM) este un mod de management, folosit pentru a identifica caracteristicile funcționale și fizice ale unui element, în primele faze ale ciclului de viață, controlul schimbării acestor caracteristici înregistrarea și raportarea schimbării proceselor și a stării. CM implică patru funcțiuni: identificarea configurației, controlul configurației, descrierea stării configurației și verificările configurației. CM este un factor major în implementarea cerințelor ingineresti ale echipamentului/sistemului și liniile de baze *funcționale, alocate și produse* și sunt instalate ca un efort de dezvoltare al proiectării și dezvoltării eficacității echipamentului/sistemului.

Eficacitatea echipamentului/sistemului poate fi exprimată prin unul sau mai mulți indici de calitate reprezentând limita până la care sistemul este capabil să-și îndeplinească funcțiunea propusă. Indicii de calitate pot varia în funcție de tipul echipamentului/sistemului și de cerințele misiunii și ar putea fi următorii:

- *parametrii de performanță ai echipamentului/sistemului*, cum ar fi: capacitatea de a furniza putere, greutatea unei aeronave, capacitatea distructivă a armamentului, cantitatea de documente procesate direct de un sistem informatic, cantitatea de încărcătură livrată de un sistem de transport și acuitatea radiolocatorului.
- *disponibilitatea* sau măsura gradului în care un sistem este în stare de operativitate la începutul misiunii, când durata misiunii nu se cunoaște precis în timp. Aceasta este adesea denumită *promptitudine operațională*. Disponibilitatea este o funcție de timpul funcțional (fiabilitate) și timpul de nefuncționare (mentenabilitate/capacitatea de asigurare).

O combinație a acestor măsuri reprezintă caracteristicile tehnice ale unui echipament/sistem, ca opoziție dintre preț și aspectele economice. Prin inspecții se poate vedea faptul că logistica influențează diferitele elemente ale

⁶ DOD 5100, 51G, *Managementul Calității Totale: ghid pentru implementare*, Departamentul Apărării, Centrul de dezvoltare aeriană din Roma, New York, NY, 1990, pp. 36-35.

eficacității sistemului într-o măsură importantă, în particular cu privire la disponibilitate și dependabilitate. Funcționarea sistemului este foarte dependentă de echipamentul de asigurare (echipamentul de mânăuire), personalul operațional, informații și utilaje. Efectul tipului și cantității sprijinului logistic este măsurarea directă a parametrilor eficacității sistemului.

Costul ciclului de viață cuprinde toate costurile asociate ciclului de viață al sistemului, și anume:

- *costul cercetării și dezvoltării*, care cumulează: costul studierii variantelor; analiza sistemului/ echipamentului; proiectarea și dezvoltarea în detaliu; fabricarea, asamblarea și testarea modelelor mecanice; testarea și evaluarea inițială a sistemului; documentația asociată.

- *costul producției*, care conține: costul fabricării, asamblării și testării echipamentelor/sistemelor (producerea modelelor); fabricarea și întreținerea mijloacelor de producție; rezolvarea cerințelor sprijinului logistic inițial (de exemplu, dezvoltarea echipamentului de testare, pregătirea pieselor de schimb pentru reparare, dezvoltarea datelor tehnice, calificarea, intrarea elementelor în inventar, fabricarea utilajelor etc.)

- *costul funcționării și mentenanței*, respectiv: costul operațiunii de susținere de personal, de asigurare a mentenanței, pieselor de schimb/reparat și inventarelor asociate, mentenanței echipamentului de testare și asigurare, transportul și mânăuirea utilajelor, schimbării datelor de modificare și tehnice și altele.

- *costul retragerii sistemului*, adică: costul ieșirii echipamentului/ sistemului din inventar din cauza învechirii sau uzurii și al reciclării ulterioare a elementelor de echipament, și recuperarea corespunzătoare.

Costul ciclului de viață poate fi clasificat în multe moduri diferite, depinzând de tipul sistemului și de costul eficacității.

În dezvoltarea unui echipament/sistem sau a unui produs primul obiectiv îl reprezintă realizarea costului efectiv, cu constrângerile specifice necesităților funcționale și de mentenanță. Costul eficacității este legat de măsurarea unui echipament/sistem în funcție de realizarea misiunii (eficacitatea sistemului) și de costul total al ciclului de viață. Costul eficacității este similar cu factorul de analiză al costului profitului standard angajat pentru scopul de luare a deciziilor în multe aplicații industriale poate fi exprimat în diferiți termeni (de exemplu, unul sau mai mulți indici de calitate), depinzând de misiunea specifică sau de parametrii echipamentului/sistemului pe care dorim să-i măsurăm.

Analiza sprijinului logistic (ASL) este un proces analitic interativ prin care este identificat și evaluat sprijinul logistic necesar unui nou sistem. ASL constituie aplicarea metodelor cantitative selectate pentru: stabilirea și determinarea inițială, mai rapidă, a criteriilor logistice ca intrări pentru

proiectarea echipamentului/sistemului; evaluarea mai ușoară a diferitelor variante de proiect; identificarea și aprovizionarea elementelor sprijinului logistic și evaluarea finală a capacității de exploatare a echipamentului/sistemului pe parcursul folosinței de către beneficiar.

ASL este un element de analiză a proiectării întrebuintată pe timpul fazelor incipiente ale dezvoltării echipamentului/sistemului și adesea cuprinde analiza de mentenanță, analiza costului ciclului de viață și modelarea logisticii. Un parametru de ieșire pentru ASL este identificarea și justificarea pentru resursele necesare sprijinului logistic: cantitățile și tipurile pieselor de schimb/reparare, echipamentul de testare și întreținere, numărul personalului și aptitudinile cerute etc. Acest parametru este identificat câteodată ca raportul de analiză a sprijinului logistic.

Achiziția permanentă și sprijinul logistic pe durata ciclului de viață (APACV) permite aplicarea tehnologiilor computerizate în toate domeniile funcționale ale logisticii. O importanță deosebită s-a acordat și se acordă, în ultimii ani, dezvoltării prelucrării datelor, mai ales în format numeric, cu scopul reducerii timpilor de pregătire și prelucrare, eliminând redundanțele micșorării timpilor de achiziție și reducerea generală a costurilor. De curând, aplicațiile specifice includ automatizarea editării, pregătirea datelor numerice pentru aprovizionarea și procurarea pieselor de rezervă/pentru reparații și stocarea datelor de proiectare în format electronic.

Fiabilitatea poate fi definită simplu ca probabilitatea ca un echipament/sistem sau produs să funcționeze într-un mod satisfăcător pe o perioadă determinată de timp, când este folosit în condiții specificate. Această definiție accentuează elementele: probabilitate, performanță satisfăcătoare, timp și condiții specificate de exploatare. Aceste patru elemente sunt extrem de importante, deoarece fiecare joacă un rol important în determinarea fiabilității sistemului/ produsului/echipamentului.

Probabilitatea, primul element în definiția fiabilității, este în mod obișnuit definită ca fiind o expresie cantitativă, o fracție sau un procent care semnifică numărul de încercări când un eveniment se produce, împărțit la numărul total de încercări. De exemplu, o declarație că probabilitatea de supraviețuire (P_S) a unei componente timp de 80 de ore este 0,75 (sau 75%) arată că ne putem aștepta ca acel element va funcționa corect cel puțin 80 de ore în 75 dintre cele 100 de încercări.

Când sunt mai multe componente, presupuse identice, funcționând în condiții similare, se poate aștepta ca la diferite momente să apară erori; deci, erorile sunt descrise în termeni probabilistici. În esență, definiția fundamentală a fiabilității este în foarte mare măsură dependentă de conceptele derivate din teoria probabilităților.

Performanțele satisfăcătoare, al doilea termen din definiția fiabilității, indică faptul că trebuie stabilite criterii specifice care să descrie ceea ce este considerat a fi un sistem care funcționează satisfăcător. Este necesară o combinație a factorilor calitativi și cantitativi ce definesc funcțiile pe care sistemul/ echipamentul sau produsul trebuie să le îndeplinească, uzual prezentate în contextul specificațiilor unui sistem/echipament.

Al treilea element, *timpul*, este unul dintre cei mai importanți, deoarece reprezintă o măsură la care poate fi raportat gradul de performanță al echipamentului/sistemului. Mai mult, trebuie cunoscut parametrul timp pentru a evalua probabilitatea de a termina o misiune. De un interes particular este posibilitatea de a prezice probabilitatea funcționării unei componente (fără defecțiuni) pentru o perioadă proiectată de timp (uneori definită ca „F”). De asemenea, fiabilitatea este frecvent definită prin intermediul timpului mediu dintre defecțiuni (TMID) media timpilor de bună funcționare (MTBF), timpul mediu până la defectare (TMPD) sau timpul mediu între lucrări (TMIL); deci, elementul timp este esențial în măsurarea fiabilității.

Condițiile specifice de exploatare, în care presupunem că un produs sau un sistem funcționează, constituie cel de-al cincilea element al definiției de bază a fiabilității. Aceste condiții includ factori de mediu, cum ar fi: așezarea geografică în care echipamentul/sistemul va funcționa, condițiile operaționale, condițiile de transport, ciclurile de temperaturi, umiditatea, șocurile și altele. Astfel de factori nu trebuie să se refere numai la condițiile din perioada când sistemul este operațional, ci și la condițiile din perioada în care sistemul (sau o parte din acesta) este în stare de stocare sau transportat dintr-o parte în alta. Experiența a indicat că transportarea, mânăuirea și stocarea sunt uneori mult mai importante din punct de vedere al fiabilității decât condițiile din timpul folosirii operaționale a sistemelor actuale.

Cele cinci elemente descrise anterior sunt esențiale în determinarea fiabilității unui echipament/sistem sau produs. Fiabilitatea unui echipament/sistem (sau defectabilitatea) este un factor cheie în frecvența lucrărilor, iar frecvența lucrărilor are, în mod evident, un impact semnificativ asupra cerințelor de sprijin logistic. Predicțiile și analizele de fiabilitate sunt cerute ca intrări în analiza sprijinului logistic.

Fiabilitatea este o caracteristică esențială a proiectării. De exemplu, este esențial ca fiabilitatea să fie corespunzător tratată la începutul programului, iar această fiabilitate să se refere la tot ciclul de viață al sistemului.

Mentenabilitatea (M)

Mentenabilitatea, ca și fiabilitatea este o caracteristică inerentă a proiectării unui sistem sau a unui echipament. Aceasta ține de ușurință, acuratețe, siguranță și economie în îndeplinirea acțiunilor de mentenanță. Un sistem

trebuie astfel proiectat încât să poată fi întreținut fără mari investiții de timp, cost sau alte resurse (de exemplu, personal, materiale, utilaje, echipamente de testare) și fără defecțiuni care să afecteze misiunea acestui sistem.

Mentenabilitatea este *capacitatea* unui element de a fi întreținut și reparat, ținând seama că întreținerea constituie o serie de acțiuni care sunt luate pentru a fi restabilit sau pentru a fi păstrat un element într-o stare efectivă de funcționare. Menținerea este un rezultat al proiectării.

Mentenabilitatea poate fi, de asemenea, definită ca o caracteristică a proiectării, aceasta putând fi exprimată în termeni de factori frecvenți de mentenanță, timpuri de mentenanță (de exemplu, timpul consumat sau orele de muncă) și costul mentenanței. Acești termeni pot fi prezentați ca diferiți indici de calitate; de aceea, mentenabilitatea poate fi definită pe baza unei combinații de factori, astfel:

- o caracteristică a proiectării și a instalării care este exprimată ca probabilitatea ca un element să fie restabilit sau păstrat la condițiile specificate într-o perioadă dată de timp, când mentenanța este realizată în concordanță cu procedurile și resursele prescrise;

- o caracteristică a proiectării și a instalării, care este exprimată ca probabilitatea că mentenanța nu va necesita mai mult decât timpul X într-o perioadă dată, când sistemul funcționează în concordanță cu procedurile prescrise. Aceasta poate fi analoagă cu fiabilitatea, când ultima se ocupă cu frecvența generală a sistemului de mentenanță;

- o caracteristică a proiectării și a instalației, care este exprimată ca probabilitatea ca elementul cost al mentenanței pentru un sistem să nu depășească Y dolari pe o perioadă desemnată de timp, când sistemul funcționează și este întreținut în concordanță cu procedurile prescrise.

Mentenabilitatea necesită luarea în considerare a multor factori diferiți, implicând toate aspectele sistemului și măsurile mentenabilității, de obicei includ o combinație a timpului mediu între lucrările de mentenanță (reparații și întreținere), care include atât cerințele reparației preventive, cât și cele corective, și considerații despre fiabilitatea, timpului mediu dintre înlocuirea unui element, datorată unei acțiuni de mentenanță (de obicei, generează necesitatea schimbării unei piese) și a altora, cum ar fi:⁷

- T_a – timpul mediu activ al unei lucrări de mentenanță;
- T_{re} – timpul mediu al mentenanței corective, echivalent cu timpul mediu pentru reparare;
- T_{rp} – timpul mediu al mentenanței preventive;

⁷ B.S. Blanchard, D. Verma, E.L. Peterson, *Mentenabilitatea o cheie pentru capacitatea de servire efectivă și managementul mentenanței*, John Wiley și fii, Inc., New York, NY, 1995, pp. 92 - 93.

- T_{rca} – timpul mediu al mentenanței corective active;
- T_{rpa} – timpul mediu al mentenanței preventive active;
- $T.M.P.R._g$ – media geometrică a timpului până la reparație;
- T_{max} – timpul maxim al reparației corective active;
- $T.N.F$ – timpul de nefuncționare (timpul total pe durata căruia un sistem nu este în stare să-și îndeplinească funcțiunea destinată). $T.N.F.$ include timpul activ al reparației (T_a), timpul de întârziere a logisticii ($T.Î.L.$) și timpul de întârziere administrativ ($T.Î.A.$);
- Timpul de întoarcere ($T.Î.$) – acel element al timpului de mentenanță necesar pentru service, repararea și/sau demontarea unui element pentru reverificare. Acesta reprezintă timpul consumat de un element pentru a face direct un ciclu complet pentru instalarea funcțională, prin intermediul atelierului de reparații și prin inventarul de piese de schimb, gata de folosire;
- $O.M.M./O.F.S.$ – ora de muncă de mentenanță pe ora de funcționare a sistemului;
- $COST/O.F.S.$ – costul mentenanței pe ora de funcționare a sistemului;
- $COST/A.M.$ – costul mentenanței pe acțiunea de mentenanță;
- Autotestarea completă: scopul, adâncimea și acuratețea testării;
- Acuratețea izolării defectului: acuratețe în rutina de diagnosticare a sistemului, în procente.

Mentenabilitatea, ca o caracteristică inerentă a proiectării, trebuie să fie propriu-zis abordată din fazele timpurii ale dezvoltării echipamentului/sistemului, iar activitățile de mentenanță să fie aplicabile în tot ciclul de viață.

Mentenanța include toate acțiunile necesare pentru menținerea sau readucerea echipamentului/sistemului sau produsului în stare de operativitate. Mentenanța poate fi corectivă sau preventivă.

Mentenanța corectivă include toate acțiunile de mentenanță neplanificate, ca un rezultat al defectării echipamentului/sistemului/ produsului, pentru a restabili sistemul la condiția specificată. Ciclul mentenanței corective include identificarea defectului, localizarea și izolarea, demontarea, schimbarea și înlocuirea sau repararea pe loc a elementului, reasamblarea, controlul și verificarea condiției. De asemenea, mentenanța neplanificată poate fi un rezultat al unei defectări suspecte, chiar dacă o investigație mai îndepărtată indică faptul că nu a fost găsită nicio defectare actuală.

Mentenanța preventivă include toate acțiunile de mentenanță planificate și realizate pentru a păstra un echipament/sistem sau un produs în condiția specificată. Mentenanța preventivă include efectuarea inspecțiilor periodice, condiții monitorizate, înlocuiri de elemente active și reglări. În plus,

necesitățile de serviciu (de exemplu, ungerea, alimentarea etc.), pot fi incluse în categoria generală a mentenanței planificate.

Mentenanța corectivă și cea preventivă pot fi realizate de către un echipament/sistem singur (sau de un element din acesta), la locul unde sistemul este folosit de către client, într-un atelier intermediar de lângă locul operațional al clientului și/sau la un depozit, furnizor sau uzină cu facilități de fabricare. Nivelul de mentenanță aparține diviziunii de funcțiuni și sarcini pentru fiecare domeniu unde mentenanța este realizată. Complexitatea sarcinii, necesitățile nivelului de calificare al personalului, nevoile de facilități speciale, criteriul economic și altele conduc către o mare extindere a funcțiunilor specifice a fi îndeplinite la fiecare nivel. Noi am constatat că mentenanța poate fi clasificată astfel: *organizațională, intermediară și de bază*.

Conceptul de mentenanță acoperă nivelele de mentenanță (de exemplu, două nivele de mentenanță, trei nivele de mentenanță etc.). Conceptul de mentenanță este definit ca o concepție de program și este o condiție obligatorie pentru proiectarea și dezvoltarea sistemului/produsului. Conceptul de mentenanță este, de asemenea, o dată de intrare necesară în analiza capacității de sprijin logistic.

Planul de mentenanță (în comparație cu conceptul de mentenanță) este un plan detaliat ce specifică metodele și procedurile ce vor fi urmate pentru sprijinirea echipamentului/sistemului pe tot ciclul de viață și pe durata fazei de utilizare. Planul include identificarea și folosirea elementelor necesare de logistică ce trebuie luate în considerare pentru susținerea sistemului. Planul de mentenanță se dezvoltă pe baza analizei/ suportabilității capacității de sprijin și este, de obicei, pregătit în timpul fazei de proiectare detaliată.

Descriind într-un mod succint cele mai importante elemente ale suportului/sprijinului logistic integrat, considerăm că unele dimensiuni ale acestora (cum ar fi, cele „metrice”) asociate cel mai bine cu mentenanța și cu suportul logistic al sistemului, completând conceptele introduse anterior vor duce la o anumită clarificare a problematicii în discuție. În acest mod, în discuțiile cadrul pentru ingineria logisticii și proiectarea mentenanței pe durata ciclului de viață ale unui sistem/echipament militar noi am încercat să oferim exemple despre cum trebuie să fie considerată logistica în proiectare și în dezvoltarea acestora. Deși activitățile logistice sunt aplicabile în toate fazele ciclului de viață ale unui sistem/ echipament militar, accentul cade pe primele stadii (etape), când procesul de luare a deciziilor are cel mai mare impact asupra suportului/sprijinului logistic pe costul ciclului de viață.

Considerăm că, dacă aceste elemente cheie nu sunt aprofundate, problema suportului/sprijinului logistic integrat al echipamentelor militare pe durata ciclului de viață nu poate fi înțeleasă și nici nu pot fi emise judecăți de valoare.

BIBLIOGRAFIE

- Blanchard B.S. și Fab W.J., *Ingineria și analiza sistemelor*, Ediția a treia, Prentice Hall, Inc., Upper Saddle River, NY, 1988.
- Blanchard B.S., Verma D., Peterson E.L., *Mentenabilitatea o cheie pentru capacitatea de servire efectivă și managementul mentenanței*, John Wiley și fii, Inc., New York, NY, 1995.
- Maloș Gavril, Andronic Benone, Siteanu Eugen, *Logistica de producție și logistica operațională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.
- Concepția realizării Suportului Logistic Integrat din Ministerul Apărării Naționale*, București, 2010.
- DOD 5100, 51G, Managementul Calității Totale: ghid pentru implementare*, Departamentul Apărării, Centrul de dezvoltare aeriană din Roma, New York, NY, 1990.

NATO, EUROPA ȘI ÎNCHEIEREA RĂZBOIULUI RECE. PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ȘI EVALUARE GEOPOLITICĂ

NATO, EUROPE AND THE END OF THE COLD WAR. HISTORICAL PERSPECTIVE AND GEOPOLITICAL ASSESSMENT

Col.dr. Laurențiu-Cristian DUMITRU*
Ministerul Apărării Naționale

Prăbușirea regimurilor totalitare din fostele state comuniste, în cursul anului 1989, reunificarea Germaniei înfăptuită în octombrie 1990, dizolvarea oficială a Pactului de la Varșovia și dispariția URSS la sfârșitul anului 1991, au jalonat încheierea Războiului Rece și începutul unei noi etape istorice. În noul context politic internațional, NATO a continuat să-și îndeplinească funcția de apărare colectivă, însă a devenit și un organism de cooperare cu alte organizații implicate în asigurarea securității, precum și cu foștii adversari.

Schimbările politice și militare care au avut loc pe continentul european la sfârșitul Războiului Rece au determinat nu numai modificarea strategiei militare, prin reducerea forțelor convenționale din Europa și a limitării armamentelor nucleare la cel mai scăzut nivel, ci și restructurarea în sine a Alianței.

The collapse of totalitarian regimes in the former communist countries during 1989, the German reunification achieved in October, 1990, the official dissolution of the Warsaw Pact, and the disappearance of the USSR in late 1991, marked the end of Cold War and the beginning of a new historical stage. In the new international political context, NATO continued to accomplish the role of collective defense, but it also became a co-operation organism with other organizations involved in guaranteeing security, as well as with the former adversaries.

Military and political changes that occurred on the European continent at the end of the Cold War led not only to improving military strategy, by reducing the conventional forces in Europe and limiting the nuclear weapons to the lowest level, but also to reorganizing the Atlantic Alliance itself.

Cuvinte cheie: NATO; Pactul de la Varșovia; reunificarea Germaniei; Concept Strategic.

Keywords: NATO; Warsaw Pact; German reunification; Strategic Concept.

* e-mail: laurcristidumitru@yahoo.com

Sfârșitul Războiului Rece, marcat de colapsul regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, a reprezentat o transformare radicală a relațiilor internaționale. Cooperarea, dialogul și parteneriatul cu noile democrații europene a constituit o sarcină de prim rang a Alianței. Schimbările profunde survenite în Europa au determinat o comprehensivă evaluare a riscurilor și a amenințărilor la adresa NATO. Modificările politice majore, derulate în cursul anului 1989, în statele-satelit din Europa Centrală și Răsăriteană, au avut loc pe fondul abandonării „doctrinei Brejnev” de către URSS, în virtutea căreia aceasta își aroga dreptul de a interveni, în numele apărării socialismului, în sfera sa de influență¹. Artizanul acestor demersuri, liderul sovietic Mihail S. Gorbaciov, îi mărturisea, la începutul anului 1989, fostului secretar de stat al Statelor Unite, Henry Kissinger, că, încă din anii '70, realizase că sistemul comunist trebuia schimbat radical². În acest sens, liderul de la Kremlin aprecia că „era ușor să-ți dai seama ce era greșit”³.

O contribuție însemnată la întărirea încrederii, cooperării și securității pe continentul european, a constituit-o inițiativa luată de RDG, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia și Bulgaria, în luna ianuarie 1989, de a proceda la reduceri ale forțelor convenționale și a bugetelor lor militare, aspect ce a condus la reducerea dezechilibrelor dintre forțele convenționale din Europa ale celor două alianțe militare.

Prăbușirea regimurilor totalitare din fostele state comuniste, în cursul anului 1989, reunificarea Germaniei înfăptuită la 3 octombrie 1990, dizolvarea oficială a Pactului de la Varșovia, la 1 iulie 1991 și dispariția URSS la sfârșitul anului 1991, au jalonat încheierea Războiului Rece și începutul unei noi etape, marcată prin transformarea radicală, sub toate aspectele, a raporturilor între ceea ce până nu demult semnificau Estul și Vestul⁴. Referindu-se la noul climat de securitate apărut în Europa, în acea perioadă, președintele George H.W. Bush prezenta obiectivele SUA: „Avem viziunea unui nou parteneriat al națiunilor, care transcede Războiul Rece. (...) Un parteneriat ale cărui obiective sunt sporirea democrației, sporirea prosperității, sporirea păcii și reducerea armamentelor”⁵. SUA își manifestau ferm dorința de a coopera cu noile democrații din Europa Centrală și Răsăriteană.

În acord cu postulatele realismului politic, specifice perioadei bipolare postbelice, încheierea Războiului Rece ar fi trebuit să determine și dispariția

¹ Robin Alison Remington, *The Warsaw Pact. Case Studies in Communist Conflict Resolution*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts and London, England, 1973, pp. 109-110.

² Mihail Gorbaciov, *Memorii*, Editura Nemira, București, 1994, pp. 211-222.

³ Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 1998, p. 722.

⁴ William G. Hyland, *The Cold War is over*, Random House, New York, 1990, pp. 199-205.

⁵ Henry Kissinger, *op.cit.*, pp. 727-728.

NATO. Alianțele militare sunt considerate construcții conjuncturale, urmărind scopul achiziției de putere pentru statele membre și având menirea de a concura la aplicarea logicii echilibrului strategic în arena internațională. Dispărând amenințarea care i-a generat apariția, alianța urmează implicit să se dezintegreze⁶.

Dispariția Pactului de la Varșovia și a URSS a condus la diminuarea amenințării percepute de către membrii NATO, îndeosebi în condițiile în care demersurile de politică externă și de securitate derulate de către Mihail S. Gorbaciov, în perioada 1989-1991, au liniștit temerile Occidentului privitoare la viitoarele intenții ale Kremlinului.

Contrar însă stipulațiilor conceptelor care defineau realismul politic, NATO nu a dispărut odată cu adversarul pe care avusese misiunea să-l neutralizeze. Coeziunea în cadrul NATO nu a scăzut, rolul SUA în Alianță nu a slăbit, iar gradul de coordonare politico-militară între statele membre nu s-a diminuat. Constituirea Alianței Nord-Atlantice a instituționalizat relația complexă a SUA cu Europa Occidentală în domeniul securității și al apărării comune. Angajarea statelor membre în spiritul și în litera Tratatului de la Washington a căpătat substanță prin coordonarea, consensul politic și integrarea militară⁷.

Prăbușirea regimurilor comuniste din Europa, reunificarea Germaniei, disoluția Tratatului de la Varșovia și dezintegrarea URSS au produs modificări radicale ale arhitecturii de securitate europeană. Situată între Germania și Federația Rusă, Europa Centrală și Răsăriteană prezenta un vid strategic care putea determina apariția unor crize cu consecințe imprevizibile pentru stabilitatea pe continent. Amenințarea reprezentată de puterea militară și ambițiile hegemonice ale URSS a dispărut, dar problema de securitate pe care o ridica Federația Rusă era aceea a propriei sale instabilități, provocată de fragilitatea coeziunii și autorității statului și de precaritatea controlului politic asupra organismului militar și a armamentului nuclear⁸.

Alianța Nord-Atlantică a atenuat unele temeri ale sovieticilor în privința Germaniei reunificate și a promovat, totodată, un climat propice dialogului și încrederii în Europa post-Război Rece⁹.

Perspectiva istorică evidențiază faptul că dispariția NATO ar fi antrenat consecințe nefaste la scara întregului continent european. Alianța a continuat să asigure securitatea statelor membre, a menținut stabilitatea pe

⁶ Kenneth N. Waltz, *Omul, statul și războiul. O analiză teoretică*, Institutul European, Iași, 2001, pp. 42-48.

⁷ Mark Smith, *NATO Enlargement during the Cold War. Strategy and System in the Western Alliance*, Palgrave, New York, 2000, pp. 23-28.

⁸ Michael R. Beschloss, Strobe Talbott, *La cele mai înalte niveluri*, Editura Elit, Iași, pp. 268-272.

⁹ Martin McCauley, *Rusia, America și Războiul Rece 1949-1991*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 118.

continent și a sprijinit evoluția spre democrație a fostelor state comuniste din Europa Centrală și de Est.

Dacă în perioada postbelică, specifică bipolarității balanței de putere pe plan mondial, Alianța a avut de îndeplinit o dublă misiune – de a asigura apărarea colectivă a membrilor săi și de a o utiliza în beneficiul operei sale de pace – la încheierea Războiului Rece, NATO a abordat o multitudine de sarcini furnizate de complexitatea noului mediu de securitate din Europa. Analistul francez François de Rose aprecia că NATO se confrunta cu cinci sarcini importante pentru viitoarea arhitectură de securitate a Europei: „Să asigure persistența unui echilibru de forțe în Europa astfel încât, în ciuda reducerii masive a prezenței americane, Rusia să nu cântărească exagerat de greu în balanța situației politice și geostrategice; să răspundă nevoii de securitate a țărilor din Europa Centrală și de Est; (...) să convină, împreună cu Federația Rusă asupra noii forme a raporturilor dintre aceasta și Alianță; să fie în măsură să coopereze cu Națiunile Unite pentru menținerea sau pentru restabilirea păcii; să-și îndrepte atenția asupra problemelor de securitate care se pun sau se profilează în Mediterana sau, mai general, în sudul Europei”¹⁰.

În noul context politic internațional, NATO continua să-și îndeplinească funcția de apărare colectivă, însă, devenea și un organism de cooperare cu alte organizații implicate în asigurarea securității, precum și cu foștii adversari. În declarația emisă la încheierea Summitului aniversar de la Bruxelles, din 29-30 mai 1989, aliații și-au definit poziția în privința transformărilor care se produceau în peisajul politic european al momentului¹¹.

În contextul încheierii Războiului Rece, anul 1990 va aduce o serie de evenimente notabile în problematica securității internaționale, cu implicații majore pentru NATO, Pactul de la Varșovia și întregul continent european. Între 11 și 13 februarie, miniștrii Afacerilor Externe din statele membre NATO și ale Pactului de la Varșovia se întâlnesc la Ottawa, cu prilejul conferinței „Cer deschis”, destinată a preveni prin inspecții aeriene orice atac prin surprindere.

Înregistrând același curs, Consiliul Nord-Atlantic, reunit la nivel ministerial în 7-8 iunie 1990, în localitatea Turnberry din Marea Britanie, a dat publicității un comunicat prin care Alianța lua act de prefacerile care se produceau pe continent și își asuma rolul de a ajuta la construirea unui nou climat de securitate în Europa. Pentru realizarea acestui deziderat, aliații susțineau importanța limitării înarmărilor, dezvoltarea măsurilor de încredere în privința

¹⁰ François de Rose, *Al treilea război mondial nu a avut loc. NATO și pacea*, Editura Nemira, București, 1998, pp. 112-113.

¹¹ *Declaration of the NATO Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council (the 40th Anniversary of the Alliance)*, Brussels, May 29-30, 1989, <http://www.nato.int/docu/basic.txt>

armamentelor convenționale și a celor nucleare strategice, cât și susținerea reformelor politice și economice din statele Europei de Centrale și de Est¹².

Preocuparea NATO de a susține transformările structurale din Europa Centrală și Răsăriteană avea ca principală motivație faptul că noile riscuri la adresa securității Alianței proveneau mai puțin din probabilitatea unei agresiuni din partea foștilor adversari, cât din consecințele imprevizibile ale unei perioade de transformări politice și economice rapide și a unor tensiuni sociale și interetnice. Rolul pe care NATO era chemată să îl joace, în cadrul noii arhitecturi de securitate a continentului, reclama lărgirea ariei de interes a Alianței și în exteriorul frontierelor statelor membre.

Asigurarea securității pe continentul european reclama rezolvarea problemei germane. Astfel, pe 17 iulie are loc încheierea conferinței „2+4” de la Paris, care viza reunificarea Germaniei. Pe 12 septembrie, marcând evoluția normală spre reunificare, se semnează la Moscova Tratatul „2+4” de către reprezentanții RFG, RDG, URSS, SUA, Marii Britanii și Franței, ce reglementa oficial actul reunificării Germaniei și redobândirea deplinei sale suveranități. Data de 3 octombrie 1990 desemna reunificarea oficială a Germaniei, stat membru al NATO.

În cadrul reuniunii Consiliului Nord-Atlantic din 5-6 iulie 1990, de la Londra – una de o extremă importanță prin deciziile adoptate – șefii de stat și de guvern ai statelor membre au făcut un inventar complet al perspectivelor deschise de evenimentele din Europa Centrală și de Est și anunțau concluziile la care au ajuns în „Declarația asupra unei Alianțe Nord-Atlantice reînnoite”¹³.

Documentul care consemna rezultatele acestei reuniuni enunța schimbările majore, care aveau loc în Europa, evidenția menținerea măsurilor privind asigurarea securității aliaților și stipula faptul că rolul Alianței rămânea esențial în asigurarea stabilității pe continent. În acest context, Alianța Nord-Atlantică își exprima dorința creării unui parteneriat cu toate statele europene, deschiderea către Est semnificând de fapt, sprijinirea statelor din zonă pentru a parcurge lungul drum către democrație. Documentul adoptat la Londra stipula faptul că: „NATO trebuie să devină o instituție în care europenii, americanii și canadienii să lucreze împreună, nu numai în sensul apărării comune, ci și pentru crearea de noi parteneriate cu toate națiunile Europei. Comunitatea Atlantică trebuie să privească spre statele din Est, spre

¹² Laurențiu-Cristian Dumitru, *Rolul Alianței Nord-Atlantice în promovarea stabilității pe continentul european la încheierea Războiului Rece*, în *Geopolitică și istorie militară în perioada post-Război Rece*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, pp. 50-52.

¹³ *Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council (The London Declaration)*, London, July 6, 1990, <http://www.nato.int/docu/basicctxt>

foștii săi adversari din perioada Războiului Rece și să le ofere prietenia sa”. În scopul realizării unei cooperări solide și durabile cu statele central și est-europene, Consiliul Nord-Atlantic întrunit la Londra propunea o declarație comună prin care se stabilea că „nu mai sunt adversari și își vor reafirma voința de a se abține de la recurgerea la forță împotriva integrității teritoriale a altui stat”.

În Declarația de la Londra se face, de asemenea, referire la reunificarea Germaniei. Integrarea Germaniei reunificate în NATO a fost acceptată și de Moscova, în cadrul convorbirilor „2+4”, cancelarul federal Helmut Kohl dând asigurarea că, după reunificare, forțele armate ale țării sale vor avea, numeric, plafoane inferioare celor deținute de RFG. Cooptarea întregului stat german în NATO contribuia la înlăturarea temerilor privind puterea militară a unei Germanii reunificate¹⁴.

În privința strategiei militare, la Summitul de la Londra, aliații hotărâu stabilirea unui nou concept strategic, care se va îndepărta de conceptul apărării avansate, depinzând în mai mică măsură de armele nucleare al căror nivel urma să fie redus. Pentru realizarea acestor semnificative transformări în plan militar, URSS era chemată să procedeze la o retragere masivă a forțelor sale armate din Europa.

Schimbările politice și militare din Europa au determinat nu numai modificarea strategiei militare, prin reducerea forțelor convenționale din Europa și a limitării armamentelor nucleare la cel mai scăzut nivel, ci și restructurarea în sine a Alianței. Forțele NATO urmau să fie foarte flexibile și mobile, astfel încât Alianța să aibă o rapidă reacție în cazul gestionării unei crize.

În noua arhitectură de securitate din Europa, Alianța își exprima disponibilitatea de a coopera cu alte organizații internaționale, salutând progresele realizate de Comunitatea Europeană în privința dezvoltării unei identități europene în domeniul securității și apărării.

Finalul anului 1990 puncta semnarea, la 19 noiembrie, la Paris, în cadrul reuniunii la vârf a CSCE, de către cele 22 de state membre ale NATO și ale Pactului de la Varșovia, a Tratatului asupra forțelor armate convenționale din Europa – Tratatul CFE, cu aplicabilitate de la Oceanul Atlantic la Munții Urali. Acesta fixa platforme pentru principalele categorii de armament care permit un atac prin surprindere și lansarea de operații ofensive de mare anvergură. De asemenea, a fost dată publicității o declarație comună de neagresiune între cele două alianțe. În aceeași atmosferă de încredere și de dialog, pe 21 noiembrie, șefii de stat și de guvern din țările membre CSCE au emis „Carta de la Paris pentru o nouă Europă”¹⁵.

¹⁴ Michael R. Beschloss, Strobe Talbott, *op.cit*, pp. 297-303.

¹⁵ Zbigniew Brzezinski, *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 75.

Alianța sprijinea transformarea Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa – CSCE într-un forum pentru un dialog politic mai larg într-o Europă unită¹⁶.

Dialogul și cooperarea cu foștii adversari au fost amplificate, în această direcție impunându-se deciziile adoptate de reuniunea Consiliului Nord-Atlantic în sesiunea ministerială de la Copenhaga, din 7 iunie 1991. Aceste principii au fost date publicității în Declarația care viza parteneriatul cu statele Europei Centrale și de Est¹⁷.

Anul 1991 va aduce, în noul context geopolitic și de securitate de pe continentul european, încheierea progresivă a activității și, în cele din urmă, desființarea alianței politico-militare, care a fost Pactul de la Varșovia.

Pe 25 februarie se reunesc, la Budapesta, reprezentanții URSS, Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei, României și Ungariei, pentru a proceda de comun acord la dizolvarea structurilor militare ale Pactului de la Varșovia. Astfel își încheie activitatea Comitetul miniștrilor Apărării, Comandamentul și Statul Major Unit, Consiliul Militar și Consiliul Tehnic. La 31 martie are loc dizolvarea oficială a structurii militare a Pactului de la Varșovia. Pe 1 iulie, după o durată de 36 de ani, la Praga, Pactul de la Varșovia a fost dizolvat, în mod oficial, care conform articolului 11 stipula încheierea activității acestuia în cazul creării unui sistem general de securitate colectivă în Europa¹⁸.

La Summitul Consiliului Nord-Atlantic de la Roma, din 7-8 noiembrie 1991, se stabilea noua strategie care avea ca obiective atât dobândirea de capabilități de apărare reduse, dar suficiente pentru prevenirea conflictelor, cât și susținerea și desfășurarea unor misiuni pentru menținerea păcii.

Noua viziune a Alianței Nord-Atlantice asupra securității era definită în cadrul a trei documente: „Noul Concept Strategic”, „Declarația asupra situației din URSS” și „Declarația asupra păcii și cooperării”.

Conceptul strategic adoptat la Roma – de altfel, primul dat publicității în istoria Alianței – marca o serie de modificări esențiale în structura NATO, în concordanță cu noul mediu de securitate din spațiul euroatlantic de la sfârșitul Războiului Rece. Riscurile la adresa securității aliaților nu mai proveneau din agresiunea împotriva teritoriului membrilor NATO, ci din instabilitatea care putea apărea pe fondul unor dificultăți interne cu care se confruntau statele din Europa Centrală și de Est. În aceste condiții, NATO

¹⁶ Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, ediția a VII-a, Editura Allfa, București, 2000, p. 64.

¹⁷ *Statement Issued by the North Atlantic Council Meeting in Ministerial Session. Partnership with the Countries of Central and Eastern Europe*, Copenhagen, June 7, 1991, <http://www.nato.int/docu/basic.txt>

¹⁸ Laurențiu-Cristian Dumitru, *România și Tratatul de la Varșovia 1955-1968. Obediență și nesupunere*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 150.

trebuie să gestioneze crizele și eventual conflictele armate, care ar fi putut transcede frontierele statelor membre, având implicații directe asupra securității Alianței¹⁹.

Faptul că NATO, conform Conceptului Strategic, adoptat în 1991, putea interveni în exteriorul spațiului euroatlantic, în misiuni de gestionare a crizelor și/sau de menținere/impunere a păcii, nu schimba caracterul său defensiv și funcția de apărare a securității statelor membre.

Politica de securitate a NATO se baza pe trei elemente: dialogul, cooperarea și menținerea unei capacități de apărare colectivă. În plan militar, dialogul și cooperarea au contribuit la încheierea unor acorduri privind controlul armamentelor și dezarmarea, dar și la consolidarea relațiilor cu alte organizații internaționale de securitate (CSCE, Uniunea Europei Occidentale – UEO, Comunitatea Europeană).

Sarcinile fundamentale de securitate ale NATO erau precis stabilite în cadrul Noului Concept Strategic: asigurarea unei ordini pașnice și durabile în Europa; reprezentarea unui forum de consultări reciproce între aliați; apărarea securității membrilor săi; menținerea balanței strategice în Europa. După cum specifica documentul vizat, drepturile și obligațiile care decurgeau din Tratatul de la Washington rămâneau neschimbate. Apărarea colectivă era în continuare un element cheie al politicii de securitate a Alianței Nord-Atlantice, fiind menținută „pentru a preveni orice încercare de intimidare sau constrângere și pentru a garanta că agresiunea militară îndreptată împotriva NATO nu va avea niciun succes”.

În domeniul apărării, NATO urma să dezvolte noi strategii adaptate noilor cerințe de securitate din Europa. Alianța menținea în Europa forțe convenționale și nucleare la un nivel redus, care să asigure „apărarea păcii și prevenirea războiului”. Forțele nucleare deveneau, conform Noului Concept Strategic, „arme de ultimă instanță”. Noul concept – „răspunsul flexibil” – pe care NATO îl promova în noua sa strategie, se concretiza în pregătirea unor forțe militare flexibile, mobile, în asigurarea unui suport logistic adecvat, în armonizarea comenzii și a controlului la nivel militar. Înființarea forțelor multinaționale, care să cuprindă contingente de diferite naționalități, demonstra coeziunea din cadrul Alianței, unitatea conducerii politice și îndeosebi întărirea pilonului european. Interesele Alianței în privința securității fiind afectate de o multitudine de riscuri, care includeau proliferarea armelor de distrugere în masă și actele de terorism, NATO trebuia să dea acestor amenințări o ripostă rapidă și eficientă. Noile misiuni ale

¹⁹ *The Alliance's Strategic Concept Agreed by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council*, Rome, November 7-8, 1991, <http://www.nato.int/docu/basic.txt>

Alianței, de gestionare a crizelor și de menținere a păcii, implicau o cooperare strânsă între NATO, CSCE și ONU. Totodată, UEO era chemată să joace un rol activ în probleme de securitate, fiind pilonul european al NATO și „brațul înarmat” al Comunității Europene²⁰.

În cadrul celui de-al doilea document, care viza evoluția situației din URSS, erau amintite schimbările survenite, specificându-se că popoarele ex-sovietice aveau să decidă asupra relațiilor lor cu popoarele altor state. De asemenea, erau enumerate principiile pe baza cărora aliații doreau stabilirea de noi relații, angajându-se totodată, să susțină transformările democratice și reformele economice din spațiul ex-sovietic.

Conceptul Strategic, adoptat de către aliați, la Roma, în 1991, considera URSS un potențial pericol datorită forțelor convenționale deținute de aceasta în Europa, dar mai ales datorită arsenalului nuclear existent pe teritoriul republicilor sovietice. În document se specifică: „Aliații consideră că, deși URSS nu mai este un adversar, capacitatea sa militară continuă să reprezinte cel mai important factor pe care NATO trebuie să-l aibă în vedere în menținerea balanței strategice”²¹.

Cel de-al treilea document adoptat la Reuniunea de la Roma, din 7-8 noiembrie 1991, „Declarația asupra păcii și cooperării” pune bazele primelor raporturi organice de pace între foștii adversari din timpul Războiului Rece²². Aliații declarau că NATO continua să aibă un rol-cheie în instaurarea unei ordini pașnice, durabile, într-o Europă eliberată de spectrul confruntării. Alianța propunea foștilor săi adversari stabilirea de relații instituționalizate și cooperarea asupra problemelor politice și de securitate. Acest demers se concretiza pe 20 decembrie 1991 prin înființarea Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic – NACC. Consultările și cooperarea în cadrul NACC urmau să se concentreze asupra asigurării securității și problemelor conexe, domenii în care aliații posedau o valoroasă experiență.

Instituționalizarea legăturilor dintre Occident și Europa Centrală și de Est au contribuit la întărirea democrației și la accelerarea reformelor în fostele state comuniste. Pacea și securitatea în Europa deveneau mult mai durabile în condițiile în care statele din Europa Centrală și de Est erau antrenate să coopereze în cadrul organismelor internaționale, pentru edificarea unei noi arhitecturi europene de securitate.

²⁰ *Declaration. The Role of the Western European Union and Its Relations with the European Union and with the Atlantic Alliance*, Maastricht, December 10, 1991, <http://www.weu.int/eng/comm/91-maastricht.htm>

²¹ *The Alliance's Strategic Concept Agreed by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council*, Rome, November 7-8, 1991, <http://www.nato.int/docu/basic.txt>

²² Stanley R. Sloan, *The United States and European Defense*, in *Chaillot Papers*, No. 39, April 2000, Western European Union, Institute for Security Studies, Paris, p. 8.

În perioada de sfârșit a Războiului Rece, când lumea bipolară devenea istorie, iar relațiile internaționale erau într-o substanțială transformare, NATO s-a constituit în garantul stabilității pe continentul european. Modul în care au acționat fostele state comuniste a fost profund condiționat de existența organismelor internaționale de securitate. În perioada vizată, angajarea SUA în activitatea Alianței, ca și în cea a CSCE, a reprezentat un element de maximă importanță pentru păstrarea stabilității în Europa și pentru consolidarea noilor democrații din centrul și estul continentului. În cadrul noului mediu de securitate creat la finele Războiului Rece, Alianța Nord-Atlantică s-a dovedit a fi organizația capabilă să promoveze încrederea între foștii adversari și să asigure stabilitatea pe continentul european.

BIBLIOGRAFIE

- Beschloss Michael R., Talbott, Strobe, *La cele mai înalte niveluri*, Editura Elit, Iași.
- Dumitru Laurențiu-Cristian, *România și Tratatul de la Varșovia 1955-1968. Obediență și nesupunere*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.
- Waltz Kenneth N., *Omul, statul și războiul. O analiză teoretică*, Institutul European, Iași, 2001.
- Smith Mark, *NATO Enlargement during the Cold War. Strategy and System in the Western Alliance*, Palgrave, New York, 2000.
- Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- Calvocoressi Peter, *Politica mondială după 1945*, ediția a VII-a, Editura Allfa, București, 2000.
- Kissinger Henry, *Diplomația*, Editura All, București, 1998.
- De Rose François, *Al treilea război mondial nu a avut loc. NATO și pacea*, Editura Nemira, București, 1998.
- Hyland William G., *The Cold War is over*, Random House, New York, 1990.

ANALIZA DECIZIONALĂ PRIVIND OPTIMIZAREA PROCESULUI DE ACHIZIȚIE PENTRU AVIONUL DE LUPTĂ MULTIROL

DECISIONAL ANALYSIS ON OPTIMIZATION FOR MUTI-ROLE AIRCRAFT ACQUISTION

Col.drd. Olivian STĂNICĂ*
Statul Major General

Un element important pentru dezvoltarea unei capacități militare este și modul cum contribuie fiecare structură (civilă sau militară) la acest proces. Alegerea variantei optime de înzestrare cu un anumit tip de tehnică sau armament militar trebuie să fie o preocupare a specialiștilor din domeniul achizițiilor pentru a rezolva din punct de vedere operațional cerințele impuse de factorul militar. Specialiștii militari trebuie să stabilească, pe baza cerințelor (operaționale și specifice), modul de dezvoltare a capacității viitoare – avionul de luptă multirol. De modul cum vom ști să prezentăm, cu argumente științifice (analize, sinteze, studii, concepții, experimente etc.), decidenților, categoria sau tipul de armament/tehnică/echipament militar necesar dotării forțelor armate, va depinde și succesul acțiunilor militare viitoare.

An important element is the development of military capabilities and how each (civilian or military) structure contributes in the process. Choosing the optimal endowment with some kind of technical or military weapons should be a concern for procurement professionals to solve in terms of operational requirements of the military factor. Subject matters experts have to establish in according with operational or specific requirements the kind of development a future capabilities – multirol fighter aircraft. Since we know how to present with scientific arguments (analysis, synthesis, studies, concepts, experiments etc.) to makers category or type weapons/ technical / military equipment necessary to equip the armed forces and success will depend on future military actions.

Cuvinte cheie: capacitate militară; achiziție; avion de luptă multirol; risc; cerințe operaționale.

Keywords: *military capabilities; acquisition, multi-rol fighter aircraft; risk; operational requirements.*

* e-mail: ostanica@mapn.ro

Necesitatea perfecționării procesului decizional

Admițând universalitatea legii entropiei, potrivit căreia „în natură ordinea tinde să se transforme în dezordine“, rezultă că starea entropică este caracteristică și sistemelor sociale. În aceste condiții, sistemele trebuie să se adapteze permanent influenței unor factori perturbatori – exogeni și endogeni – care se opun sau îngreunează îndeplinirea obiectivelor prestabilite.

Managementul acțiunilor militare reprezintă un proces dinamic, cibernetic, desfășurat în condiții de risc și incertitudine – un mediu ostil. Informațiile privind adversarul, terenul, forțele proprii, completate cu informațiile de la eșalonul superior și de la cele cu care se cooperează, „produc” o imagine a situației reale. Comparând situația reală cu cea dorită, se va elabora decizia care vizează fie restabilirea situației dorite, când este posibil, fie atingerea parțială a unor scopuri, fără a se încălca restricțiile impuse de factorul politic sau militar sau modelul de planificare a acțiunilor militare.

Decizia, ca „produs final” al procesului de gândire al comandantului și al statului major, are rolul menținerii unității într-un echilibru dinamic. Mai mult, acest lucru presupune o înlănțuire de decizii interdependente.

În sens larg, decizia reprezintă hotărârea adoptată în urma examinării unei situații sau a unei succesiuni de situații, soluția aleasă – dintre mai multe posibile – în condiții cunoscute apriori. Ipoteza generală, care motivează definiția menționată, configurează mecanismul decizional ca o secvență de etape distincte din punct de vedere calitativ. O parte dintre aceste etape se pot rezolva cu ajutorul computerului, având în vedere dezvoltarea fără precedent a echipamentelor de calcul; altele însă, cum ar fi etapa în care prelucrarea informațiilor presupune intervenția instituției sau capacitatea de a opera cu concepte mai mult sau mai puțin precise, au rămas apanajul factorului uman. *Mecanismele decizionale* rezultate sunt specifice tipurilor de etape menționate – *algoritmice*, respectiv, *euristice*.

Adoptarea unor decizii eficiente, viabile, în conducerea și în desfășurarea acțiunilor militare, în condițiile exigențelor impuse de câmpul de luptă modern, presupune abordarea și soluționarea unor probleme complexe. Factorii decizionali (comandant, stat major) trebuie să rezolve probleme inedite ale conducerii curente, zi de zi, oră de oră și, în contextul promovării tehnologiilor de vârf, minut de minut. Conducerea a căpătat un ritm alert și, corespunzător acestei dinamici, asistăm la o creștere semnificativă a fluxului decizional, la multiplicarea numărului de decizii pe unitatea de timp ca urmare a schimbării împrejurărilor în care se acționează. La restricțiile legate de durata scurtă de elaborare se adaugă cerințele integrării deciziilor în fluxul decizional și adaptării rapide a acestora la condițiile reale de acțiune.

În aceste condiții, fundamentarea științifică a deciziilor devine greu de conceput fără a se recurge la modelele decizionale. Până în prezent, în studiile despre procesul decizional s-au cristalizat două tipuri de abordări: descriptivă și normativă.

Pentru abordarea descriptivă sunt reprezentative concepțiile profesorilor americani R. Cyert și I. March de la Institutul de Tehnologie din Carnegie, SUA. Acestea descriu procesul decizional în ansamblul său, evidențiind o serie de elemente care-i determină caracteristicile. Rolul oamenilor, în această concepție, este decisiv.

Abordarea normativă prezintă (vezi figura nr. 1) metodele și modul de acțiune pentru fundamentarea, adoptarea și aplicarea unor decizii eficiente.

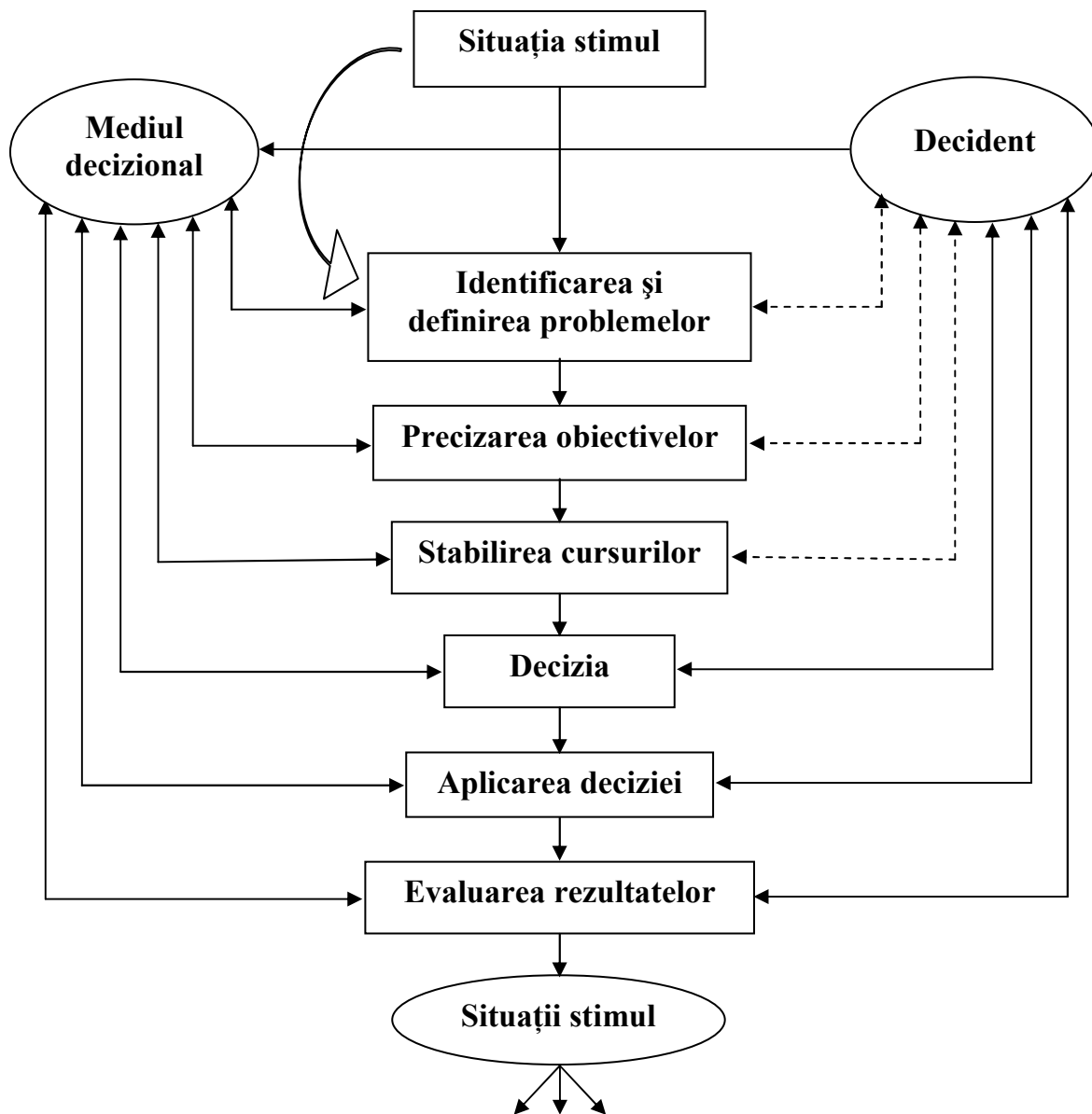

Fig. 1 Modelul normativ al procesului decizional¹

¹ <http://www.rasfoiesc.com/business/management/Structura-procesului-decizional73.php>, accesat la 13.04.2013

Meritul acestei abordări îl constituie tratarea ansamblului problemelor cu caracter decizional într-o viziune sistemică, subordonată scopului, asigurând raționalizarea acestuia. Punând un mare accent pe folosirea metodelor și tehnicilor de optimizare a procesului decizional, această abordare nu reflectă suficient importanța factorilor psihosociologici în analiza metodelor de perfecționare preconizate.

În ciuda limitelor, cele două concepții au adus o contribuție importantă la explicarea și la perfecționarea procesului decizional. Din ce în ce mai des, deciziile sunt elaborate folosind procedee științifice sprijinite de seturi de programe aplicative implementate pe computere.

Adoptarea unor decizii superior fundamentate devine posibilă apelând la o gamă variată de metode și tehnici care facilitează alegerea variantei optime, fiecare dintre ele încadrându-se într-un anumit model decizional. În funcție de volumul, structura și calitatea informațiilor de care beneficiază, modelele decizionale pot fi:

- deterministe, centrate pe informații complete, cu un înalt grad de precizie;
- nedeterministe;
- probabiliste.

Utilizarea acestor metode și tehnici decizionale determină o sporire a gradului de rigurozitate și, implicit, de eficacitate a deciziilor adoptate, diferențiate în funcție de tipologia situațiilor decizionale implicate.

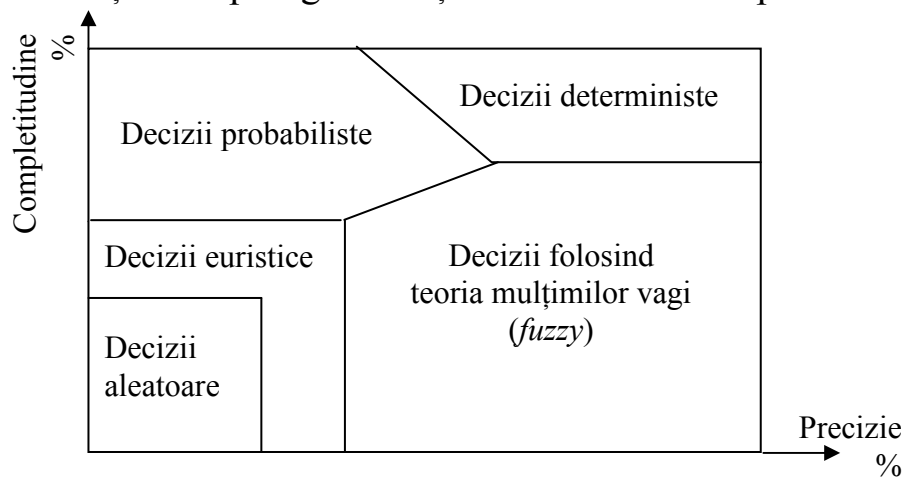

Fig. 2 Corespondența dintre calitatea informațiilor și situațiile decizionale²

Din examinarea graficului din figura nr. 2, rezultă că cele două caracteristici ale informațiilor determină utilizarea unei anumite metode decizionale. Astfel, dacă unui grad redus de completitudine³ și precizie îi corespund deciziile

² Y.J. Lai și CL. Hwang, *Fuzzy multiple objective decision making: methods and applications*, Bering, Springer-Verlag, 1994.

³ Conform DEX, *completitudine* – proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată.

aleatoare și euristice⁴, bazate pe raționamentul și experiența decidentului, pe măsură ce informațiile sunt mai precise și mai complete, apare posibilitatea utilizării de metode și tehnici centrate pe proceduri algoritmizate care permit adoptarea unor decizii cu un grad ridicat de fundamentare.

Modelele bazate pe teoria mulțimilor vagi⁵ (*fuzzy*), în care informațiile au un grad scăzut de completitudine, dar sunt mai precise, modelele probabiliste sunt utilizate în situația existenței unor informații mai puțin precise, dar complete.

În funcție de tipul situațiilor decizionale, metodele și tehnicile decizionale se pot împărți în trei categorii:

- metode și tehnici decizionale utilizate în *condiții de certitudine*;
- metode și tehnici decizionale utilizate în *condiții de incertitudine*;
- metode și tehnici decizionale utilizate în *condiții de risc*.

Pentru acest studiu de caz, am optat pentru metodele și tehnicile decizionale de optimizare a deciziilor multicriteriale în condiții de certitudine care se bazează pe teoria utilității, fundamentată de către J. Neumann și Von Morgestern.

La baza metodei Neumann-Morgestern⁶ stă un sistem de axiome care determină existența unei funcții cu valori în mulțimea numerelor reale – *funcția de utilitate u* (pe scurt „utilitate”).

Utilitatea este mărimea gradului în care o variantă este preferată alteia, adică importanța pe care o are pentru decident o anumită variantă decizională. Ia valori în intervalul (0,1).

Axiome:

a) Dacă x și y sunt consecințe a două variante de acțiune distincte, varianta cu consecința x este preferată celei cu consecința y , dacă utilitatea lui x este mai mare decât utilitatea lui y .

Fiind date variantele V_i și V_j :

dacă $u(V_i) > u(V_j)$, atunci V_i este preferată lui V_j .

b) Dacă se consideră cunoscute utilitățile a două dintre consecințe, atunci se determină mărimea utilității oricărei alte consecințe.

$u(V_i) = 1$ dacă V_i este cea mai avantajoasă pentru decident potrivit criteriului respectiv;

$u(V_j) = 0$ dacă V_j este cea mai dezavantajoasă;

Pot exista și relațiile:

$u(V_i) > u(V_j)$ – când V_i este preferabilă lui V_j ;

$u(V_i) = u(V_j)$ – când sunt echivalente.

⁴ Conform DEX, *euristic* – (despre procedee metodologice) care, prin întrebări, duce la descoperirea unor cunoștințe /adevăruri noi; metodă de studiu și de cercetare prin descoperire; arta de a duce o dispută în scopul de a descoperi adevărul.

⁵ <http://www.management.ase.ro/reveconomia/2003-1/15.pdf>, accesat la 15.01. 2013.

⁶ Ovidiu Nicolescu și alții, *Management*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992, p. 115.

c) Dacă funcția de utilitate are proprietățile de mai sus, ea poate suferi o transformare liniară pozitivă: fundamentarea mărimii utilității între 0 și 1 se face prin interpolare liniară: $y = Ax + B$.

Stabilirea utilităților prin metoda interpolării liniare între 0 și 1 în cadrul unui proces decizional se face astfel:

Se notează:

V_1 = varianta cu utilitate maximă ($u=1$);

V_0 = varianta cu utilitate minimă ($u=0$);

V_i = varianta i ;

C_j = criteriul j ;

a_j^1 = consecința cea mai favorabilă în criteriul C_j ;

a_j^0 = consecința cea mai nefavorabilă în criteriul C_j ;

a_{ij} = consecința variantei V_i în criteriul C_j ;

u_{ij} = utilitatea variantei V_i în criteriul C_j ;

Pentru orice criteriu C_j determinarea utilităților se face pornind de la ecuația drepte:

$Y = Ax + B$; Y = utilitatea; X = consecința; A, B = constante.

Se scrie:

$$\left. \begin{array}{l} y = u_{ij} \\ x = a_{ij} \end{array} \right\} \Rightarrow u_{ij} = A \cdot a_{ij} + B$$

Ca urmare, pentru o variantă $V_i = V_1$ și $V_i = V_0$ se va utiliza relația:

$$u_{ij} = A \cdot a_{ij} + B$$

$$A a_j^1 + B = 1 \text{ pentru varianta } V_1$$

$$A a_j^0 + B = 0 \text{ pentru varianta } V_0$$

Se determină A și B , astfel:

$$A = \frac{1}{a_j^1 - a_j^0} \quad B = 1 - \frac{a_j^1}{a_j^1 - a_j^0}$$

Cunoscând pe A și B se poate determina utilitatea oricărei variante din cadrul aceluiași criteriu.

Înlocuind pe A și B rezultă formula de calcul a utilității:

$$u_{ij} = \frac{a_{ij} - a_j^0}{a_j^1 - a_j^0}$$

Pe baza acestei relații, în funcție de semnificația criteriului se pot determina numeric utilitățile variantelor considerate.

Alegerea variantelor optime după mai multe criterii impune ierarhizarea acestora prin stabilirea importanței fiecărui criteriu. Decidentul acordă coeficienți de importanță fiecărui criteriu K_j , $K_j \in \{0,1\}$.

În mod practic, se pleacă de la matricea decizională, în care a_{ij} sunt consecințe. Fiecărei consecințe i se va asocia o utilitate u_{ij} , determinată ca mai sus.

Tabelul nr. 1
Matricea decizională (a consecințelor)

Criterii Variante	C ₁ C _j C _n
V ₁ .	a ₁₁ a _{1j} a _{1n} .
·	·
V _i	a _{i1} a _{ij} a _{in}
·	·
·	·
·	·
V _m	a _{m1} a _{mj} a _{mn}

Pe baza calculului vom obține:

Tabelul nr. 2
Matricea utilităților

Criterii Variante	C ₁ C _j C _n
V ₁	u ₁₁ u _{1j} u _{1n}
·	·
·	·
·	·
V _i	u _{i1} u _{ij} u _{in}
·	·
·	·
·	·
V _m	u _{m1} u _{mj} u _{mn}

Pentru alegerea variantei optime pe baza matricei se ia în considerare proprietatea de aditivare a utilităților pentru fiecare variantă.

Pentru varianta V_i avem:

$$U(V_i) = u_{i1} + u_{i2} + \dots + u_{ij} + \dots + u_{in} = \sum_{j=1}^n u_{ij}$$

Varianta V_i poate fi apreciată, comparată, cu celelalte pe baza utilității sinteză rezultată ca o sumă a utilităților corespundente fiecărui criteriu C_j . Aceasta numai în cazul în care criteriile sunt de importanță egală.

Cum în realitate criteriile nu sunt echiimportante, fiecărui criteriu i se acordă un coeficient de importanță K_j , cu care se multiplică utilitățile înainte de însumare:

$$U(V_i) = u_{i1}k_1 + u_{i2}k_2 + \dots + u_{ij}k_j + \dots + u_{in}k_n = \sum_1^n u_{ij}k_j$$

Se va alege varianta:

$$V_{i\text{opt}} = \max \sum_{j=1}^n u_{ij}k_j, \text{ pentru } \sum_{j=1}^n k_j = 1$$

Metoda utilității globale⁷

În tabelul nr. 3 se prezintă forma generală a consecințelor unei decizii optimizate după mai multe criterii.

Tabelul nr. 3

Matricea de stabilire a variantei optime pe baza criteriilor alese

Variante (V _i)	Coef. de importanță	K ₁	K ₂	K _n
	Criterii (C _j)	C ₁	C ₂	C _n
V ₁		u ₁₁	u ₁₂		u _{1n}
V ₂		u ₂₁	u ₂₂		u _{2n}
V _i		u _{i1}	u _{i2}		u _{in}
V _m		u _{m1}	u _{m2}		u _{mn}

În tabel, valorile se prezintă astfel:

V₁, V₂, = mulțimea variantelor decizionale;

C₁...C_n = mulțimea criteriilor decizionale;

K₁...K_n = coeficienții de importanță a criteriilor;

u_{i1}...u_{mn} = utilitatea variantelor după criterii.

Pe baza acestor elemente se calculează utilitatea globală a variantelor.

Coeficienții de importanță ai criteriilor pot fi identici sau diferențiați.

Dacă coeficienții de importanță sunt identici (care au valori egale), varianta optimă corespunde aceleia pentru care suma utilităților este maximă.

$$V_{\text{opt}} = \max \sum_{j=1}^n u_{ij}$$

Unde: - U_{ij} reprezintă utilitatea variantei (i) după criteriul (j)

⁷ Ovidiu Nicolescu și alții, *Management*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992, p. 122.

Dacă valoarea coeficienților de importanță este diferită pentru criteriile decizionale, varianta optimă este cea pentru care suma produselor dintre utilități și coeficienții de importanță este maximă, adică:

$$V_{\text{opt}} = \max \sum_{j=1}^n u_{ij} \cdot k_j$$

Matricea criteriilor

Stabilește ordinea de importanță a criteriilor. Tabelul nr. 4 este un tabel statistico-matematic cu dublă intrare.

Tabelul nr. 4

Matrice de ierarhizare a criteriilor în funcție de coeficientul de importanță

Criterii	1	2	3	4	Total puncte	Locul ca ordine de importanță	Coeficient de importanță K_1
1	X	1	1	0	2	II	0,25
2	0	X	0	0	0	IV	0,0625
3	0	1	X	0	1	III	0,125
4	1	1	1	X	3	I	0,5

Raportăm un criteriu la altul. Dacă C_1 e mai important decât C_2 acordăm 1, dacă nu acordăm 0. Astfel:

$$K_i = \frac{1}{2^i} \quad i = \text{locul ca ordine de importanță};$$

$$K_1 = \frac{1}{2^1} = 0,5 \quad K_3 = \frac{1}{2^3} = \frac{1}{8} = 0,125$$

Acest model matematic îl vom aplica la studiul de caz – *avionul multirol*.

Optimizarea aprecierii și stabilirii tipului de avion care urmează să intre în dotarea Forțelor Aeriene (studiu de caz – avionul de luptă multirol)

Specialiștii militari trebuie să stabilească, pe baza cerințelor (operaționale și specifice), modul de dezvoltare a capacității viitoare – avionul de luptă multirol.

Scopul înzestrării Forțelor Aeriene cu avioane multirol derivă din obiectivele stabilite prin *Strategia națională de apărare*, pentru îndeplinirea misiunilor ce revin Forțelor Aeriene pentru apărarea teritoriului național pe timp de pace, în situații de criză și război, precum și îndeplinirea angajamentelor asumate de către România în cadrul NATO/UE – contribuția națională la apărarea colectivă.

Programul de înzestrare prevede asigurarea unui pachet de 48 de avioane multirol care să conțină: avioane, instruire personalul, armament, muniții și suport logistic necesar operării acestora (trei escadrile de luptă dotate cu câte 16 avioane de luptă multirol fiecare, de preferat cel de generația a V-a, F-35 JSF, cu o perioadă de tranziție asigurată cu avioane F-16 în serviciu și disponibile în excedent la alte armate începând cu anul 2013).

De ce avem nevoie de un nou tip de avion? La această întrebare răspunsul nu poate fi decât următorul: MiG-21 LanceR cu o vechime în exploatare 40-45 ani/durata normată de viață 30 de ani necesită a fi înlocuit, deoarece, pentru îndeplinirea misiunilor în concordanță cu domeniile de capacități agreate la nivelul NATO/UE asumate de către România, precum și cu obiectivele proprii, Forțele Aeriene trebuie să dispună de capacități care să asigure apărarea spațiului aerian, prin angajarea adversarului, sprijinul acțiunilor celorlalte categorii de forțe și elemente ale sistemului de apărare națională și ordine publică și participarea la eventualele misiuni sub egida NATO/UE. Capabilitățile necesare pot fi realizate numai prin dotarea/achiziționarea Forțelor Aeriene cu un avion de luptă multirol, care să se încadreze optim atât în sistemul integrat de ripostă aeriană, pe care România îl construiește, cât și în sistemul integrat de apărare aeriană al NATO (NATINADS).

Potrivit *Strategiei de transformare a Armatei României*, Forțele Aeriene trebuie să dispună de o structură modernă, complet profesionalizată, cu grad sporit de mobilitate, eficientă, flexibilă, sustenabilă, aptă de luptă, adaptată misiunii, dislocabilă, care să poată răspunde rapid situațiilor de criză și să participe la operațiile întrunite și/sau multinaționale. Programul este pregătit din punct de vedere tehnic, singura problemă o reprezintă asigurarea resurselor financiare și, ulterior, demararea procesului de achiziție.

Ipoteza de la care plecăm este următoarea: CSAȚ⁸ a aprobat dotarea Forțelor Aeriene Române cu un nou avion de luptă multirol. MApN va iniția procesul de achiziție a avionului de luptă multirol. Actorii principali (structurile abilitate să efectueze alegerea tipului de avion-multirol) trebuie să analizeze oferta partenerilor străini și să facă propuneri în acest sens.

Pentru analiză, propun cinci platforme aeriene-multirol (avioane de vânătoare) care corespund cerințelor operaționale, emise de către beneficiar, conform tabelului:

⁸ CSAȚ – Consiliul Suprem de Apărare a Țării este autoritatea administrativă autonomă investită, potrivit Constituției, cu organizarea și coordonarea unitară a activităților care privesc apărarea țării și siguranța națională. În exercitarea atribuțiilor ce îi revin CSAȚ emite hotărâri, potrivit legii, care sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice și instituțiile publice la care se referă. Acestea răspund, în condițiile legii, de măsurile luate pentru punerea lor în aplicare. (Sursă: *LEGEA nr. 415 din 27 iunie 2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării*).

Tabelul nr. 5

**Caracteristicile principalelor tipuri de avioane
propuse de a fi achiziționate de către Forțele Aeriene Române⁹**

CARACTERISTICI TIP AVION	CPOZ (cost pe ora de zbor) (\$/oră)	Rază tactică de acțiune - cu atac la sol (km)	Rază tactică de acțiune - la joasă altitudine (km)	Viteză de zbor (Mach/oră)	Distanța radar de descoperire (km)	Cost estimativ/ avion (milioane \$)
F-16 Block 40/50	7.000	550	2.700	1,2	135	20
RAFALE	16.500	860	1.900	2	110	60
JAS-39 GRIPEN	47.00	927	1.200	1,8	120	55
EUROFIGHTER (TYPHON)	13.000	600	1.389	2,1	140	72
EVALUARE	MIN	MAX	MAX	MAX	MAX	MIN

Detalierea caracteristicilor alese pentru analiză:

- *CPOZ* – costul pe ora de zbor include: costuri pentru combustibil, instruire/pregătire zbor și reparații, personal, facilități la baza aeriană;

- *raza tactică de acțiune – cu atac la sol* (distanța la care poate să zboare, să execute misiunea și să se reîntoarcă la locul de dislocare și fără realimentare în aer) – cu armament/muniție la bord: bombe laser, rachete aer-sol, aer-aer, ghidate, container iluminare, rezervoare suplimentare, tunuri;

- *raza tactică de acțiune – la joasă altitudine* (distanța la care poate să zboare, să execute misiunea și să se reîntoarcă la locul de dislocare și fără realimentare în aer) – cu armament fără muniție suplimentară la bord;

- *viteza maximă de zbor*;

- *distanța de descoperire a radarului*, de la bordul avionului pentru ținte aeriene de mărimea unui avion de vânatoare;

- *costul estimativ de fabricație al unui avion* (fără pachet suplimentar: mentenanță, instruire, *offset*, simulator, infrastructură, armament etc.).

Pe baza acestor factori am stabilit următoarele criterii și optimul acestora:

- C_1 – mărimea CPOZ = minimă;
- C_2 – raza tactică de acțiune – cu atac la sol = maximă;
- C_3 – raza tactică de acțiune – la joasă altitudine = maximă;
- C_4 – viteza de zbor = maximă;
- C_5 – distanța de descoperire a radarului = maximă;
- C_6 – costul estimativ de fabricație /avion = minim.

⁹ Sursă: „Revista TOP-GUN”, colecția anii 2005-2010; IHS Jane’s Defense, Revista „Lumea aviației”, colecția anii 2011-2012, www.romaniamilitary.ro accesat pe 08.04.2013.

În continuare se va dimensiona fiecare criteriu în parte.

Tabelul nr. 6

**Matricea de stabilire a variantei optime
pe baza criteriilor alese**

VARIANTA	CONSECINȚE DUPĂ CRITERII					
	C ₁	C ₂	C ₃	C ₄	C ₅	C ₆
V ₁	0,80	0	1	0	0,83	1
V ₂	0	0,82	0,46	0,88	0	0,23
V ₃	1	1	0	0,66	0,33	0,32
V ₄	0,29	0,13	0,12	1	1	0
OPTIM	MIN	MAX	MAX	MAX	MAX	MIN

În tabelul nr. 6 este prezentată valoarea consecințelor după criteriile alese. Pe baza axiomelor prezentate anterior transformăm matricea consecințelor în matricea utilităților (Tabelul nr. 2) utilizând formula:

$$u_{ij} = \frac{a_{ij} - a_j^0}{a_j^1 - a_j^0}$$

Criteriul C₁ = de minimizare.

$$u(V_2) = 0; \quad u(V_3) = 1$$

$$u_{11} = (7000-16500)/(4700-16500) = -9500/-11800 = 0,8$$

$$u_{41} = (1300-16500)/(4700-16500) = -3500/-11800 = 0,29$$

Criteriul C₂ – maximizare.

$$u(V_1) = 0; \quad u(V_2) = 1$$

$$u_{22} = (860-550)/(927-550) = 310/377 = 0,82$$

$$u_{42} = (600-550)/(927-550) = 50/377 = 0,13$$

Criteriul C₃ – maximizare.

$$u(V_1) = 1; \quad u(V_3) = 0$$

$$u_{43} = (1389-1200)/(2700 - 12000) = 189/1500 = 0,12; \quad u_{23} = 0,35$$

Criteriul C₄– maximizare.

$$u(V_2) = 0; \quad u(V_4) = 1$$

$$u_{34} = (1,8 - 1,2)/(2,1 - 1,2) = 0,6/0,9 = 0,66; \quad u_{24} = 0,88$$

Criteriul C₅– maximizare.

$$u(V_4) = 1; \quad u(V_2) = 0$$

$$u_{35} = (120 - 110)/(140 - 110) = 10/30 = 0,33; \quad u_{15} = 0,83$$

Criteriul C₆– minimizare.

$$u(V_1) = 1; \quad u(V_4) = 0; \quad u_{26} = 0,23; \quad u_{36} = 0,23$$

Deoarece criteriile nu au aceeași importanță pentru alegerea unui tip de avion-mutirol, este necesară ierarhizarea acestora. Această problemă se

rezolvă prin acordarea unor punctaje în funcție de valoarea criteriului respectiv. De exemplu, dacă $C_1 > C_2$ se acordă 1 punct criteriului 1.

Determinarea coeficientului de importanță, K_j , se realizează cu ajutorul relației:

$$K_j = \frac{1}{2^n}$$

n = locul ca ordine de importanță

Valoarea criteriilor, ierarhizarea acestora și mărimea coeficientului de importanță sunt arătate în tabelul nr. 7

Tabelul nr. 7

**Matricea de ierarhizare a criteriilor
în funcție de coeficientul de importanță**

	C_1	C_2	C_3	C_4	C_5	C_6	Punctaj	Loc	K_j
C_1	--	1	1	1	1	0	4	2	0,25
C_2	0	--	1	1	0	0	2	4	0,063
C_3	0	0	--	1	0	0	1	5	0,033
C_4	0	0	0	--	0	0	6	4	0,016
C_5	0	1	1	1	--	0	3	3	0,125
C_6	0	1	1	1	1	--	5	1	0,5

Pe baza valorilor utilităților și a coeficientului de importanță determinate pentru fiecare criteriu se calculează utilitatea globală a fiecărei variante (avionul de luptă multirol care îndeplinește criteriile operaționale și posibil a fi achiziționat) și locul acestora în cadrul întregului sistem de analiză.

În exemplul considerat, stabilirea variantei optime se realizează comparând utilitatea globală rezultată pentru fiecare tip de avion. Calculele efectuate și valoarea acestora sunt prezentate în continuare.

$$U(V_1) = 0,8 \times 0,25 + 0 \times 0,063 + 1 \times 0,033 + 0 \times 0,016 + 0,83 \times 0,125 + 1 \times 0,5 = 0,83;$$

$$U(V_2) = 0 \times 0,25 + 0,82 \times 0,063 + 0,46 \times 0,033 + 0,88 \times 0,016 + 0 \times 0,125 + 0,23 \times 0,5 = 0,189;$$

$$U(V_3) = 1 \times 0,25 + 1 \times 0,063 + 0 \times 0,033 + 0,66 \times 0,016 + 0,33 \times 0,125 + 0,32 \times 0,5 = 0,523;$$

$$U(V_4) = 0,29 \times 0,25 + 0,13 \times 0,063 + 0,12 \times 0,033 + 1 \times 0,016 + 1 \times 0,125 + 0 \times 0,5 = 0,222.$$

În urma analizei decizionale efectuate, rezultă că optim este să achiziționăm avionul de luptă multirol F-16, deoarece are utilitatea globală [$U(V_1) = 0,83$] cea mai mare, în valoare absolută, dintre celelalte platforme aeriene. Dacă în exemplul considerat s-a acordat un punctaj mai mare anumitor criterii, în alte situații, importanța și ponderea acestora se poate modifica. Totodată pot apărea noi criterii care să determine, în principal, soluția adoptată cum ar fi:

cost mentenanță, greutate/lungime avion, tipuri de misiuni care pot fi îndeplinite, facilități decolare-aterizare (decolare – aterizare pe verticală, lungimea pistei etc.), tip și număr de motoare, capacitate rezervoare, posibilități de realimentare în aer, pachete *offset* oferite de firma furnizoare, protecție la bruiaj (tehnologie *Stealth*, suprafață efectivă de reflexie, IFF-tip mod și număr link etc.). Toate aceste caracteristici/cerințe pot determina o altă ierarhizare a criteriilor și un alt punctaj acordat acestora.

Decidenții politici și militari trebuie să analizeze, să cântărească, să aprecieze sau să evalueze, în fiecare caz, importanța criteriilor pentru ca soluția adoptată să fie optimă.

BIBLIOGRAFIE

- Bumbăcea Liviu și alții, *Studiu privind dezvoltarea capabilităților militare în Armata României (proiect)*, 2010.
- Coșcodaru Ion și alții, *Studiu privind superioritatea decizională în Armata României (proiect)*, București, 2012.
- Lai Y.J. și Hwang CL., *Fuzzy multiple objective decision making: methods and applications*, Bering, Springer-Verlag, 1994.
- Nicolescu Ovidiu și alții, *Management*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992.
- Legea nr. 45 privind apărarea națională a României, Monitorul Oficial al României, nr. 172*, București, 1994.
- Legea nr. 473 privind planificarea apărării*, 2004.
- Strategia de Transformare a Armatei României*, Statul Major General, București, 2007, fondul de carte al Bibliotecii Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
- Gândirea Militară Românească*, colecția din anii 2010-2013.
- Revista *NATO Review* din anii 2007-2012.
- Revista *Lumea aviației*, colecția din anii 2010-2012.
- Dictionary of Military and Associated Terms. US Department of Defense*, 2005.
- Ghidul de planificare în domeniul capabilităților, DPC-D (2006) 0004, Ministerial Guidance 2006*, Jun 06.
- <http://romanian.rur.ru/2012/01/28/643839922.html>
- <http://www.izv.info/world/news82905>
- http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm
- <http://romanian.rur.ru/2012/01/28/643839922.html>
- <http://www.mapn.ro/diepa/>
- <http://mapnonline/presa/ObservatorulMilitar/2013/9.pdf>
- <http://www.romaniamilitary.ro>
- <http://dexion-line/>

ANALIZĂ CRITICĂ ASUPRA CAZURILOR DE ÎNCETARE DE DREPT A CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

CRITICAL ANALYSIS ON CASES OF TERMINATION OF THE INDIVIDUAL EMPLOYMENT CONTRACT

Cms. de poliție lect.univ.dr. Cosmin CERNAT*
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”
Răzvan-Ionuț GHIOC**
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”
Răducu-Marian FLOREA***
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Instituția juridică a încetării contractului individual de muncă este de o importanță aparte, deoarece stabilitatea raportului juridic de muncă este dată de identificarea momentelor de încetare a acestuia, mai cu seamă cele consacrate prin voința legii.

The legal institution regarding the termination of the individual employment contract is of particular importance, because the stability of the legal working relationship is given by the correct identification of its termination possibilities, especially those established by the law.

Cuvinte cheie: contract de muncă; salariat; angajator; cazuri de încetare a contractului de muncă; încetare de drept.

Keywords: *employment contract; employee; employer; cases of termination of employment contract; termination by law.*

Noțiunea contractului individual de muncă

În România, raporturile juridice de muncă se desfășoară în baza contractului individual de muncă, indiferent care ar fi forma acestuia. În Codul muncii¹, legiuitorul definește contractul individual de muncă, definiție

* e-mail: cosmin_cernat@yahoo.com

** e-mail: razvanghioc@yahoo.com

*** e-mail: raducuflorea@yahoo.com

¹ A se vedea art. 10 din *Codul muncii* coroborat cu art. 16 din același act normativ.

de la care în literatura de specialitate² s-a ajuns la opinia că acesta reprezintă acea înțelegere încheiată, în scris, între o persoană fizică, pe de o parte, și, de regulă, o persoană juridică, pe de altă parte, prin care prima se obligă a presta munca prevăzută în contract – îndeplinind atribuțiile ce-i revin, cu respectarea disciplinei și a legalității, în cadrul angajatorului, care, corelativ se obligă să-i asigure persoanei încadrate – condiții corespunzătoare pentru buna desfășurare a activității, deplina protecție și securitate a muncii și să o retribue în raport cu munca prestată, potrivit legii și clauzelor contractului.

Potrivit altei opinii³, contractul individual de muncă este înțelegerea încheiată în scris prin care o parte – salariatul – se obligă la prestarea, cu continuitate, în timp, a unei munci în folosul și sub subordonarea celeilalte părți – angajatorul – persoană juridică sau persoană fizică, iar acesta este obligat, la rândul său, să-i plătească salariul și să-i asigure condiții adecvate de muncă.

Noțiune și caracteristici ale încetării contractului individual de muncă

Încetarea contractului individual de muncă este o instituție juridică care a cunoscut o evoluție legislativă continuă, în funcție de concepția legiuitorului față de natura juridică a acestui tip de contract.

Încetarea contractului individual de muncă reprezintă desființarea, pentru viitor, a raporturilor juridice de muncă stabilite între angajator și salariat, în cazurile și în condițiile expres prevăzute de lege.

Instituția juridică relativă la încetarea contractului individual de muncă este reglementată în conexiune cu principiul fundamental privind libertatea muncii.

Libertatea muncii este un principiu constituțional reglementat de art. 41 alin. 1 din Constituția României și preluat de art. 3 din Codul muncii.

Încetarea contractului individual de muncă în legislația românească

Reglementările inițiale referitoare la relațiile sociale de muncă au apărut, în țara noastră, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ca urmare a dezvoltării industriale, a apariției și a folosirii muncii salariate.

Inițial, contractul individual de muncă a avut natura juridică a convenției civile reglementate de vechiul art. 1470 pct. 1 din Codul civil, fiind cunoscut sub denumirea de contractul de locațiune a muncii⁴.

Sub imperiul vechii reglementări din Codul civil, rezilierea contractului individual de muncă de către angajator a reprezentat o facultate pentru acesta chiar în absența unui motiv legitim. Cu timpul, jurisprudența a

² S. Ghimpu, I.T. Ștefănescu, S. Beligradeanu, G. Mohanu, *Dreptul muncii*, Tratat, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 166.

³ I.T. Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii*, Editura Wolters Kluwer, București, 2007, p. 193.

⁴ Coroborat cu vechiul art. 1413 alin. 2 din *Codul Civil*.

început sa admită acțiuni introduse de către salariații care puteau face dovada relei-credețe manifestate de către patron în încetarea relațiilor juridice de muncă.

Încetarea de drept a contractului individual de muncă

Încetarea de drept a contractului individual de muncă reprezintă o instituție juridică introdusă în dreptul muncii prin dispozițiile Legii nr. 53/2003 privind Codul muncii.

Încetarea de drept a contractului individual de muncă ar putea fi definită ca desființarea raporturilor juridice de muncă, prin efectul legii, în cazurile expres și limitativ prevăzute de către legiuitor, ca urmare a producerii unui act sau fapt juridic, fără legătură cu voința părților contractante, care determină imposibilitatea obiectivă a executării obligațiilor derivate din încheierea contractului individual de muncă.

Legiuitorul a identificat situațiile de fapt ce reprezintă cazurile în care contractul individual de muncă încetează de drept.

Astfel, potrivit art. 56 din Codul muncii acestea sunt:

Decesul salariatului

Potrivit art. 56 lit. a C. muncii, modificat prin OUG nr. 55/2006, contractul individual de muncă încetează de drept la data decesului salariatului.⁵

Până la modificarea Legii nr. 53/2003, prin această ordonanță, încetarea de drept a contractului individual de muncă intervenea și în situația decesului angajatorului persoană fizică.

Rațiunea instituirii acestui caz de încetare de drept a contractului individual de muncă constă în caracterul *intuitu personae*⁶ al contractului individual de muncă, care se încheie în considerarea calităților personale ale părților contractante.

Contractul individual de muncă se încheie după verificarea prealabilă a aptitudinilor profesionale și personale ale persoanei care solicită angajarea, în scopul aprecierii capacității acesteia de a ocupa postul respectiv, după cum rezultă din art. 29 alin. 1 și 3 din Codul muncii. În consecință, decesul salariatului determină încetarea contractului individual de muncă, ținând cont de caracterul strict personal al obligației de prestare a muncii, care nu se poate transmite moștenitorilor salariatului. Modificarea art. 56 lit. a din Codul muncii, în sensul înlăturării dintre cauzele de încetare a contractului individual de muncă a decesului angajatorului persoană fizică, reprezintă intenția legiuitorului ca obligațiile ce revin angajatorului persoană fizică, în

⁵ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 166.

⁶ Cosmin Cernat, *Dreptul muncii*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 25.

temeiul contractului individual de muncă, să fie transmise succesorilor lui, în acord cu regulile transmisiunii moștenirii.

Declararea judecătorească a morții sau punerea sub interdicție a salariatului

Contractul individual de muncă încetează de drept în cazul declarării judecătorești a morții sau a punerii sub interdicție a salariatului, conform art. 56 lit. b din Codul muncii.

Prevederea legală din Codul civil privitoare la persoanele fizice și persoanele juridice, stabilesc că încetarea capacității de folosință a persoanei are loc la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de declarare a morții.

Declararea judecătorească a morții salariatului produce efecte echivalente morții fizic constatate, în ceea ce privește încetarea capacității de folosință a persoanei.

Prin punerea sub interdicție a salariatului, acesta nu mai este capabil să își asume și să își exercite drepturile și obligațiile pe care le presupune contractul individual de muncă.

Declararea judecătorească a morții este procedura juridică prin care se determină data decesului și, prin urmare, data încetării capacității de folosință a persoanei fizice în situațiile în care moartea acesteia nu poate fi constatată fizic.

Soluția legiuitorului referitoare la încetarea de drept a contractului individual de muncă ca urmare a declarării judecătorești a morții salariatului se întemeiază pe aceleași raționamente⁷ ca și în cazul prevăzut de art. 56 lit. a din Codul muncii, având în vedere caracterul *intuitu personae* al contractului individual de muncă în ceea ce privește persoana salariatului.

Încetarea de drept a contractului individual de muncă, prin punerea sub interdicție a salariatului, își găsește rațiunea în dispozițiile codului civil, care prevede, ca și condiții esențiale pentru validitatea unei convenții, capacitatea de a contracta și consimțământul valabil al părții.

Capacitatea de exercițiu reprezintă aptitudinea persoanelor de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații, săvârșind acte juridice.

Nu le este recunoscută capacitatea de exercițiu interzișilor judecătorești pentru care actele juridice se fac de către reprezentanții lor legali.

Încetarea de drept a contractului individual de muncă, în cazul punerii sub interdicție, are loc la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești prin care s-a decis punerea sub interdicție.

⁷ *Ibidem*, p. 25.

Îndeplinirea cumulativă a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare

Potrivit art. 56 lit. c din Legea nr. 53/2003 privind Codul Muncii, modificată prin OUG nr. 65/2005, contractul individual de muncă înceta de drept la data comunicării⁸ deciziei de pensionare pentru limita de vârstă, pensionare anticipată, pensionare anticipată parțială sau pentru invaliditate, potrivit legii.

Textul de lege a fost modificat prin art. IV din Legea nr. 49/2010 privind unele măsuri în domeniul muncii și asigurărilor sociale.

Conform variantei actuale a art. 56 lit. c din Codul muncii, contractul individual de muncă existent încetează de drept la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare.

Îndeplinirea cumulativă a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare

Pensionarea pentru limită de vârstă⁹ a reprezentat motiv de încetare a contractului individual de muncă incident, – în varianta anterioară modificării art. 56 lit. c din Codul muncii prin Legea nr. 49/2010 – numai în situația în care salariatul depune cerere de pensionare pentru limită de vârstă, potrivit art. 82 alin. 1 din Legea nr. 19/2000.

Simpla îndeplinire a condițiilor legale în vederea înscrierii la pensie pentru limita de vârstă, fără o solicitare în acest sens din partea persoanei îndreptățite, nu antrena încetarea de drept a contractului individual de muncă.

Prin urmare, încetarea contractului individual de muncă intervine de drept la momentul îndeplinirii condițiilor în vederea obținerii pensiei pentru limita de vârstă, independent de existența solicitării de înscriere la pensie și de emiterea deciziei de admitere a cererii de pensionare.

Astfel, la data încetării de drept a contractului individual de muncă există premisa ca salariatul să dobândească calitatea de pensionar și să beneficieze de drepturile cuvenite în baza Legii nr. 263/2010.

Pensionare anticipată, pensionare anticipată parțială, pensionare pentru invaliditate

În forma anterioară Legii nr. 49/2010, contractul individual de muncă înceta de drept la data comunicării deciziei de pensionare anticipată sau pensionare anticipată parțială, precum și a celei pentru invaliditate a salariatului.

Încetarea de drept a contractului individual de muncă la data comunicării deciziei de pensionare anticipată sau pensionare anticipată parțială a fost un element de noutate introdus prin OUG nr. 65/2005.

⁸ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 166.

⁹ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, ediția a V-a, revizuită, Editura Universul juridic, București, 2011, p. 489.

Modificarea art. 56 lit. c din Codul muncii, prin art. IV din Legea nr. 49/ 2010, a reprezentat excluderea acestei situații ca temei de încetare a contractului individual de muncă.

De asemenea, a fost eliminat cazul încetării de drept a contractului individual de muncă ca urmare a pensionării pentru invaliditate¹⁰ a salariatului.

Conform art. 62 alin. 1 din Legea nr. 263/2010, salariații au dreptul la pensie anticipată cu cel mult cinci ani înaintea vârstelor standard de pensionare, dacă au depășit stagiul complet de cotizare – 30 ani pentru femei, 35 de ani pentru bărbați – cu cel puțin 8 ani.

Potrivit art. 65 din Legea nr. 263/2000, salariații pot solicita pensionarea anticipată parțială, cu reducerea vârstelor standard de pensionare cu cel mult cinci ani, dacă au realizat stagii complete de cotizare sau dacă au depășit stagiul complet de cotizare cu până la opt ani.

În ipoteza în care salariatul formulează cerere pentru pensionare anticipată sau pensionare anticipată parțială și casa teritorială de pensii emite o decizie de admitere a cererii, se poate considera că raporturile juridice de muncă încetează ca urmare a denunțării unilaterale a contractului individual de muncă din partea salariatului.

Nulitatea absolută a contractului individual de muncă

Potrivit art. 56 lit. d din Codul muncii, contractul individual de muncă încetează de drept ca urmare a constatării nulității absolute¹¹ a acestuia, de la data la care nulitatea a fost constatată prin acordul părților sau prin hotărâre judecătorească definitivă.

Derogările de la dreptul comun privesc principiile retroactivității și al repunerii în situația anterioară, din considerente de protejare a intereselor salariaților în fața unor cauze de nulitate și a specificului relațiilor de muncă incompatibile cu restituirea, în natură, a prestațiilor efectuate de angajat în baza unui act nul.

Nulitățile în dreptul muncii, ca și în dreptul civil, se împart în absolute și relative, după natura dispoziției juridice încălcate.

Încetarea de drept a contractului individual de muncă, în baza art. 56 lit. d din Codul muncii, se produce în situația nulității absolute totale care afectează întregul contract și nu a nulității parțiale care se referă la anumite clauze contractuale. Nulitatea totală este aceea care vizează elementele structurale ale contractului individual de muncă, afectându-l în integralitatea sa și nu doar sub aspectul unor prevederi din cuprinsul acestuia.

¹⁰ *Ibidem*, p. 490.

¹¹ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 185.

În materia încetării de drept a contractului individual de muncă au relevanță nulitățile de fond care intervin pentru lipsa ori nevalabilitatea unei condiții de fond a actului juridic – consimțământ, capacitate, obiect, cauză.

Nulitățile de formă¹² incidente în cazul nerespectării formei cerute *ad validitatem* prezintă importanță referitor la încheierea contractului individual de muncă, având în vedere că acesta are natura formală și se încheie prin manifestarea de voință al părților, materializată în formă scrisă, condiție necesară și obligatori pentru a conduce la încheierea valabilă a acestui contract.

Constatarea nulității și stabilirea, potrivit legii, a efectelor sale se pot face prin acordul părților¹³, iar în caz de neînțelegere, nulitatea se pronunță de către instanța judecătorească (art. 57 alin. 6 – 7 din Codul muncii).

Admiterea cererii de reintegrare în funcția ocupată de către salariat, a unei persoane concediate nelegal sau pentru motive neîntemeiate

Potrivit art. 56 lit. e din Codul muncii, în cazul în care prin hotărâre judecătorească a fost admisă cererea de reintegrare în funcția ocupată de salariat a unei persoane concediate nelegal sau pentru motive neîntemeiate, contractul de muncă al salariatului încetează de drept la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești respective.

Reglementarea acestui caz de încetare a raporturilor de muncă are la bază atât necesitatea îndeplinirii unui act de dreptate – reintegrarea în funcție a salariatului concediat nelegal, cât și ocrotirea intereselor legitime ale persoanei care ocupă postul în care trebuie să se facă reintegrarea¹⁴.

Reintegrarea salariatului trebuie efectuată în funcția deținută anterior concedierii sale, ca expresie a restabilirii legalității în urma anulării măsurii concedierii.

Dacă revenirea în aceeași funcție nu este posibilă din motive obiective, reintegrarea va putea avea totuși loc într-o funcție similară, cu acordul salariatului¹⁵.

Condamnarea la executarea unei pedepse privative de libertate

Potrivit art. 56 lit. f din Codul muncii, condamnarea salariatului la executarea unei pedepse privative de libertate antrenează încetarea de drept a contractului individual de muncă, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești. Reglementarea juridică a acestui motiv de încetare de drept a contractului individual de muncă a reprezentat o soluție legislativă pozitivă,

¹² *Ibidem*, p. 186.

¹³ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, ediția a V-a, revizuită, Editura Universul juridic, București, 2011, p. 491.

¹⁴ N. Voiculescu, *Dreptul muncii. Reglementări interne și comunitare*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 84.

¹⁵ *Ibidem*, p. 85.

deoarece desfășurarea raporturilor juridice de muncă sunt incompatibile cu executarea unei pedepse privative de libertate.

Anterior OUG nr. 65/2005, art. 56 lit. f din Codul muncii avea următorul conținut: „Ca urmare a condamnării penale cu executarea pedepsei la locul de muncă, de la data emiterii mandatului de executare”. Literatura de specialitate¹⁶ a criticat această formulare, considerând-o ambiguă, întrucât nu se referă la cazul în care pedeapsa constă în detențiunea pe viață sau în închisoare și nu face distincție între executarea pedepsei în unitatea în care condamnatul își desfășoară activitatea sau într-o altă unitate.

De *lege lata*¹⁷, s-a considerat că acest caz de încetare a contractului de muncă se aplică tuturor situațiilor de condamnare penală, nu numai celei cu executarea pedepsei la locul de muncă, ci și a celei cu executarea în penitenciar.

Conform acestei variante a art. 56 lit. f din Codul muncii, contractul de muncă al salariatului înceta de drept în urma condamnării la pedeapsa închisorii cu executare la locul de muncă.

Prin modificarea textului art. 56 lit. f din Codul muncii, în baza OUG nr.65/2005, s-au corectat lacunele inițiale, dar persistau în continuare alte ambiguități.

În forma actuală, art. 56 lit. f Codul muncii vizează condamnarea la executarea unei pedepse privative de libertate, fără însă a reglementa situația condamnării cu executarea pedepsei la locul de muncă fie în unitatea în care condamnatul își desfășoară activitatea, fie în altă unitate.

Astfel că, prin noua reglementare, nu au fost acoperite toate situațiile de condamnare a salariatului, adică atât cele cu executare în regim de privare de libertate, cât și cele cu executare la locul de muncă.

De *lege ferenda*, se impune reformularea textului art. 56 lit. f din Codul muncii, astfel încât să cuprindă toate cazurile de condamnare ale salariatului incompatibile cu menținerea contractului individual de muncă, respectiv condamnarea la executarea unei pedepse privative de libertate și condamnarea la executarea unei pedepse la locul de muncă.

Retragerea de către autoritățile sau organismele competente a avizelor, autorizațiilor ori atestărilor necesare pentru exercitarea profesiei

În unele cazuri reglementate expres de lege, încheierea sau modificarea contractului de muncă pentru anumite posturi sau funcții este condiționată de existența prealabilă a unui aviz, atestat sau a unei autorizații emise de către autoritățile sau organismele competente.

¹⁶ A. Țiclea, A. Popescu, C. Tufan, M. Tichindean, O. Tinca, *Dreptul muncii*, Editura Rosetti, Buc., 2004, p. 486.

¹⁷ *Ibidem*, p. 491.

Retragerea avizului, atestatului ori a autorizației pe perioada executării contractului de muncă determină încetarea de drept¹⁸ a raporturilor de muncă, de la data retragerii lor, potrivit art. 56 lit. g din Codul muncii.

Necesitatea avizelor, autorizațiilor sau atestatelor¹⁹ este legată de specificul și importanța unor profesii și meserii pentru a căror exercitare se impune certificarea unui anumit grad de pregătire și competență profesională care excede aprecierii angajatorului, datorită specializării ridicate a domeniului respectiv de activitate. Existența avizelor, autorizațiilor²⁰ ori atestărilor reprezintă condiții de valabilitate ale contractului individual de muncă, absența lor la data încheierii contractului fiind sancționată cu nulitatea absolută, iar lipsa lor pe parcursul executării contractului se sancționează cu încetarea de drept a raporturilor de muncă, începând cu data retragerii lor de către autoritățile sau organismele competente să le emită.

Prin retragerea lor, salariatul nu mai poate continua prestarea muncii în condiții adecvate de siguranță și profesionalism, ceea ce determină încetarea raporturilor de muncă.

Interzicerea exercitării unei profesii sau a unei funcții, ca măsură de siguranță ori pedeapsă complementară

În baza art. 56 lit. h din Codul muncii, contractul individual de muncă încetează de drept ca urmare a interzicerii exercitării unei profesii sau a unei funcții, ca măsură de siguranță ori pedeapsă complementară²¹, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care s-a dispus interdicția. Măsurile dispuse de către instanța penală sunt obligatorii, iar unitatea nu are libertatea de apreciere asupra necorespunderii profesionale a salariatului în raport cu locul de muncă în care este încadrat, din moment ce punerea în executare a hotărârii judecătorești este obligatorie.

Interdicția la care se referă art. 56 lit. h din Codul muncii nu are în vedere orice profesie sau funcție, întrucât s-ar încălca dreptul fundamental la muncă, ci vizează acea profesie sau funcție care face obiectul măsurii de siguranță sau, după caz, a pedepsei complementare pronunțate de instanța judecătorească. Măsura de siguranță poate fi luată când salariatul a săvârșit fapta penală din cauza incapacității, nepregătirii, lipsei de cunoștințe necesare,

¹⁸ Cosmin Cernat, *Dreptul muncii*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 26.

¹⁹ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 187.

²⁰ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, ediția a V-a, revizuită, Editura Universul juridic, București, 2011, p. 489.

²¹ *Ibidem*, p. 489.

nepăsării față de regulile și cerințele de care depind buna desfășurare a activității sau a altei cauze care îl fac impropriu pentru exercitarea unei profesii, ocupații sau meserii.

Potrivit art. 66 din Codul penal, executarea pedepsei complementare a interzicerii unor drepturi începe după executarea pedepsei închisorii, după grațierea totală sau a restului de pedeapsă, ori după prescripția executării pedepsei. Cu toate acestea, încetarea contractului de muncă, în ipoteza prevăzută de art. 56 lit. h din Codul muncii, se produce începând cu data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus pedeapsa complementară a interdicției exercitării unei profesii sau a unei funcții.

Expirarea termenului contractului individual de muncă încheiat pe durată determinată

Contractul individual de muncă încheiat pe durată determinată încetează de drept la data expirării termenului²² pentru care a fost încheiat, potrivit art. 56 lit. i din Codul muncii.

Este incident și în situația în care contractul stipulează că acesta încetează la o anumită dată, la momentul executării lucrărilor sau serviciilor în considerarea cărora s-a încheiat ori la împlinirea unui anumit eveniment sigur și viitor, cum ar fi încetarea suspendării contractului de muncă al titularului postului.

Având în vedere că regula o constituie încheierea contractului individual de muncă pe durată nedeterminată, valabilitatea contractului individual de muncă pe durată determinată se circumscrie cazurilor expres și limitativ prevăzute de art. 83 din Codul muncii.

Contractul de muncă pe durată determinată²³ se încheie numai în formă scrisă, cu stipularea expresă a duratei pentru care se încheie. Potrivit art. 84 alin. 1 din Codul muncii, contractul de muncă pe durată determinată nu poate fi încheiat pe o perioadă mai mare de 36 de luni.

Potrivit art. 82 alin. 4 și 5 din Codul muncii, părțile pot încheia cel mult trei contracte individuale de muncă pe durată determinată succesive.

În cazul în care în termen de 3 luni de la încetarea unui contract de muncă pe durată determinată, se încheie un nou contract de muncă pe durată determinată, cele două contracte sunt considerate contracte succesive și nu pot avea o durată mai mare de 12 luni.

²² Cosmin Cernat, *Dreptul muncii*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 26.

²³ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, ediția a V-a, revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 489.

Textul de lege este imperativ când stabilește că încetarea de drept a contractului individual de muncă pe durată determinată intervine la data expirării termenului pentru care a fost încheiat.

Raționamentul este logic și se fundamentează pe ideea caracterului limitat în timp a acestui gen de contract individual de muncă care se încheie *ab initio* sub imperiul unui termen extinctiv a cărei împlinire atrage de drept încetarea efectelor sale.

Retragerea acordului părinților sau al reprezentanților legali, în cazul salariaților cu vârsta cuprinsă între 15 și 16 ani

Contractul individual de muncă încetează de drept, în baza art. 56 lit. j din Codul muncii, în cazul salariaților cu vârsta cuprinsă între 15 și 16 ani, dacă părinții sau reprezentanții legali își retrag acordul dat la încheierea contractului.

Persoana fizică dobândește capacitate de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani, conform art. 13 alin. 1 din Codul muncii.

Așadar, la încheierea contractului de muncă, vârsta minimă cerută în cazul salariatului este de cel puțin 16 ani. În mod excepțional, art. 13 alin. 2 din Codul muncii admite că se pot încheia contracte de muncă și cu persoane aflate între 15 și 16 ani, dar numai cu încuviințarea părinților sau a reprezentanților legali, pentru activități potrivite cu dezvoltarea fizică, aptitudinile și cunoștințele lor, dacă nu îi sunt periclitate sănătatea, dezvoltarea și pregătirea profesională.

Acordul trebuie să fie special, adică dat pentru încheierea unui anumit contract de muncă, în considerarea condițiilor concrete de muncă, expres, adică să aibă o formă neechivocă, și să fie dat anterior încheierii contractului de muncă²⁴.

Prin urmare, acordul trebuie retras de către ambii părinți, iar, în caz de neînțelegere, de către autoritatea tutelară, dacă continuarea activității de către minor îi periclitează sănătatea, dezvoltarea și pregătirea profesională.

În aceleași condiții, contractul individual de muncă încetează²⁵ dacă părinții sau reprezentanții legali ai minorului consideră că prestarea acelei munci, care face obiectul raportului juridic de muncă, contravine intereselor superioare²⁶ ale tânărului cu vârsta între 15 și 16 ani.

Apreciem că legiuitorul român a făcut substanțiale progrese în identificarea cazurilor de încetare de drept a contractului de muncă și a eliminat o serie de neconcordanțe dintre legile speciale, adiacente Codului

²⁴ R. Dimitriu, *Particularități ale contractului individual de muncă încheiat de către minori*, în „Revista română de dreptul muncii” nr. 1/2005, p. 18.

²⁵ *Ibidem*, p. 18.

²⁶ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 186.

muncii și acest principal instrument juridic de reglementare a raporturilor de muncă sub toate aspectele sale de fond și de formă.

Instituția juridică a încetării contractului individual de muncă este de o importanță aparte, deoarece stabilitatea raportului juridic de muncă este dată de identificarea momentelor de încetare a acestuia, mai cu seamă cele consacrate prin voința legii. Stabilitatea acestor raporturi consacră în mare parte o stabilitate socială, necesară evoluției oricărei piețe a forței de muncă sau a întregii societăți.

BIBLIOGRAFIE

- Athanasiu Al., Dima L., *Dreptul muncii*, Editura All Beck, București, 2005.
- Cernat Cosmin, *Dreptul muncii*, ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012.
- Dimitriu R., *Particularități ale contractului individual de muncă încheiat de către minori*, în „Revista română de dreptul muncii” nr. 1/2005.
- Ghimpu S., Ștefănescu I. T., Beligradeanu S., Mohanu G., *Dreptul muncii*, Tratat, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Ștefănescu I. T., *Tratat de dreptul muncii*, Editura Wolters Kluwer, București, 2007.
- Ștefănescu I. T., *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012.
- Țiclea A., Popescu A., Tufan C., Tichindean M., Tinca O., *Dreptul muncii*, Editura Rosetti, București, 2004.
- Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii*, ediția a V-a, revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2011.
- Voiculescu N., *Dreptul muncii. Reglementări interne și comunitare*, Editura Rosetti, București, 2010.
- Legea nr. 53/2003 – Codul muncii*, republicată în Monitorul Oficial nr. 345 din 18 mai 2011 cu modificările și completările aduse ulterior.

MANAGEMENTUL INTEGRAT AL APĂRĂRII – CONCEPT, COMPONENTE ȘI CORELĂRI SISTEMICE

INTEGRATED MANAGEMENT FOR DEFENCE – CONCEPT, COMPONENTS AND SYSTEM CORELATIONS

Ovidiu-Mihai COCENESCU*

Serviciul Român de Informații

Managementul Integrat al Apărării, mai presus de dimensiunea sa conceptuală, asigură utilizarea resurselor necesare în vederea constituirii capacităților militare necesare asigurării securității naționale a României.

În vederea asigurării nevoilor de apărare a României, în contextul respectării angajamentelor aferente statutului de membru NATO și UE, a fost dezvoltat și implementat conceptul de Planificare Integrată a Apărării (PIA), care necesită o abordare unitară, economică și financiară a tuturor activităților Ministerului Apărării Naționale.

The integrated management of defense, is, beyond its conceptual dimension, a reality that we are bound to respond to thereby understanding the needed level of transparency to be accepted, regarding the integrated and integral use of all categories of resources in order to develop/maintain the necessary military capabilities for ensuring the national security of Romania.

Moreover, the high and increasing spread between the needed/available resources, and implications raised by Romania's status of NATO and EU members, namely a "full integration" in these organizations, requires a unified economic and financial approach for all the activities undertaken by the Ministry of National Defense.

Cuvinte cheie: management; management integrat al apărării; management integrat al sistemului de apărare.

Keywords: management, integrated management of defense, integrated management of defense system.

Managementul este înțeles ca un proces care implică abordarea corelată a fazelor de planificare, de organizare, de conducere și control, solicitând oameni competenți, capabili să înțeleagă funcționarea organismului militar acceptat dintr-o perspectivă sistemică, inclusiv din punct de vedere economico-financiar. Adică, fiecare element contribuie la buna funcționare a întregului;

* e-mail: o_cocenescu@yahoo.com

pe de altă parte, o disfuncționalitate, chiar considerată a fi minoră, poate avea repercusiuni la nivelul întregului sistem. Totodată, pe fondul persistenței crizei economico-financiare „concuranța” pentru resurse este din ce în ce mai acerbă, în acest context, pentru asigurarea îndeplinirii angajamentelor României managementul integrat reprezentând o necesitate. Plecând de la aceste premise, în acest articol voi dezvolta și voi fundamenta conceptul de management integrat, pornind de la dimensiunea academică a procesului, urmată de studiul de impact la nivelul sistemului militar.

Delimitări conceptuale

Evoluția managementului

Managementul este o știință economică cu caracter de „graniță”.

Capacitatea de a utiliza metodele, tehnicile și principiile oferite de știința managementului, de a le aplica, de a le combina reprezintă, de fapt, tocmai arta de a conduce.

Generalizările, teoretizările, formularea de metode și tehnici i-au imprimat managementului un caracter științific și, mai apoi, pornind de la acest aspect s-a constatat că poate fi disciplină de învățământ. Etapizarea managementului în devenirea sa științifică a fost abordată de către mulți oameni de știință, după criterii diferite, desigur, s-a ajuns la concluzii variate¹.

Philip W. Shay face referiri importante la procesul dezvoltării gândirii despre management și stabilește patru etape, astfel:

- *metoda conducerii științifice* – se caracterizează prin managementul științific care pune accent pe obținerea unor rezultate maxime cu minimum de efort; managementul utilizat până în anul 1920 s-a bazat pe experimentarea, stabilirea normelor de muncă, planificarea muncii și respectarea normelor stabilite, iar după 1920 se apelează la cercetarea managementului, la normativele manageriale, la controlul managerial și la colaborarea dintre manageri și executanți;

- *metoda organizatorică* – practica organizatorică se realizează prin metoda de a organiza de sus în jos, de a asigura cu precădere diviziunea muncii și repartizarea răspunderilor. Inițiativa și aportul de idei, aprofundarea deciziilor erau neglijate;

- *managementul bazat pe obiective* – managementul are în vedere și alte funcțiuni: asigurarea circulației mărfurilor, finanțarea și politica economică. Perioada se caracterizează prin creșterea interesului pentru planificare, fundamentare științifică a deciziilor și se practică o organizare de tip descentralizat;

- *teoria generală a dezvoltării* – elaborarea unui cadru conceptual al unei teorii generale a managementului.

¹ I. Petrescu, *Management*, Editura Holding Reporter, București, 1991, pp. 66-79.

Această etapizare a științei managementului are desigur, un caracter convențional, pentru că în fiecare etapă se regăsesc elemente specific celorlalte.

Procesele și relațiile de management

În activitatea oricărei unități economice se întâlnesc două tipuri de procese: *de execuție și de management*.

Procesele de execuție

Forța de muncă acționează direct asupra obiectelor muncii prin intermediul mijloacelor de muncă sau indirect, cu ajutorul unor categorii speciale de mijloace de muncă, având drept rezultat obținerea unor produse, de un anumit grad de prelucrare sau servicii, corespunzător naturii proceselor de producție implicate și obiectivelor prestabilite.

Procesele de management

O parte din forța de muncă existentă în unitate acționează asupra celeilalte părți majoritare cu scopul de a o atrage, în mod organizat, la realizarea obiectivelor prestabilite ale unității. În acest context, procesul de management reprezintă un ansamblu de intervenții prin care managerul exercită funcțiile managementului.

În general, *procesul de management* poate fi definit prin „ansamblul fazelor, a proceselor, prin care se determină obiectivele unității și ale subsistemelor încorporate, resursele și procesele de muncă necesare realizării lor și executanții acestora, prin care se integrează și se controlează munca personalului, folosind un complex de metode și tehnici în vederea îndreptării cât mai eficiente a rațiunilor ce au determinat înființarea respectivei unități”².

Din conceptul de mai sus rezultă că, în esență, el constă în exercitarea funcțiilor managementului, structurate într-o succesiune logică pe trei faze.

Faza I – cuprinde procesele de muncă care vizează atât stabilirea obiectivelor unității și ale subdiviziunilor sale organizatorice, cât și cele necesare realizării scopului propus.

Se caracterizează atât prin preponderența activităților previzionale, deci exercitarea funcției de previziune, cât și prin asigurarea manifestării celorlalte funcții ale managementului într-o viziune prospectivă. Sfera de cuprindere și de intensitate a acestor procese se manifestă, cu precădere, la eșalonul superior al sistemului de management, în consecință, deciziile strategice și tactice au prioritate.

Faza II – cuprinde activitatea de „operaționalizare” în care se manifestă, cu prioritate, funcțiile managementului: de organizare, de coordonare și de antrenare.

² O. Nicolescu, I. Verboncu, *Management*, Editura Economică, București, 1995, p. 19.

Această fază se caracterizează prin adoptarea deciziilor menite să asigure realizarea acestora, impunându-se o activitate intensă de organizare a proceselor de muncă, coordonarea activităților pe fiecare componentă structurală a unității și pe ansamblul său, fără a neglija aplicarea tuturor modalităților de antrenare a personalului la realizarea obiectivelor prestabilite.

Faza III – faza finală de control-evaluare

Se caracterizează prin activitățile cu privire la cuantificarea rezultatelor și compararea cu cele prestabilite, analiza și interpretarea acestora, formularea unor concluzii privitoare la ciclul de management viitor. Desigur, evaluarea rezultatelor nu se realizează numai la sfârșitul procesului de management, cât și pe parcurs prin exercitarea funcției de control-evaluare, când anumite situații impun adoptarea de decizii corective.

Calitatea procesului de management este definită prin următoarele trăsături caracteristice: dinamism, stabilitate, continuitate, consecvență, ciclicitate.

Perfecționarea procesului de management se referă, în principal, la următoarele grupe de probleme: adaptarea permanentă a structurii funcționale la cerințele impulsurilor factorilor interni și externi unității; perfecționarea sistemului informațional în ansamblul său și a fiecărei componente în parte astfel încât procesul decizional să se desfășoare în condiții normale; raționalizarea cheltuielilor privind desfășurarea proceselor de management.

Relațiile de management reprezintă cea de-a doua componentă definitorie a conceptului științei managementului. Relațiile de management pot fi definite ca raporturile care se stabilesc între componentii unui sistem și între aceștia și componentii altor sisteme în procesele previzionării, organizării, coordonării, antrenării și control – evaluării activității unității³.

Relațiile de management au o triplă determinare: *social-economică, tehnico-materială, umană*.

Determinarea social-economică rezultă din dependența relațiilor de management, de natura relațiilor de producție. Prin această dependență se asigură aceleași caracteristici economico-sociale esențiale unităților economice bazate pe aceeași formă de proprietate. În acest context, se poate afirma că la același tip de unități, principalele activități sunt fundamentate pe aceleași principii de management, utilizarea anumitor metode de previziune, de organizare, de motivare a personalului, adoptarea unor modalități de management participativ care sunt identice sau asemănătoare.

Determinarea tehnico-materială constă în dependența trăsăturilor managementului de caracteristicile muncii și mijloacelor de muncă ce constituie suportul tehnico-material al încadrării unităților economice în ramuri și subramuri. În virtutea condiționării tehnico-materiale, relațiile de

³ O. Nicolescu, *op.cit.*, p. 21.

management reflectă specificitatea ramurilor sau subramurilor din care fac parte unitățile economice.

Determinarea umană constă în faptul că o apreciabilă influență asupra relațiilor de management o are și componența colectivității fiecărei unități economice și cultura sa organizațională. Personalitatea managerilor, specialiștilor, muncitorilor etc., care-și desfășoară munca își pune amprenta asupra relațiilor de management.

Principali factori care influențează relațiile de management într-o unitate economică sunt: natura proprietății, dimensiunea sa, complexitatea proceselor de producție, dispersarea teritorială a subdiviziunilor organizatorice, gradul de autonomie, potențialul uman etc.

Managementul integrat al apărării

Organizația militară este o „afacere” pe care conducătorii trebuie să o gestioneze corespunzător pentru a-i putea conferi eficacitatea și eficiența generatoare de performanță.

Dincolo de dimensiunea ei instituțională⁴, organizația militară, componentă importantă a sistemului securității naționale, rămâne o activitate pe care conducătorii trebuie să o gestioneze corespunzător pentru a-i putea conferi eficacitatea și eficiența generatoare de performanță. În continuare, voi evidenția influențele determinate de dinamica socio-economică și politică asupra managementului integrat al apărării.

Organizația militară

Având ca scop principal gestionarea instrumentelor de violență în zilele noastre, armata tinde să semene cu oricare altă mare organizație birocratică nemilitară. Această aserțiune izvorăște din cercetările pe care sociologul american *Morris Janowitz*⁵ le-a realizat asupra armatei în secolul trecut, dar care sunt în continuare actuale. Janowitz identifică însă și limitele suprapunerilor dintre organizația militară și cea nemilitară care constă în:

- distincția militar-civil nu poate fi eliminată complet, deoarece armata are capacitatea de a întreține unități operative gata de ripostă în orice moment, cu obligativitatea continuării operațiunilor fiindcă războiul nu poate fi câștigat după primele lovituri;

⁴ *Constituția României*, București, R.A. Monitorul Oficial, Partea I, nr. 767/31.10.2003, Capitolul V: Administrația publică, Secțiunea 1: Administrația publică centrală de specialitate, Articolul 118: Forțele armate / (1) Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii.

⁵ M. Zulean, *Armata și societatea în tranziție*, Editura Tritonic, București, 2003, pp. 45-77.

- a crescut importanța descurajării militare impusă de pragmatismul militar care pune sub semnul îndoielii inevitabilitatea războiului total, deoarece acesta generează pierderi care îngrijorează liderii militari, iar consecințele politice ale deciziilor care pot duce la declanșarea unei astfel de agresiuni sunt greu de prevăzut, lucru care a impus menținerea organizației militare în poziție „gata de luptă”, orientarea spre războaiele clasice limitate în loc și timp pentru impunerea interesului și promovarea altor tipuri de agresiuni: politice, diplomatice, economice, psihologice, sociale, informaționale.

Conducerea organizației militare este realizată de către liderii civili și militari aflați în exercitarea autorității la diferite nivele ierarhice. Asemeni oricărei organizații, și în cea militară sunt evidente nivelurile de management: vârf, mijloc și de linie. Dimensiunea relației civili-militari, precum și specificul interacțiunii lideri civili-lideri militari determină existența și dezvoltarea controlului civil asupra armatei. Acesta se realizează, în mod direct, prin intermediul președintelui, parlamentului și guvernului, dar și indirect, prin relațiile pe care organizația militară le stabilește cu societatea civilă.

În cazul României, *președintele țării este comandantul forțelor armate și îndeplinește funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării*⁶. El poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult cinci zile de la adoptare. În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României ia măsuri pentru respingerea agresiunii, se solicită întrunire de urgență a Consiliului Nord-Atlantic și le aduce neîntârziat la cunoștința Parlamentului, printr-un mesaj. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii.

De asemenea, trebuie luate în considerare cele două nivele ale conducerii în organizația militară: unul *operațional*, ce ține de conducerea acțiunilor de luptă și care face trimitere la știința și arta militară și unul *administrativ*, din perspectiva managementului resurselor de apărare care utilizează o abordare interdisciplinară pentru analiza fenomenelor sociale, economice și politice care influențează organizația militară. De aceea, apelul la științele politice, sociologia organizațiilor, macroeconomia și economia managerială și managementul financiar devine o condiție obligatorie pentru înțelegerea complexității mediului ambiant în care conducătorii activează.

⁶ *Constituția României*, București, R.A. Monitorul Oficial, Partea I, nr. 767/31.10.2003, art. 92, Atribuții în domeniul apărării, alin. 1, 2 și 3.

Tabelul nr. 1

Echivalența pozițiilor manageriale specifice organizației militare cu cele din cadrul instituțiilor publice și firmelor

	Domeniul	Grade militare	Poziția		Dimens. temp.	Cerințe		
			Civil	Firmă		Politică	Sistem	Resurse
INDIRECT	STRATEGIC	Gl. – Gl. lt.	Ministru – Secretar de stat	Președinte	10-50 ani	Creează și aplică politica	Creează sisteme complexe	Organizează achiziția de resurse majore
	ORGANIZAȚIONAL	Gl. mr – Col.	Director general, Director	Vice președinte	3-10 ani	Implementează politica: - dezvoltă procedee și procese de operare standard (SOPs)	Operare directă cu sistemele și subsistemele subordonate	Organizează procesul de alocare a resurselor pentru subsisteme
DIRECT	TACTIC (Operații)	Lt. col. – Mr.	Membru în echipa de conducere	Director, Manager	3 ani	Translatează politica în misiunile desemnate: - Activează procedeele.	Organizează subsistemele, dezvoltă și execută planuri	Prioritizează; Mișcă resursele.
		Cpt. – Lt. – Sof.	Supervisor	Supervisor	3 luni	Rezolvă problemele care apar utilizând procedeele de operare standard	Supervizează performanța în muncă, activitate	Utilizează resursele

Sursa: Jacobs T.O., *Strategic Leadership: The Competitive Edge*, 2002.

Sistemul de management integrat

Considerații preliminare

Nevoile de optimizare a întregii activități din domeniul apărării au impus și în armată introducerea managementului integrat ca demers managerial asumat de către conducerea Ministerului Apărării Naționale în vederea ameliorării continue a performanței globale a instituției militare.

Scopul *Sistemului de Management Integrat* (SMI) este să asigure finalitățile și competitivitatea durabilă a instituției militare, precum și să satisfacă exigențele atât ale personalului armatei, cât și ale societății în care ființează.

Fig. 1 Elementele sistemului de management integrat

Managementului integrat se bazează pe principii care permit asigurarea îndeplinirii atribuțiilor, orientarea managementului operațional către performanță, conformitate și gestionare a riscurilor, în concordanță cu exigențele de calitate, securitate și mediu. Acest sistem de management se fondează pe norme/standarde, cum ar fi: TQM⁷ (sistem de management total al calității); ISO 9000/2008 (sistem de management al calității); ISO 14001/2005 (sistem de management al mediului); SR OHSAS 18001/2008 (sistem de management al sănătății și securității ocupaționale); ISO 27001/2008 (sistem de management al securității informațiilor).

Managementul integrat al apărării reprezintă mecanismul prin care se asigură procesul de îndeplinirea *obiectivelor strategice* asumate prin proiectarea, dezvoltarea și menținerea *capabilităților militare naționale* pe baza *resurselor de apărare* estimate a fi disponibile (conform planificării multianuale – corelat cu capacitatea economică națională).

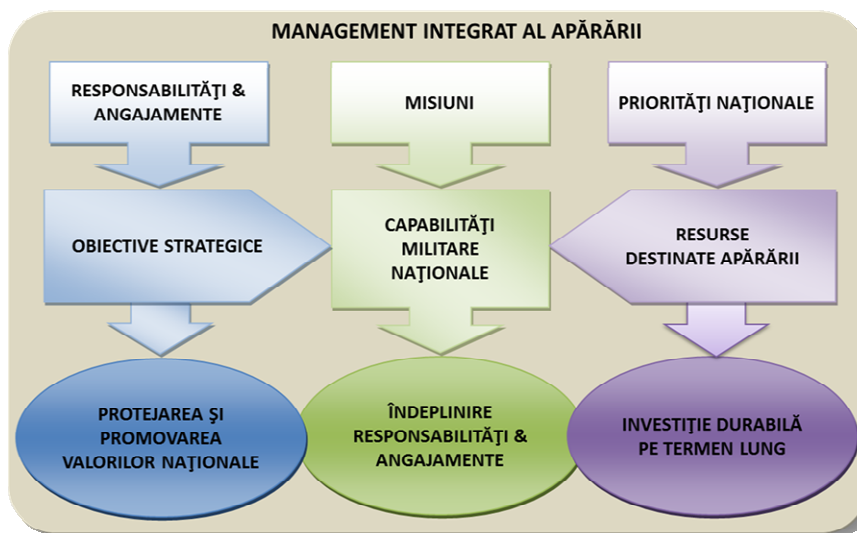

Fig. 2 Inhibitorii sistemului de management integrat al apărării

Necesitatea managementului integrat al apărării are atât determinări externe, cât și interne. Între acestea există atât interdependențe, cât și interacțiuni ale căror efecte se simt în activitatea concretă de derulare a managementului integrat al apărării.

Determinări externe

În calitate de determinări externe se pot menționa: provocările mediului de securitate zonal, regional și global; apartenența țării la o alianță politico-militară; globalizarea; integrarea regională; înalta tehnologie

⁷ Sistem de management total al calității = Total Quality Management System (TQM) – limba engleză.

informațională și a comunicațiilor; schimbările organizaționale intervenite în armatele contemporane; revoluția în domeniul militar; rolul activ al comunității internaționale.

Provocările mediului de securitate zonal, regional și global acționează puternic asupra caracterului, naturii și conținutului misiunilor armatei.

Apartenența țării noastre la o alianță politico-militară își pune amprenta pe misiunile pe care armata sa le poate primi și, desigur, îndeplini, mai ales, în afara frontierelor naționale.

Schimbările organizaționale intervenite în toate armatele contemporane reprezintă un alt factor determinant semnificativ al implementării managementului integrat al resurselor de apărare.

Revoluția în domeniul militar, îndeosebi în ceea ce privește tehnologiile înalte, prin aportul la crearea unor noi tipuri de arme (așa-numitele arme inteligente), exercită o influență puternică asupra naturii, conținutului, caracterului misiunilor ce se vor încredința armatelor naționale, dar și coalițiilor multinaționale și alianțelor politico-militare⁸.

Rolul activ al comunității internaționale în gestionarea provocărilor, riscurilor, pericolelor și amenințărilor în materie de apărare și securitate, migrație internațională are, de asemenea, un impact major asupra creării sistemului managementului integrat al resurselor de apărare.

Determinări interne

Printre determinările interne se numără: *schimbarea regimului politic; dezvoltarea democrației; neutralitatea politică a instituției militare; transformarea armatei; provocările mediului de securitate națională.*

Regimul politic din țară își pune amprenta, printre altele, și pe procesul creării sistemului managementului integrat al resurselor de apărare în armata României. În acest sens, o dovadă o constituie prevederile Constituției⁹, cât și ale altor acte normative aferente securității și apărării naționale și colective.

Dezvoltarea democrației reprezintă un alt factor important în determinarea managementului integrat al resurselor de apărare. Astfel, aceasta a permis o riguroasă definire a competențelor instituției militare în societate.

Crearea și dezvoltarea economiei de piață în țara noastră pot fi percepute ca temei al introducerii managementului integrat al resurselor umane de apărare.

Transformarea armatei este acel proces deosebit de complex și a avut, are și va avea de înfruntat, fără îndoială, multiple provocări, începând de la

⁸ I. Bălăceanu ș.a., *Câmpul de luptă modern sub impactul tehnologiilor moderne*, ARS DOCENDI, București, 2003, pp. 9, 34-35, 68.

⁹ *Constituția României*, R.A. Monitorul Oficial, Partea I, nr. 767/31.10.2003, București, p. 66.

necesitatea adaptării modului de gândire, schimbarea mentalității și îmbunătățirea capacității de adaptare la nou a personalului militar și civil din armată, până la identificarea și asigurarea resurselor financiare, umane și materiale necesare.

La rândul lor, *provocările mediului de securitate națională* conduc la stabilirea conținutului, naturii și caracterului misiunilor ce îi revin armatei în interiorul frontierelor naționale. Mediul de securitate intern, regional și global este, pe fondul afectat de vulnerabilități sociale, economice, politice, militare, informaționale, permanent „ținta” unor riscuri și amenințări diverse, ca natură și conținut.

În acest context, o condiție obligatorie o constituie optimizarea/consolidarea Managementului Integrat al Apărare în armata României.

Relația dintre Sistemul Planificarea Integrată a Apărării –

Planificarea Integrată a Apărării – Managementul Integrat al Apărării

Conform Legii nr. 473/04.11.2004, *Planificarea Apărării (PA)*, atribut și componentă esențială a politicii de apărare, reprezintă un complex de activități și măsuri care vizează promovarea intereselor naționale, definirea și îndeplinirea obiectivelor securității naționale a României în domeniul apărării. Domeniile planificării apărării sunt:

- planificarea forței;
- planificarea armamentelor;
- planificarea resurselor;
- planificarea logistică;
- planificarea pentru comandă, control, comunicații;
- planificarea pentru urgențe civile.

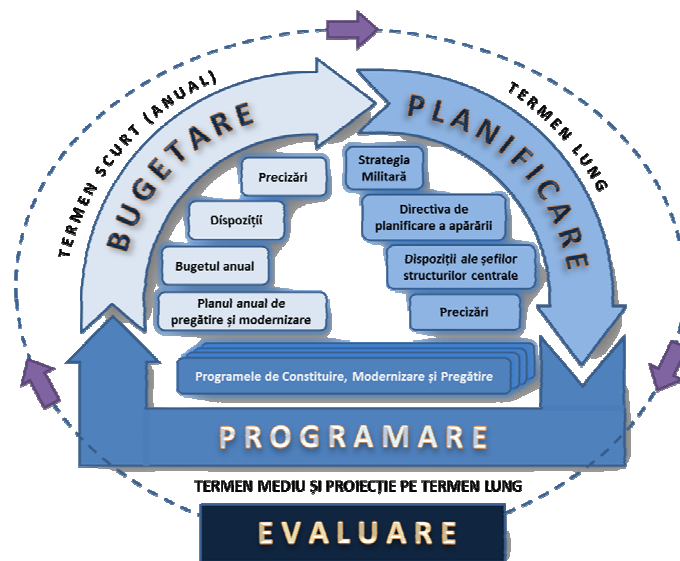

Fig. 3 Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare a activităților MApN

Managementul Integrat al Apărării (MIA) presupune utilizarea performantă (economică, eficientă și eficăce) a resurselor pentru apărare¹⁰ în vederea generării de capabilități de apărare credibile. Realizarea acestor capabilități este posibilă prin optimizarea:

- Sistemului de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare (SPPBE).
- Sistemului de Dezvoltare Capabilități (SDC).
- Sistemului Integrat de Management al Achizițiilor pentru Apărare (SIMAA).
- Sistemului de Management al Resurselor Umane (SMRU).

În vederea asigurării nevoilor de apărare a României, în contextul respectării angajamentelor aferente statutului de membru NATO și UE, a fost dezvoltat și implementat conceptul de *Planificare Integrată a Apărării (PIA)*, concept care înglobează *Planificarea Apărării* (procesul de elaborare a documentelor, plus stabilirea domeniilor/responsabilităților aferente), procesul de elaborare/management al *Programelor Majore ale MApN (PMaj)* și cel al stabilirii/alocării/asigurării *Resurselor destinate apărării (RdA)*.

Pentru a asigura coerența acțională, precum și managementul strategic în domeniul securității naționale/apărării propunem dezvoltarea și implementarea *Sistemului Planificării Integrate a Apărării (SPIA)*, sistem care înglobează *Planificarea Integrată a Apărării* și *Managementul Integrat al Apărării*.

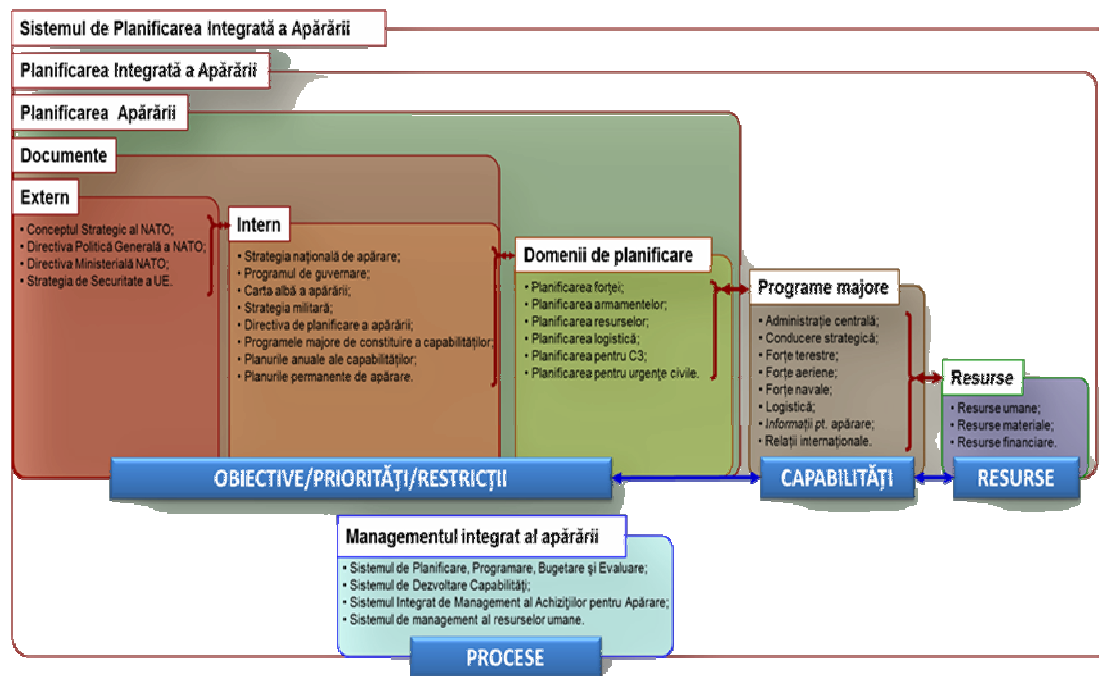

Fig. 4 Componentele Sistemului de Planificare Integrată a Apărării

¹⁰ Conform Legii nr. 473/2004 privind planificarea apărării, prin „Carta albă a apărării se stabilesc resursele naturale, umane, materiale, financiare și de altă natură care urmează să fie asigurate anual în vederea generării capabilităților militare necesare îndeplinirii misiunilor armatei”.

Concluzii

Prin dezvoltarea și consolidarea *Managementului Integrat al Apărării / Sistemului de Planificare Integrată a Apărării* sunt asigurate atât elementele de coordonare strategică, un ecart manageriabil între necesar și disponibil aferent resurselor destinate apărării, cât și nivelul de transparență, privind asigurarea/utilizarea resurselor necesare/aprobate în vederea constituirii capabilităților militare necesare asigurării securității naționale a României.

BIBLIOGRAFIE

- Bălăceanu I. ș.a., *Câmpul de luptă modern sub impactul tehnologiilor moderne*, ARS DOCENDI, București, 2003.
- Nicolescu O., Verboncu I., *Management*, Editura Economică, București, 1995.
- Petrescu I., *Management*, București, Editura Holding Reporter, 1991.
- Zulean M., *Armata și societatea în tranziție*, Editura Tritonic, București, 2003.
- Constituția României*, R.A. Monitorul Oficial, București, Partea I, nr. 767/31.10.2003.
- Legea nr. 473/2004 privind planificarea apărării.*
- ISO 14001/2005 (sistem de management al mediului).*
- ISO 9000/2008 (sistem de management al calității).*
- SR OHSAS 18001/2008 (sistem de management al sănătății și securității ocupaționale).*
- ISO 27001/2008 (sistem de management al securității informațiilor).*

MEDIUL DE SECURITATE ȘI RISCURILE ASIMETRICE ÎN VIZIUNEA UCRAINEI

SECURITY ENVIRONMENT AND ASYMETRIC RISKS IN UKRAINEAN VIEW

Mr.drd. Titel-Iulian IOVA*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Viziunea ucraineană surprinde, în mod obiectiv, principalele tendințe ale mediului de securitate: acțiunile actorilor globali care amenință stabilitatea strategică și globală având un impact negativ asupra securității naționale, creșterea competiției dintre centrele de putere globale; criza sistemului de securitate internațional, fundamentele neclare ale constituirii unui nou sistem de securitate internațional și imperfecțiunile legislației internaționale. Ucraina surprinde prin identificarea obiectivă a riscurilor, a amenințărilor și a vulnerabilităților specifice, dar și prin tendința de externalizare subiectivă a majorității surselor de risc, chiar și pentru subiecte intim legate de securitatea internă.

The ukrainean security strategy emphasizes the main trends of security environment in an objective manner, such as: global actors actions which threaten the strategic and global stability, with a negative impact on the national security; the growing competition between global power centers; the international security system crisis, the unclear fundamentals of the new international security system establishment and the faults of international legislation concerning security. Ukraine represents a surprise through the objective identification of the specific security risks, threats and vulnerabilities and through a subjective externalisation of the majority of risks sources, even those intimately related to their national security.

Cuvinte cheie: Ucraina, riscuri, amenințări, vulnerabilități, securitate.

Keywords: *Ukraine, risks, threats, vulnerabilities, security.*

Strategia națională de securitate ucraineană anterioară (2007) nu a reușit stimularea de politici concrete în domeniul securității, fiind necesară reevaluarea mediului de securitate și inițierea unei abordări comprehensive prin documentul analizat. Recenta strategie de securitate ucraineană are în vedere dinamica configurațiilor geopolitice și criza economico-financiară de la

* e-mail: iovatitel@yahoo.com

începutul secolului XXI. Criza economică a evidențiat tarele ascunse ale sistemului economic global și a încurajat comunitatea internațională să recunoască necesitatea schimbărilor în economia globală și în ordinea socială existentă.

Strategia ucraineană se suprapune pe încercarea de reformă economică inițiată în același an (2010), numită *Programul de reformă economică, 2010 – 2014: Societate prosperă, Economie competitivă, Stat eficient*¹.

Documentul programatic de securitate ucrainean ia în considerare creșterea numărului amenințărilor și instabilității, apreciind că lumea trebuie să facă față provocărilor în sfera securității privind resursele naturale, energetice, financiare, informaționale și ecologice. Amenințările asimetrice sunt menționate chiar din preambulul *Strategiei de securitate* vizând, în special, răspândirea armelor de nimicire în masă, terorismul internațional, criminalitatea transfrontalieră, migrația ilegală, pirateria, escaladarea conflictelor interstatale și civile. Aceste amenințări au capacitatea de se extinde asupra regiunilor și țărilor vecine și pot avea un impact important asupra securității globale.

Riscurile particulare identificate în strategia de securitate fac referire la o tendință amenințătoare de contestare a granițelor naționale (diferendul cu România asupra platformei maritime adiacente Insulei Șerpilor?), incluzând folosirea forței sau amenințarea cu forța. Vectorii geopolitici multipli privind ineficiența garanțiilor de securitate, conexați conflictelor înghețate de la granițe, precum și dependența economică externă au preconditionat vulnerabilitățile Ucrainei, au slăbit rolul său pe arena internațională și au împins-o într-o zonă marginală, „gri”, a politicii globale.

Strategia națională de securitate ucraineană se adresează unei game largi de riscuri curente și potențiale. *Legea privind fundamentele strategiei de securitate* stipulează riscurile și amenințările la adresa intereselor naționale și subliniază direcțiile de urmat pentru concentrarea politicilor de stat specifice și minimizarea potențialelor efecte negative în sfera politicilor interne și externe ale statului, securității statale, economiei, științei și tehnologiei, domeniului social și umanitar, domeniului ecologic și în sfera informațională².

Provocările interne reprezintă un amestec periculos de vulnerabilități și riscuri, reprezentate în accepțiunea ucraineană de moștenirea sistemelor ineficiente sovietice legate de autoritatea statală, distorsiuni ale democrației, care influențează, în mod direct, restructurarea și eficientizarea instituțiilor statului și debilitază capacitatea statului de a acționa în zona protejării drepturilor omului și drepturilor cetățenești și scade încrederea populației în guvern³.

¹ Site-ul oficial al președinției ucrainene, <http://www.president.gov.ua/en/news/17601.html>, accesat la 10.02.2013

² Sergiy Maslovskiy, *National Security Issues and Defense Reform in Ukraine*, U.S. Army War College, Carlisle, USA, 2007, p. 4.

³ *Strategia națională de securitate a Ucrainei*, Kiev, 2010, p. 1 în <http://merln.ndu.edu/whitepapers.html>, accesat la 08.02.2013.

Strategia de securitate ucraineană se concentrează pe analiza vulnerabilităților interne legate de domeniul economico-social, disfuncționalități care afectează grav capacitatea statului de a gestiona riscurile și amenințările curente. Continuarea folosirii unor modele economice ineficiente, lipsa inițiativei și a dorinței de inovare în sistemul economic analizate din perspectiva competenței pe piața internațională, duc la dificultăți majore în dezvoltarea economică a țării și la menținerea unui nivel de trai scăzut al cetățenilor și la recurența demonstrațiilor stradale.

Documentul listează interesele vitale naționale și sarcinile care revin instituțiilor statului pentru implementarea strategiei, din care se evidențiază dezideratul Ucrainei de includerea în spațiul comunitar european. Principiile care fundamentează strategia ucraineană sunt: protejarea intereselor naționale, prioritatea mijloacelor diplomatice asupra mijloacelor de forță, luarea de măsuri suficiente și bine acordate în timp împotriva amenințărilor reale și potențiale, conștientizarea obligațiilor asumate în plan internațional, implementarea consistentă a unei politici de nealiniere concomitentă cu folosirea mecanismelor internaționale de securitate, distribuirea clară a autorității instituționale privind securitatea națională, controlul democratic civil asupra sectorului apărării, profesionalism, deschidere și transparență în construirea și în implementarea politicilor specifice. Principiile stipulate vizează construirea unei arhitecturi de securitate eficiente în contextul unui mediu de securitate caracterizat de dezvoltarea unor riscuri și amenințări complexe, atipice.

La nivel regional sunt identificate riscuri și amenințări specifice, derivate din percepția istorică și geopolitică. Interesantă este opinia ucraineană potrivit căreia manifestarea sferelor de influență reprezintă un proces în continuă intensificare sub forma unor „zone de responsabilitate geopolitică”⁴. Această intensificare a manifestării influențelor centrelor de putere este însoțită de creșterea relațiilor conflictuale, practica provocării situațiilor de tensiune, incluzând conflictele armate, dezvoltarea vectorilor multipli de manifestare a influențelor străine în regiune (inclusiv activități ale serviciilor de spionaj) și amenințarea folosirii preventive a forței. Escaladarea conflictelor armate prin posibilitatea escaladării *conflictelor înghețate*⁵ sunt asociate instabilității politice regionale, în special în țările din spațiul adiacent

⁴ *Strategia națională de securitate a Ucrainei*, Kiev, 2010, p. 7 în <http://merln.ndu.edu/whitepapers.html>, accesat la 09.02.2013.

⁵ Conflictelor înghețate sunt definite ca fiind acelea în care violențele politico-etnice au dus la secesiunea și la stabilirea unui regim politic *de facto* nerecunoscut de către comunitatea internațională sau de către guvernul țării din care s-a desprins teritoriul controlat (Mary Alice C. Clancy, John Nagle, Frozen Conflicts, Minority Self-Governance, *Asymmetrical Autonomies – In search of a framework for conflict management and conflict resolution*, 2009, University of Ulster, p. 14).

Mării Negre și Mării Caspice. Multiplicarea prezenței militare în zonă, conjugată cu proiectarea unor sisteme de armament noi este considerată ca o amenințare directă la securitatea națională (Implementarea sistemului antirachetă în România și în Polonia?). O amenințare distinctă menționată în Strategia de securitate a Ucrainei este dată de nerezolvarea problemelor legate de delimitarea granițelor naționale, zonelor economice maritime exclusive și asigurarea drepturilor minorităților în regiune. Aceasta ne duce la concluzia că, deși reglementată prin decizii juridice internaționale, disputa privind delimitarea zonelor din Marea Neagră rămâne deschisă pentru Ucraina, făcând posibilă revenirea stării conflictuale cu România asupra acestei probleme. În opinia mea, aceasta reprezintă o notă de subiectivism în abordarea securității naționale, problematizarea unei dispute considerată încheiată reprezintă crearea premiselor de risc și nu prevenirea sau gestionarea acestuia.

O categorie distinctă de riscuri la adresa securității naționale este dată de provocările externe directe, cum ar fi: nesoluționarea problemei Moldovei privind teritoriul transnistrean (la granița Ucrainei), nesoluționarea situației delimitării teritoriale din spațiul Mării Negre, Mării Azov, strâmtorii Kerch, delimitarea superficială și contestată a granițelor Ucrainei cu Federația Rusă, Bielorusia și Moldova, ceea ce duce la dificultăți privind contracararea riscurilor și amenințărilor transfrontaliere. Un alt risc specific este reprezentată de superficialitatea acoperirii juridice și diplomatice a staționării flotei Rusiei pe teritoriul Ucrainei.

Vulnerabilitatea instituțională privind promovarea unor politici externe de stat coerente are drept consecință favorizarea unor riscuri privind securitatea individuală a cetățenilor ucraineni care muncesc în afara granițelor, precum și dificultățile în asimilarea imigranților în societate.

Sub denumirea de amenințări interne, strategia de securitate națională reliefează o serie de vulnerabilități, riscuri și amenințări interconectate, și anume: corupția la nivel instituțional cu repercusiuni în capacitatea de gestionare a problemelor de securitate curente, precum și în aprofundarea crizei încrederii publice în aceste instituții; ineficiența mecanismelor de dezvoltare, adoptare și implementare a deciziilor statale; imperfecțiunile legale de reglare a relațiilor sociale, cu accent pe nivelul inadecvat de protejare a proprietății private și lipsa de transparență instituțională, deficiențele de sistem în funcționarea justiției care subminează încrederea populației în lege și autoritatea statală, limitează protejarea drepturilor omului și libertatea de mișcare și amenință interesele legitime ale entităților economice; reacția neadecvată a instituțiilor statului la acutizarea conflictelor în sfera politică, economică, socială, interetnică și interconfesională, la radicalizarea opiniei

publice și la creșterea numărului manifestărilor extremiste (în special cele inspirate din exteriorul țării⁶). Insistența căutării cauzelor riscurilor interne în exteriorul țării reprezintă o anumită inabilitate a sistemului ucrainean de a se adresa obiectiv unor probleme de securitate.

Problematica riscurilor din sfera economică este analizată separat de domeniul energetic. Principalele riscuri la adresa securității economice sunt reprezentate de: riscuri asociate absenței unei politici economice consistente și responsabile pentru a adopta un răspuns adecvat la criza economico – financiară și gestionarea consecințelor acesteia, probleme structurale ale economiei marcate de impactul excesiv al influențelor economice externe, mecanisme inadecvate de protecție împotriva concurenței nelocale și politicilor de monopol, ineficiența contracarării contrabandei. În egală măsură sunt reliefate riscuri și amenințări date de folosirea ineficientă a resurselor materiale, proeminența sectorului economic cu valoare adăugată redusă și nivelul scăzut de tehnologizare. Domeniul securității economice este tributar creșterii necontrolate a datoriei publice către creditori externi, sistemului inadecvat de reglare a pieței financiare, riscurilor asociate schimburilor valutare și folosirii iraționale și ineficiente a bugetelor locale și naționale. Riscurile asociate domeniului energetic al securității sunt analizate distinct și se referă, în special, la dependența excesivă de importurile resurselor energetice (dependența de gazele naturale provenite din Federația Rusă), lipsa diversificării surselor și rutelor de aprovizionare și de exploatarea ineficientă a resurselor naționale, insuficiența dezvoltare tehnologică și integrarea lentă a Ucrainei în piața economică europeană⁷.

Moștenitoare a dezastrului nuclear de la Cernobîl, Ucraina nu neglijează riscurile și amenințările ecologice, o parte dintre ele fiind asociate sferei tehnologice, cum ar fi: starea critică a principalelor instalații de producție industrială, în special a celor cu potențial periculos, infrastructura utilitară a centrelor urbane aflate într-un proces de depreciere, folosirea excesivă a tehnologiei în detrimentul mediului înconjurător. Acumulările de reziduuri industriale și fluxul necontrolat din exterior de deșeuri toxice sau echipamente dăunătoare mediului, precum și importul nejustificat de alimente modificate genetic sunt evidențiate ca principalele riscuri ecologice în atenția securității naționale ucrainene.

Riscurile și amenințările evidențiate sunt dificil de gestionat din cauza unei serii de disfuncționalități ale sistemului național de securitate. Următoarele vulnerabilități sistemice rămân pe agenda preocupărilor statului

⁶ *Strategia națională de securitate a Ucrainei*, Kiev, 2010, p. 9 în <http://merln.ndu.edu/whitepapers.html>, accesat la 09.02.2013.

⁷ *Strategia națională de securitate a Ucrainei*, Kiev, 2010, p. 10 în <http://merln.ndu.edu/whitepapers.html>, accesat la 10.02.2013.

ucrainean: sistemul de impunere a legii nu este compatibil cu sarcina de protejare efectivă a drepturilor, a libertăților și interesele legitime ale cetățenilor și persoanelor juridice; ineficiența sistemului de informații și a sistemului de contrainformații; deteriorarea industriei de apărare și degradarea forțelor armate; imperfecțiunile sistemului unitar de protecție civilă și de monitorizare a situațiilor de urgență; inabilitatea statală de a contracara provocările la adresa securității naționale, în special privind amenințările informatice⁸.

Strategia națională de securitate a Ucrainei se adresează, în egală măsură, reformei instituționale și proiectării securității pe termen lung. Riscurile și vulnerabilitățile curente, prin capacitatea de dezvoltare și de diversificare reprezintă o preocupare constantă a sistemului național de securitate. Problematika securității este extinsă asupra unei multitudini de domenii și se referă atât la domeniile clasice (militar, politic, social, economic și ecologic), cât și la domeniile de intersecție, mai puțin abordate în strategii similare (asigurări, pensii, reformă legislativă, situații și servicii de urgență, vamal, protecția personalului din forțele armate și de ordine trecut în rezervă).

Ucraina surprinde prin identificarea obiectivă a riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților specifice, dar și prin tendința de externalizare subiectivă a majorității surselor de risc, chiar și pentru subiecte intim legate de securitatea internă. Strategia ucraineană este structurată nu doar pe domenii de aplicare, dar are și repere importante, clar delimitate în timp, ceea ce face implementarea facilă.

Din analiza strategiei de securitate națională menționată, se constată lipsa generală a formulărilor implicării societății civile și lipsa preocupărilor privind formarea unei culturi de securitate și privind aspectul participativ al securității naționale.

În funcție de scopul urmărit, modul de abordare și conținutul problemelor de bază în strategiile de securitate națională, se pot identifica două modele generale de abordare⁹ suprapuse în elaborarea strategiei de securitate națională a Ucrainei, modele determinate de viziunea internă și opțiunea politică privind rolul, modul de implementare și impactul scontat al strategiei ca document.

Abordarea „politico-declarativă”, care este caracterizată printr-un limbaj sintetic și accesibil publicului larg, determinată de includerea în text a unor considerații de ordin general, a unor principii, aprecieri și obiective universale, preluate din documente politice naționale (de exemplu, Constituția

⁸ *Strategia națională de securitate a Ucrainei*, Kiev, 2010, p. 11 în <http://merln.ndu.edu/whitepapers.html>, accesat la 10.02.2013.

⁹ Iovu Andrei, *Strategia de Securitate Națională, Recomandări privind procesul de implementare*, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2011, p. 6.

țării) sau internaționale (strategii de securitate tematice sau concepte strategice politico-militare). O astfel de abordare nu comportă, în mod necesar, o structură fixă, rigidă, cu legături determinate logic între diferitele capitole sau elemente ale documentului și nu presupune o finalitate clar conturată. Elementele de acest gen din documentul programatic al securității este mai degrabă exprimarea unui manifest politic sau a unei declarații de intenții.

Al doilea model întâlnit în strategia națională de securitate a Ucrainei este reprezentat de abordarea „pragmatico-tehnocrată”. Aceasta este caracterizată de utilizarea largă a unui limbaj tehnic de specialitate, de construirea unei structuri logice rigide, care asigură conectarea dintre valorile și interesele principale ale unui oarecare stat, cu problemele majore cu care acesta se confruntă, cu opțiunile de răspuns la eventualele crize, cu scopul bine determinat al acțiunilor sale și dă finalitatea procesului. Acest model de abordare presupune definirea unor capacități adecvate complexității problemelor definite și amplitudinii consecințelor, precum și alocarea resurselor necesare pentru crearea acestor capacități în scopul obținerii efectelor dorite.

Percepția riscurilor asimetrice în viziunea diferitelor strategii de securitate, inclusiv în Strategia națională de securitate a Ucrainei, reprezintă un factor important de luat în considerare în determinarea tendințelor doctrinare și în relaționarea politico-diplomatică, economică și militară cu proxime state.

Întrebarea legitimă care se poate naște în urma analizei acestor documente programatice de securitate ale Ucrainei este următoarea: Care este relevanța pentru Strategia de Securitate Națională a României?

În opinia mea, dezvoltarea unei strategii coerente trebuie țină cont de abordările țărilor vecine, pentru obiectivarea analizei mediului de securitate și pentru anticiparea eventualelor modificări subtile de percepție a riscurilor și amenințărilor curente.

În același timp, consider că analiza documentelor programatice de securitate ale statelor vecine României poate aduce beneficii indirecte prin determinarea punctelor comune în care se poate extinde cooperarea în domeniul securității, dar și prin acceptarea și integrarea inovațiilor pozitive, lucrative din structurarea și planificarea specifică de securitate a acestora – stabilirea unui orizont de timp clar pentru implementarea strategiei de securitate (modelul ucrainean), având ca beneficii directe eficientizarea și etapizarea politicilor și programelor dezvoltate pe baza documentului programatic, precum și revenirea asupra mediului de securitate la intervale regulate, bine stabilite de timp, în scopul actualizării analizei acestuia.

BIBLIOGRAFIE

- Clancy Mary Alice C., Nagle John, *Frozen Conflicts, Minority Self-Governance, Asymmetrical Autonomies – In search of a framework for conflict management and conflict resolution*, University of Ulster, 2009.
- Iovu Andrei, *Strategia de Securitate Națională, Recomandări privind procesul de implementare*, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2011.
- Maslovskiy Sergiy, *National Security Issues and Defense Reform in Ukraine*, U.S. Army War College, Carlisle, USA, 2007.
- Strategia națională de securitate a Ucrainei*, Kiev, 2010.
<http://www.president.gov.ua/en/news/17601.html>

TEORIILE PROCESUALE ALE MOTIVAȚIEI ÎN MUNCĂ. IMPLICAȚII ÎN ACTIVITATEA MANAGERIALĂ

THE PROCESSUAL THEORIES OF WORK MOTIVATION. IMPLICATIONS IN THE MANAGERIAL ACTIVITY

Lect.univ.dr. Adriana RÎȘNOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Managementul, ca știință, și activitatea managerilor, ca practică, au fost permanent susținute de achizițiile științifice ale psihologiei, de progresele înregistrate în planul dezvoltărilor teoretice, de modelele interpretative oferite de către cercetătorii fenomenelor psihologice. Organizațiile nu pot fi conduse fără a exista o preocupare pentru resursele umane, pentru planul interacțiunilor sociale formale, reglementate oficial, scriptic, dar și pentru alchimia umană emergentă care umple spațiile de contingență create între ochiurile rețelelor de norme, reguli, legități formale.

Articolul de față își propune să aducă în atenția managerilor ce-și desfășoară activitatea în organizația militară două teorii procesuale ale motivației în muncă evidențiind implicațiile semnificative la nivelul practicii interacționale manager-subordonați.

Management as science, and manager's activity, like daily practice has always been supported by scientific psychology procurement, by progress in plan of theoretical development, by models offered by researchers performing psychological phenomena. Organizations can not be managed without any concern for human resources, without a formal plan for social interactions, officially regulated, but also for emerging human alchemy that fills the space created between the mesh network contingency of norms, rules, formal regulations.

This article propose to bring in the attention of the managers operating in the military organization, two procedural theories of motivational work, with significant implications in the interaction practice manager-subordinate

Cuvinte cheie: manager; motivație; proces motivațional; implicații practice.

Keywords: manager; motivation; motivation process; practical implications.

* e-mail: ad_risnov@yahoo.com

Teoriile despre organizații, elaborate începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent, au înregistrat în timp evoluții notabile, de la abordările clasice, tradiționale, mecaniciste (*Teoria managementului științific* – F. Taylor, *Teoria organizării și administrației* – H. Fayol, *Teoria organizației birocratice* – M. Weber), la teoriile postmoderne actuale care pun sub semnul întrebării perspectiva raționalității uniforme, încurajând abordări contingente bazate pe realități organizaționale particulare, dinamice, matriceale.

Între cele două etape nominalizate mai sus, a apărut o nouă orientare, de factură umanistă, ce reunește teoriile psihosociale ale organizațiilor (*Teoria relațiilor umane* – G. Mayo, F. Roethlisberger, *Teoriile resurselor umane* – D. McGregor, A. Maslow, R. Likert, *Teoria dezvoltării organizaționale*¹), teorii care prezintă organizațiile ca realități psihosociale. Alături de studierea rețelelor informale constituite în cadrul organizațiilor și a modului în care acestea influențează planul formal al organizației, o altă temă de prim-plan a fost cea a motivării oamenilor în muncă și a modului în care se pot îmbina nevoile și obiectivele indivizilor cu nevoile și obiectivele organizației.

Studiile Hawthorne (1927, 1932)² au dovedit cum simpla atenție, considerația, aducerea în prim-plan a muncii unui colectiv, generarea percepției apartenenței la un grup, dar și perceperea unei situații competiționale poate determina mobilizarea unor resurse nebănuite pentru a obține rezultate remarcabile. Se considera, la sfârșitul secolului al XIX-lea, că aceste rezultate se pot obține mai degrabă prin stimulări de natură extrinsecă, obiectivă, respectiv modificări ale condițiilor de muncă într-o hală de producție. Experimentul a dovedit, în mod surprinzător, că activitățile celor două grupuri, cel experimental (la care s-au îmbunătățit condițiile de muncă) și cel de control (la care nu s-au îmbunătățit condițiile de muncă), au înregistrat rezultate superioare, indiferent de modificarea sau nu a condițiilor de muncă. Cercetătorii au constatat astfel că există și o altă forță generatoare de rezultate notabile, care nu face parte din categoria stimulentele de natură materială, așa numita motivație extrinsecă, ci că există, în interiorul indivizilor și grupurilor, forțe dinamizatoare nebănuite ce pot fi activate de atitudini pozitive, valorizatoare manifestate explicit de persoane semnificative organizațional pentru individ sau grup. Studiul invocat mai sus a demonstrat că, pe de o parte, „munca reprezintă un mecanism important de satisfacere a necesităților sociale ale oamenilor”³, iar grupul social creează un cadru mai bun pentru ca oamenii să reacționeze prompt la cerințele structurilor supraordonate, pe de altă parte.

¹ Ciprian Tripon, Marius Dodu, *Dezvoltare organizațională și managementul schimbării* (suport de curs). Cluj-Napoca, p. 35. <http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Suport-Curs-DOMS-Zi-2012-2013.pdf> accesat la 15.06.2013.

² Tatiana Gavrilă, Viorel Lefter, *Managementul organizațiilor*, Editura Economică, București, 2007, p. 290.

³ *Ibidem*, p. 290.

Ni se pare oportună dezvoltarea acestui subiect, cu atât mai mult cu cât astăzi, în instituțiile și organizațiile din sectorul public, există reale obstacole în utilizarea de către manageri a unor pârghii de stimulare materială sau financiară a resursei umane. Un act managerial de calitate nu poate face abstracție de cunoașterea și de punerea în aplicare a acestor teorii legate de motivație și procesul motivațional. Ne asumăm acest punct de vedere bazându-ne pe două argumente:

- pe de o parte, resursa umană reprezintă resursa esențială și specifică⁴ a unei organizații;
- pe de altă parte, rolul de manager, în general, și, în mod deosebit, în organizațiile educaționale, presupune o importantă dimensiune de interactivitate umană.

Așadar, consider important de subliniat că „motivarea personalului și nivelul de satisfacție față de locul de muncă devin un important indicator de evaluare a calității managementului resurselor umane și chiar a managementului strategic al structurii respective”⁵.

Motivație și motivare în muncă

„Motivarea este arta de a face oamenii să facă ceea ce vrei tu pentru că ei doresc să o facă.” (Dwight Eisenhower)⁶.

Dincolo de sensul ușor cinic al citatului de mai sus, a activa motivația cuiva semnifică de fapt acțiunea asupra unui resort invizibil care îl va determina pe respectivul să se orienteze într-o anumită direcție, cu suficientă energie și implicare, pentru a atinge un obiectiv. Este știut faptul că, etimologic, cuvântul „motivație” provine din latinescul „movere”, care înseamnă a mișca, a pune în mișcare. Studiarea motivației atât în plan personal, cât și în plan profesional, se referă de fapt la a studia resorturile (sau „de ce”-urile⁷ comportamentului uman) și modalitățile de a le acționa.

Formulările uzuale în managementul resurselor umane sunt: „a motiva oamenii”, „este motivat să facă ceea ce face”, „își motivează subordonații”, dar și „este lipsit de motivație”, „am o puternică motivație să...”. Apare, firesc, în acest cadru, întrebarea: Care este diferența dintre motivație și motivare? Cum se definește fiecare dintre cei doi termeni?

⁴ *Ibidem*, p. 278.

⁵ Sorina Mardar, *Motivarea personalului*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1/2010, Editura UNAp „Carol I”, București, 2010, p.141.

⁶ Cristian Popescu, *Motivația pentru muncă*, în vol. „Manual de psihologia muncii și organizațională” (coord. Z. Bogathy), Editura Polirom, Iași, 2004, p. 229.

⁷ Tatiana Gavrila, Viorel Lefter, *Managementul organizațiilor*, Editura Economică, București, 2007, p. 280.

Prima categorie de definiții la care vom face referire sunt cele de natură psihologică, elaborate luând în considerație individul și structura sa internă. Din acest punct de vedere, în sens larg, motivația se definește drept:

1. „ansamblul stărilor de necesitate internă ce se cer a fi satisfăcute și care îl împing, îl instigă și îl determină pe individ să și le satisfacă”⁸;
2. „starea de necesitate a organismului care orientează și dirijează comportamentul în direcția satisfacerii și, deci, a înlăturării ei”⁹.

Dintre definițiile invocate de mai sus consider că esențiale pentru motivație sunt două aspecte, și anume:

- organismul este dinamizat, activizat, pus în mișcare (dinamica) în scopul anulării stării de necesitate;
- organismul este orientat către un anumit mod de satisfacere, spre anumite obiecte, persoane sau activități (direcția).

Așadar, din punct de vedere psihologic, a fi motivat înseamnă a fi în stare de activare energetică și a putea susține activitatea respectivă o perioadă de timp, în ciuda unor obstacole ce pot apărea.

Din perspectiva psihologiei muncii, Robbins (1998) definește motivația ca sumă a energiilor interne și externe care inițiază, dirijează și susțin un efort orientat spre un obiectiv al organizației, care va satisface simultan și trebuințele individuale¹⁰. Abordând politicile motivaționale în cadrul organizațiilor, F. Sava consideră că există o legătură strânsă între motivație și „modalitatea prin care oamenii sunt determinați să muncească mai mult și mai bine”¹¹. Este important să se accentueze faptul că în ecuația înțelegerii fenomenului motivării oamenilor în muncă intră cu necesitate obiectivele organizaționale, organizația fiind cadrul în care se satisfac atât trebuințele indivizilor, cât și cele ale organizației. Individul contează, dar în cadru organizațional!

Din punct de vedere organizațional, un comportament este motivat dacă;

- cel care îl manifestă se află într-o stare generatoare de energie orientată spre consumarea sau realizarea ei adecvată;
- această stare este cauzată sau orientată spre un scop;
- intensitatea motivației este optimă.

Cu alte cuvinte un angajat nu dovedește că este motivat dacă vine zi de zi la serviciu și își încheie activitatea la orele stabilite de regulament, sau dacă

⁸ Tiberiu Buzdugan, *Psihologia pe înțelesul tuturor*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 101.

⁹ Mielu Zlate, *Tratat de psihologie organizațional-managerială*, vol. II, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 385.

¹⁰ Cristian Popescu, *Motivația pentru muncă*, în vol. „Manual de psihologia muncii și organizațională” (coord. Z. Bogathy), Editura Polirom, Iași, 2004, p. 230.

¹¹ Florin Sava, *Politicile motivaționale*, în vol. „Manual de tehnici și metode în psihologia muncii și organizațională” (coord. Z. Bogathy), Editura Polirom, Iași, 2007, p. 318.

lucrează peste program, dacă este permanent îngrijorat sau stresat, dar dovedește că este motivat dacă lucrează peste program atunci când situația obiectivă o cere, dacă depune efort susținut pentru a respecta termenele limită stabilite, dacă are în mod sistematic inițiative privind îmbunătățirea modului în care se desfășoară activitățile specifice organizației etc.

În concluzie, motivația muncii este acea forță internă, invizibilă, existentă în interiorul fiecăruia, ce determină contextual apariția unor comportamente dezirabile ale membrilor unei organizației. Aceste comportamente converg către îndeplinirea obiectivelor organizației și, în același timp, asigură satisfacerea constelațiilor de motive și interese ale persoanei, însoțindu-se de satisfacție și stări afective pozitive, în context organizațional.

Motivarea este procesul bazat pe cunoașterea motivelor și intereselor indivizilor și prin care se declanșează resorturi motivaționale ce stimulează apariția unor comportamentelor adecvate, optime, în acord cu țintele organizaționale.

Motivând subordonații un manager reușește să-i energizeze și să faciliteze desfășurarea activităților, generând eficiență. Creșterea eficienței, la rândul ei, va genera creșterea motivării angajaților.

În strânsă legătură cu aceste două paliere, motivația și motivarea, C. Popescu¹² identifică două categorii de teorii motivaționale:

1. teorii de conținut (fac inventare ale trebuințelor și ale motivelor care stau la baza diverselor comportamente ale oamenilor: ierarhia trebuințelor – A. Maslow, modelul motivației de realizare – McClelland, modelul ERG – Alderfer, teoria bifactorială – Herzberg);
2. teorii procesuale (descriu modul în care, în diferite contexte, apare sau nu comportamentul motivat: teoria așteptărilor – Vroom, teoria echității – Adams).

Teoriile procesuale ale motivației sau teoriile motivării oamenilor

Apărute primele, din punct de vedere cronologic, teoriile de conținut ale motivației au fost și sunt destul de mult analizate și utilizate ca un instrument care să le faciliteze managerilor cunoașterea constelațiilor de trebuințe și de motive ce stau în spatele conduitelor angajaților. Ceea ce li se poate însă reproșa acestor teorii (sau modele) este relativul lor immobilism și imposibilitatea explicării unor situații dinamice de genul: aceeași trebuință declanșează, la aceeași persoană, conduite diferite în momente diferite, același comportament, la persoane diferite, poate avea în spate motive diferite.

¹² Cristian Popescu, *Motivația pentru muncă*, în vol. „Manual de psihologia muncii și organizațională” (coord. Z. Bogathy), Editura Polirom, Iași, 2004, p. 233.

Motivarea oamenilor nu este un proces mecanicist, de apăsare pe un buton și de declanșare, în mod automat, a unui comportament sau altul. Pe de altă parte, trebuințele și motivele unei persoane nu acționează de la sine, independent de situația în care aceasta se află, fără a pune în funcțiune mecanisme de reglare și adaptare, de ierarhizare și de activare voluntară a anumitor nevoi și de estompare a altora.

Practicienii au constatat că motivarea în muncă se construiește în contexte organizaționale în care există sau nu resursele necesare, în relațiile directe cu persoanele care au în atribuțiuni încredințarea sarcinilor, monitorizarea realizării lor și oferirea unui *feedback* celui care a dus o sarcină la îndeplinire.

Prin urmare, teoriile procesuale ale motivației oferă managerilor, de la orice nivel, o imagine secvențială (pe pași) a raționamentelor pe care indivizii ce urmează a se implica în realizarea unei sarcini le dezvoltă, privind nu doar în propria interioritate, ci și în jurul lor, la colegi, șefi, subordonați, resurse de toate tipurile. Motivația și motivarea unei persoane sunt relative la contextul în care își va desfășura activitatea, perceput obiectiv sau subiectiv.

Teoria așteptărilor (Victor Vroom)

Teoria lui Vroom este construită pe ideea fundamentală că indivizii vor fi foarte motivați, puțin motivați sau nemotivați pentru a se implica într-o activitate în funcție de rezultatul unui raționament pe care aceștia îl fac luând în considerare mai mulți factori personali și organizaționali, prin care își evaluează șansele de reușită în acea activitate, precum și probabilitatea generării a unor efecte pozitive pentru sine. Redăm cu ajutorul schemei de mai jos acest raționament, în doi timpi:

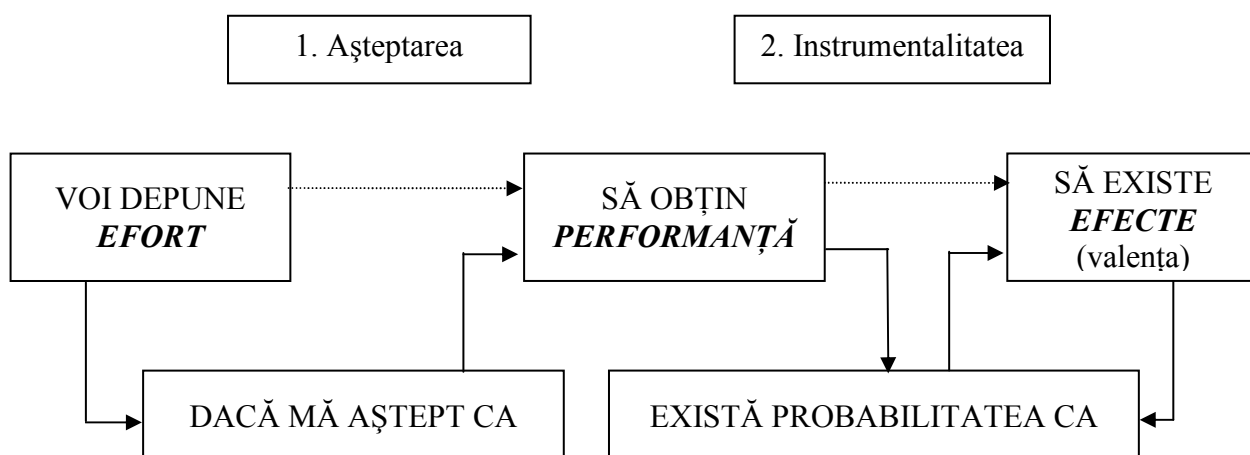

Fig. 1 Schema procesului motivațional, conform teoriei așteptării (Vroom)

Trei mărimi sunt esențiale în construirea acestui raționament:

- AȘTEPTAREA (A – redată de relația efort – performanță; *așteptarea* ia valori în intervalul [0, 1]: 0 – nu mă aștept să obțin performanță, 1 – mă aștept să obțin performanță);

- INSTRUMENTALITATEA (I – redată de relația rezultate – efecte; *instrumentalitatea* ia valori în intervalul [0, 1]: 0 – nu mă aștept să existe efecte în urma performanței obținute, 1 – mă aștept să existe efecte în urma performanței obținute);

- VALENȚA (V – se referă la semnificația pozitivă sau negativă a posibilului efect generat; ia valori în intervalul [-1, 1]: -1 – când efectul este unul negativ, de evitat, 1 – când efectul este unul pozitiv, de dorit).

Luând în considerație toți acești factori, puterea motivației este definită ca o funcție de trei mărimi: $M = \sum(A \times I) \times V^{13}$.

Cu alte cuvinte, o persoană X va depune un efort susținut (indicator al comportamentului motivat), dacă se va aștepta într-o mare măsură că va obține rezultate satisfăcătoare în urma muncii lui (performanță), iar aceste rezultate vor fi urmate de efecte (instrumentalitatea) benefice, de dorit (valență pozitivă) pentru cel care a acționat.

Nivelul *așteptării* persoanei X este condiționat de doi factori:

- claritatea obiectivelor ce trebuie atinse prin desfășurarea activității respective;
- resursele aflate la dispoziția angajatului:
 1. personale: competențele pe care le deține (cunoștințe, abilități, atitudini față de muncă, față de sine, față de organizație etc., experiență);
 2. organizaționale: timp, echipamente, materiale etc.

Din perspectiva conceptului de *instrumentalitate*, este important ca la nivel organizațional să existe și să fie cunoscut, dar și utilizat de către manager un sistem al recompenselor, pozitive și negative, care să facă extrem de vizibilă relația directă dintre performanță și efectele acesteia pentru angajat. În acest fel se elimină eventualele erori de raționare pe care angajații, insuficient lămuriți, le pot face acoperind cu deducții și presupuneri personale un gol al reglementărilor necesare în acest domeniu. Dincolo de existența unui sistem de recompensare, în funcție de rezultate, acesta trebuie să fie operabil și pus cu constanță în practică de către cei aflați în poziții de conducere. Lipsa reacțiilor, pozitive sau negative, la rezultatele obținute de către subordonați, va genera o fractură în procesul motivațional la nivelul organizației. Evident că

¹³ Tatiana Gavrilă, Viorel Lefter, *Managementul organizațiilor*, Editura Economică, București, 2007, p. 297.

în organizația militară există persoane care vor îndeplini la un nivel înalt sarcinile de serviciu, răspunzând unei trebuințe de autorealizare (nivelul 5 al piramidei trebuințelor lui Maslow), indiferent dacă șefii văd și reacționează la aceste rezultate, dar având în vedere contextul organizațional al muncii, interactivitatea umană omniprezentă, va intra în funcțiune un alt principiu al motivării oamenilor în muncă: principiul echității (*Teoria echității*, J.S. Adams).

Valența efectelor generate de obținerea performanței nu poate fi interpretată decât într-un cadru al relativismului subiectiv al fiecărei persoane. Cu alte cuvinte, efecte diferite sunt apreciate diferit de către persoane diferite, în funcție de o grilă valorizatoare personală: un angajat cu o nevoie de stimă ridicată va aprecia pozitiv o apreciere în fața colectivului sau o promovare, pe când cineva cu o nevoie de securitate ridicată va aprecia pozitiv eventuale beneficii pentru pensie¹⁴.

Teoria echității (J. S. Adams)

Așa cum sugerează chiar numele, teoria echității se bazează pe judecarea percepției echității în raporturile de muncă. Cu alte cuvinte teoria evidențiază faptul că, în stabilirea nivelului de motivare la locul de muncă, angajații dezvoltă raționamentele care au la bază compararea raportului personal *efort depus – recompense primite*, cu raporturile de acest tip obținute de către alți colegi. Dacă angajatul percepe justețe (procedurală și distributivă) în urma comparării acestor raporturi, atunci va trăi o stare de echitate, va percepe o relație corectă angajat – organizație, iar nivelul motivării sale în muncă va fi unul ridicat. Dacă însă percepe injustețe (procedurală și distributivă) între raportul personal *efort depus / recompense primite* și raporturile similare ale altor colegi, atunci va trăi o stare de inechitate, va percepe o relație incorectă angajat – organizație, iar nivelul motivării în muncă va fi unul scăzut. Perceperea justeții procedurale (procesul prin care se alocă și se distribuie recompensele) va avea efect asupra gradului de atașament și loialitate față de organizație și de încredere în șefi, perceperea justeții distributive (cum se alocă efectiv recompensele indivizilor) va avea efect mai mare asupra satisfacției în muncă a angajaților.

Și această teorie analizează procesul motivării în cadre sociale și organizaționale. Motivația nu se activează în mod mecanic, identic, în situații diferite pentru același individ. Există pârgii de stimulare sau de înfrânare a motivării în muncă ce țin de exterioritatea individului, de raporturile sociale și pe care managerii le pot cunoaște și utiliza, cu scopul îmbunătățirii climatului general al organizației, dar și creșterii satisfacției în muncă a fiecărui angajat.

¹⁴ Cristian Popescu, *Motivația pentru muncă*, în vol. „Manual de psihologia muncii și organizațională” (coord. Z. Bogathy), Editura Polirom, Iași, 2004, p. 240.

Teoria echității aduce în atenția managerilor faptul că oamenii nu sunt interesați doar de valoarea recompenselor primite și de obținerea acestora, ci și de justetea acordării lor în comparație cu ceea ce se oferă altora¹⁵. Perceperea unei situații de inechitate, prin compararea cu ceilalți (sau cu sine, în situații diferite, în organizație sau în afara ei), va declanșa mecanisme de restabilire a echității: modifică efortul depus (în sensul creșterii sau scăderii), modifică cerințele cu privire la recompensele pretinse, distorsionează propriile percepții, acționează asupra altora încercând să le modifice comportamentul, părăsește relația cu organizația respectivă.

Concluzii. Implicații manageriale ale teoriilor procesuale ale motivației

Având în vedere cele prezentate mai sus, doresc să subliniez următoarele recomandări ale teoriilor procesuale ale motivației pentru activitatea managerilor din organizația militară:

- selectați întotdeauna oamenii care vor îndeplini anumite activități având în vedere competențele pe care le dețin și adecvarea acestora la sarcinile primite. Dacă aveți convingerea că ați pus omul potrivit la locul potrivit, comunicați acest lucru subordonatului dvs. Îl veți ajuta să-și mobilizeze propriile resurse profesionale și psihologice;

- conturați foarte bine obiectivele pe care subordonații dvs. trebuie să le atingă, dar lăsați-le responsabilitatea și controlul derulării activităților. Oamenii se implică mult mai susținut când au percepția responsabilității personale (se evită efectul lenei sociale);

- asigurați-vă că subordonații dvs. au resursele necesare de timp și de dotare materială pentru a duce la bun sfârșit activitățile ce le revin. Este absurd și demotivant să primești sarcini care nu au sorți de izbândă din motive neimputabile ție. Dacă lucrurile stau așa, exigența față de calitatea rezultatelor nu-și are sensul;

- rețineți că nivelul motivării oamenilor nu este dependent de recompensa însăși, ci de natura legăturii¹⁶ dintre recompensă și efortul făcut pentru obținerea ei. De aceea este important să fie apreciat nu doar rezultatul, ci întregul proces și efortul depus pe parcurs, constanța, perseverența, organizarea activităților etc.;

- aveți întotdeauna o reacție la rezultatele și la efortul depus de către subordonații dvs. Rezultatele bune nu trebuie trecute la capitolul „lucruri firești”. Lipsa reacției la realizări dezamăgește și înfrânează persoana să mai

¹⁵ *Ibidem*, p. 242.

¹⁶ Tatiana Gavrilă, Viorel Lefter, *Managementul organizațiilor*, Editura Economică, București, 2007, p. 299.

depună efort într-o activitate viitoare. O laudă, o apreciere, o vorbă bună nu costă nimic, dar face enorm pentru moralul și angajarea viitoare a celui evidențiat. De asemenea, lipsa realizărilor, a performanței trebuie însoțită de reacții la care cel în cauză trebuie să se aștepte. Lipsa comunicării unei reacții atunci când se înregistrează eșec va duce, pe de o parte, la anularea nevoii de performanță (din partea celor care reușesc să o obțină), iar pe de altă parte, la întărirea rezultatelor profesionale mediocre și slabe (la cei care le obțin);

- fiecare om valorizează lucruri diferite, astfel că recompensele identice nu au efecte similare la oameni diferiți. Inteligența emoțională, și strâns legată de aceasta, inteligența socială ar fi de dorit să facă parte din instrumentele pe care un manager să le aibă la îndemână în interacțiunile sociale. Cunoașterea aspectelor pe care subordonații le consideră demne de efort este cheia adecvării recompenselor pe care un șef le distribuie, astfel încât să maximizeze satisfacția în muncă a acestora și rezultatele organizației, în ansamblu;

- un subordonat va fi puternic motivat în muncă atunci când toate cele trei mărimi – așteptare, instrumentalitate, valență – înregistrează valoarea maximă. Preocuparea unui manager care dorește să lucreze cu oameni motivați va trebui să se îndrepte către maximizarea acestor mărimi importante în procesul motivațional;

- valoarea recompenselor acordate nu este absolută, ci relativă, deoarece ea va fi permanent raportată și la ceea ce primesc alții;

- din perspectiva asigurării sentimentului echității, este important să existe și să se aplice proceduri organizaționale echitabile de alocare a recompenselor, cunoscute de către angajați.

BIBLIOGRAFIE

- Bogathy Zoltan (coord.), *Manual de psihologia muncii și organizațională*, Editura Polirom, Iași, 2004.
- Bogathy Zoltan (coord.), *Manual de tehnici și metode în psihologia muncii și organizațională*, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Buzdugan Tiberiu, *Psihologia pe înțelesul tuturor*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006.
- Gavrilă Tatiana, Lefter, Viorel, *Managementul organizațiilor*, Editura Economică, București, 2007.
- Mardar Sorina, *Motivarea personalului*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1/2010, Editura UNAp „Carol I”, București, 2010.
- Zlate Mielu, *Tratat de psihologie organizațională – managerială*, vol. II, Editura Polirom, Iași, 2007.

A ÎNVĂȚA CUM SĂ ÎNVEȚI

LEARNING TO LEARN

Lect.univ.dr. Sorina-Mihaela MARDAR*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Psihologia educației urmărește optimizarea și creșterea eficienței activității educaționale prin studiul actorilor implicați în procesul învățării, dar și al relației dintre aceștia. Psihologia educației ne ajută să înțelegem conținutul obiectului de învățământ predat (cum poate fi adaptat particularităților de vârstă/individuale ale elevilor/studentilor, adulților; cum poate fi structurat și accesibilizat; cum se poate crea cadrul în care aceștia să poată aplica sau transfera cu ușurință informațiile sau deprinderile achiziționate spre alte domenii), organizarea procesului de transmitere a cunoștințelor – adaptarea metodelor de predare la particularitățile psihice ale elevilor/studentilor, adulților (stil de predare și stil de învățare) – și diversitatea umană cu care trebuie să lucreze profesorul/formatorul (Posedă elevii/studentii, adulții aptitudinile și motivația necesare învățării?; Se poate lucra cu o clasă sau cu persoane nemotivate să învețe?; Ce se poate face pentru a rezolva sau a remedia asemenea situații?). Și, poate nu în ultimul rând, prin studiul psihologiei educației, viitoarele cadre didactice găsesc argumente pentru perfecționarea din punct de vedere psihopedagogic.

The goal of psychology of education is to optimize and increase the efficiency of educational activity through the study of actors involved in the learning process and the relationship established among them. The psychology of education helps us understand the content of the field of study (how it may be adapted to the age of the pupils/students/adults; how could it be better structured and made more accessible; how the frame could be created in which the „actors” could easily apply or transfer their information or skills to other fields of study), the organization of the learning process – how to adapt teaching methods to mental particularities of the pupils/students/adults (teaching style and learning style) – and human diversity that the teacher or trainer must work with (do the pupils/students/adults have the aptitudes and the motivation needed for learning?; can someone work with a group of unmotivated persons? what can be done to solve or change these kinds of situations?). Last but not least, through the study of psychology of education, the future teachers/trainers will find the arguments for their own methodological achievements.

Cuvinte cheie: învățare; a învăța să înveți; motivația învățării; metode de învățare.

Keywords: learning; learning to learn; motivation to learn; learning methods.

* e-mail: sorinamardar@gmail.com

Învățarea nu începe cu clasa I. Încă de la naștere, prin imitație și apoi treptat, prin joc, copilul învață să mănânce, să meargă, să vorbească, să se joace. De la vârsta de 3-4 ani copiii pot rezolva puzzle-uri (dacă le place acest joc), dar au nevoie de un adult care să îi îndrume, să le arate cum să aleagă mai întâi marginile, colțurile, apoi cum să facă tot timpul legătura între piesele dispartate și poza de pe ambalaj, cum să lege piesele între ele... Regăsim, în acest joc, acele „idei ancoră” ale lui Robert Gagné¹. Însă: „În jurul vârstei de 7 ani, în viața copilului se petrece un eveniment cu totul deosebit, acela al intrării în școală. De acum încolo, întreaga sa dezvoltare psihică și fizică va fi influențată de acest nou factor. Învățarea școlară se deosebește, în mod radical, de toate actele de învățare anterioare atât prin conținutul său, cât și prin cadrul și modul de desfășurare. Volumul, calitatea și diversitatea conținuturilor învățării școlare, după vârsta de 7 ani, hotărăsc, în societatea contemporană, viitorul fiecăruia, locul său în comunitatea umană. De aceea eforturile societății și ale indivizilor sunt direcționate spre reușită și succes, spre integrarea școlară optimă”².

În acest context, consider important să subliniez faptul că „obiectivele școlii s-au multiplicat și s-au diversificat, conținuturile sale s-au îmbogățit, astfel încât școala pătrunde din ce în ce mai profund în sistemul personalității elevilor, exercitând o influență considerabilă asupra dezvoltării acesteia”³, formând „capacități psihice de bază [...] semnificative pentru următoarele etape ale viitorului profesional, chiar pentru toată viața”⁴. „A învăța să înveți” este, cu siguranță, un element nodal din curriculum-ul pe care școala trebuie să-l aibă în vedere.

Oare cum se explică faptul că, în teorie, știm cât de importante sunt procesele care se desfășoară pe parcursul acestui stadiu, dar, în practică, sprijinirea de către școală și familie în vederea dezvoltării tuturor posibilităților rămâne mai mult un deziderat. De ce ne interesează ca un copil să învețe, să obțină rezultate bune, dar acordăm o atenție minimă felului în care învață? De ce învățătorii, în marea lor majoritate, predau, dau teme pentru acasă, desfășoară diverse alte activități cu copii, dar se preocupă prea puțin de a-i învăța cum să învețe. Mai mult, cum se face că destui elevi termină liceul fără prea multă dificultate, pentru ca la facultate să fie puși în încurcătură? Poate pentru că la facultate standardele sunt mai înalte; datorită acestor standarde s-ar putea să trebuiască să învețe mai mult. Dar este posibil să nu fie vorba doar de volum, ci și de felul în care se învață.

¹ Robert Gagné, *Condițiile învățării*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 287.

² Tinca Crețu, *Psihologia vârștelor*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 189.

³ Adriana Rîșnoveanu, *Școala – agent de socializare. Teorii, particularități, practici*, Editura Universitară, București, 2010, p. 138.

⁴ Tinca Crețu, *op.cit.*, p. 189.

Unul dintre primele argumente pentru care este necesar ca un profesor să îi învețe pe elevi cum să învețe se referă la organizarea timpului: „A învăța și a-ți face temele – imediat, repede și bine – nu reprezintă sigurul scop al existenței unui copil intrat în clasa I”⁵. Acesta are nevoie și de timp de relaxare, de joacă, de sport. Când temele sunt gata, copilul este liber, poate face orice îi place, fără altă preocupare. În același timp, „școala ar trebui să fie organizată și condusă în așa fel încât după patru-cinci ore de studiu în clasă, sub îndrumarea profesorului, copiilor să li se pretindă, în afara orarului școlar, un studiu elementar care să nu depășească un anumit număr de ore pe zi, în raport cu vârsta”⁶ respectiv nu mai mult de o oră de aplicații individuale la ciclul primar și cel mult trei ore pe zi la liceu.

Iată expuse, în continuare, câteva modalități⁷ prin care ne putem ajuta copiii și elevii/studentii/adulții să învețe *cum să învețe*.

Organizarea muncii de învățare

1. De ce te îngrijorează învățarea?

- ai impresia că nu ai făcut tot ce trebuia;
- ai nevoie de mult timp ca să începi o perioadă de învățare;
- pierzi timp sărind de la un obiect de studiu la altul.

Răspuns: planificare și organizare

2. Cât timp să înveți?

- stabilirea/întocmirea unui orar.

3. Ce să înveți?

- timpul trebuie atribuit unor teme/discipline de studiu precise;
- acordarea priorităților în raport cu gradul de dificultate.

4. Când să înveți?

- de preferință cât mai aproape de orele de curs ale obiectului respectiv;
- după ora de curs: revizuirea notițelor, verificarea celor învățate, căutarea referințelor;
- înainte de ora de seminar: citirea temeinică a materialului care te va ajuta să participi la discuții;
- cele mai grele obiecte se învață cel mai bine dimineața (de regulă).

5. Cum să folosești orarul?

- nominalizarea fiecărei ședințe;
- într-un carnet pe care îl porți mereu cu tine.

⁵ Lucio Lombardo Radice, *Educația minții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 67.

⁶ *Ibidem*, p. 64.

⁷ Derek Rowntree, *Învață cum să înveți*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.

6. Lista activităților zilnice:

- Consultarea listei.
- Dacă la sfârșitul zilei constăți că nu ai făcut tot ce figura pe listă, ce măsură vei lua?
- Planificarea orarului pentru o săptămână te ajută să-ți dai seama de obiectivele care vor trebui urmărite în fiecare zi.

7. Cum se revizuieste orarul?

- La începutul fiecărei săptămâni, dacă ești înțelept.
- Încearcă să te gândești la munca din cadrul fiecărei săptămâni în raport cu trimestrul întreg sau cu anul școlar întreg.

Planificarea poate fi criticată pentru diverse motive, dar nu pentru că nu dă rezultate!!!

8. Ce vrei să înveți?

- să fii cât mai precis în privința a ceea ce intenționezi să faci în fiecare ședință de studiu:
 - a. Să mă ocup o oră de *Statistica pentru științele sociale*.
 - b. Să mă ocup o oră de capitolul 5 din *Statistica pentru științele sociale*.
 - c. Să citesc și să fac o recapitulare a capitolului 5 din *Statistica pentru științele sociale*.

9. Unde să înveți?

- același loc, în fiecare zi, astfel încât să devină un loc strâns legat de noțiunea de a învăța serios;
- iluminare, aerisire, căldură.

10. Pornirea:

- nu aștepta să-ți vină dispoziția, căci poți aștepta o veșnicie;
- revizuirea notițelor;
- să pui pe hârtie punctele principale pe care ți le amintești din ultima lucrare pe care ai făcut-o la acel obiect;
- este preferabil să pui ceva în scris.

11. Concentrarea:

- începe învățarea unui subiect prin împărțirea pe porțiuni foarte mici;
- dacă te surprinzi că visezi cu ochii deschiși, oprește-te imediat;
- la fiecare oră de învățat este nevoie de o pauză de 5-10 minute;
- fă însemnări.

12. Terminarea ședinței de studiu:

- nu opri o ședință de studiu la un punct dificil al subiectului;

- oprește-te la o chestiune interesantă, care să fie destul de plăcută pentru a dori să reiei subiectul;
- folosirea ultimelor 5 minute pentru a rememora ce ai învățat și a verifica încă o dată totul.

Metoda RICAR – folosită în studierea unei cărți (sau capitol/articol)

Răsfoire

Întrebare

Citire

Aducere aminte

Recapitulare

1.a. Răsfoirea unei cărți

- Pagina de titlu:
 - nivelul general al subiectului;
 - nivelul sau modul de tratare;
 - numele autorului și calificările sale;
 - data publicării.
- Prefața:
 - te ajută să te hotărăști dacă merită să citești cartea și chiar cum ai putea să procedezi;
 - persoanele pentru care s-a scris cartea;
 - necesitatea ei;
 - planul și scopul cărții;
 - schema și structura cărții;
 - cum să folosești cartea.
- Cuprinsul:
 - ce probleme tratează autorul;
 - cum se leagă problemele între ele.
- Indexul:
 - pentru referințe.

1.b. Răsfoirea unui capitol:

- primul și ultimul alineat;
- recapitulări;
- titluri;
- frazele subliniate și cele cu caractere diferite.

2. Întrebare

- să ai în gând o serie de întrebări la care dorești să obții răspunsuri;
- întrebările îți dau o idee asupra scopului;

- întrebările te mențin atent;
- întrebările pot fi generate de etapa anterioară, de răsfoire;
- chiar și întrebările generale te ajută să te decizi cum să tratezi cartea;
- titlurile și sublinierile paragrafelor trebuie să sugereze întrebări;
- întrebările altor persoane (profesorul, colegii, autorul);
- în mod normal, răspunsurile la întrebări se vor ivi din text, pe măsură ce citești mai departe;
- dacă la o întrebare importantă nu se dă răspunsul în textul ce urmează – se notează întrebarea și se caută răspunsul în altă parte (profesor, coleg, altă carte).

3. Citire - Recitare

- nu este prima și singura fază;
- nu se citește ca un roman, scopul este de a concentra mintea;
- se citește activ, căutând răspunsurile;
- caută ideea principală (la fiecare nivel);
- planul autorului – se realizează o ierarhie (poate fi chiar reprezentată grafic);
- nu căuta să iei notițe în faza citirii;
- nu sublinia cuvinte, fraze de la prima citire;
- bifează doar cu creionul, pe margine, ori de câte ori vezi o idee importantă;
- recitește a doua oară, dând atenție detaliilor – sublinieri.

4. Aducere aminte

- cei mai mulți oameni uită 50% dintre cele ce au citit după câteva secunde din momentul când au lăsat cartea din mână;
- o recitare nu înlocuiește aducerea aminte;
- ajută la concentrare, pentru că vei ști ce sarcină te așteaptă;
- vei avea ocazia să corectezi orice deficiențe ale memoriei sau neînțelegeri;
- te vei menține activ;
- de îndată ce ai început să citești ar trebui să te oprești deseori și să-ți spui singur punctele principale pe care le-ai citit;
- ia notițe – nu ne amintim doar în gând;
- fii pregătit să petreci jumătate din timpul pentru învățare amintindu-ți cele ce ai citit – acesta nu este un timp irosit.

Recapitulare – repetare rapidă a celor patru faze precedente:

- răsfoiește structura generală, privește din nou titlurile;

- amintește-ți întrebările pe care le-ai formulat; poți să răspunzi la toate? Au apărut, oare, întrebări noi?
- recitește textul ca să vezi dacă ți-ai amintit tot ce este important;
- desăvârșește recapitularea prin completarea oricăror lipsuri și corectarea oricăror greșeli din notițele pe care le-ai luat.

Cu toate că fazele metodei RICAR sunt aranjate în ordinea naturală, logică și ar trebui să fie urmate în acest fel, trebuie să ne așteptăm la unele suprapuneri și repetări ale lor.

Metoda RICAR oferă un procedeu flexibil care poate fi modificat corespunzător scopului și naturii materialului pe care îl înveți.

Metoda RICAR este aplicabilă atât prelegerilor, cât și cărților. Este un procedeu atât de rezistent, încât se poate adapta ca să ofere un oarecare sprijin în favoarea aproape a oricărei activități de învățare.

Concluzii

Organizarea timpului ne învață cum să fim eficienți, ne învață cum să diferențiem între sarcini de învățare mai grele sau mai ușoare – practic, ne învață să ne stabilim prioritățile. De asemenea, ne învață să fim consecvenți. Dintre toate lucrurile pe care le învățăm unele le vom uita – uitarea este un proces absolut natural, firesc și necesar –, dar organizarea și planificarea devin elemente componente ale unui viitor „stil de muncă”.

Prin exersarea diverselor tehnici de învățare, copiii deprind metode și tehnici de muncă intelectuală – învață să caute structura unui material, să transfere cunoștințele la alt domeniu.

Învățarea va fi una de durată și, mai ales, va avea un profund caracter formativ.

BIBLIOGRAFIE

Crețu Tinca, *Psihologia vârstelor*, Editura Polirom, Iași, 2009.

Gagné Robert, *Condițiile învățării*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.

Mureșan Pavel, *Învățarea eficientă și rapidă*, Editura CERES, București, 1990.

Radice Lucio Lombardo, *Educația minții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.

Rowntree Derek, *Învață cum să înveți*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.

Resnick Lauren B., *Educarea și formarea gândirii*, Editura Dan, București, 1999.

Savater Fernando, *Curajul de a educa*, Editura Arc, Chișinău, 1997.

Caiete de pedagogie modernă. Elevii trebuie învățați cum să învețe, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973.

ANALIZA CONȚINUTULUI ȘI FORMEI COMUNICĂRII

COMMUNICATION CONTENT AND FORM ANALYSIS

Col. (r) drd. Constantin AFRIM*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

În ultima perioadă de timp, îndeosebi după diversificarea formidabilă a mass-media, analiza de conținut a devenit una dintre tehnicile de cercetare științifică cele mai des folosite, cu precădere pentru valorificarea documentelor pe timpul investigațiilor.

De la apariția sa, în anul 1886, analiza conținutului comunicării s-a perfecționat continuu, făcându-se progresiv trecerea de la descrierea comunicării la testarea ipotezelor comunicării, fiind vizate, mai ales, efectele acesteia. Datorită transformărilor majore ale analizei conținutului comunicării, această tehnică de cercetare a fost redefinită în mai multe rânduri, tocmai în ideea de a-i fi surprinse toate caracteristicile de la momentul respectiv.

In the last years, especially after the tremendous diversification of mass-media, the content analysis has become one of the most widely used techniques in scientific research, especially for the exploitation of documents during scientific investigations.

Since its inception in 1886, the communication content analysis has been continuously improved, performing a gradual shift from describing communication towards hypothesis testing, especially targeting its effects. Due to the major changes in communication content analysis, this research technique was redefined several times, especially to meet the intent of capturing all its characteristics at the given time.

Cuvinte cheie: cercetare științifică; analiza conținutului comunicării; metode; tehnici de cercetare; procedee; instrumente.

Keywords: *scientific research; communication content analysis; methods; research techniques; procedures; tools.*

De la apariția primelor structuri militare, indiferent de perioada istorică, s-a simțit nevoia ca orice acțiune armată să fie, în primul rând, bine organizată și bine condusă. Conducerea, îndeosebi în domeniul militar, unde acțiunile presupun existența unor spații mari de desfășurare a forțelor, trebuie

* e-mail: afrimconstantin@yahoo.com

să se bazeze pe cunoașterea exactă și oportună a realității cu privire atât la adversar, cât și la propriile forțe.

În condițiile actuale de desfășurare a confruntării armate, problematica optimizării conducerii militare constituie una dintre prioritățile de bază ale fundamentării acțiunii militare. De altfel, conducerea și-a câștigat, în timp, statutul de condiție hotărâtoare pentru obținerea succesului.

Din perspectiva integrării în Alianța Nord-Atlantică, Forțele Terestre ale Armatei României sunt preocupate de implementarea conceptelor, a procedurilor de lucru de stat major și a modalităților de acțiune prevăzute în doctrinele NATO.

Una dintre modalitățile de perfecționare a conducerii în operații constă în valorificarea valențelor comunicării eficiente pe timpul pregătirii și desfășurării operațiilor.

Această afirmație se întemeiază pe starea de dependență în care se află procesul de conducere în raport cu comunicarea, realitatea evidențiind tot mai mult că eficiența conducerii crește direct proporțional cu calitatea comunicării.

Stabilirea modalităților prin care comunicarea eficientă contribuie la perfecționarea conducerii în operațiile forțelor terestre trebuie să fie precedată de identificarea cerințelor și a condițiilor necesare realizării unei comunicări eficiente.

De asemenea, se impune o analiză deosebit de minuțioasă asupra posibilităților reale de ridicare a eficienței comunicării, analiză care trebuie să stea la baza stabilirii ulterioare a unor strategii de realizare a unei comunicări eficiente.

Analiza conținutului și formei comunicării

Cercetarea în știința militară reprezintă un tip aparte de cercetare științifică având ca scop „identificarea, înțelegerea, explicarea, optimizarea, inovarea și prospectarea acțiunii militare într-o viziune sistemică, având ca fundamente demersul teoretic și/sau practic-aplicativ de investigare a componentelor domeniului militar și a relațiilor dintre acestea și sistemul social”¹.

Principalele caracteristici ale cercetării în domeniul militar sunt următoarele: complexitatea; caracterul practic-aplicativ; durata variabilă; utilizarea unor strategii comune și altor tipuri de cercetare științifică, dar și a unor strategii proprii; caracterul ameliorativ; propunerea unor modele și a unor acțiuni pentru viitor; existența unei logici interne; angajarea, în scopul îndeplinirii sarcinilor propuse, a unui personal diversificat din punct de vedere al pregătirii și al statutului.

¹ Mircea Cosma, *Cercetarea în știința militară. O perspectivă istorică și metodologică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 159.

Un aspect care trebuie, în mod obligatoriu, evidențiat constă în faptul că acest tip special de cercetare științifică utilizează și valorifică atât metode de cunoaștere generale, particularizate la domeniul specific de cercetare-lupta armată, cât și metode specifice doar științei militare.

În ceea ce privește tipurile de cercetare în știința militară, acestea sunt destul de numeroase. Acest fapt se datorează complexității deosebite a acțiunii militare, diversității componentelor domeniului militar și numeroaselor variabile ce pot interveni, caracteristici care oferă posibilitatea identificării unei game generoase de criterii taxonomice ale acestui gen special de cercetare.

Cele mai utilizate criterii de clasificare și tipurile de cercetare în știința militară corespunzătoare acestora sunt următoarele: conținutul acțiunii militare (circumscrise: războiului, conflictului armat, instruirii și educării, intervenției în situații deosebite etc.); forma demersului cercetării (fundamentală, aplicativă, dezvoltare tehnologică); finalitatea propusă (constatativă, ameliorativă, de dezvoltare, orientată); instrumentele și metodologia cercetării (filozofică, istorică, comparată, experimentală, observațională); direcția de abordare în cercetările de dezvoltare (longitudinală, studiu panel, studiu de tendință, transversală).

În scopul respectării cerințelor impuse de caracterul științific al activității sale, cercetătorul trebuie să utilizeze, în procesul de cercetare, metodele, tehnicile, procedeele și instrumentele de cercetare corespunzătoare tipului de cercetare ales.

Metoda „reprezintă aspectul teoretic cel mai activ al științei care jalonează calea dobândirii de cunoștințe noi”, concretizat „în modul de cercetare, sistemul de reguli și principii de cunoaștere și transformare a realității obiective”².

Metodele cele mai des folosite sunt: statistică; istorico-comparativă; dialectică; experimentală; transversale (observația, ancheta etc.); longitudinale (biografia, studiul de caz, studiile panel etc.); experimentale (experimentul sociologic, experimentul psihologic etc.); cvasiexperimentale (ancheta, sondajul de opinie etc.); de observație (studiul documentelor sociale, observația etc.); de culegere a informației (înregistrarea statistică, ancheta, studiul de teren etc.); de prelucrare a informației (metode cantitative și metode calitative); de interpretare a datelor cercetării (metode comparative, metode interpretative) etc.

Termenul de tehnică de cercetare „reprezintă ansamblul de prescripții metodologice (reguli și procedee) pentru o acțiune de cercetare eficientă. Tehnicile sunt subsumate metodelor de cercetare și se referă la demersul

² Septimiu Chelcea, Ioan Mărginean, Ion Cauc, *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Editura „Destin”, Deva, 1998, p. 31.

operațional al abordării subiectelor aflate în studiu.”³ Chestionarele, interviurile și formularele statistice de înregistrare sunt tehnicile de cercetare utilizate cel mai frecvent.

Instrumentele de investigare sunt „uneltele materiale utilizate de către cercetător pentru realizarea cunoașterii științifice a fenomenelor (foile de observație, fișele de înregistrare, ghidurile de interviu etc.), iar procedeele cercetării științifice reprezintă maniera de acțiune a cercetătorului, de utilizare a acestor instrumente”⁴.

În ultima perioadă de timp, îndeosebi după diversificarea formidabilă a mass-media, analiza de conținut a devenit una dintre tehnicile de cercetare științifică cele mai des folosite, cu precădere pentru valorificarea documentelor pe timpul investigațiilor.

De la apariția sa în anul 1886, analiza conținutului comunicării s-a perfecționat continuu, făcându-se progresiv trecerea de la descrierea comunicării la testarea ipotezelor comunicării, fiind vizate, mai ales, efectele acesteia. Datorită transformărilor majore ale analizei conținutului comunicării, această tehnică de cercetare a fost redefinită în mai multe rânduri, tocmai în ideea de a-i fi surprinse toate caracteristicile de la momentul respectiv.

O primă definiție, completă pentru perioada respectivă, aparține lui Bernard Berelson, om de știință american, specialist în științe comportamentale, mass-media și comunicare, care considera că „analiza de conținut a comunicării este o tehnică de cercetare care are ca obiect descrierea obiectivă, sistematică și cantitativă a conținutului manifest al comunicării”⁵.

Câțiva ani mai târziu, Madeleine Grawitz, profesor la Universitatea Paris, constatând că interesul pentru cuantificare a scăzut foarte mult, reformulează, susținând că „analiza conținutului vizează descrierea obiectivă, sistematică și cantitativă a conținutului manifest al comunicării, cu scopul de a-l interpreta”⁶.

O altă definiție și mai completă aparține omului de știință american, Ole R. Holsti, în opinia căruia „analiza conținutului reprezintă acea tehnică de cercetare care permite inferențe prin identificarea sistematică și obiectivă a caracteristicilor specifice în cadrul unui text”⁷.

³ *Ibidem*, p. 33.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Mircea Cosma, *Metode și tehnici de cercetare în științele socio-umane*, Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2011, p. 235.

⁶ Ion Cauc, Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *Metodologia cercetării sociologice. Metode și tehnici de cercetare*, Ediția a IV-a, Editura Fundației „România de mâine”, București, 2007.

⁷ Ole R. Holsti, apud Septimiu Chelcea, *Tehnici de cercetare sociologică*, curs, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, 2001, pp. 217-218.

Renate Mayntz, sociolog german de renume, adaugă definițiilor anterioare elemente noi. În viziunea sa, „identificarea, descrierea sistematică și obiectivă a caracteristicilor lingvistice ale unui text, în cadrul analizei conținutului, se face pentru a se trage concluzii asupra particularităților nonlingvistice ale persoanelor și structurilor sociale”⁸.

În opinia mea, definiția cea mai completă a analizei conținutului comunicării, ea reușind să elimine toate limitele definițiilor deja prezentate și totodată să surprindă în totalitate particularitățile acestei tehnici de cercetare științifică, a fost enunțată de către sociologul Septimiu Chelcea. Acesta susținea că: „În științele socio-umane, analiza conținutului reprezintă o serie de tehnici de cercetare cantitativ-calitativă a comunicării verbale și nonverbale în scopul identificării și descrierii obiective și sistematice a conținutului manifest și/sau latent, pentru a trage concluzii privind individul și societatea sau comunicarea însăși, ca proces de interacțiune socială”⁹.

Pot constitui obiect al analizei de conținut oricare dintre numeroasele tipuri ale comunicării, indiferent sub ce formă se manifestă, fapt ce o recomandă ca pe o tehnică (după unii autori, analiza de conținut este o metodă și nu doar o tehnică de cercetare) extrem de utilă, ea oferind posibilitatea observării și înțelegerii complexității lumii psihice, sociale, comunicaționale sau de altă natură socio-umană, așa cum aceasta este exprimată în actele de comunicare realizate între indivizi, grupuri sau societăți umane.

Prin utilizarea tehnicii analizei de conținut pot fi identificate, de exemplu, similitudinile sau, dimpotrivă, deosebirile existente între conținutul unor mesaje transmise în perioade de timp diferite, ceea ce oferă posibilitatea cercetătorului să înțeleagă mai bine evoluția în timp a procesului comunicațional.

De asemenea, analiza de conținut a comunicării oferă posibilitatea formulării unor concluzii obiective, pertinente și juste despre personalitatea actorilor implicați în procesul comunicațional, precum și despre posibilitățile tehnice caracteristice unei perioade istorice ori ale alteia.

Din punct de vedere tehnic, în cazul utilizării analizei de conținut este necesar ca într-o investigație științifică să se înceapă cu delimitarea clară a unităților de analiză – unitatea de înregistrare, unitatea de context și unitatea de numărare – și stabilirea categoriilor de analiză.

Unitatea de înregistrare reprezintă acea parte din comunicare pe care cercetătorul o va analiza și pe care acesta o va introduce într-una dintre categoriile schemei de analiză. Unitățile de înregistrare cele mai des folosite sunt următoarele: cuvântul, imaginea, simbolul (cele mai mici unități de

⁸ Renate Mayntz, K. Holm, P. Hubner, *Einführung in die Methoden der empirische Soziologie*, Köln, Westdeutscher Verlag, apud Septimiu Chelcea, *op.cit.*, 1969, p. 218.

⁹ Septimiu Chelcea, Ioan Mărginean, Ion Cauc, *op.cit.*, p. 381.

înregistrare), propoziția, fraza, paragraful, tema, articolul de presă, clipul publicitar, episodul, emisiunea, tabloul, discursul, opera literară (cele mai mari unități de înregistrare) etc.¹⁰

Unitatea de context este „acea parte din comunicarea analizată care permite stabilirea orientării unității de înregistrare” – pozitivă/negativă/neutră. Aceasta „nu trebuie să fie mai mică decât unitatea de înregistrare”. Spre exemplu, dacă unitatea de înregistrare aleasă este paragraful, atunci unitatea de context ar putea fi articolul, discursul, ori opera literară și, în niciun caz, cuvântul, propoziția sau fraza¹¹.

Unitatea de numărare are, prin excelență, o funcție de cuantificare și reprezintă elementul cu care vor fi exprimate cantitativ unitățile de înregistrare și de context pe parcursul analizei conținutului comunicării. Dacă pentru spoturile publicitare sau pentru filme, unitatea de măsurare poate fi una temporală (secunda, minutul etc.), pentru articolele din tabloide unitatea de măsurare ar putea fi una de suprafață (de exemplu, centimetrul)¹².

După ce au fost stabilite unitățile de analiză, unitățile de înregistrare sunt clasificate și, ulterior, introduse în rubrici sau categorii (clase) de analiză relevante pentru verificarea ipotezelor propuse în cadrul cercetării. Între cele mai uzuale categorii de analiză figurează: fenomenele sociale, activitățile/acțiunile umane, procesele sociale etc. În privința stabilirii categoriilor de analiză astfel încât acestea să satisfacă ipotezele formulate, cercetătorul are următoarele variante de lucru: fie își elaborează propriile categorii, fie utilizează categoriile standard (deja utilizate și verificate pe parcursul unor investigații anterioare), fie apelează la o mixtare a propriilor categorii cu cele standard.

Principala regulă ce trebuie respectată în procesul stabilirii categoriilor de analiză constă în obligativitatea stabilirii acestor categorii în funcție de ipotezele alese. Totodată, categoriile de analiză trebuie să îndeplinească următoare cerințe: să fie *exhaustive*, ceea ce presupune ca întregul conținut supus analizei să fie clasificat, iar categoriile de analiză să permită clasificarea acestuia; să fie *exclusive*, adică un element al conținutului (unitatea de înregistrare) să aparțină doar unei singure categorii (clasă) de analiză; să fie *obiective*, adică și alți cercetători să poată clasifica aceeași unitate de înregistrare în cadrul aceleiași categorii de analiză; să fie *pertinente*, adică elaborarea categoriilor de analiză să se realizeze în funcție de materialul supus analizei, de obiectivele și de ipotezele de cercetare stabilite.¹³

¹⁰ Septimiu Chelcea, *op.cit.*, p. 221, apud Ion Cauc, Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *op.cit.*, p. 87.

¹¹ Septimiu Chelcea, *op.cit.*, p. 222, Ion Cauc, apud Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *op.cit.*, p. 88.

¹² *Ibidem.*

¹³ Ion Cauc, Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *op.cit.*, p. 89.

Rigoarea caracteristică cercetării științifice impune, printre altele, și derularea acesteia conform unui algoritm consacrat. În cazul analizei conținutului comunicării acest algoritm de lucru presupune parcurgerea următoarelor etape: „stabilirea temei de cercetare, justificarea teoretică și prezentarea obiectivelor cercetării; elaborarea ipotezelor de cercetare; stabilirea materialului supus analizei (determinarea surselor de date); alegerea unităților de analiză și a schemei de categorii; alegerea procedurii de analiză; cuantificarea propriu-zisă; verificarea validității și fidelității analizei; redactarea raportului de cercetare”¹⁴.

Analiza conținutului comunicării se pretează a fi întrebuințată în situația în care „materialul supus cercetării este unul vast și presupune eșantionarea lui.” O altă situație în care se impune utilizarea aceste tehnici de cercetare este cea în care „recoltarea directă a informațiilor este imposibilă, cercetătorul fiind obligat să apeleze la studiul jurnalelor, scrisorilor, biografiilor etc.”, iar utilizarea altor tehnici de cercetare nu este posibilă. Această tehnică este folosită „tot mai mult în analizarea interviurilor, a titlurilor publicațiilor sau ale emisiunilor audiovizuale”, pentru „identificarea caracteristicilor sociale și psihologice ale autorilor comunicării, a scopului, mijloacelor, contextului și finalității” comunicării respective¹⁵.

De asemenea, este de remarcat faptul că stabilirea materialului supus analizei trebuie să corespundă obiectivelor de cercetare, avându-se în vedere posibilitățile tehnice și materiale și timpul la dispoziție pentru finalizarea cercetării.

Cercetătorul trebuie să acorde o importanță deosebită alegerii procedurii de analiză cel mai potrivit cu tema de cercetare și cu materialul ce urmează a fi supus analizei. Cele mai utilizate procedee în cadrul acestei tehnici de cercetare sunt: *analiza frecvențelor*, *analiza tendinței*, *analiza evaluativă* și *analiza contingenței*.

Analiza frecvențelor, procedeul clasic al analizei conținutului, constă în determinarea numărului de apariții al unităților de înregistrare în cadrul categoriilor de analiză corespunzătoare.

Procedeul *analizei tendinței* caută să stabilească orientarea unității de înregistrare – pozitivă / negativă / neutră –, pornind de la analiza frecvenței aparițiilor unității de înregistrare.

Analiza evaluativă presupune „identificarea enunțurilor în legătură cu o anumită temă și acordarea de ponderi, în funcție de atitudinea față de aceste teme.” Se face distincție între obiectul atitudinii și evaluarea obiectului. Ca

¹⁴ Septimiu Chelcea, *op.cit.*, pp. 224-232, apud Ion Cauc, Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *op.cit.*, pp. 89-95 și Mircea Cosma, *Metode și tehnici de cercetare în științele socio-umane*, Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2011, pp. 240-246.

¹⁵ Ion Cauc, Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *op.cit.*, p. 90.

obiect al atitudinii poate fi considerat orice fenomen social, orice proces social, orice acțiune etc., ce prezintă interes în cadrul demersului științific întreprins. După codificarea prealabilă a obiectului atitudinii, toate expresiile din text care conțin obiectul acțiunii sunt analizate din punctul de vedere al direcției și al intensității atitudinilor.

Procedeeul *analizei contingenței* constă în evidențierea structurilor de asociere a termenilor dintr-un text. Dacă în urma comparării frecvenței relative de apariție asociată a cuvintelor-cheie cu probabilitatea teoretică de asociere a lor (valoarea așteptată) „diferența este semnificativă,” se poate concluziona „că asocierea termenilor nu este întâmplătoare, datorându-se fie unei particularități de stil, fie intenției manifeste/latente a autorului.”¹⁶

În ultima perioadă este utilizată, din ce în ce mai mult, analiza conținutului comunicării prin exploatarea posibilităților deosebite ale calculatorului electronic. Deși acest aspect evidențiază un real progres în domeniu, ne exprimăm părerea că, și în aceste condiții, utilizarea complementară și a altor tehnici în cadrul aceleiași cercetări are un efect benefic, sporind valoarea investigației.

Concluzii

Realitatea zilelor noastre evidențiază faptul că eficiența reprezintă unul dintre scopurile prioritare urmărite cu consecvență în orice domeniu al societății. În mod evident, nici domeniul militar nu face excepție, iar în situația în care armata beneficiază de bugete reduse, dezideratul eficienței oricărei acțiuni devine și mai evident. Dar ce trebuie făcut pentru îndeplinirea acestui obiectiv în condițiile în care se dorește ridicarea nivelului calității activității atât a sistemului militar în întregul său, cât și a fiecărei structuri din compunerea sa?

Dacă sunt luate în considerare circumstanțele actuale și cele ale viitorului apropiat, dificultatea răspunsului la această întrebare crește.

În opinia mea, una dintre soluțiile realiste este aceea a inițierii unei susținute activități de cercetare științifică, pe diferite teme de actualitate. Totodată, activitatea ar trebui să fie derulată pe o perioadă de timp cât mai scurtă, dar suficientă, sub coordonarea nemijlocită a Statului Major General, iar rezultatele să fie exploatate corespunzător competențelor decizionale. Susțin acest punct de vedere, datorită existenței, în lipsa unei orientări generale, a riscului real al abordării secvențiale a domeniului militar și – de ce nu ? – chiar abordarea unor teme minore sau care nu sunt de actualitate.

¹⁶ Mircea Cosma, *Metode și tehnici de cercetare în științele socio-umane*, Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2011, pp. 239-251, apud Ion Cauc, Beatrice Manu, Daniela Pârlea, Laura Goran, *op.cit.*, pp. 87-95, apud Septimiu Chelcea, Ioan Mărginean, Ion Cauc, *op.cit.*, pp. 381-403.

Asemenea preocupări există cu certitudine, multe proiecte de cercetare aflându-se în derulare atât la nivel individual, cât și la nivelul unor colective. Ne exprimăm, însă, rezerva în ceea ce privește aspectul coordonării unitare a acestora, pe de o parte, și modul concret de valorificare a lor, pe de altă parte.

În sprijinul demarării, la nivelul sistemului nostru militar, a unui amplu proces de cercetare prin metode științifice, vine și necesitatea tot mai stringentă a prezenței cercetării științifice în știința militară, integrată în ansamblul general al acțiunilor sociale cu valoare praxiologică¹⁷.

BIBLIOGRAFIE

- Cauc Ion, Manu Beatrice, Pârlea Daniela, Goran Laura, *Metodologia cercetării sociologice. Metode și tehnici de cercetare*, Ediția a IV-a, Editura Fundației „România de mâine”, București, 2007.
- Chelcea Septimiu, Mărginean Ioan, Cauc Ion, *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Editura „Destin”, Deva, 1998.
- Chelcea, Septimiu, *Tehnici de cercetare sociologică*, curs, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, 2001.
- Cosma Mircea, *Cercetarea în știința militară. O perspectivă istorică și metodologică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006.
- Cosma Mircea, *Metode și tehnici de cercetare în științele socio-umane*, Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2011.

¹⁷ Mircea Cosma, *Cercetarea în știința militară. O perspectivă istorică și metodologică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 115.

IMPLEMENTAREA PLANULUI MARSHALL ÎN EUROPA, ADEVĂRATUL MOTIV AL FORMĂRII CAER

THE IMPLEMENTATION OF THE MARSHALL PLAN IN EUROPE, THE TRUE REASON FOR THE FORMATION OF COMECON

Cpt.lect.univ.drd. Andi Mihail BĂNCILĂ*

Academia Tehnică Militară

Cpt.drd. Adrian DIACONU**

Academia Tehnică Militară

Despre sfârșitul Războiului Rece, Francis Fukuyama afirma că este faza finală a confruntărilor ideologice dintre marile puteri: „finalul evoluției ideologice a umanității și universalizarea democrației liberale ca formă finală de guvernare”¹. Această „ultimă mare confruntare” era privit în epocă ca momentul final al înfruntării pentru crearea unui model unic al civilizației umane. Cele două superputeri, care își disputau întâietatea în lumea postbelică, utilizau toate metodele existente pentru impunerea propriului sistem de guvernare. Atât SUA, cât și URSS au avut în vedere câștigarea acestei confruntări prin imprimarea propriului profil psihologic asupra hărții mentale a indivizilor din cadrul celuilalt bloc ideologic. Componenta economică a avut un impact major, fiecare dintre cele două superputeri căutând să elaboreze un model de dezvoltare economică cât mai atractiv.

Regarding the end of the Cold War, Francis Fukuyama states that it is the final phase of the ideological confrontations between superpowers: “the end of humanity’s ideological evolution and the globalization of free democracy as the final form of government”. This “last great confrontation” was seen at the time as the final moment of confrontation for the creation of a unique model for the human civilization. The two superpowers that disputed over the leadership of the world after WW II used all existing methods for forcing their own governmental system. Both the USA and the USSR had in mind winning this confrontation by inducing their own psychological profile upon the mental map of the individual person within the opposing ideological block. The economical component had a major impact, each of the two superpowers seeking to elaborate an economic development model that would be more attractive than the others.

Cuvinte cheie: Planul Marshall; URSS; confruntare ideologică; economie; Doctrina Truman.

Keywords: Marshall Plan; USSR; ideological confrontation; economy; Truman Doctrine.

* e-mail: bancila_mihail@yahoo.com

** e-mail: adriandiaconu76@yahoo.com

¹ Francisc Fukuyama, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Paideia, București, 1992.

„Fiecare își impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa” așa caracteriza Stalin momentul instaurării noii ordini în Europa cu doar câteva săptămâni înaintea înfrângerii armatei Germaniei Naziste². Finalul războiului aducea cu sine o nouă ordine internațională, iar marile puteri învingătoare preluau în stăpânire zonele de influență pe care le obținuseră în urma negocierilor purtate deasupra hărții Europei.

Intrarea Greciei în sfera de influență a Imperiului Britanic este consfințită încă din 4-11 februarie 1945, în cadrul Tratatului de la Ialta, lucru care a permis autorităților britanice să intervină inclusiv din punct de vedere militar pentru stoparea extinderii „pericolului roșu” în această țară. Din păcate pe 21 februarie 1947, prim-ministrul britanic Attlee Clement recunoaște incapacitatea Marii Britanii de a mai putea menține un control eficient în Grecia. Marea Britanie invocă o serie de motive financiare și pe fondul crizei de combustibil pe care o traversa țara în acel moment amenință cu o stopare unilaterală a sprijinului pe care îl acorda guvernului de la Atena. Conform specialiștilor americani care au studiat acest eveniment se pare că această mișcare a fost în mod intenționat promovată de către guvernul britanic pentru a împiedica SUA să se retragă militar din Europa³.

Decizia inițială a Statelor Unite ale Americii de a nu interveni militar în Grecia se bazase pe considerente de ordin moral care invocau principiul nesușinerii imperialismului britanic. Începând însă cu anul 1945, SUA devin foarte atente la evoluția militară a situației din Balcani și la evoluția tentativei britanice de a instaura un guvern democratic la Atena. Postura de observator pasiv se schimbă pe parcursul anului 1946 odată cu evoluția tot mai nefavorabilă a evenimentelor, americanii anticipând eșecul tentativei britanice. Cel mai evident fapt care atrăgea atenția asupra acestui lucru era lipsa din cadrul strategiei britanice a componentei de ajutor financiar pe linie civilă. Până în acel moment, sprijinul britanic se rezumase la utilizarea forței armate și la instruirea și dotarea forțelor armatei grecești. Mai mult decât atât din punct de vedere al imaginii pe care și-o crease Marea Britanie prin această intervenție militară situația risca să scape de sub control. Britanicii invocaseră necesități de ordin strategic pentru a contrabalansa prezența forțelor sovietice în Bulgaria⁴. Majoritatea specialiștilor occidentali considerau că expansionismul

² Aceste elemente fac parte din discuția purtată de către Stalin cu omologul său iugoslav Tito, la o întâlnire pe care cei doi au avut-o în perioada premergătoare finalului celui de-al Doilea Război Mondial, Buzatu Gheorghe, *Români sub cizma sovietică*, Dosarele Istoriei, Nr. 3/1996, p. 5.

³ Frazier Robert, *Did Britain start the Cold War? Bevin and the Truman Doctrine*, The historical Journal, Vol. 27, Nr. 3, septembrie 1984, <http://www.jstore.org/stable/2639276>, accesat 10 .06.2012, ora 14.45, p. 716.

⁴ *Ibidem*, p. 717.

rusesc a constituit din totdeauna o problemă de oportunitate, un element care s-a bazat pe exploatarea vulnerabilităților externe. Acest fapt presupunea, înainte de toate, o securizare a propriului nucleu prin izolarea acestuia de amenințările externe, prin crearea unor zone tampon cât mai largi. În această perioadă, amenințarea în privința securității statului sovietic venea dinspre Europa de Vest care ar fi putut influența într-o oarecare măsură prin ideile promovate regimul comunist de la Moscova. În acest sens, statul sovietic avea nevoie de o Europă de Est extinsă, având în componență inclusiv Grecia și Turcia, care ar fi asigurat cordonul sanitar de care aveau atâta nevoie.

Începând cu mijlocul anului 1946, britanicii trimiseseră semnale destul de clare la Washington că sprijinul pe care îl vor mai acorda Greciei va înceta în prima parte a anului 1947. Anunțul acestui fapt survine la 21 februarie 1947, când ministrul de externe britanic Bevin Ernest confirmă încetarea sprijinului militar pentru guvernul de la Atena⁵ solicitând, în mod direct, intervenția SUA. Acest lucru a fost comunicat președintelui american Truman care a trebuit să dispună noi măsuri economico-militare pentru limitarea extinderii sferei de influență sovietică⁶. Conștient fiind că o retragere precipitată a armatelor britanice din Balcani și din Turcia ar provoca o surprare a flancului sudic al noii alianțe militare ce se prefigura a se forma împotriva URSS și acest lucru ar deschide noi oportunități amplasării unor baze militare sovietice la Mediterana, realizând astfel visul milenar al țărilor ruși, acela de a avea ieșire la mările calde. În vederea contracarării ofensivei comuniștilor greci, președintele Truman instituie un plan de asistență militară și economică a celor două state mediteraneene, iar începând cu 12 martie 1947 acest fapt devine mai mult decât real. Statele Unite ale Americii se angajează din acel moment cu toate resursele de care dispuneau în restricționarea extinderii influenței sovietice în lume. Această inițiativă a rămas cunoscută sub denumirea de Doctrina Truman⁷ devenind astfel prima etapă a noului concept de securitate națională cunoscută sub denumirea de „containment”⁸.

⁵ Fontaine Andre, *History of the Cold War from the October Revolution to the Korean War 1917-1950*, Seker & Warburg, London, 1968, p. 292.

⁶ Borchard Edwin, *The Truman doctrine and the Marshall Plan*, *The American Journal of International Law*, Vol. 41, Nr. 4, 4 octombrie 1947, <http://www.jstore.org/stable/2193097>, accesat 10 .06.2012, ora 12.05, p. 885.

⁷ *Doctrina Truman* alături de *Planul Marshall* constituie primele secvențe ale Războiului Rece. Acest program de sprijin militar și economic al Greciei și al Turciei a fost demarat cu doar câteva luni înaintea mult mai celebrului Plan Marshall, urmărind însă același scop limitarea extinderii influenței sovietice mai departe decât zona negociată prin Tratatul de la Yalta și Postdam. În cadrul celebrului său discurs din fața Congresului SUA, președintele Truman a afirmat cu convingere că din acel moment SUA vor iniția „sprijinirea populației libere care rezistă încercărilor de subjugare de către minorități înarmate sau prin presiuni externe”. Sprijinul financiar acordat celor două state aflate sub presiunea externă a forțelor

Această inițiativă strategică a fost amplu dezbătută în presa comunistă fiecare dintre reprezentanții partidelor comuniste din statele satelit Moscovei înfierând această acțiune. Iată cum prezenta presa românească acțiunea de susținere a țărilor din flancul sudic al NATO, Grecia și Turcia, la doi ani de la accesarea în cadrul alianței: „Adevărul este că așa-numitul ajutor acordat țărilor slab dezvoltate de către SUA nu este decât un pretext pentru atragerea acestor țări în orbita planurilor agresive americane și pentru aservirea lor și mai accentuată. Țările care au fost incluse în așa-numitul program Truman de ajutorare a țărilor slab dezvoltate n-au văzut înălțându-se pe teritoriul lor întreprinderi industriale sau centrale electrice menite să le ridice economiceste, în schimb au văzut construindu-se aerodroame militare americane, arsenale, lagăre de instrucție, conducte de petrol, drumuri strategice și baze pentru submarine”⁹.

Ajutorul american oferit statelor vest-europene prin Planul Marshall era caracterizat de către ministrul de finanțe al Regatului Unit, în anul 1954, drept „comerț” nu ajutor¹⁰. Acest lucru reiese destul de clar din filmul evenimentelor care au precedat „cel mai mare ajutor economic din istoria omenirii”. Sistemul de management monetar Bretton Woods¹¹ constituit încă din iulie 1944 a devenit, la finalul celui de-al Doilea Război Mondial, axa centrală a relației dintre SUA și Europa Occidentală. Această nouă strategie financiară a fost structurată în concordanță cu principiile comerțului liber și ale securității naționale. Această grupare relativ neobișnuită de principii a reușit să interconecteze două concepte cu valențe aproape diametral opuse al „interesului național” și al „interesului de grup” sub auspiciile unui nou concept – „interesul de bloc”. În acest mod, SUA au reușit să implementeze cu succes conexiunile necesare funcționării noului sistem internațional în cadrul căruia politicul coabita cu actorul economic privat fundamentând astfel

comuniste, în valoare de peste 400 de milioane de dolari, a permis Greciei și Turciei doar patru ani mai târziu, în anul 1952 să fie integrate cu succes în NATO, stingând astfel și disputa dintre cele două țări legate de delimitarea arhipelagului din Marea Egee.

⁸ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers enciclopedic, București, 2008, p. 460.

⁹ Gheorghe Gheorghiu Dej, *Relațiile economice de tip nou – relații de prietenie și colaborare frățească*, în „Scânteia”, Nr. 3123, din 6 noiembrie 1954, p. 2.

¹⁰ *Ajutorul economic al URSS, factor important în dezvoltarea economiei naționale*, în „Probleme Economice”, Nr. 8/1954, p. 34.

¹¹ Bazele sistemului de management monetar Bretton Woods au fost puse de 730 de delegați din 44 de țări, care s-au întrunit în iulie 1944, în hotelul Mount Washington, din orașul american Bretton Woods, din statul New Hampshire. În cadrul acestei întruniri au fost puse bazele noii ordini financiar monetare globale prin semnarea acordurilor de înființare a Fondului Monetar Internațional, Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Băncii Mondiale, care devin operaționale începând cu anul 1945.

strategia financiară și de comerț globală ce urma să funcționeze în perioada postbelică¹². Elementele care au consacrat noul regim economico-financiar au devenit în timp surse de putere politică pentru SUA. Reușita implementării Planului Marshall nu ar fi fost posibilă fără un acord între guvernul federal al SUA și puternicele corporații financiar-industriale din țară, acestea din urmă fiind efectiv cele care urmau să „doneze” o parte din fondurile și produsele necesare reconstrucției. Această inițiativă a fost aspru criticată în presa statelor comuniste care se întreceau să evidențieze aspectele negative ce decurgeau din implementarea ajutorului american. Iată cum era descris acest ajutor în numărul 1334 din 26 ianuarie 1949 al ziarului „Scânteia”: „Acolo colaborare înseamnă de fapt subordonare de către concurentul cel mai puternic a concurenților cei mai slabi. În sistemul capitalist unde mobilul întregii activități este profitul, unde se dă o luptă înverșunată între puterile imperialiste sau între marile monopoluri pentru materii prime, pentru piețe de desfacere, pentru mână de lucru ieftină, acolo nu poate fi vorba de colaborare, ci de antagonisme, de concurență, de certuri între diferite țări, guvernări sau cercuri stăpânitoare”¹³.

Pe fondul creșterii presiunilor sociale în țările Europe de vest, SUA vor iniția cel mai mare program de reconstrucție postrăzboi din istoria omenirii. În data 5 iunie 1947, în aula Universității Harvard, secretarul de stat american George Marshall propunea națiunii americane Programul de Reconstrucție Europeană, având ca principal obiectiv refacerea economiei distruse de război a statelor europene. Cu toate că în istorie a rămas cunoscut sub numele inițiatorului său, Marshall, la realizarea acestui deziderat au mai contribuit președintele SUA, Truman și reprezentantul majorității senatului american, Arthur Vandenberg. Declarația lui Marshall a reprezentat o surpriză totală pentru întreaga omenire în condițiile în care Departamentul de Stat al SUA a păstrat confidențialitatea totală asupra difuzării acestor informații¹⁴.

Auspiciile implementării Planului de reconstrucție și dezvoltare nu erau de loc favorabile statelor europene care doar în anul financiar 1946-1947 înregistraseră cea mai mare parte din deficitul comercial global de 6 miliarde de dolari, în comerțul cu SUA, rezervele valutare (de dolari) și de aur ale acestora scăzând cu aproximativ 25%. În aceste condiții, subsecretarii de stat Acheson Dean și Clayton William au căutat soluții de redresare a crizei economice europene, singura variantă avută la dispoziție fiind planificarea unui important sprijin material și financiar în valoare de aproximativ 14 miliarde de dolari.

¹² Cox W. Ronald, Skidmore-Hess Daniel, *US Politics and the global economy. Corporate power, conservative shift*, Lynne Rienner Publishers Inc, Boulder, Colorado, 1999, p. 37.

¹³ *Consiliul de Asistență Economică Mutuală*, Scânteia, Nr. 1334 din 26 ianuarie 1949, p. 1.

¹⁴ Neustad E. Richard, May R. Ernest, *Thinking in time. The uses of history for decision-makers*, The Free Press, New York, 1988, p. 250.

Ajutorul american pentru refacerea economică a statelor europene s-a cifrat la o sumă cuprinsă între 10,2 miliarde de dolari¹⁵ și 13,3 miliarde dolari și a constat în cea mai mare parte din alimente, materii prime și utilaje necesare refacerii industriale în țările Europei de Vest, această sumă reprezentând aproape 2% din PIB-ul SUA. Fondurile și celelalte bunuri livrate de către guvernul SUA au fost distribuite țărilor care au accesat planul în intervalul 3 aprilie 1948-30 iunie 1952. Cuantumul accesat de fiecare dintre țările europene s-a prezentat astfel: Marea Britanie a accesat cea mai mare sumă reprezentând 24,9% din total, în ordine descrescătoare au mai fost livrate ajutoare Franței 21,2%, Italiei 11,8%, Germaniei de Vest 10,8%, Olandei 7,7%, Greciei 5,5%, Austriei 5,3% și Belgiei 4,4% utilizarea fondurilor și materialelor rămânând a fi stabilită de fiecare dintre statele beneficiare.

În spatele lui Marshall s-a aflat în permanență William Clayton care a reușit să pună la punct o strategie complexă prin care a negociat cu investitorii privați și exportatorii americani condițiile implementării celebrului plan de sprijin¹⁶. Inițiativa americană a presupus o implicare directă a oficialilor economici prin intermediul cărora SUA a reușit să coordoneze, în mod direct, investițiile în economia europeană. În fiecare țară care a accesat ajutorul american a fost numit un director economic cu rangul de ambasador, care era consiliat de către o echipă de experți în domeniile industrial, economic și financiar, o parte dintre ei fiind reprezentanți ai marilor corporații direct interesate în realizarea de investiții. O consecință directă a acestei duble asistențe, publice și private, a reprezentat-o faptul că anumite grupuri industriale americane și-au coordonat mai bine eforturile în vederea implementării unui plan investițional pe o perioadă medie, care viza în perspectivă întreg deceniul anilor '50¹⁷.

Oficialii americani intenționau ca prin implementarea acestui plan să se realizeze o liberalizare a comerțului între statele europene, menținând, în același timp, restricțiile comerciale față de partenerii din SUA, în vederea limitării „hemoragiei financiare” la care erau expuse acestea. Un al doilea obiectiv consta în încurajarea exporturilor către piața americană, implicând și o devalorizare a propriilor monede naționale în raport cu dolarul, reușindu-se, în anul 1949, o devalorizare de aproximativ 30%. Cel de-al treilea obiectiv propus viza realizarea unei importante rezerve valutare menite a consolida credibilitatea băncilor naționale a statelor europene¹⁸.

¹⁵ P. Johnson, *O istorie a lumii moderne 1920-2000*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 429.

¹⁶ Cox W. Ronald, Skidmore-Hess Daniel, *op.cit.*, p. 51.

¹⁷ *Ibidem*, p. 52.

¹⁸ Solomon Robert, *The International Monetary Sistem*, 1945-1976, Harper&Row, New York, 1977, pp. 15-16.

Aplicarea acestor obiective mărețe nu a fost lipsită de oponenți. Marii exportatori americani au protestat încercând să argumenteze că acest pachet de soluții încalcă principiile sistemului investițional liber. Blocul industriașilor naționaliști reprezentanți de către Colder Curtis și Wilson Arnold, din partea Asociației Naționale a Industriașilor, precum și senatorul republican de Iowa, Hickenlooper Burke, au solicitat Senatului SUA trei elemente care urmau să le confere acestora o poziție solidă în raport cu guvernele europene. Ei doreau acces direct și neîngrădit la sursele de materii prime și la bazele aeriene strategice ale statelor europene din coloniile din Africa și din Asia. Reprezentanții patronatelor americane urmăreau și obținerea unor asigurări ferme în ceea ce privește poziția guvernelor europene față de partidele comuniste și eventualele măsuri de naționalizare a industriei. Cea de-a treia solicitare viza garantarea investițiilor americane și susținerea investitorilor prin limitarea programelor cu caracter social, precum și acordarea unui tratament preferențial în raport cu ceilalți investitori¹⁹.

Implementarea planului s-a realizat ca urmare a satisfacerii solicitărilor investitorilor americani, aceștia fiind „recompensați” cu accesul liber la piețele de desfacere și la sursele de materii prime din coloniile europene din Asia și din Africa. SUA a forțat mâna guvernelor europene și, în special, a celor două superputeri coloniale, Marea Britanie și Franța, principalele beneficiare ale ajutorului american, să investească o parte importantă a acestor fonduri în facilități industriale și portuare pentru exploatarea de materii prime din colonii²⁰. Această inițiativă a creat o ruptură inevitabilă între foștii aliați. Conștienți fiind că acceptarea unui astfel de sprijin financiar ar duce, în mod clar, la diminuarea influenței în țările ocupate de către armata Roșie, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică va căuta prin orice mijloace să excludă premisele unei viitoare hegemonii americane în Europa. Presa vremii atât din URSS, cât și din statele satelit ale acesteia au tratat acest subiect foarte amplu, evidențiind, ori de câte ori a fost posibil, impactul negativ creat de aplicarea acestui plan în statele din vestul continentului.

În mod evident, orice împrumut vine la pachet cu o serie de condiții ce țin de modul în care sunt utilizate acele fonduri, evitând în acest fel deturnarea ajutorului. Sovieticii au privit acest fapt ca pe o atingere la suveranitatea națională și au respins prin orice mijloace amestecul în problemele care țin de planificarea propriei economii. După ce pe tot parcursul desfășurării războiului, americanii livraseră necondiționat o serie de produse și de instalații URSS-ului pentru a susține efortul de război al acesteia, începând cu

¹⁹ Cox W. Ronald, Skidmore-Hess Daniel, *op.cit.*, p. 54.

²⁰ Wood Robert, *From Marshall Plan to debit crisis*, University of California Press, Berkeley, 1986, p. 42.

anul 1945, ei vor condiționa acordarea ajutorului necesar reconstrucției țării de livrarea de către autoritățile sovietice a unor informații care țineau de planificarea propriei economii. Departamentul de Stat al SUA a solicitat o serie de informații tehnice privind capacitatea de producție, tipul și starea utilajului existent, numărul de muncitori angajați, destinația producției pentru toate unitățile care urmau să primească sprijin din partea acestuia²¹.

Relațiile sovieto-americane vor avea de suferit și din cauza faptului că Statele Unite vor refuza să satisfacă toate cerințele de ordin politic asumate anterior. Cu toate că în cadrul Conferinței desfășurate la Ialta (4-11 februarie 1945), SUA și Marea Britanie recunoșteau dreptul URSS de a interveni în controlul politic al unora dintre statele est-europene, la finalul războiului autoritățile americane vor refuza în mod deschis să recunoască noul *statu-quo* deja materializat prin prezența militară a celor două superputeri. Americanii au reacționat, în mod public, prin intermediul mijloacelor de difuzare a informațiilor asupra abuzurilor pe care sovieticii le făceau în teritoriile ocupate²². Ședința Consiliului Miniștrilor de Externe organizată la Paris, în palatul Luxembourg, începând cu 26 iulie 1946, avea ca principale obiective stabilirea clauzelor viitoarelor tratate de pace și a cuantumului pagubelor ce urmau a fi plătite de către statele foste aliante ale Axei. Această întrunire la nivel înalt avea să evidențieze, încă o dată, ruptura care urma să aibă loc între cele două superputeri învingătoare, care și-au exprimat dezacordul în privința a numeroase probleme ce aveau să fie stabilite aici²³.

Puși în poziția de a alege între păstrarea zonei de influență câștigată la sfârșitul războiului și reconstrucția economică cu sprijinul americanilor, sovieticii vor decide respingerea Planului Marshall atât pentru ei, cât și pentru aliații din blocul estic, inclusiv pentru cele trei state unde influența sovietică trebuia să fie de doar 50% (Cehoslovacia, Polonia și Ungaria). În iulie 1947, Stalin a ordonat guvernelor din Cehoslovacia și din Polonia să revină asupra deciziei de a participa la Planul European de Reconstrucție²⁴. Ca urmare a acestui gest, sovieticii vor pierde sprijinul economic pe care SUA îl oferea „dezinteresat” și se vor reorienta pe o creștere a schimburilor comerciale în interiorul lagărului comunist, ajungându-se ca, în anul 1952, aceste schimburi

²¹ M. Horoviț, *Relațiile de colaborare și ajutor reciproc dintre URSS și celelalte țări din lagărul democrat*, în „Probleme economice”, Nr. 2/1954, p. 67.

²² Paul Quinlan, *Ciocnire deasupra României. Politica anglo-americană față de România 1938-1947*, Fundația Culturală Română, Iași, 1995, p. 147.

²³ A. A. Iazîkova, *Balcanii în anii confruntării celor două blocuri politico-militare (1945-1990)*, apud M. Anton, F. Anghel, C. Popa, coord., *Hegemoniile trecutului*, Editura Curtea Veche, București, 2006, p. 297.

²⁴ Robert Bideleux, Richard Taylor, *European Integration and disintegration*, East and West, Routledge, London, 1996, p. 175.

să reprezinte peste 80% din comerțul său exterior²⁵. Produsele exportate de către URSS în statele estice constau în marea lor majoritate din utilaje miniere, metalurgice, de prelucrare a metalelor, utilaje necesare industriei textile, autovehicule, tractoare, mașini agricole, chimicale, metale feroase și neferoase, produse petroliere, bumbac și chiar alimente. Prin redirectionarea aproape totală a volumului de mărfuri către statele est-europene, sovieticii reușiseră o creștere a comerțului cu acestea de aproape zece ori raportat la cifrele perioadei interbelice. Un element de noutate pentru comerțul internațional l-a reprezentat stabilirea unor prețuri de schimb fixe pentru cel puțin doi ani consecutivi, element care în viziunea economiștilor timpului ferea statele de democrația populară, de fluctuațiile anarhice cauzate de principiul cererii și ofertei utilizat în statele occidentale²⁶.

Molotov a justificat respingerea sprijinului economic oferit de către SUA, de către URSS și statele satelit astfel: „Dacă ei cred că noi am greșit respingându-l, înseamnă că noi am făcut ceea ce trebuia făcut. Dacă inamicul te critică înseamnă că ai reușit; teme-te atunci când te laudă”²⁷.

În afara respingerii Planului Marshall pentru statele intrate în sfera de influență sovietică prin crearea CAEM, Stalin mai planificase și realizarea unei contraponderi la Organizația pentru Cooperare Economică Europeană, creată în anul 1948 la inițiativa ministrului adjunct pentru reconstrucție al Franței, Robert Majoulin²⁸, în vederea susținerii efortului american de implementare a Planului Marshall. Tot prin intermediul CAER, Stalin urmărea o mai bună cooperare între statele socialiste pentru impunerea unei blocade economice Iugoslaviei, care devenise țară paria a blocului comunist în urma divergențelor de opinie dintre conducătorii celor două state. Cel de-al patrulea element era sprijinirea efortului de sovietizare a economiilor statelor ocupate de către armata roșie²⁹.

²⁵ M. Horoviț, *op.cit.*, p. 68.

²⁶ *Ibidem*, p. 70.

²⁷ Liviu Țăranu, *Între Washington și Moscova: România 1945-1965*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2005, p. 204.

²⁸ Robert Majoulin (27 iunie 1911-15 aprilie 1986), economist și politician francez, care a contribuit la formarea Comunității Economice Europene prin inițiativa de fondare în anul 1948, a Organizației pentru Cooperare Economică Europeană. Consilier economic al guvernului în exil al Franței în perioada războiului, ulterior reprezentat al acestui guvern în relațiile cu SUA, începând cu anul 1943, devine, după război, director al Departamentului de Comerț Exterior și ministru adjunct pentru reconstrucție al Franței. În august 1947, publică memorandumul care l-a consacrat în vederea sprijinirii implementării Planului Marshall. Începând cu anul 1948 devine primul secretar al Organizației pentru Cooperare Economică Europeană, funcție pe care o ocupă până în anul 1955.

²⁹ Klaus von Beyme, *The Soviet Union in World Politics*, Grower Publishing Company Limited, Aldershot (Hampshire), 1987, p. 98.

Bidelux avansează teza potrivit căreia crearea CAER nu a fost ceva deliberat, ci doar o reacție defensivă a lui Stalin, o reacție care urma să prevină pierderea controlului în statele din zona ocupată de către armata sovietică. Într-o primă fază, până la crearea efectivă a organizației, Stalin a ordonat conducătorilor partidelor comuniste „frățești”, mai ales a celor din Cehoslovacia și din Polonia să preia, în mod direct, întreaga putere în stat eliminând „ministerele burgheze”, care erau menținute în organigrama statului ca urmare a acordurilor încheiate cu forțele aliate. În viziunea lui Stalin, Planul Marshall reprezenta o stratagemă a SUA de respingere a acordurilor semnate la Yalta și Postdam și de îndepărtare a URSS din zona sa de ocupație militară. Ca urmare a acestui fapt, cele două puteri majore ale sistemului internațional au reacționat în vederea contracarării inițiativei strategice a celeilalte părți contribuind în acest fel la fondarea celor două mari organizații economice născute pe continentul european, ca reacții la aceste inițiative. Din această perspectivă președintele Truman poate fi considerat „părintele CAER” în aceeași măsură în care Stalin poate fi responsabil pentru organizația ce avea să fie fondată, câțiva ani mai târziu, Comunitatea Economică Europeană³⁰. Conform acestei teorii integrarea economică în CAER a fost privită de către sovietici ca fiind un premiu de consolare pentru statele care au refuzat ajutorul american.

Se pare că ideea formării unei organizații economice în partea de est a Europei nu este un concept străin statelor din această zonă geografică. CAER-ul își poate avea foarte bine originile într-una dintre inițiativele care s-au succedat de-a lungul timpului și care viza concentrarea puterii economice la dispoziția unei puteri hegemonice. Poate cea mai funcțională dintre aceste inițiative a fost piața comună a provinciilor monarhiei dunărene, Imperiul Habsburgic, devenit, în 1867, Austro-Ungar. Această imensă zonă economică grupa cu foarte puține excepții majoritatea statelor membre ale CAER sau cel puțin părți importante din teritoriul acestora. În perioada interbelică s-a încercat materializarea unor alte inițiative economice de formare a unor confederații sau a unor uniuni comerciale care ar fi trebuit să se constituie ca centru de greutate capabil să descurajeze dorințele expansioniste ale celor două mari puteri central-est europene, Germania și URSS. Aceste inițiative au vizat formarea unor zone de comerț liber între Polonia și Cehoslovacia sau fondarea unei posibile „Piețe Comune a Balcanilor” care ar fi urmat să cuprindă, de principiu, teritoriile Bulgariei și ale Iugoslaviei și, prin extensie ulterioară, ale României și ale Greciei³¹.

Toate aceste inițiative aveau ca element comun absența din cadrul structurii a URSS, care, cel mai probabil, ar fi încercat să impună o dominație

³⁰ Robert Bidelux, Richard Taylor, *op.cit.*, p. 176.

³¹ *Ibidem*, p. 177.

politico-economică și acest lucru cu siguranță ar fi dus la dezechilibrarea raportului de putere dintre statele membre. Un al doilea aspect important era că foarte puține dintre aceste idei viza materializarea acestor proiecte sub forma unei structuri socialiste, egalitariste, așa cum a fost confirmat ulterior statutul CAER.

Joseph Brada enunță câteva idei importante despre organizația economică a statelor comuniste CAER, pe care o vede ca pe o instituție foarte puțin funcțională în special datorită faptului că activitatea de comerț exterior era un monopol al statului. În aceste condiții, piața liberă nu putea reglementa principii sănătoase de funcționare, acestea trebuind să fie negociate între fiecare doi parteneri comerciali³².

Răspunsul oferit de către autoritățile române, prin vocea viceprim-ministrului și a ministrului de externe Gheorghe Tătărescu, în privința respingerii Planului Marshall, a fost unul deosebit de dur făcând trimitere la pierderea suveranității naționale asupra propriei economii: „Acest plan va duce fatal la rezultate care vor însemna, pe de o parte, o știrbire a independenței pe care țările Europei vor și trebuie să o păstreze cu privire la politica lor economică, iar pe de altă parte, o imixtiune în afacerile interne ale acestor țări. Pe de altă parte, orice plan de redresare economică europeană nu-și poate atinge țelurile decât dacă se sprijină pe colaborarea tuturor țărilor de pe continent și dacă se sprijină în primul rând pe colaborarea Uniunii Sovietice”³³.

Accesul statelor vest-europene la fondurile alocate de către guvernul SUA prin Planul Marshall a fost condiționat (încurajat)³⁴, încă de la început, de crearea de către acestea a unei uniuni economice, care se va constitui într-o primă fază doar ca o uniune a cărbunelui și a oțelului și, ulterior, își va extinde activitatea asupra tuturor ramurilor productive. Conform lui Amitai Etzioni, profesor de sociologie la Universitatea Columbia statele se comport precum copiii aflați la începutul vieții, întâi de toate ei trebuie să-și însușească modul de a vedea lucrurile, precum proprii părinți și, ulterior, vor avea abilitatea de a discerne pentru propria persoană. El afirmă că acest lucru se potrivește foarte bine și statelor care se integrează într-o nouă structură, organizație care înainte de toate își va însuși conceptele inițiatorilor³⁵. Vom putea compara acest lucru cu modalitatea practică în care a fost făcută integrarea atât a statelor comuniste în CAER, cât și a celor occidentale în Comunitatea Economică Europeană.

³² J. Brada, *Interpreting the Soviet subsidization of Eastern Europe*, International Organization, vol. 42, nr. 4, 1988, p. 655.

³³ Ștefan Lache, *România în relațiile internaționale 1939-2006*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007, p. 244.

³⁴ James N. Rosenau, *International politics and foreign policy a reader in research and theory*, The Free Press, A division of Macmillan Publishing Co., Inc, New York, 1969, p. 349.

³⁵ Amitai Etzioni, *The Epigenesis of political communities at the internationale level*, American Journal of Sociology, LXVIII, The University of Chicago Press, 1963, p. 411.

BIBLIOGRAFIE

- Borchard Edwin, *The Truman doctrine and the Marshall Plan*, The American Journal of International Law, vol. 41, nr. 4, 4 octombrie 1947.
- Bideleux Robert, Taylor Richard, *European Integration and disintegration*, East and West, Routledge, London, 1996.
- Brada. J., *Interpreting the Soviet subsidization of Eastern Europe*, International Organization, vol. 42, nr. 4, 1988.
- Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers enciclopedic, București, 2008.
- Gheorghiu Dej Gheorghe, *Relațiile economice de tip nou-relații de prietenie și colaborare frățească*, în „Scânteia”, nr. 3123, din 6 noiembrie 1954.
- Horoviț M., *Relațiile de colaborare și ajutor reciproc dintre URSS și celelalte țări din lagărul democrat*, în „Probleme economice”, nr. 2/1954.
- Johnson P., *O istorie a lumii moderne 1920-2000*, Editura Humanitas, București, 2003.
- Klaus von Beyme, *The Soviet Union in World Politics*, Grower Publishing Company Limited, Aldershot (Hampshire), 1987.
- Neustad E. Richard, May R. Ernest, *Thinking in time. The uses of history for decision-makers*, The Free Press, New York, 1988.
- Quinlan Paul, *Ciocnire deasupra României. Politica anglo-americană față de România 1938-1947*, Fundația Culturală Română, Iași, 1995.
- Solomon Robert, *The International Monetary Sistem, 1945-1976*, Harper & Row, New York, 1977.
- Wood Robert, *From Marshall Plan to debit crisis*, University of California Press, Berkeley, 1986.
- Țăranu Liviu, *Între Washington și Moscova: România 1945-1965*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2005.
- Ajutorul economic al URSS, factor important în dezvoltarea economiei naționale*, în „Probleme Economice”, nr. 8/1954.

**NECESITATEA PERFECTIONĂRII
SISTEMULUI DE INTELLIGENCE
CA URMARE A DIVERSIFICĂRII RISCURILOR
ȘI AMENINȚĂRILOR ASIMETRICE**

***THE NECESSITY OF IMPROVING THE INTELLIGENCE
SYSTEM DUE TO THE DIVERSIFICATION
OF ASYMMETRIC RISKS AND THREATS***

Lt.col.drd. Sorinel POPESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Actualul mediu de securitate internațional se află într-o continuă schimbare ca urmare a diversificării riscurilor și amenințării asimetrice. În acest context, structurile de informații trebuie să se transforme și să se adapteze permanent pentru a fi în măsură să identifice noile provocări de securitate, tendințele de evoluție, precum și impactul pe care acestea îl au asupra situației de securitate atât la nivel regional, cât și la nivel global.

The current security international environment is continuously changing because of the diversification of the asymmetric risks and threats. In this context, the intelligence structures have to transform and adapt permanently in order to identify the new security challenges, their evolution tendencies, as well as their impact related to the regional and global security situation.

Cuvinte cheie: mediu de securitate; securitate națională; riscuri și amenințări asimetrice; sistem de informații; adaptabilitate și perfecționare.

Keywords: *security environment; national security; asymmetric risks and threats; intelligence system; improvement and adaptability.*

Coordonatele mediului de securitate actual se află într-o permanentă schimbare determinată de evoluțiile tehnologice, sociale, economice și politice ale societății umane aflate în plin proces de globalizare și de interdependență. În acest context, caracterul preponderent neliniar al

* e-mail: sorinel70@yahoo.com

evoluțiilor din plan securitar (schimbări majore imprevizibile, multiplicarea și diversificarea riscurilor și amenințărilor asimetrice) reclamă nevoia de transformare și adaptare a sistemelor de securitate și apărare ale statelor, dar și a organizațiilor internaționale cu responsabilități în domeniul securității. Pentru identificarea tendințelor de evoluție a mediului de securitate și fundamentarea „cursurilor de acțiune” ale statelor și ale organizațiilor internaționale este nevoie de informații valoroase, oportune și acționabile. În consecință, informația în sine și, în special, *informațiile pentru apărare* joacă un rol crucial în asigurarea securității la toate nivelurile de decizie și în toate domeniile de activitate socială.

Date fiind caracteristicile mediului de securitate, serviciile de informații sunt într-o continuă transformare și adaptare la noile realități, identificând noile tipuri de riscuri și amenințări, în cea mai mare parte de natură asimetrică, precum și evoluția și impactul acestora asupra mediului de securitate.

Principalele amenințări asimetrice cu care se confruntă omenirea sunt:

- terorismul internațional care se impune, din ce în ce mai mult ca antipod al dezvoltării societății umane, ca o contradicție a nivelurilor de dezvoltare ale diferitelor regiuni ale globului. „Cu ajutorul mijloacelor militare și bazându-se pe elemente de război psihologic, terorismul urmărește obținerea unor avantaje exclusiv sectare, prevalându-se de așa-zise percepțe religioase, în fond sloganuri scoase din tenebrele istoriei, caută să oprească cursul firesc al societății omenești spre libertate și prosperitate”¹. Ca urmare a fenomenului de globalizare, terorismul a devenit o realitate cu implicații globale, greu de prevenit și de gestionat de către state.

- proliferarea armelor de distrugere în masă constituie o amenințare crescândă la adresa păcii și securității internaționale, chiar dacă tratatele internaționale și acordurile de control al exporturilor au încetinit producerea și diseminarea acestora și a vectorilor de proiecție. Cu toate acestea, unele state continuă să producă sau să obțină astfel de arme, iar riscul ca unele organizații teroriste să intre în posesia unor astfel de materiale periculoase adaugă o dimensiune critică acestei amenințări;

- crima organizată a căpătat noi valențe ca urmare a evoluției caracterului transfrontalier și a diversificării domeniilor, modalităților și căilor de manifestare. Aceasta se datorează și faptului că structurile de crimă organizată s-au dovedit a fi mult mai adaptabile la noile condiții și mai mobile decât cele ale economiei formale;

- conflictele regionale care, chiar dacă nu constituie o amenințare în sine, la modul direct, în condițiile înrăutățirii situației de securitate regionale, pot constitui factori favorizanți pentru celelalte surse de amenințare globală: terorismul internațional și crima organizată transfrontalieră.

¹ Col. (r) dr.ing. Grigore Alexandrescu, *Amenințări la adresa securității*, Editura UNAp, București, 2004, p. 17.

În plus, consider că există și alți factori de risc, complementari primilor, care, în acțiune conjugată cu aceștia, pot maximiza efectele nedorite la adresa securității și stabilității regionale sau globale.

Aceste riscuri și amenințări au produs schimbări importante ale mediului de securitate internațional, dintre care putem aminti²:

- proliferarea actorilor (statali și nonstatali), a surselor de conflict (interne și externe) și a mijloacelor de utilizare a forței de către diferiți indivizi sau organizații;
- extinderea caracterului transnațional, a amplitudinii și impactului amenințărilor asimetrice;
- creșterea vulnerabilității sistemelor tehnice de securitate față de o serie de surse de risc din ce în ce mai diverse și disparate;
- predominanța crescândă a formelor de conflict asimetrice și neconvenționale;
- deplasarea tot mai accentuată a violenței spre zonele urbane și spre domeniul securității și siguranței interne, însoțită de disensiuni sociale induse pe cale economică, etnică, religioasă și ideologică.

Acesta este „cadrul operațional” în care serviciile de informații sunt chemate să acționeze, ceea ce reclamă o cunoaștere permanentă a situației de securitate, a principalelor tendințe de evoluție ale acesteia și influența asupra sistemelor de securitate naționale și internaționale.

Actualul mediu internațional de securitate reclamă din partea serviciilor de informații o mare capacitate de adaptare și de transformare la noile realități pentru îndeplinirea misiunilor de bază ale acestora. Acestea trebuie să dispună de cadrul legal și operațional adecvat pentru a fi în măsură să furnizeze analize în domeniile relevante ale securității naționale, să asigure avertizarea timpurie vis-a-vis de crizele iminente atât a celor care pot apare în plan intern, dar cu deosebire a acelor externe și să ajute la gestionarea acestora, contribuind la înțelegerea intențiilor oponentilor cunoscuți sau potențiali.

Necesitatea perfecționării sistemelor de informații este imperativă în condițiile deteriorării situației de securitate ca urmare a fenomenului de globalizare a fluxurilor economice, financiare și informaționale, precum și a dezvoltării tehnologiilor moderne și posibilităților, relativ facile, de acces la acestea, a grupărilor teroriste sau de crimă organizată.

La modul general, sistemul de informații al unui stat poate fi definit ca „ansamblul organizat, de oameni, informații, surse, canale de legătură, mijloace tehnice, programe și procedee de lucru destinate realizării unor operații

² Laurențiu Gogete, *Provocări actuale pentru serviciile de informații*, Sesiunea de comunicări științifice „Adaptarea serviciilor de informații la schimbările mediului strategic”, București, 2011, p. 181.

determinate asupra informațiilor (culegere, transmitere, prelucrare, gestionare și distribuire) pentru asigurarea bazei informaționale necesare desfășurării, în deplină cunoaștere a realității, a actului decizional la nivelul conducerii”³. Plecând de la aceste considerente apreciem ca necesară perfecționarea sistemelor de informații pe toate palierele: structural, operațional și conceptual.

În plan structural, perfecționarea sistemelor de informații s-a materializat în crearea unor structuri noi, specializate pe domenii de activitate specifice fiecărei categorii de risc asimetric.

La nivel operațional, principalele domenii care necesită o transformare și o perfecționare continuă sunt procesul de coordonare a culegerii și managementul cerințelor de informații, precum și procesarea și diseminarea acestora. La modul concret, serviciile de informații au făcut pași importanți în adaptarea și în optimizarea întregului ciclu informațional la noile cerințe de informații formulate de decidentul politic pentru fundamentarea actului decizional al acestuia. Ca urmare a cerințelor de informații tot mai mari, serviciile de informații dezvoltă noi capacități de culegere și de procesare a informațiilor, utilizând toată gama de surse, de la cele deschise la cele secrete și de la cele umane la cele tehnice. Se apreciază că, în actualul context de securitate, un rol deosebit de important îl are procesul de analiză a informațiilor, proces care, la rândul lui a cunoscut o serie de transformări care generează schimbări semnificative în gestionarea informațiilor și în elaborarea produselor informative⁴:

- au fost schimbate și îmbunătățite relațiile de lucru dintre analiștii individuali și grupurile de analiză ca urmare a dezvoltării suportului tehnic, ceea ce a facilitat o mai bună cooperare pe orizontală, descentralizare și eliminare a redundanțelor;
- au apărut noi posibilități de evaluare și de analiză a riscurilor și amenințărilor globale de către instituții civile specializate (institute de cercetare). Produsele informative oferite de către acestea sunt complementare celor elaborate de serviciile de informații consacrate și uneori chiar mai eficiente;
- a crescut gradul de fundamentare a deciziei politice de nivel strategic.

Perfecționarea serviciilor de informații se face și la nivelul principiilor de funcționare, ca urmare a schimbărilor majore apărute în domeniul securitar, schimbări care se materializează într-o deschidere mai mare pentru

³ Lt.col.ing. Gheorghe Savu, *Metode moderne de prelucrare și distribuire a informațiilor militare obținute prin cercetare, destinate conducerii strategice la pace și pe timp de război*, teză de doctorat, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000, p. 115.

⁴ Laurențiu Gogete, *Provocări actuale pentru serviciile de informații*, Sesiunea de comunicări științifice „Adaptarea serviciilor de informații la schimbările mediului strategic”, București, 2011, pp. 184-185.

cooperarea cu servicii de informații ale altor state ale căror interese de securitate sunt convergente. Avantajele schimbului de informații sunt evidente în sensul că obținerea de informații de la alte țări este o condiție esențială pentru luarea deciziilor oportune și solid fundamentate. În plus, se elimină paralelisme, ceea ce permite o economisire semnificativă a resurselor. Schimburile de informații se fac atât bilateral, cât și multilateral. Cooperarea bilaterală înseamnă, de obicei, schimbul de informații și analize pe probleme de interes comun.

Cooperarea multilaterală evoluează ca răspuns la următoarele provocări⁵:

- forțele coalițiilor dislocate în diferite teatre de operații sau zone „fierbinți” care execută misiuni tip combatant, pentru neutralizarea amenințărilor majore, operații de securitate în sprijinul procesului de stabilizare și operații de menținere a păcii necesită un sprijin informativ la fel de complex ca cel acordat în timp de război;
- combaterea amenințărilor asimetrice transfrontaliere, în care succesul unei țări este benefic tuturor, este un alt argument pentru multe țări de a căuta să obțină și să ofere partenerilor accesul la o gamă din ce în ce mai largă de informații.

În acest context, tot mai multe organizații internaționale analizează posibilitatea constituirii unor mecanisme supranaționale de gestionare a informației. Astfel, la nivelul Uniunii Europene se intenționează înființarea unei Agenții Europene de Informații⁶ care să creeze cadrul favorabil cooperării tuturor statelor membre în domeniul informațiilor. Crearea acestei structuri de intelligence are ca scop sprijinirea procesului de luarea deciziilor la nivelul uniunii. În acest cadru organizațional, toate statele participă la culegerea de informații de interes din domeniul militar, crimei organizate, terorismului, dar și din domeniul economico-financiar sau din alte domenii, a căror evoluție nefavorabilă ar afecta indirect echilibrul de securitate european.

Probabil, odată cu fundamentarea politicii externe de securitate și apărare comune, UE va elabora și o politică comună în domeniul *intelligence-ului* în vederea menținerii stabilității și consolidării mediului european de securitate, informația pentru securitate având, în acest context, valoare strategică.

În ceea ce privește sistemul militar de *intelligence*, provocările mediului de securitate și natura acțiunilor desfășurate de Armata României în teatrele de operații din afara teritoriului național necesită dezvoltarea și perfecționarea acestuia pentru a fi în măsură să răspundă nevoilor de informații ale tuturor beneficiarilor, de la comandantul care comandă o subunitate de nivel tactic, până la decidentul politico-militar. În acest context,

⁵ *Ibidem*, p. 186.

⁶ Belgia și Austria au propus crearea unei Agenții Europene de Informații după modelul CIA, în scopul gestionării informațiilor necesare luptei împotriva terorismului.

structurilor de informații militare, componente esențiale ale sistemului securității naționale, le revine ca principală misiune avertizarea oportună a factorilor de decizie cu privire la amenințările și la vulnerabilitățile care pot genera riscuri la adresa valorilor și intereselor fundamentale ale statului, prevenirea acestora, precum și protecția adecvată împotriva unor astfel de pericole.

Pe măsură ce riscurile și amenințările la adresa intereselor naționale de securitate au devenit din ce în ce mai complexe și mai dinamice, structurile militare de informații au trebuit să-și adapteze misiunile „la o nouă paradigmă de abordare a securității naționale”⁷, pentru îndeplinirea următoarelor obiective:

- prevenirea surprinderii strategice;
- prevenirea și contracararea culegerii de informații din domeniul militar de către serviciile de informații adverse;
- prevenirea și combaterea actelor de terorism în cooperare cu celelalte structuri cu atribuții în domeniul securității naționale;
- prevenirea și contracararea amenințărilor asimetrice transfrontaliere.

Pentru îndeplinirea acestor deziderate, în cadrul sistemului militar de informații „se desfășoară un proces de optimizare instituțional-organizatorică pentru adaptarea la provocările mediului de securitate: riscuri și amenințări asimetrice, dinamica ridicată a evenimentelor cu impact asupra securității naționale (misiuni în teatrele de operații, cooperarea internă și cu parteneri externi), provocări la adresa securității naționale din perspectivă politico-militară (a calității statului român de membru al NATO și al UE), afirmarea unor interese concurențiale în zone de interes strategic pentru România”⁸.

Principiile transformării au vizat optimizarea raportului dintre structurile informativ-operative și cele de sprijin, flexibilitate, creșterea puterii de adaptare și sporirea interoperabilității.

Transformarea Armatei României, coroborată cu procesul de transformare la nivelul Alianței Nord-Atlantice și cu evoluțiile specifice la nivelul politicii europene de securitate și apărare, „reprezintă un proces continuu de dezvoltare, adaptare și integrare de noi concepte, strategii, doctrine, sisteme manageriale și capacități, al cărui scop îl reprezintă creșterea capacității de apărare în vederea satisfacerii nevoilor de securitate ale țării”⁹. Transformarea Armatei României presupune și procesul de remodelare a activității de informații pentru apărare cu toate elementele sale, parte distinctă și definitivă a securității și apărării naționale prin funcția sa de avertizare timpurie și de prevenire a surprinderii strategice.

⁷ Gl.mr.dr.ing. Gheorghe Savu, *Brigada de informații militare – răspuns integrat la necesitatea transformării domeniului informații pentru apărare*, în Revista INFOSFERA, nr. 3/2010, p. 5.

⁸ *Ibidem*, p. 5.

⁹ *Ibidem*, p. 4.

În conformitate cu Strategia Națională de Apărare¹⁰, obiectivul principal al transformării militare constă în realizarea unor capacități de informații cu un grad ridicat de sustenabilitate și interoperabilitate, flexibile, mobile, ușor de dislocat în teatrul de operații, în măsură să sprijine eficient, din punct de vedere informativ, întregul spectrul de operații și misiuni naționale, ONU, NATO și UE sau ale altor organizații internaționale la care țara noastră participă. Pentru realizarea acestui deziderat, structurile militare de informații și-au adaptat și și-au dezvoltat permanent procedurile de executare a misiunilor specifice, în conformitate cu standardele NATO și ale Uniunii Europene.

Procesul de transformare în domeniul informațiilor pentru apărare presupune remodelarea structurală și acțională a sistemului informațiilor pentru apărare, în trei etape succesive¹¹:

- realizarea unui sistem al informațiilor pentru apărare apt să răspundă cerințelor naționale de securitate și integrat în procesul de planificare operațională al NATO și UE;
- dezvoltarea schimbului de informații în timp real, la nivel național și aliat, având la bază un sistem viabil de diseminare de informații credibile, oportune și relevante;
- dezvoltarea structurilor de sprijin de informații având capacități tehnice și umane, puse la dispoziția aliaților, precum și fuziunea capacităților de colectare și analiză.

În concluzie, putem aprecia că sistemul de informații național, cu toate componentele acestuia, civile și militare, este parte inseparabilă a societății românești și evoluează odată cu aceasta. Sistemul de informații național este „senzorul” care identifică riscurile și amenințările la adresa securității naționale, punând la dispoziția factorilor de decizie informațiile necesare fundamentării deciziilor politice. Pentru realizarea cu succes a scopurilor pentru care este creat, sistemul de informații trebuie să se transforme și să se adapteze continuu la evoluțiile mediului de securitate internațional.

Întreaga funcționare a sistemului de informații se materializează în modul în care acesta a reușit să sprijine informativ structurile de decizie naționale și aliate. Deficitul informativ sau prognozarea greșită a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale viciază procesul decizional de la nivel politic și politico-militar, cu consecințe negative în plan securitar.

În ultimă instanță, succesul sistemului de informații se cuantifică în păstrarea normalității necesare funcționării societății românești, prin gestionarea corespunzătoare a provocărilor de securitate.

¹⁰ *Strategia Națională de Apărare*, București, 2010, p. 18.

¹¹ Gl.mr.dr.ing. Gheorghe Savu, *Brigada de informații militare – răspuns integrat la necesitatea transformării domeniului informații pentru apărare*, Revista INFOSFERA, nr. 3/2010, pp. 4-5.

BIBLIOGRAFIE

- Frunzeti Teodor, *Informațiile pentru apărare în era societății bazate pe cunoaștere*, Revista Infosfera nr. 1/2010.
- Gogete Laurențiu, *Provocări actuale pentru serviciile de informații*, Sesiunea de comunicări științifice „Adaptarea serviciilor de informații la schimbările mediului strategic”, București, 2011.
- Nicolaescu Gheorghe, *Geopolitica securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
- Popescu Sorinel, *Riscurile și amenințările asimetrice și evoluția acestora în contextul globalizării*, Conferința științifică internațională STRATEGII XXI, vol. 2, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012.
- Savu Gheorghe, *Brigada de informații militare – răspuns integrat la necesitatea transformării domeniului informații pentru apărare*, Revista Infosfera, nr. 3/2010.
- Savu Gheorghe, *Metode moderne de prelucrare și distribuire a informațiilor militare obținute prin cercetare, destinate conducerii strategice la pace și pe timp de război*, teză de doctorat, Editura AISM, București, 2000.

**SERVICIUL DE INFORMAȚII ȘI SECURITATE
AL REPUBLICII MOLDOVA.
ABORDARE JURIDICĂ**

**SECURITY AND INTELLIGENCE SERVICE
OF REPUBLIC OF MOLDOVA.
A LEGAL APPROACH**

Drd. Costin-Mădălin ZOTOI*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

La începutul celui de-al doilea deceniu al secolului al XXI-lea, Republica Moldova se regăsește la o răscruce de drumuri. Astfel, clasa politică a acestui stat poate opta pentru apropierea de Est sau de Vest și, implicit, de România, pentru eliminarea/reducerea vulnerabilităților naționale circumscrise numeroaselor domenii deficitare și pentru consolidarea securității naționale.

Având în vedere competența materială generală a Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova menționez că această instituție poate juca un rol hotărâtor în dezvoltarea independentă a acestui stat. De altfel, adevăratele provocări imediate la adresa Serviciului constau în menținerea integrității teritoriale a țării și în realizarea dezideratului constituțional, circumscris neutralității permanente a republicii, de a nu permite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său.

At the beginning of the second decade of the twenty-first century, the Republic of Moldavia can be found at a crossroads. Thus, the political class of this country may choose to approach the East or the West, and implicitly Romania, so that to eliminate / reduce the national vulnerabilities circumscribed to numerous weak areas and to strengthen the national security.

Given the overall material competence of the Security and Intelligence Service of the Republic of Moldavia, one may appreciate that this institution can play a decisive role in the independent development of this state. In fact, the real immediate challenges related to the Service are to maintain the territorial integrity of the country and to achieve the constitutional goal, circumscribed to the permanent neutrality of the republic, to not allow the deployment of the military troops of other countries on its territory.

Cuvinte cheie: Serviciul de Informații și Securitate; Republica Moldova; securitate; informații; modernizare; consolidare.
Keywords: Security and Intelligence Service; Republic of Moldavia; security; intelligence; modernization; consolidation.

* e-mail: costin.zotoi@gmail.com

În ultimele două decade, Republica Moldova a fost teatrul unei confruntări deosebit de aprige între Est și Vest având ca drept obiectiv apropierea țării. Tabere de politicieni sau chiar grupuri de cetățeni au „împărțit” practic țara militând activ pentru o parte sau alta. În altă ordine de idei, trebuie menționat faptul că în ecuație a mai existat și o necunoscută, în plus, zona transnistreană, care a conferit contextului o complexitate deosebită. După cum a reieșit, în această perioadă de timp, din declarațiile politice, situațiile de fapt și măsurile adoptate de către executiv, în funcție de poziția pe eșichierul politic a partidului/partidelor de guvernământ, prin activitatea organelor statului, inclusiv prin Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, s-a încercat fie apropierea de România, de Vest, fie de Rusia. Demersurile în acest sens, începute, dar nefinalizate înainte ca statul să-și re poziționeze politica externă, nu au făcut altceva decât să deterioreze relațiile diplomatice ale Republicii Moldova, țară dependentă atât de Vest, cât și de Est. De altfel, o republică cu probleme serioase de asigurare a securității naționale proprii (incluzând în sfera noțiunii și securitatea politică, socială, culturală, economică, militară și de mediu), de respectare a reglementărilor instituite și a drepturilor și libertăților omului constituie pentru statele terțe sau pentru diversele organizații internaționale un partener nesigur de dialog sau, mai mult decât atât, chiar o amenințare.

Cu toate acestea, un semn de bun augur este reprezentat de faptul că forțele politice de orientare europeană au rămas la putere având posibilitatea de a continua opera începută, și anume parcurgerea traseului european către aderare.

Scurtă prezentare a Republicii Moldova

Potrivit datelor statistice publicate de către CIA, în World Factbook 2013¹, Republica Moldova are o suprafață de 33.851 km² din care 960 km² luciu de apă. Lungimea totală a granițelor sale este de 1.390 km din care frontiera cu Ucraina este de 940 km.

Țara este împărțită în 32 de raioane, trei municipalități, o unitate teritorială autonomă (Găgăuzia) și teritoriul separatist din stânga Nistrului. În context trebuie menționat că împărțirea administrativă a țării complică procesul de asigurare a securității proprii, în special prin existența pe teritoriul național a unui conflict înghețat.

Republica Moldova are, potrivit estimării din iulie 2012, 3.656.843 de locuitori (cu 660.640 mai puțin decât estimarea din anul 2010). Populația este tânără, grupele de vârstă fiind reprezentate astfel: 0 – 14 ani – 17,5%, 15 – 64 de ani – 72 %, 65 și peste – 10,5%. Vârsta medie a cetățenilor este 35,2 de ani.

¹ Disponibilă la adresa <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html>, accesată în data de 03.03.2013.

Potrivit recensământului populației din 2004, moldovenii însumează 78,2 % din numărul de locuitori total, iar procentele minorităților naționale erau: ucraineni – 8,4%, ruși – 5,8 %, găgăuzi – 4,4%, alții – 1,3%. În mod interesant, față de cuantificarea minorităților, pe lângă populația creștin – ortodoxă, care reprezintă 98% din totalul locuitorilor, a fost înregistrat și un procent de 1,5% de locuitori de religie mozaică. Se apreciază că și conformația etnică parțial eterogenă influențează problemele de securitate.

Din punct de vedere economic, țara este una dintre cele mai sărace din Europa, bazându-se în principal pe agricultură, mai exact pe cultivarea legumelor, a viței de vie, a tutunului, a florii-soarelui, pe pomicultură și pe zootehnie. Resursele naturale naționale, limitate în diversitate, sunt reprezentate de: lignit, fosfați, pietriș, nisip, gips și calcar. În context, trebuie menționat un aspect deosebit de relevant din sfera vulnerabilităților țării: Republica Moldova importă o cantitate impresionantă de energie întrucât nu deține rezerve de gaze naturale și petrol sau rețele de hidrocentrale. Ca urmare a acestui fapt, se poate afirma, fără teama de a greși, că Moldova este dependentă 100% de importuri.

În prezent, Republica Moldova și Ucraina operează în comun posturile de graniță în zona separatistă transnistreană în vederea monitorizării și controlului tranzitului. Ineficiența monitorizării s-a demonstrat de altfel în timpul ultimelor proteste violente de la Chișinău, când ziariști români nu au putut trece în Moldova pentru a relata de la fața locului evenimentele decât via Ucraina și Transnistria.

Fenomenul de crimă organizată este foarte dezvoltat în Republica Moldova, această țară fiind o importantă sursă de persoane utilizate pentru exploatare sexuală, cerșetorie sau muncă forțată în Rusia sau în țări din Europa sau Orientul Mijlociu.

Sumara prezentare a Republicii Moldova relevă un mediu complex de securitate, cu multiple vulnerabilități evidente, regăsite în numeroase domenii, cum ar fi: economic, demografic, energetic, politic și cultural. Printre instituțiile acestui stat chemate să abordeze vulnerabilitățile, potrivit statutului propriu, și să contracareze amenințările se numără și Serviciul de Informații și Securitate (SIS) al Republicii Moldova.

Formarea Serviciului de Informații și Securitate

Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova a parcurs până în prezent o serie de etape a căror existență trebuie menționată în vederea unei mai bune înțelegeri a acestei instituții.

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.196/1991, s-a constituit Ministerul Securității Naționale al Republicii Moldova (instituție care include componenta de asigurare a pazei frontierei de stat) prin

reorganizarea Comitetului Securității de Stat al Republicii Moldova, structură de inspirație estică.

În anul 1993, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 125/1993, Ministerul Securității Naționale integrează în aparatul propriu Direcția contraspionaj, structura fiind subordonată nemijlocit Președintelui.

La opt ani de la declararea independenței, prin Legea nr. 676 – XIV/1999, Ministerul Securității Naționale al Republicii Moldova este reorganizat, pe model vestic, în Serviciul de Informații și Securitate. În același an se reglementează prin lege și principalele sarcini și atribuții ale SIS.

În anul 2000, din SIS se desprinde Departamentul Trupelor de Grăniceri care se constituie ca structură separată.

În 2002, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 735/2002 se înființează în cadrul SIS Centrul de Telecomunicații Speciale, care, opt ani mai târziu, va trece în coordonarea Cancelariei de stat.

Rafinarea și specializarea SIS ca organ de informații a continuat în anul 2005. Astfel, prin Legea nr. 177 – XVI pentru modificarea Legii nr. 753 – XIV din 23 decembrie 1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, SIS a pierdut competența de efectuare a urmăririi penale. De asemenea, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1.295/2006 s-a creat Centrul Antiterorist al SIS.

Nu în ultimul rând trebuie menționat că în anul 2007 a fost adoptată legea privind statutul ofițerului de informații și securitate, act normativ care reglementează în mod distinct drepturile și obligațiile acestei categorii socio-profesionale.

Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova

Cadrul de organizare

Potrivit Legii nr. 753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, SIS este organul de stat specializat în domeniul asigurării securității de stat a cărei activitate este coordonată de către Președintele Republicii Moldova, în limitele competenței sale și este supusă controlului parlamentar. Instituția face parte din sistemul organelor securității statului, conform Legii nr. 619/1995 privind organele securității statului, alături de Serviciul de Protecție și Pază de Stat, Departamentul Trupelor de Grăniceri, Serviciul Vamal, precum și de instituțiile de învățământ și alte instituții și organizații nemilitarizate.

SIS dispune de organe teritoriale care sunt subordonate direct conducerii Serviciului. Potrivit art. 1 alin. (5) din Legea nr. 753/2009, amplasarea organelor teritoriale ale SIS poate să nu corespundă cu împărțirea

administrativ-teritorială a Republicii Moldova, ceea ce induce imaginea unui Serviciu ofensiv cu o prezență masivă și bine compartimentată în anumite zone de risc, cum ar fi Transnistria.

Principiile declarative în baza căror își desfășoară activitatea SIS sunt: legalității, respectării drepturilor și libertăților omului, umanismului, echidistanței politice, oportunității, conspirativității, îmbinării metodelor și mijloacelor de activitate deschisă și acoperită, centralizării conducerii Serviciului, îmbinării conducerii unipersonale și colegiale. Ca urmare a asumării acestor principii și a existenței statului de drept, „persoanele cu funcții de răspundere ale Serviciului”, vinovate de încălcarea legislației în domeniu, pot fi trase la răspundere.

În mod similar cu celelalte servicii de informații și/sau de securitate de pe mapamond, activitatea SIS are caracter de secret de stat. În consecință, atât personalul SIS, cât și beneficiarii informațiilor furnizate de către Serviciu sunt supuși procedurilor de acces la informațiile secrete de stat. În context, menționăm că sunt considerate secrete de stat informațiile cu privire la efectivul militar al Serviciului și persoanele ce îi acordă sau i-au acordat în secret sprijin, precum și informațiile despre organizarea, tactica, metodele și mijloacele de desfășurare a activității operative de investigații de către Serviciu.

Principalele atribuții ale SIS sunt: elaborarea și realizarea măsurilor de prevenire și contracarare a amenințărilor la ordinea constituțională, protecția secretului de stat, crearea și asigurarea securității sistemelor guvernamentale de comunicații și a celor speciale de telecomunicații, precum și desfășurarea activității de combatere a terorismului. În vederea îndeplinirii acestor scopuri Serviciul desfășoară activități informative, contrainformative, precum și de combatere a anumitor infracțiuni. Cu alte cuvinte, competența materială a SIS este una generală.

Scopurile declarate ale Serviciului sunt: obținerea de informații necesare asigurării securității Republicii Moldova, sporirii potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, creării condițiilor pentru promovarea politicii ei externe și interne, informarea în consecință a Parlamentului, Președintelui, Guvernului și altor autorități publice, prevenirea, descoperirea și contracararea activității informative și subversive orientate împotriva republicii, asigurarea cifrului de stat pentru autoritățile Moldovei, precum și întreprinderea de măsuri de asigurare contrainformativă a Ministerului Apărării, a Ministerului Afacerilor Interne, a trupelor de grăniceri, altor formațiuni militare, create în condițiile legii, precum și a organelor de control și vamale.

Pentru atingerea scopurilor, SIS a dobândit, prin legea de organizare, abilitări similare cu ale altor servicii de informații și securitate, respectiv desfășurarea de activități de investigații, antrenarea de persoane, pe bază de consimțământ, în activitatea specifică a Serviciului, elaborarea de coduri de

stat și mijloace tehnice de cifrare, crearea, în modul stabilit de legislație, de întreprinderi, instituții, organizații și subdiviziuni necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor ce revin Serviciului și pentru asigurarea activității lui, asigurarea conspirativității organizării, personalului și sediilor etc., precum și o serie de competențe a căror existență pune la încercare limitele exercitării drepturilor și libertăților cetățenești consfințite prin Constituție sau ocrotirea de către stat a proprietății private. Dintre acestea din urmă se evidențiază că SIS este abilitat:

1. să folosească, în bază de contract sau înțelegere verbală, în limitele necesare pentru efectuarea măsurilor operative de investigații, încăperile de serviciu, alte bunuri ale întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat, ale formațiunilor militare, precum și încăperile și alte bunuri ale cetățenilor;

2. să utilizeze, în caz de extremă necesitate, în interes de serviciu, mijloacele de telecomunicații ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate, precum și ale asociațiilor obștești și cetățenilor, cu consimțământul acestora;

3. să utilizeze, în cazurile care nu suferă amânare, mijloacele de transport ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate, precum și ale asociațiilor obștești, cetățenilor, cu excepția celor ce aparțin instituțiilor străine și persoanelor cu imunitate diplomatică. La cererea proprietarilor mijloacelor de transport, Serviciul le compensează, în modul stabilit de legislație, cheltuielile sau prejudiciile pricinuite;

4. să efectueze reținerea administrativă a persoanelor care au comis delictе ce țin de tentativa de pătrundere și de pătrunderea pe teritoriul pus sub pază specială al obiectivelor cu regim special și al altor obiective păzite, precum și să controleze actele de identitate ale acestor persoane, să le ceară explicații, să efectueze percheziția lor corporală, controlul și ridicarea obiectelor și actelor ce le aparțin; să întocmească procese-verbale cu privire la contravenții administrative;

5. să înainteze autorităților publice, administrației întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate, precum și asociațiilor obștești, indicații executorii privind înlăturarea cauzelor și condițiilor care contribuie la realizarea amenințărilor securității de stat;

6. să obțină, pe gratis, de la autoritățile publice, întreprinderi, instituții și organizații, indiferent de tipul de proprietate, informații necesare pentru exercitarea atribuțiilor ce revin Serviciului;

7. să detașeze în autoritățile publice, la întreprinderi, instituții și organizații de stat, în modul prevăzut de către Guvern, și în cele private cu acordul conducătorilor acestora, militari ai Serviciului pentru a ocupa funcții în cadrul lor, aceștia continuând să îndeplinească serviciul militar;

8. să stabilească relații cu serviciile speciale și organele de drept străine; să încheie, în modul stabilit și în limitele competenței sale, acorduri internaționale.

De asemenea, cetățenii Republicii Moldova, întreprinderile, instituțiile și organizațiile, indiferent de tipul de proprietate, prestatoare de servicii poștale, de telecomunicații de toate tipurile, sunt obligați, în conformitate cu legislația, să creeze condițiile necesare pentru efectuarea de către SIS a măsurilor operative de investigații.

Conducerea, personalul și persoanele care acordă sprijin SIS

Serviciul se află sub conducerea unui director numit la propunerea președintelui Republicii Moldova de către Parlament pentru un mandat de cinci ani. Acesta este ajutat în activitatea sa de către directorii adjuncți numiți de către președinte la propunerea sa. Directorul SIS, directorii adjuncți, precum și alte persoane cu funcții de conducere formează Colegiul Serviciului.

Personalul Serviciului, beneficiar al unui regim diferențiat de protecție socială și juridică oferit de către stat, este format din militari încadrați pe bază de contract și salariați civili denumiți colaboratori și se supune legislației existente în materia protejării secretului de stat. Numărul de cadre militare și colaboratori ai SIS este clasificat. Incompatibilitățile personalului militar și ale colaboratorilor sunt similare omologilor lor români.

O trăsătură proprie SIS este că militarii trecuți în rezervă au dreptul la portarmă și pot fi mobilizați pentru misiunile operative ale Serviciului.

Persoanele care nu fac parte din personalul SIS, dar care sunt angrenate pe bază de consimțământ în activitățile specifice ale Serviciului sunt denumite generic „persoane care acordă sprijin Serviciului”, iar drepturile și obligațiile lor sunt stipulate expres în Legea nr. 753/1999. Astfel, acestea au dreptul de a încheia cu SIS contracte de colaborare secretă, de a fi instruiți, de a utiliza documente de identitate „cifrate”, de a primi recompense și de a fi despăgubite pentru pierderile suferite. În schimb, au obligații corelative cum ar fi: respectarea obligativității contractului (care, având caracter secret nu se supune dreptului comun), îndeplinirea misiunilor încredințate cu bună credință și păstrarea secretului de stat.

Controlul și supravegherea activității SIS

Controlul activității SIS este exercitat de către Parlament, prin Comisia pentru securitate națională, precum și de procuratură și de instanțele judecătorești potrivit competențelor. Controlul activității financiare este exercitat de către Curtea de Conturi.

Procuratura Generală este responsabilă cu supravegherea respectării legislației Republicii Moldova de către Serviciu.

Serviciul prezintă rapoarte de activitate, anual sau la cerere, președintelui Republicii Moldova, Parlamentului și Guvernului.

Cu toate că este un stat mic, Republica Moldova este scena unor fenomene extreme. Dintre acestea trebuie menționate, în primul rând: existența conflictului înghețat din Transnistria, corupția, migrațiunea ilegală și crima organizată, decalajul economic serios în context european și nerespectarea drepturilor omului. Aceste circumstanțe impun dezvoltarea și menținerea unor structuri informative suplă și puternice care să contribuie la asigurarea unui grad confortabil de siguranță și să fie totodată în măsură a spori controlul statului exercitat prin instituțiile competente.

Serviciul de Informații și Securitate constituie autoritatea publică specializată în asigurarea securității de stat a Republicii Moldova. A fost construit pe modelul estic înglobând inițial în structura sa majoritatea organelor cu atribuții în asigurarea securității de stat (cu excepția Ministerului Apărării și Ministerului Afacerilor Interne), inclusiv Departamentul Trupelor de Grăniceri și Centrul de Telecomunicații Speciale. Ulterior, ca urmare a unui proces de re poziționare instituțională, până în prezent doar Centrul de Telecomunicații Speciale și Departamentul Trupelor de Grăniceri au fost desprinse din structura SIS.

În vederea asigurării supleței și eficienței de care are nevoie, la nivelul Serviciului se impune continuarea reformei și deschiderea către Vest. Pot fi percepute demersuri subtile, în acest sens, atât la nivelul SIS (printr-un comunicat de presă din data de 19 martie 2013 se consemna că în proiectul *Strategiei de reformare a Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova*, au fost incluse și recomandările serviciilor partenere de informații ale țarilor din Uniunea Europeană), cât și cu privire la Republica Moldova, în ansamblu. De pildă, în anul 2010, Centrul de Telecomunicații Speciale era singura instituție cu vocație în asigurarea securității Republicii Moldova care avea pagina web, oficial, în limba română.

Se apreciază că finalizarea reformei și modernizării SIS trebuie să se efectueze cu celeritate în condițiile în care securitatea națională a Republicii Moldova este supusă permanent atât acțiunii factorilor destabilizatori interni, cât și influențelor masive manifestate dinspre Est sau Vest. În context, se mai impune o ultimă remarcă, și anume că obiectivele și misiunile SIS trebuie afirmate exclusiv în cadrul respectării drepturilor și a libertăților cetățenești stabilite prin Constituția Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

- Constituția Republicii Moldova.*
Legea nr. 619/1995 privind organele securității statului.
Legea nr.177 – XVI pentru modificarea Legii nr. 753 – XIV.
Legea nr. 676 – XIV/1999.

Legea nr. 753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova.

Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 196/1991.

Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 125/1993.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1.192/2002.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 735/2002.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1.295/2006.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 84/2010.

<http://www.sis.md>

World Factbook 2013, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html>

MECANISME ȘI PROCEDEE DE ACȚIUNE ALE COMPONENTELOR SISTEMULUI DE COMANDĂ ȘI CONTROL ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ

ACTION MECHANISMS AND PROCEDURES OF THE COMMAND AND CONTROL SYSTEM COMPONENTS IN CRISIS SITUATIONS

Mr.drd. Niculai-Tudorel LEHACI*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Reușita operațiilor depinde hotărâtor de funcționarea eficientă a fluxurilor de comandă ale forțelor întrunite, interoperabilitatea reprezentând un element esențial, recunoscut ca factor multiplicator al forței. Un răspuns eficient în situații de criză necesită o atitudine comprehensivă a actorilor politici, militari și a celor cu scopuri umanitare, acordând importanța cuvenită responsabilităților, mandatelor și sferelor de competență specifice fiecărei părți.

Operational success is decisively determined by the efficient run of the joint forces command flows with interoperability being a key element accepted as a force multiplier. A proficient response to crises requires the political, military or humanitarian factors to adopt a comprehensive attitude and grant the necessary importance to responsibilities, mandates or spheres of competence specific to each party.

Cuvinte cheie: criză; comandă; control; sistem; planificare.

Keywords: crisis; command; control; system; planning.

Conducerea acțiunilor militare întrunite este, în esență, un proces complex, de al cărui rezultat depinde, în final, îndeplinirea scopului politico-militar al operației întrunite sau chiar al războiului. Aurel Nour definea conducerea ca fiind „un ansamblu de decizii și activități – de previziune, planificare, organizare, comandă, coordonare, îndrumare și control – cu privire la perfecționarea și trecerea unui sistem dintr-o stare în alta, în măsură să asigure îndeplinirea unui scop, folosindu-se un ansamblu logic de metode,

* e-mail: lehaci.tudorel@unap.ro

procedee, reguli și instrumente, respectându-se, totodată, cerințele legităților obiective, generale sau specifice domeniului condus”¹.

În Armata României, conducerea militară este componentă a conducerii apărării și se exercită la nivelurile de responsabilitate strategic, operativ și tactic în domeniile administrativ și operațional. Probabil că cea mai corectă sinteză cu privire la analiza comenzii și controlului este cea formulată în „Dicționarul american de termeni militari (JCS Pub. 02)”, în care se precizează că „esențial în relațiile de comandă este menținerea lanțului de comandă cât mai scurt și simplu, astfel încât să fie clar cine este responsabil și de ce răspunde”².

În același sens, pentru a avea o viziune obiectivă asupra relațiilor de comandă și control în situații de criză pentru început ar trebui să răspundem la două întrebări: „Ce se conduce?” și „Cine conduce?” În situații de criză, la nivel operativ, dacă obiectul conducerii este reprezentat de operațiile militare întrunite, mai concret forțele și mijloacele participante, subiectul, conform „Manualului de planificare a operațiilor” este Centrul de Conducere Operațională³ și în cadrul acestuia, comandantul centrului, care este decidentul. Prin integrarea în situații de criză și război a componentelor operaționale ale categoriilor de forțe în Centrul de Conducere Operațională, la nivel operativ, consider că se creează premisele proiectării și constituirii unor structuri organizatorice de comandă, modulare și integrate, care permit creșterea operativității conducerii pe timpul planificării și ducerii acțiunilor militare întrunite. În aceste condiții, eficiența conducerii se poate realiza prin optimizarea relațiilor care se stabilesc între subiectul și obiectul acesteia, respectiv între componentele operaționale și forțele conduse, cu accent pe simplificarea lanțului de comandă.

În acest context, Statul Major General stabilește în detaliu locul, rolul, misiunile, domeniile de responsabilitate, atribuțiile și modul de funcționare al CCOp. Dacă pe timp de pace, centrul este încadrat numai cu un nucleu funcțional, capabil să asigure participarea la evaluarea forțelor destinate pentru operații internaționale, coordonarea participării acestor forțe la misiuni în afara teritoriului statului român, precum și conducerea exercițiilor naționale și multinaționale întrunite, în situații de criză și la război, acesta se completează cu personal activ din structurile centrale și categoriile de forțe ale armatei, subordonează comandamentele operaționale ale categoriilor de forțe ale armatei, precum și unele mari unități și unități din structura de forțe a

¹ Aurel Nour, *Conducerea comandamentelor și unităților militare*, Editura Edit Consult, București, 1998, p. 33.

² *Dictionary of Military and Associated Terms*, Joint Chief of Staff Publication (JCS Pub. 02), Department of Defense.

³ *Manualul de planificare a operațiilor*, București, 2011, p. 86.

armatei asigurând conducerea operațiilor întrunite pe teritoriul național din momentul declanșării crizei sau stării de război și până la preluarea acesteia de către Comandamentul Întrunit al Forței stabilit de Comandamentul Aliat pentru Operații – ACO al NATO. Se poate observa o apropiere de modelul NATO, de constituire *ad-hoc* a comandamentelor și a structurilor de forțe de tipul *task force* sau *combined joint task force*, în funcție de misiunea, scopul și amploarea operației.

Întrucât comanda și controlul tinde să se centreze tot mai mult în jurul factorului timp, această caracteristică declanșând o competiție fără precedent în „obținerea supremației informaționale și în viteza de implementare a deciziei, ca factori multiplicatori de putere care pot schimba radical soarta războiului”⁴ teoria comenzii și controlului va trebui să se fundamenteze pe rapiditate, flexibilitate și hotărâre în acțiuni în contextul unui mediu complex, caracterizat de incertitudine, fluiditate și schimbări rapide, în care factorul uman va continua să rămână elementul central, iar tehnologia modernă, mijlocul care să-i sprijine acțiunile.

„Apariția unor riscuri și amenințări internaționale de factură nouă, evoluția complexă a mediului intern, precum și modificarea substanțială a statutului de securitate al României în plan internațional impune o abordare nouă, într-o manieră integratoare, sistemică și comprehensivă a obiectivelor de securitate internă”⁵. În acest sens, Strategia de Securitate Națională a României integrează atât activitatea de politică externă, diplomatică și de colaborare internațională, cât și pe cea a instituției militare (Ministerul Apărării Naționale) și a forțelor de ordine publică (Ministerul Administrației și Internelor), activitatea structurilor de informații, contrainformații și securitate (Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Transmisiuni Speciale), precum și pe cea a altor ministere și agenții guvernamentale cu responsabilități în domeniu. Interconectarea și cooperarea acestor structuri cu atribuții în gestionarea crizelor la nivel național, în cadrul unui sistem integrat de răspuns, nu se poate face decât prin implementarea unui ansamblu de decizii, planuri, măsuri și acțiuni menite să prevină și să contracareze eficient riscurile și amenințările ce pun în pericol valorile și interesele naționale.

Totuși, indiferent de asocierea organizatorică, adevărata interconectare și cooperare trebuie realizată în gândire și în acțiune, ceea ce presupune familiarizarea cu modul de organizare a comenzii și controlului, nivelurile de comandă și organizare internă a comandamentelor staționare și dislocabile. În acest scop, comandanții și ofițerii de stat major, personalul cheie din

⁴ *Marine Corps Doctrinal Publication*, 1996.

⁵ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 37.

comandamentele marilor unități și unităților din întreaga structură de forțe trebuie să cunoască procesul de comandă și control, ciclul decizional, precum și procedurile de comandă și control.

Obiectivele interconectării și cooperării operaționale urmăresc:

- compatibilitatea structurilor și a sistemelor de conducere;
- armonizarea standardelor din interiorul sistemului cu standarde din alte elemente cu care urmează să se desfășoare activități în comun;
- realizarea interfețelor între diferite categorii de forțe, domenii sau compartimente.

Aceste obiective pot fi realizate prin:

- *abilitatea de a comunica* – înseamnă utilizarea aceluiași limbaj, a procedurilor comune, dar și a echipamentului interoperabil pentru consultare, comandă, control, comunicații și informatică;
- *abilitatea de a opera împreună* – prevede pregătirea și desfășurarea cu succes a operațiilor, utilizând aceleași doctrine, tactici și proceduri;
- *abilitatea de a oferi/beneficia de sprijin* – subliniază necesitatea aplicării procedurilor, standardizării echipamentului și abilității de a oferi echipamente și informații proprii în sprijinul forțelor altor structuri.

Pornind de la faptul că nu există capabilitate fără interoperabilitate, structurile cu atribuții în gestionarea crizelor trebuie să aibă în vedere necesitatea dezvoltării unor forțe capabile să desfășoare întrunit operațiuni de răspuns la crize, care să aibă *abilitatea de a acționa sinergic în vederea îndeplinirii misiunilor primite*. Reușita operațiilor depinde hotărâtor de realizarea funcționării eficiente a fluxurilor de comandă ale forțelor întrinite mai ales atunci când operațiile au caracter interdepartamental.

Structurile de comandă, încrederea în capabilitățile subordonate, nivelul de educație și instruire, cunoștințele comune privind tacticile, tehnicile și procedurile, precum și coeziunea structurilor sunt determinante pentru realizarea nivelului de interoperabilitate cerut în desfășurarea operațiilor. Atingerea unui anumit stadiu de interoperabilitate nu este un obiectiv ușor realizabil, dimpotrivă, necesită resurse materiale, temporale și umane considerabile. Orice ezitare sau întârziere în alocarea acestora implică o serie de consecințe care pot afecta grav succesul acțiunilor de gestionare a unei posibile crize.

Este recunoscut faptul că, în cadrul unor acțiuni interdepartamentale, cele mai mari probleme care pot să apară sunt cele legate de utilizarea în comun a platformelor tehnice, dar și de procedurile de operare neadecvate ale structurilor acționale. Rețelele și echipamentele de comunicații moderne, caracterizate printr-un înalt grad de informatizare și cibernetizare, se bazează pe folosirea largă a calculatorului și a informației distribuite. Aceasta poate fi realizată într-un mod care să permită un grad mai mare sau mai redus de eficiență.

Pe plan național, realizarea interoperabilității la nivelul forțelor destinate NATO constituie o prioritate a standardizării în orizonturile de timp ale angajamentelor asumate prin *obiectivele forței*. Interoperabilitatea la nivelul tuturor forțelor este obiectivul strategic al standardizării stabilit în strânsă corelație cu orizontul de timp și cu obiectivele *Strategiei de transformare a Armatei României*.

Pentru asigurarea capacității de acțiune în orice situație, este necesară implementarea unui sistem național integrat de management al crizelor, ce va articula, într-o rețea modernă și funcțională, toate structurile – civile și militare, din administrația centrală și locală – cu atribuții în acest domeniu și va asigura coordonarea eficientă a resurselor umane, materiale, financiare și de altă natură folosite pentru prevenirea pericolelor, controlul și înlăturarea manifestărilor negative, lichidarea consecințelor și restabilirea sau reconstrucția stării de normalitate. Acest sistem va urmări asigurarea unui nivel optim de pregătire și planificare operațională și funcțională a tuturor structurilor cu responsabilități în domeniu, pentru gestionarea întregului spectru al crizelor din domeniul securității. În același timp, prin orientarea spre misiuni, sistemul va putea să răspundă adecvat situațiilor de criză, asigurând autonomia subsistemelor componente, astfel încât acestea să poată deveni operaționale și să reacționeze în funcție de natura și amploarea crizei⁶.

Managementul crizelor reprezintă un set de măsuri și acțiuni destinate a stopa, în ultimul moment, evoluția conflictului către un curs violent sau a împiedica extinderea violențelor către război. Dacă violențele nu au izbucnit, intervenția în sensul gestionării crizei poate schimba cursul acesteia într-unul pacifist. Dacă însă violențele sunt principalul mod de exprimare dintre părțile în conflict, atunci managementul crizei devine unul foarte dificil.

În ultimii ani s-au concretizat o serie de dezvoltări referitoare la gestionarea crizei, cum sunt prevenirea crizei, pregătirea, învățarea (*crisis learning*) și cercetarea cu scopul influențării. Principala sarcină a *prevenirii crizelor* și a avertizării timpurii este evitarea sau soluționarea rapidă a problemelor la nivel local, pentru a stopa escaladarea acestora și transformarea lor în conflicte deschise.

Pregătirea pentru o reacție adecvată în cazul unei situații de criză ține de două aspecte: pe de o parte, construcția și capacitatea instituțională, iar pe de altă parte, pregătirea. Primul element vizează existența unor instituții capabile să perceapă, să analizeze și să ofere soluții în cazul unei crize în derulare, în timp ce al doilea termen se referă la posibilitatea de a pregăti de a reacționa prin simulări și exerciții. Învățarea explică tendința de a lua măsuri *ad-hoc* pentru crize diferite. Se creează și se distrug instituții, se reorganizează sau se schimbă conducerea, experiența arătând că nu numai oamenii învață, ci și instituțiile sociale.

⁶ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 41.

În astfel de situații, procesul de planificare trebuie adaptat pentru a executa operații întrunite în situații de criză. Procedurile de planificare a acțiunilor în situații de criză asigură trecerea de la planificarea operațiilor militare la executarea lor curentă printr-un flux de informații bine stabilit în timp, îndeplinirea alternativelor militare și transmiterea la timp a deciziilor autorităților naționale de comandă și comandanților care sunt numiți a le executa.

Procesul de comandă și control poate fi considerat și o *modalitate de adaptare a structurii militare*⁷, iar planificarea trebuie să sprijine acest lucru. În principiu, există două modalități prin care ne putem adapta la dinamica realității.

Prima metodă este *anticiparea* cerințelor impuse de evoluția viitoare a situației și pregătirea pentru rezolvarea acestora înainte de începerea acțiunii. Anticiparea ne permite să ne adaptăm într-un mod metodic și sistemic, cu folosirea tuturor resurselor avute la dispoziție. Având însă în vedere incertitudinea care caracterizează conflictul în general, este aproape imposibil să anticipăm modul cum vor decurge toate acțiunile întreprinse. În consecință, trebuie să fim capabili să ne adaptăm rapid, din mers, la noile situații.

Cea de-a doua metodă de adaptare, denumită *improvizație*, reprezintă capacitatea de a întreprinde acțiuni care nu au fost planificate inițial, lucru care solicită modificarea planurilor pentru a face față circumstanțelor neprevăzute.

Aceste două metode de adaptare sunt complementare, diferența dintre ele fiind dată doar de timpul avut la dispoziție pentru pregătirea acțiunii. În acest sens, apreciez că celor două metode descrise anterior le corespund următoarele procedee de planificare operațională privind răspunsul la criză:

a) Planificarea de răspuns la criză din timp

Acest procedeu corespunde situației de pace sau când orizontul producerii unei crize este relativ îndepărtat și asigură o planificare detaliată a măsurilor de răspuns la criză, finalizându-se cu emiterea unui Plan de contingență privind răspunsul la criză.

Conform Manualului de planificare a operațiilor la nivel operativ procesului de planificare îi corespund șase faze:

- cunoașterea situației;
- estimarea/evaluarea opțiunilor;
- orientarea;
- elaborarea concepției operației și elaborarea planului de operații;
- executarea/evaluarea/revederea planului;
- tranziția.

Fazele sprijină luarea deciziilor de către comandantul de la nivel operativ și se referă la: elaborarea și actualizarea continuă a evaluării mediului operațional într-o zonă de interes strategic; contribuția la elaborarea

⁷ *Marine Corps Doctrinal Publication 5 Planning*, Washington, 2003, p. 56.

opțiunilor militare de răspuns, în cadrul abordării cuprinzătoare; stabilirea misiunii la nivel operativ și a sarcinilor esențiale; elaborarea designului operației, în special a obiectivelor, liniilor de operații și a punctelor/condițiilor decisive la nivel operativ; pregătirea capacităților naționale de apărare; sincronizarea operațiilor întrunite în cooperare cu eforturile nemilitare și cele ale organizațiilor din spațiul de angajare; asigurarea evaluărilor progreselor înregistrate la nivel operativ, pentru îndeplinirea obiectivelor militare strategice și a celor de nivel operativ și realizarea stării finale dorite; asigurarea expertizei la nivel operativ pentru adaptarea operațiilor în funcție de schimbarea condițiilor strategice și operative; planificarea tranziției și a încheierii operațiilor militare⁸.

b) Planificarea de răspuns pe timpul situației de criză

Acest procedeu corespunde situației când criza este în desfășurare, sau apariția ei este iminentă, timpul disponibil pentru planificare fiind foarte scurt. În această situație, în cadrul procesului de planificare, activitățile redundante corespunzătoare unor faze sunt eliminate sau desfășurate simultan (planificare paralelă), realizându-se astfel o diminuare semnificativă a timpului de răspuns. Procedeu se finalizează cu elaborarea unui Plan de acțiune privind răspunsul la criză.

Nu orice fel de situație de criză poate fi anticipată, dar analiza detaliată și coordonarea, efectuate în timpul perioadei de planificare deliberată, pot ajuta într-o foarte mare măsură la luarea efectivă a deciziei și la planificarea operațiilor de executat în timpul situațiilor de criză și a altor situații neprevăzute.

BIBLIOGRAFIE

- Aurel Nour, *Conducerea comandamentelor și unităților militare*, Editura Edit Consult, București, 1998.
- Dictionary of Military and Associated Terms*, Joint Chief of Staff Publication (JCS Pub. 02), Department of Defense.
- Manualul de planificare a operațiilor*, București, 2011.
- Marine Corps Doctrinal Publication*, Washington, 1996.
- Marine Corps Doctrinal Publication 5 Planning*, Washington, 2003.
- Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007.

⁸ *Manualul de planificare a operațiilor*, București, 2011, p. 86.

ATACURI INFORMATICE ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC ȘI METODE DE CONTRACARARE A ACESTORA

INFORMATICS ATTACKS IN THE CYBERSPACE AND POSSIBLE COUNTER MEASURES

Lt.col.drd. Valentin MANEA*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Scopul principal al atacurilor cibernetice au rămas aceleași ca în situația atacurilor clasice, vizând expansiunea ori extinderea influenței unei entități statale ori nestatale asupra unui obiectiv, însă mijloacele de atingere a acestuia s-au schimbat, devenind mai subtile și în același timp mai greu de evidențiat și de contracarat.

Asistăm, astăzi, la o creștere a numărului de atacuri realizate în spațiul cibernetic, precum și a violenței acestora, concomitent cu dezvoltarea unor capacități de realizare a atacurilor cibernetice, favorizate de realizarea unor investiții enorme de către unele state.

The main purpose of cyber attacks have remained the same as in the situation of classic attacks, namely expanding or extending the influence of a state or entity over a certain objective, but the means of achieving that have changed, becoming more subtle and at the same time harder to be revealed and countered.

Today we are witnessing an increasing number of attacks carried out in the cyberspace, as well as their increasing violence, while achieving a development of cyber attack capabilities, encouraged by huge investments made by some countries.

Cuvinte cheie: atac informatic; sistem informatic; malware; spațiu cibernetic; atac cibernetic.

Keywords: *informatic attack; informatic system; malware; cyber space; cyber attack.*

În prezent, se constată o dependență din ce în ce mai accentuată a entităților socio-economice, dar și a instituțiilor publice și guvernamentale, de sistemele informatice, prin intermediul cărora își gestionează în mare măsură resursele și prin intermediul cărora asigură fluxul informațional, esențial

* e-mail: vmanea60@yahoo.com

pentru existența și dezvoltarea organizațională, făcându-le astfel tot mai vulnerabile la impactul pe care îl pot avea amenințările cibernetice împotriva mediilor informatice.

Odată cu dezvoltarea Societății Informaționale, activitățile cu caracter terorist s-au extins și în mediul virtual, utilizând Internetul pentru activități de propagandă, acțiuni psihologice, culegere de informații, finanțare, recrutare și mobilizare, organizare în rețele, schimb de informații și comunicare, planificare și coordonare etc.

Apariția unui atac în spațiul cibernetic este condiționată de existența unui agresor motivat, orientat către *terrorism, spionaj, sabotaj, subversiune și crimă organizată*, pe de o parte, și sistemul informatic sau rețeaua vizată, pe de altă parte, care în absența unor politici severe de securitate riscă să fie transformată în victime. Un rol important în aceste confruntări îl mai pot deține instituțiile sau autoritățile responsabile cu asigurarea securității informației, acolo unde există.

În funcție de impactul lor, atacurile orientate asupra infrastructurilor de bază pot constitui acte de terorism cibernetic. Atacurile care vizează servicii neesențiale sau care reprezintă mai mult acțiuni costisitoare nu pot fi considerate acte de cyber-terorism.

Cele mai utilizate forme de atac cibernetic au fost de tipul: *malware, hacking, botnets, keystroke loggers, denial of service, phishing și spoofing*.

Considerând ca punct de referință primul incident important, cunoscut, care a constat în lansarea unui virus informatic, în anul 1988, seria atacurilor petrecute în spațiul cibernetic este foarte lungă. Conform statisticilor publicate pe site-ul Comisiei Europene, aproximativ 150 000 de viruși circulă zilnic prin spațiul cibernetic, având ca efect apariția zilnică a unui număr aproximativ de 148 000 de SIC-uri compromise.

Pentru a sublinia importanța măsurilor de apărare împotriva acestor tipuri de atacuri și pentru a înțelege mecanismele și formele de manifestare ale acestora, se va prezenta câteva dintre cele mai periculoase agresiuni cibernetice care au avut loc de la debutul acestui deceniu.

În anul 2010, virusul numit *Stuxnet* a stârnit panică în rândul specialiștilor unei centrale nucleare din Iran, care credeau că în urma acțiunii acestora au fost provocate defecțiuni fizice ale instalațiilor centralei. Acest virus fusese introdus prin intermediul unui stick de memorie și a fost primul care a creat daune materiale.

La începutul anului 2012, producătorul de software antivirus Kaspersky Lab, a comunicat că a descoperit un program malware, cu numele *Worm.Win32.Flame*, mult mai periculos decât tot ceea ce fusese cunoscut până atunci. Acesta a fost descoperit în timpul cercetărilor efectuate pentru

studiul efectelor unui alt *malware*, numit *Wiper*, care ștersese informații din mai multe sisteme informatice, situate în țările din vestul Asiei.

La sfârșitul lunii aprilie, în același an, computerele Ministerului Petrolului, din Iran, au fost victimele unor atacuri în care a fost identificat „Flame”¹. Descoperirea a fost făcută de către experții companiei de securitate IT Symantec. Inițial, toate aceste informații nu au fost făcute publice, necunoscându-se efectele atacului, însă la începutul acestui an, ministrul iranian al apărării a confirmat atacurile executate în mod repetat, îndreptate împotriva sectorului energetic, începând cu anul 2010. Acest *malware* avea o capacitate sporită de spionaj, având capacitatea de a porni microfoanele calculatoarelor, în scopul înregistrării de conversații și chiar de a porni camera Web. Prin intermediul lui „Flame” erau posibile realizări de capturi a ecranelor și, nu în ultimul rând, acesta permitea „furtul” de informații confidențiale și chiar al fișierelor stocate pe SIC-urile atacate.

Datorită complexității sale, nu a putut fi depistat de niciun software antivirus, realizând în cei aproape doi ani numeroase atacuri, în special, în țările din Orientul Mijlociu, cum ar fi: Iran (189 de atacuri), Israel și Palestina (98 de atacuri), Siria (30 de atacuri) și Liban (18 atacuri).

În anul 2011, NASA a confirmat existența unui număr de treisprezece atacuri, care au vizat sustragerea de date personale ale angajaților, dar și accesarea programelor unor misiuni. În urma acestora au fost estimate pierderi în valoare de aproximativ șapte milioane de dolari. Toate aceste atacuri au demonstrat vulnerabilitatea rețelelor informatice ale NASA la atacuri cibernetice, iar o cauză importantă a reprezenta-o nivelul scăzut al investițiilor în domeniul securizării acestor rețele. Unele surse afirmă că dintr-un buget de 1,5 miliarde de dolari, NASA cheltuiește pe activități legate de IT doar 58 de milioane de dolari, fapt ce ar putea conduce la mari pierderi informaționale și materiale, așa cum mărturisea Paul Martin, inspectorul general al instituției². Nici România nu a putut rămâne în afara sferei de interes a „atacatorilor” din spațiul cibernetic.

Aceste atacuri fac parte dintr-o serie vastă de alte atacuri, cu acoperire la nivel mondial. Seria atacurilor a fost descoperită tot de către producătorul de software antivirus Kaspersky și poartă numele simbolic „Octombrie roșu”. Cele mai multe atacuri au fost depistate în Rusia, Azerbaidjan, Kazahstan, India, Belgia, Afganistan.

De cele mai multe ori, legăturile dintre hackeri, teroriști și statele-sponsori ai terorismului pot fi cu greu dovedite. Activitățile de *terrorism*

¹ <http://www.razbointrucuvant.ro/recomandari/2012/06/06/atac-cibernetice-asupra-iranului-de-o-complexitate-fara-precedent/>, accesat la 09.02.2013.

² <http://www.criminalitatea-informatica.ro/stiri-de-ultima-ora/nasa-a-suferit-13-atacuri-cibernetice-in-2011-216.html>, accesat la 01.06.2012.

cibernetice pot fi detectate printr-o monitorizare atentă a grupurilor cu diverse niveluri de organizare, în diferite medii de comunicare, precum forumuri, „chat”-uri, „mesagerie instant”, blog-uri, unde hackerii se întâlnesc într-un climat anonim pentru a schimba informații. Astfel, nici în acest caz autorii nu au fost depistați, dar structurile abilitate atât cele de la nivel național, cât și cele de la nivel internațional, continuă anchetele privind identificarea acestora.

În calitatea sa de alianță pentru apărare, NATO a fost preocupată încă de la începutul deceniului trecut de adoptarea măsurilor privind securitatea cibernetică.

La ora actuală, NATO, are o politică de apărare cibernetică (*Cyber Defence*) aprobată oficial, menită să protejeze spațiul cibernetic al Alianței Nord-Atlantice. Pentru demersurile sale în domeniul apărării ciberetice, NATO pune la dispoziție toate capacitățile sale, precum și resursele necesare.

În acest domeniu este folosită și expertiza asigurată de Centrul de Excelență pentru Apărare Cibernetică, situat la Tallinn, Estonia. Centrul a fost acreditat NATO, la data de 28 octombrie 2008, având ca misiune principală sporirea capacității de cooperare și informare între NATO, incluzând și națiunile membre, și alți parteneri din domeniul apărării ciberetice. De asemenea, centrul desfășoară activități de cercetare, elaborează *lecții învățate* și asigură consultanță de specialitate națiunilor membre și partenerilor alianței³.

În vederea asigurării protecției cetățenilor, la nivelul Uniunii Europene au existat preocupări privind adoptarea unei legislații care să vizeze atacurile împotriva sistemelor informatice, abuzurile sexuale asupra copiilor comise prin intermediul Internetului și orice alte infracțiuni on-line menite să atingă drepturile și libertățile cetățenilor.

Astfel, în data de 07 februarie 2013, Comisia Europeană a publicat *Strategia Uniunii Europene în domeniul securității ciberetice „Un spațiu cibernetic deschis, sigur și securizat”*, prin care sunt exprimate cinci direcții prioritare de acțiune în materie de securitate cibernetică, și anume:

- obținerea unei reziliențe a infrastructurilor ciberetice;
- reducerea drastică a criminalității informatice;
- dezvoltarea unei politici de apărare împotriva atacurilor ciberetice și a capacităților necesare în contextul politicii de securitate și apărare comună (PSAC);
- dezvoltarea resurselor industriale și tehnologice necesare pentru securitatea cibernetică;
- stabilirea unei politici internaționale coerente a Uniunii Europene privind spațiul cibernetic și promovarea valorilor fundamentale ale UE⁴.

³ <http://www.ccdcoe.org/38.html>, accesat la 18.07.2012

⁴ http://ec.europa.eu/romania/news/07022013_securing_cybersecurity_ro.htm, accesat la 09.02.2013

Pentru a fi în măsură să abordeze provocările globale în spațiul cibernetic, UE intenționează să dezvolte o cooperare mai strânsă cu organizațiile care sunt active în acest domeniu, cum ar fi Consiliul Europei, OCDE, ONU, OSCE, NATO, UA, ASEAN și OAS. De asemenea, „la nivel bilateral, cooperarea cu Statele Unite este deosebit de importantă și va fi dezvoltată în continuare, în special în contextul Grupului de lucru UE – SUA, privind securitatea cibernetică și criminalitatea cibernetică”, se arată în document.

La aceeași dată, a fost publicată o propunere de directivă a Comisiei privind securitatea rețelelor și a informației (NIS). Conform acesteia fiecare stat membru al Uniunii trebuie să adopte propria Strategie de securitate cibernetică, să asigure structurile și resursele necesare în vederea gestionării și soluționării riscurilor și incidentelor NIS. De asemenea, se prevede obligația operatorilor de infrastructuri critice și administrațiilor publice privind adoptarea unor practici de management al riscurilor și obligația de a raporta incidentele majore de securitate privind serviciile lor de bază.

Statisticile recente demonstrează că nu mai există zone sau obiective protejate în totalitate împotriva unor eventuale atacuri provenite din spațiul virtual, demonstrându-se, de asemenea, tendința acerbă a hackerilor sau a grupărilor de hackeri de a controla întregul spațiu cibernetic, de a tria și a extrage informația, atunci când aceasta „interesează”, în vederea valorificării ei. Această concluzie reiese din analiza ultimelor atacuri informatice care au vizat infrastructuri critice de telecomunicații, industrie, servicii, financiare, sănătate, armată, sistemul energetic, transport și, nu în ultimul rând, structuri ale guvernelor sau altor autorități statale.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu C., Alexandrescu G., Boaru Gh., *Sisteme informaționale – servicii și tehnologie*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2010.
- Alexandrescu G., Boaru Gh., Alexandrescu C., *Sisteme informaționale pentru management*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2012.

ABORDĂRI NOI ÎN LOGISTICA MILITARĂ CONTEMPORANĂ

TRENDS IN MILITARY CONTEMPORARY LOGISTICS

Lt.col.lect.univ.drd. Cezar-Mihai PÂRLOG*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Mr. Marian MOCANU**

Comandamentul Logistic Întrunit

Fără transport și fără baze din care să se opereze și să se sprijine, unitățile luptătoare au o valoare mică în ceea ce privește capabilitatea de proiecție a forței și asta doar dacă lupta vine către ele și acestea vor lupta pe terenul propriu. Chiar și în această situație mobilitatea tactică impune să se acorde o atenție deosebită problemelor logistice.

Înțelegerea logistică este crucială pentru succesul operațiunilor militare. Din păcate, aceasta este de multe ori confuză. Problema constă mai puțin în complexitatea conceptuală a subiectului, și mai mult în cantitatea mare de detalii tehnice și cantitatea uriașă de materiale implicate în mișcarea forțelor de dimensiuni mari. Cineva se poate pierde în mulțimea datelor cu excepția cazului în care are câteva principii clare de organizare, puncte de referință și reguli de bază care oferă o perspectivă largă asupra subiectului.

Without transport and bases from which to operate and get support, the combat units have a low value in terms of force protection capability and that only if the fight comes to them and they fight on their own territory. Even in this situation the tactical mobility requires giving special attention logistic issues.

Understanding logistics is crucial for the success of military operations. Unfortunately, it is often confused. The problem lies less in the conceptual complexity of the subject and more in the large quantity of technical details and the huge quantity of materials involved in the movement of large forces. Someone can get lost in the amount of data, unless he has some clear principles of organization, reference points, and basic rules that provide a broad perspective on the subject.

Cuvinte cheie: logistică; operațiuni militare; transporturi tactice.

Keywords: logistics; military operations; tactical transports.

* e-mail: parlogcezar@yahoo.com

** e-mail: mocanu_marian2003@yahoo.com

Termenul „logistică” a fost utilizat pentru prima dată în domeniul militar. La începutul secolului XX, logistica era considerată acea ramură a artei războiului, care se ocupă de mișcarea și aprovizionarea armatelor.

Apariția logisticii militare, așa cum este ea înțeleasă, în prezent, coincide cu apariția armatelor organizate, cu care diversele națiuni sau state au încercat să își impună forța militară asupra vecinilor.

Din ultimii 3.500 de ani ai istoriei noastre, 3.165 de ani sunt ani de război și dacă este să avem în vedere conflicte paralele, avem nu mai puțin de 8.000 de războaie. Din momentul în care omul a făcut războaie, logistica a fost unul dintre elementele care au dat de gândit marilor șefi ai armatelor.

Filosoful Paul Virilio a arătat ca legătura între logistică și război este strânsă, că logistica a existat înaintea războiului și că poate fi considerată un element fondator al acestuia „prima libertate este libertatea de mișcare, dar aceasta libertate nu este o plăcere, ci o aptitudine”.

Etimologia cuvântului logistică provine din grecescul *logistikos*, care înseamnă, înainte de toate, a administra. Instituția militară a utilizat acest cuvânt pentru a caracteriza o activitate care a reușit a combina doi factori esențiali în gestiunea fluxurilor necesare manevrelor militare: spațiul și timpul.

Alexandru cel Mare, în periplul său în Asia, gândea mișcarea armatelor sale prin organizarea de depozite de alimente și furaje. Legiunile romane ale lui Iulius Cezar au luat în considerare dimensiunea logistică, creând funcția de logista, funcție conferită unui ofițer care avea sarcina de a prevedea mișcarea legiunilor romane și de a organiza taberele de noapte sau de iarnă. În Imperiul Bizantin, existau militari ce purtau numele de „Logistikas”. Aceștia erau responsabili cu problemele financiare și de aprovizionare.

Deși destul de rare, studiile militare legate de logistică evidențiază trei etape principale în evoluția logisticii militare începând cu secolul XVIII. Primul mod este asociat cu armata statică, aprovizionarea făcându-se din magazine pe bază de comandă. Cel de-al doilea mod corespunde unui demers napoleonian, acela al cotropitorului care caută în țările pe care le invadează sau în țările prin care este în trecere resursele necesare aprovizionării. Cel de-al treilea mod a apărut după 1870 și are la bază aprovizionarea din bazele care se află în spatele frontului sau chiar mult mai departe.

Numeroși factori stau la baza acestor transformări, de exemplu factorii tehnologici care au influențat logistica, ca de exemplu, apariția căilor ferate, a avioanelor sau elemente care au schimbat mijloacele necesare frontului atât din punct de vedere al naturii, cât și al volumului.

Dacă într-o primă etapă viziunea napoleoniană a fost aceea de a exploata țările de trecere, această strategie a fost schimbată în campania din Polonia (1806), când aprovizionarea se făcea plecând de la zonele de producție. Această strategie și-a arătat limitele în campania din Rusia (1812).

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, armatele participante au elaborat și au utilizat diferite modele de sisteme logistice, pentru ca materialele să ajungă la locul potrivit, atunci când era necesar. În prezent, termenul logistică este larg utilizat pentru a defini activitatea de asigurare materială, tehnică și medicală a trupelor (hrănire, echipare, aprovizionare cu tehnică și materiale de tot felul), inclusiv transportul și cazarea acestora.

Amploarea și importanța operațiunilor logistice militare sunt adesea deosebit de mari. De exemplu, în timpul războiului terestru din Irak, o divizie blindată a SUA consuma zilnic: 5.000 de tone de muniție, cca. 2,1 milioane de litri de combustibil, peste 1,1 milioane de litri de apă și 80 de mii de porții de mâncare. Totodată, în mediul militar, se utilizează și conceptul de sistem logistic, pentru a desemna ansamblul organelor, formațiunilor, mijloacelor și activităților implicate de această componentă a artei militare.

Creșterea progresivă a importanței distribuției fizice și a logisticii a fost generată de diverse tendințe manifestate la nivel operațional și conceptual. Reevaluarea rolului distribuției fizice, respectiv a logisticii, a fost determinată, în principal, de următorii factori:

- posibilitățile limitate de creștere a eficienței producției;
- sporirea cheltuielilor de transport;
- mutațiile în gestiunea stocurilor;
- diversificarea producției de mărfuri;
- necesitatea organizării și coordonării adecvate a fluxului informațional;
- utilizarea pe scară largă a calculatoarelor;
- preocupările de protecție a mediului.

Aceasta a dus în consecință și la evoluția, și la dezvoltarea sistemelor logistice militare

Provocări ale logisticii militare contemporane

Fără transport și fără baze din care să se opereze și să se sprijine, unitățile luptătoare au o valoare mică în ceea ce privește capabilitatea de proiecție a forței și asta doar dacă lupta vine către ele și acestea vor lupta pe terenul propriu. Chiar și în această situație mobilitatea tactică impune să se acorde o atenție deosebită problemelor logistice.

Elementele cheie ale capabilității logistice ce permit operații în afara teritoriului sunt cuprinse în trei categorii.

Prima categorie o reprezintă mijloacele de transport pentru a disloca forțele luptătoare prompt și eficient unde este nevoie, în mod ideal, și în situațiile în care, la destinație, infrastructura lipsește sau este distrusă. Această capabilitate este necesară chiar și atunci când forțele sunt dislocate permanent în afara teritoriului având în vedere că majoritatea operațiilor necesită aprovizionarea din locații de pe teritoriul național.

A doua categorie reprezintă o rețea de bază care să execute dislocarea și recepția forțelor odată dislocate. Aceasta poate fi construită pe măsura nevoilor, dar acest lucru reprezintă un proces lent.

A treia categorie reprezintă mijloacele de sprijin pentru asigurarea combustibilului, hrana, apa, muniția, capacitățile de mentenanță, sprijin medical și cu alte materiale și servicii necesare trupelor în caz de război. Se subînțelege că aceste mijloace trebuie transportate într-un fel și stabilite într-o bază de operare și, de asemenea, ele trebuie să fie capabile să opereze autonom fără sprijinul militar sau civil al națiunii gazdă.

Înțelegerea logistică este crucială pentru succesul operațiunilor militare. Din păcate, aceasta este de multe ori confuză. Problema constă mai puțin în complexitatea conceptuală a subiectului și mai mult în cantitatea mare de detalii tehnice, dar și în cantitatea uriașă de materiale implicate în mișcarea forțelor de dimensiuni mari. Cineva se poate pierde în mulțimea datelor cu excepția cazului în care are câteva principii clare de organizare, puncte de referință și reguli de bază ce oferă o perspectivă largă asupra subiectului.

Pentru a da un exemplu despre cât de dificilă poate fi problema logistică, dezbateră în cazul invaziei din Irak 2003, despre tipul forțelor americane, momentul când și în ce ordine vor fi trimise către Comandamentul Central, a preocupat Pentagonul, din iarna anului 2002 până înainte de începerea invaziei. Pentru a avea toate detaliile dislocării corecte și pentru a le putea executa eficient este necesară o informatizare largă a procesului, utilizarea codurilor de bare pe materialele de aprovizionare, standardizarea echipamentelor și, nu în ultimul rând, experiență practică.

Totuși, înțelegerea constrângerilor elementare privind ceea ce se poate realiza și ceea ce nu, este mai puțin dificilă. Stabilirea unor reguli de bază și utilizarea atentă a calculelor aritmetice poate fi de real ajutor în înțelegerea problemelor cheie ale politicii logistice, cum ar fi cantitatea de transport aerian și naval dedicat ce trebuie asigurate, stabilirea bazelor militare mai importante și care dintre responsabilități vor fi externalizate contractorilor privați.

Transporturile tactice și strategice

Cum se poate muta echivalentul a jumătate oraș de dimensiuni medii oriunde în întreaga lume, rapid, cu suficientă atenție și prudență pentru a evita posibilul atac inamic pe parcursul acestui proces? Ulterior, cum se poate menține funcționarea acestui oraș pe măsură ce acesta se dezvoltă într-un câmp de luptă și în același timp angajează inamicul? Acestea sunt provocări logistice tipice cu care se confruntă orice alianță atunci când efectuează planificarea luptei.

Provocări generale în operațiuni militare în afara teritoriului

Unele țări, uneori, încearcă să deplaseze mai multe mii de soldați într-o perioadă de câteva luni și se confruntă deseori cu probleme în acest sens. Statele Unite planifică deplasarea unui sfert de milion până la o jumătate de milion de soldați și echipamentele asociate acestora, precum și cele necesare asigurării condițiilor de trai într-o perioadă similară. De fapt, SUA a făcut acest lucru de două ori de la încheierea Războiului Rece, ambele pentru pregătirea războiului împotriva Irakului și continuă planificarea, astfel încât să poată să facă acest lucru din nou, dacă este nevoie, în locuri cum ar fi, de exemplu, Coreea.

Faptul că problema logisticii militare este dificilă este evidentă, deși pregătirea pentru un război major în afara teritoriului nu implică construirea de zgârie-nori, școli sau fabrici, aceasta implică relocarea celor mai multe alte elemente ale echivalentului unui oraș de dimensiuni medii, cum ar fi, de exemplu, Washington DC. În Operațiunea Furtună în Deșert, Statele Unite au deplasat nu numai o jumătate de milion de oameni și peste 100.000 de vehicule, ci și un total de aproximativ 10 milioane de tone de provizii (din care mai mult de 6 milioane au fost produse petroliere). Cifrele ar fi fost chiar mai mari în absența suportului națiunii-gazdă, în fiecare zi Arabia Saudită a oferit un sfert de milion rații de hrană și două milioane de galoane de apă potabilă (după patru luni, adăugând până la un milion de tone de alte provizii). Partenerii regionali furnizând, de asemenea, până la 15 milioane de galoane de combustibil pe zi numai pentru Forțele Aeriene SUA (aproximativ 50.000 de tone). Într-adevăr, transportul strategic este atât de dificil încât, chiar și Statele Unite, dacă sunt prinse cu garda jos, pot avea dificultăți chiar și cu mișcări modeste de trupe și echipament, ca de exemplu atunci când a durat o lună să se transporte douăzeci și patru lansatoare de artilerie și capacitățile de rezervă în Balcani, în timpul Războiului din Kosovo, din 1999.

În operațiuni recente, pentru transportul materialelor de aprovizionare în zone de deșert în situații în care exista supremație aeriană, operațiunile de aprovizionare din teatru au fost relativ simple. Dar acest lucru nu se întâmplă întotdeauna. Într-un studiu de la mijlocul anilor 1980, la momentul în care Uniunea Sovietică ocupa încă Afganistanul, s-a evidențiat dificultatea aprovizionării armatelor mari pe distanțe lungi cu camionul în fața opoziției inamice și în contextul topografiei complexe. Deoarece regiunea dintre Uniunea Sovietică și Afganistan trecea prin munți, sovieticii nu ar fi putut efectua mișcările rutiere eficiente. Ei ar fi fost constrânși să utilizeze un număr modest de drumuri, care făceau obiectul sabotajului și atacurilor terestre și aeriene, în locuri prin care ar fi trebuit să treacă un număr foarte mare de vehicule pe zi. Ei ar fi putut fi, de asemenea, probabil constrânși și de disponibilitatea unui număr mare de camioane, camioane pe care nu toate armatele pot să le mențină în stare operativă într-un număr adecvat.

Cele mai multe brigăzi necesită mai multe sute de tone de provizii pe zi, iar camioanele au de obicei sarcinile utile, de la cinci până la zece tone. Deci, aproximativ 100 de camioane pe zi sunt necesare pentru a aproviziona o brigadă în luptă, în plus față de unitățile de sprijin brigadă. O operațiune militară de mare amploare, care implică douăzeci de brigăzi, plus elemente de sprijin asociate, ar necesita, prin urmare, 1.000 la 4.000 de camioane de susținere logistică într-o zi, în funcție de tipul de luptă și de numărul de manevre pe care unitatea le efectuează. Dacă aceste materiale trebuie să se deplaseze pe drumuri, având în vedere topografia, pot apărea blocaje. O singură arteră majoră ar putea prelua 2.000 de camioane de materiale pe zi, dar numai în cazul în care este posibil să se trimită un convoi, compus din douăzeci de vehicule de aprovizionare și mijloace de protecție la fiecare cincisprezece minute și susținând acest ritm continuu.

Această scală de aprovizionare este, în general, fezabilă doar dacă vehiculele sunt în condiție tehnică foarte bună (defecțiunile tehnice frecvente vor interfera cu mișcare), dacă drumurile nu sunt folosite în comun cu traficul civil, în cazul în care infrastructura critică cum ar fi rețelele de poduri este robustă (și protejată), în cazul în care vremea nu este un factor major de perturbare și în cazul în care echipajele și echipamentele de geniu pot păstra drumurile în condiții acceptabile de executare a traficului.

Pentru deplasarea de unități ale forțelor aeriene, problema transportului este diferită, deoarece cele mai multe mijloace de luptă sunt, în mod normal, autodislocabile. Acestea au nevoie, în general, de realimentare în aer, la sol pe baze aeriene sau ambele, dar nu se axează pe greutatea sistemelor de luptă atunci când se face calculul de transport strategic. Acest lucru nu este însă simplu atunci când se dislocă unități de luptă aeriene. Trei tipuri de aprovizionare: combustibilul, muniția și mijloacele de sprijin al flotilei aeriene, cum ar fi: sistemele de distribuție a carburanților, echipamente de întreținere a aeronavelor, echipamente de întreținere a pistei, de apărare antirachetă și de comandă și control pot reprezenta o problemă destul de dificilă. Piese de schimb impun, de asemenea, solicitări suplimentare.

De ce este nevoie pentru a muta persoane și materiale? Evident, de cele două moduri principale de transport intercontinental: transportul aerian și transportul maritim. Transportul aerian poate fi împărțit în categorii: transport militar dedicat pentru marfă, în general aeronave comerciale pentru oameni, și avioane tanc petrolier pentru cantități limitate de combustibil. Transportul maritim poate fi împărțit în două categorii principale: nave pentru transportul echipamentelor și nave pentru transportul de combustibil. Transportul maritim poate fi defalcat în continuare în nave ușor accesibile și ușor de încărcat (nave *roll on/roll off*), precum și navele care trebuie să fie închiriate din sectorul comercial (acesta din urmă impun, de obicei macarale pentru încărcarea și descărcarea în port).

Transportul aerian este angajat în transportul de persoane, dar este, de asemenea, frecvent utilizat pentru transportul de echipamente electronice sensibile, elicoptere, materiale cu valoare ridicată și muniții speciale, și piese de schimb. Este folosit uneori pentru transportul de urgență al echipamentelor necesare, ca recent achiziționatele vehicule rezistente la explozii (Mine Resistent Ambush Protected – MRAP) în Irak și în Afganistan. Transportul maritim este folosit pentru a transporta combustibil, apă, vehicule, muniție în vrac, locuințe improvizate, depozite mobile și spitale, în general, materialele cele mai grele.

Factorii-cheie pentru înțelegerea capacităților de transport ale avioanelor și ale navelor sunt viteza, sarcina utilă, fiabilitatea/disponibilitatea și timpul necesar pentru încărcarea și descărcarea acestora. Pentru majoritatea avioanelor, viteza medie este de aproximativ 930 km/h (500 de mile/h) și timpii medii de încărcare descărcare de aproximativ trei până la patru ore la fiecare capăt al operațiunilor (cu aeronava C-17 puțin mai rapid decât la alte tipuri de aeronave).

Avioanele de transport pot fi: 61 de tone și 8,1 ore pentru C-5; 45 de tone și 12,5 ore pentru C-17; 33 de tone și 8,6 ore pentru KC-10.

Pentru transporturile pe distanțe scurte, cum ar fi utilizarea elicopterului CH-53, sarcinile utile, tipice, sunt de aproximativ zece tone. Sarcina utilă pentru aeronave C-130, cărașul de transport aerian intra-teatru, este de aproximativ cincisprezece tone și raza sa de acțiune variază de la 2.200 km la 3.700 km la sarcini utile normale, în funcție de versiunea de aeronavă în cauză. Raza de acțiune a aeronavelor depinde de cât de mare este cantitatea de materiale transportate. Aceasta nu este numai o chestiune de înlocuire fizică a cantității de combustibil cu o cantitate echivalentă de materiale, în sensul folosirii spațiului care ar putea folosit pentru recipiente suplimentare de combustibil, ci mai degrabă de greutatea maximă la decolare aeronavei care necesită un compromis între cele două. În cazul în care încărcătura în cauză este alcătuită din materiale voluminoase, relativ ușoare, nu poate fi nici un compromis real, ar putea fi posibil să se umple compartimentele de combustibil și de marfă în întregime. (La un anumit nivel, adăugând orice greutate suplimentară se reduce eficiența de consum a combustibilului în zbor pentru respectiva aeronavă; avioanele sunt oarecum mai eficiente atunci când sunt mai ușoare. Dar această considerație este, de obicei, o problemă minoră. Eficiența de utilizare a combustibilului de către aeronave variază de la 5 la 10 la sută, în funcție de greutate). Destul de des, echipamentul este suficient de greu astfel că o încărcătură completă de materiale necesită o anumită reducere a nivelului combustibil, astfel încât avionul să rămână în limitele de greutate maximă la decolare.

Ca un exemplu, să luăm în considerare aceste fapte și cifre pentru un C-130. Regula de bază pentru varianta C-130H este că avionul zboară cu o

viteză de 555 km/h (300 de noduri/h) și consumă aproximativ 2.300 kg (5.000 pounds) de combustibil pe oră. Greutatea sa, atunci când este gol, este de 39 de tone (85.000 de pounds); greutatea maximă la decolare este de 70 de tone (155 de mii de pounds), iar încărcătura de combustibil este de maxim 27 de tone (60 de mii de pounds). Deci, cu excepția încărcăturilor foarte ușoare, adăugarea unei cantități mai mari de materiale necesită o reducere a consumului de combustibil și, prin urmare, raza de acțiune, în mod proporțional. De exemplu, în cazul în care sarcina utilă ar cântări 11,5 tone (25.000 pounds), 20,5 tone (45.000 de pounds) de combustibil ar putea fi transportate, permițând aproximativ nouă ore de zbor sau o rază de acțiune de aproximativ 2.700 de mile nautice. În cazul în care sarcina utilă ar fost redusă cu 4,5 tone (10.000 de pounds), la 6,8 tone (15.000 pounds), atunci 10.000 de pounds de combustibil suplimentar ar putea fi încărcate aceasta însemnând două ore de zbor și 1.111 km (600 de mile marine) de zbor în plus.

Datele relevante pentru alte câteva tipuri de aeronave sunt după cum urmează. Greutățile maxime la decolare (și capacitățile maxime de încărcare) sunt:

- aproximativ 170 de tone (și 30 de tone) pentru C-141;
- 290 de tone (și 65 de tone) pentru C-17;
- 295 de tone (și 60 de tone) pentru KC-10;
- 420 de tone pentru C-5 sau un 747B (cu încărcătură maximă de 89 și 100 de tone).

Ratele de consum de combustibil sunt:

- 5,3 tone / oră pentru C-141;
- 7 tone / oră pentru C-17;
- 8,6 tone / oră pentru KC-10;
- 10,3 tone / oră pentru C-5.

Razele maxime la sarcină utilă completă sunt:

- 4.600 km (2.500 de mile) pentru C-141;
- 5.000 km (2.750 de mile) pentru C-17, 7.400 km (4.400 de mile) pentru KC-10;
- 13.500 km (7.300 de mile) pentru C-5;
- 15.300 km (8.300 de mile) pentru un B 747.

Aceste informații permit executarea de calcule de compromis între raza de acțiune și sarcina utilă pentru diferite aeronave. De exemplu, reducerea sarcină utilă la C-17 de la șaiszeci și cinci tone la treizeci și cinci de tone permite adăugarea de treizeci de tone de combustibil suplimentar (toate în aceeași plafon maxim de greutate la decolare), ceea ce permite aproximativ patru ore de zbor sau 3.700 km (2.000 de mile) în plus.

Navele *roll on/roll off* pot fi încărcate în trei sau patru zile și descărcate în două-trei. Vitezele lor variază între 28 și 30 de mile pe oră pentru navele tip SL și navele *roll on/roll off* de capacitate mare (LMSR) și de 18 de mile pe oră pentru mai multe tipuri de nave. Cele mai multe nave *roll-on/roll-off* au capacitatea medie de încărcare de aproximativ 15.000 la 20.000 de tone (deși capacitatea lor este adesea limitată mai mult de suprafața în metri pătrați, navele tip SL-7 au aproximativ 150.000 de metri pătrați de spațiu, LMSR în jur de 250.000). Navele care au nevoie de macarale pentru a manevra echipamentul pentru încărcare descărcare (inclusiv nave container) au nevoie de un timp între patru și zece zile pentru încărcare și o cantitate comparabilă de timp pentru descărcare; sarcinile utile ale acestor nave variază foarte mult.

Punând toate aceste numere împreună, de obicei este nevoie de două la șase nave mari pentru a transporta o întreagă divizie, în funcție de mărimea și de greutatea diviziei. Alternativ, dacă este nevoie să fie transportată pe cale aeriană (practic niciodată un mod de abordare a transportului pentru o divizie întreagă), numărul total de zboruri necesar este, de obicei, 1.000 la 3.000 (depinzând nu numai de tipul de divizie, ci și, evident, de tipul de aeronavă utilizat).

Dintre națiunile aliate Statele Unite au aproximativ 360 de avioane de mare capacitate pentru transportul trupelor și echipamentelor (și alte 200 rapid disponibile prin intermediul unui program de asigurare din partea flotei aeriene civile). De asemenea, are vreo douăzeci nave „*roll-on / roll-off*”, de mare capacitate, fiecare capabile să transporte 15.000-20.000 de tone de echipament (echipamentul și materialele pentru o divizie mecanizată cântărește aproximativ 100.000 de tone), precum și diverse alte nave de transport maritim. În total, activele de transport SUA creează o capacitate teoretică pentru un transport susținut în medie de aproximativ 30.000 de tone de echipament militar pe zi pentru o destinație.

Exprimată în alt mod, luând în calcul rate optime, Statele Unite ar putea disloca aproximativ cinci divizii de forțe terestre, zece unități de luptă ale forțelor aeriene și sprijinul de luptă inițial asociat și materiale totalizând probabil un milion de tone într-o perioadă de timp de aproximativ lună (deși în practică ar lua, de obicei, câteva săptămâni pentru a ajunge la capacitatea de maximă livrare, în sensul că ar putea fi nevoie de aproape două luni pentru dislocare).

Constrângeri și obstacole practice

Precedentele estimări oferă oricum partea teoretică. Dar, în practică, dislocările sunt mai lente. Într-adevăr, ele pot fi mult mai lente în funcție de regiunea în care trupele, echipamentele și materialele sunt transportate.

Blocajele apar adesea în porturi și în aeroporturi, în special în străinătate. Multe aeroporturi, de exemplu, au un spațiu foarte limitat pentru

încărcarea și descărcarea aeronavelor, probabil, capacitatea de realimentare limitată și, de asemenea, capacitatea de tranzit sever limitată.

Chiar și în aeroporturile moderne mari este, în general, dificil de dislocat mai mult de 1.000 de tone de echipamente și materiale pe zi. În absența a cel puțin trei-patru porturi și aeroporturi, în teatrul de destinație, ratele maxime de dislocare nu ar fi atinse. De fapt, ratele reale de dislocare sunt adesea la mai puțin de jumătate din ceea ce este matematic fezabil. Aceasta înseamnă că ar putea nevoie de câteva săptămâni pentru a disloca o forță de nivel și câteva luni pentru a disloca o forță mai mare în cele mai multe regiuni ale lumii.

Într-adevăr, fluxul de transport poate fi mult mai mic la anumite locații. O analiză atentă a răspunsurilor militare posibile în genocidul din Rwanda, în anul 1994, a evidențiat că ar fi greu să se disloce mai mult de 800 de tone de echipament militar și materiale pe zi către Rwanda utilizând cele două aeroporturi majore, Kingali și Entebbe, din Uganda. S-au remarcat, de asemenea, posibile constrângeri în aspecte, precum asigurarea unui nivel adecvat al realimentării aeriene pentru aeronave de transport în vecinătatea Greciei. Adunând întârzierile în pregătirea și apoi în transportul forțelor în Kingali și mai departe, s-a estimat că ar fi necesare un minimum de trei săptămâni, pentru a disloca o brigadă întărită cu 10.000 de tone de echipament și 6.000 de trupe, un timp mult mai mare decât cel estimat matematic.

Ar fi nevoie, de obicei, de câteva săptămâni chiar și pentru a disloca câteva mii de trupe în regiuni îndepărtate. Singurele excepții posibile de la această regulă generală ar fi importante pentru cazurile în care ar exista baze aliate situate în apropiere, sau pentru cazurile în care trupele ar putea fi aeropurtate (caz în care mobilitatea lor tactică ar fi de obicei foarte limitată și nevoia lor de a fi reprovizionate ar putea reprezenta provocări deosebite).

Un studiu actual SUA este ceva mai optimist decât analiza de caz anterioară. Studiul a estimat că ar putea dura aproximativ douăzeci și trei zile pentru a disloca o brigadă mecanizată în Africa de Est, în cazul în care un singur aeroport ar fost disponibil pentru a primi zboruri de avion C-17 (durata de dislocare este de așteptat să scadă la optsprezece-douăzeci de zile, în cazul în care un nou tip de brigadă bazat pe așa-numitul sistem viitor de luptă și o greutate de aproximativ 25.000 de tone este implementat). Acest calcul presupune numărul maxim de aeronave la sol (sau MOG) pentru un aeroport ar fi trei, că pentru un C-17 ar trebui doar trei ore pentru a descărca materialele și a decola din nou, ca aeroportul ar putea fi utilizat în medie douăzeci de ore pe zi și, astfel, că șaisprezece zboruri pe zi ar putea fi executate.

Un punct final, în plus față de o mulțime de mijloace de transport, logistica are nevoie de o mulțime de oameni. Acesta este unul dintre motivele

pentru care armatele moderne au un număr de aproximativ două ori mai mare de militari dedicați pentru misiuni generale de sprijin, raportat la numărul de militari din unitățile luptătoare. În plus, se explică de ce zeci de mii de contractori sunt, de asemenea, necesari pentru operațiunile de mari dimensiuni. Într-adevăr, chiar dacă armatele moderne au aproximativ de două ori mai mult personal în unități de sprijin decât în unități de luptă, estimările actuale sugerează că ar trebui să aibă chiar mai mult aproximativ 2,5 militari în sprijin pentru fiecare militar într-o unitate de luptă. Faptul că nu se întâmplă așa este motivul pentru care atât de mulți contractori civili au fost angajați pentru misiunile în curs de desfășurare în Irak și în Afganistan.

BIBLIOGRAFIE

- AJP-4.6(A) – Multinational Joint Logistic Centre Doctrine.*
MC 319/2 NATO Principles and Policies for Logistics.
 Department of Defense, *Conduct of the Persian Gulf War: Final Report to Congress*, Washington D.C., Department of Defense, April 1992, annex F
www.ndu.edu/library/epubs/cpgw.pdf .
- Schmidt Rachel, *Moving U.S. Forces: Options for Strategic Mobility*, Washington D.C., Congressional Budget Office, 1997), www.cbo.gov/doc.cfm?index=11&type=0
- U.S. Air Force, *Air Force Fact Sheet: C-130 Hercules*, May 2006, www.af.mil/factsheets/factsheet.asp?id=92
- U.S. Air Force, *Air Mobility Planning Factors*, Air Force Pamphlet No. 10-1403, June 1997, www.fas.org/man/dod-101/usaf/docs/afpam10-1403.htm.
- Matthew Goldberg, *Logistics Support for Deployed Military Forces*, Washington D.C., Congressional Budget Office, October 2005, www.cbo.gov/doc.cfm?index=6794

STATUTUL ȘI ROLUL COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ A MILITARILOR ROMÂNI PARTICIPANȚI LA OPERAȚII DE STABILITATE ȘI SPRIJIN

THE STATUS AND THE ROLE OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATION COMPETENCE OF THE ROMANIAN MILITARIES WITHIN THE STABILITY SUPPORT OPERATIONS

Asist.univ.drd. Polixenia OLAR*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Din decembrie 1989, România a dus, în mod constant și coerent, o politică de întărire a relațiilor cu occidentul, în general, și cu SUA și Uniunea Europeană, în special. România s-a dovedit a fi un partener de nădejde al forțelor aliate în primul război din Golf și, în special, în timpul asigurării președinției Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. De asemenea, România joacă un rol activ în cadrul operațiilor de menținere a păcii în Afganistan, UNAVEM în Angola, IFOR/SFOR în Bosnia, KFOR și EULEX în Kosovo și în Albania. România este membru OSCE pe care a condus-o în 2001. Toate aceste misiuni și teatre de operații externe s-au definit și se definesc printr-o mare complexitate a situației politico-militare, sociale, economice și printr-o mare diversitate culturală, etnică și religioasă care necesită o mare capacitate de comunicare interculturală.

Since December 1989, Romania has constantly and coherently carried out a policy meant to generally strengthen the relationship with the Occident and particularly with the USA and European Union. Romania has proved to be a trustful partner of the allies in the first war in the Gulf and especially during the presidency of the Security Council of the United Nations. Romania has also played an active part within the peace keeping operations in Afghanistan, UNAVEM IN Angola, IFOR/SFOR in Bosnia, KFOR and EULEX in Kosovo and Albania. Romania is an OSCE member and was even a president of this organization in 2001. All these external missions and theatres of operations have been defined by a complexity of the military-political, social, economic situation and by a cultural, ethnical and religious diversity that requires a huge intercultural communication ability.

Cuvinte cheie: operații militare; coaliție; comunicare interculturală.

Keywords: military operations; coalition; intercultural communication.

* e-mail: lisiolar@yahoo.com

România a fost prima țară care s-a înscris în parteneriatul cu NATO pentru programul privind pacea (*Partnership for Peace*). În 2002, statele membre NATO au invitat România să se alătore Alianței, având în vedere progresele rapide făcute în modernizarea forțelor sale armate și considerând contribuțiile avute la operațiile militare și la cele de menținere a păcii. Din martie 2004, România este membru oficial al NATO, după depunerea instrumentelor de ratificare a tratatului de la Washington DC. De asemenea, există un tratat bilateral de bază cu Ungaria, semnat și ratificat de către România, care pune bazele unor relații mai apropiate, mai eficiente. În 1997, România a intrat într-un tratat bilateral cu Ucraina care face referire la rezolvarea unor probleme de ordin teritorial, cât și cele ale minorităților. În iulie 2003, România și Rusia au semnat un tratat bilateral. De o importanță crucială a fost faptul că țara noastră a găzduit Summitul NATO, iar evenimentul fiind privit ca o etapă de expansiune a Alianței de la Marea Baltică la Marea Neagră configurând, în același timp, și noi direcții pentru etapa următoare. Anul 2007 a fost anul în care România a aderat la Uniunea Europeană împreună cu Bulgaria, crescând numărul țărilor membre la 27. Activitatea constantă a României în organizațiile regionale, cum ar fi SECI (Southeast Europe Cooperation Initiative) și în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est contribuie, în mod decisiv, la păstrarea stabilității și cooperării în zonă.

Imaginea României în Europa și, implicit, în lume, a avut și are, de asemenea, de câștigat datorită relațiilor. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că România este membru fondator al Consorțiului Mării Negre pentru Dezvoltare Economică și că din 1972 s-a alăturat Fondului Monetar Internațional și Băncii Internaționale. O atenție deosebită din punct de vedere al securității naționale acordă țara noastră și transformării politice a Balcanilor Vestici. Procesul nu e nici pe departe la final și încă există riscul unei regresii politice și al unor divergențe etnice. Nu există pentru România impuneri recunoscute internațional ale unor drepturi colective ale unui grup; doar drepturile umane individuale, așa cum sunt ele stipulate în Declarația Drepturilor Omului, poartă încărcătura legală. România denunță recunoașterea internațională a secesiunii pe baza drepturilor colective și fără consimțământul statului suveran. Inițiat în urma summitului franco-britanic de la Saint Malo (1998), procesul de dezvoltare a dimensiunii de securitate și apărare a Uniunii Europene a cunoscut, în ultimii ani, o evoluție spectaculoasă, fiind, în prezent, una dintre cele mai dinamice zone ale proiectului European. În iunie 1999, Summitul Consiliului European de la Köln a pus bazele instituționale ale Politicii Europene de Securitate și Apărare, prin adoptarea cadrului strategic prin care Uniunea Europeană urma

să-și dezvolte propria componentă de securitate și apărare. Sub aceste auspicii, progresele înregistrate au fost cu adevărat spectaculoase atât în privința adaptării arhitecturii instituționale interne, cât și în exprimarea concretă a capacității operaționale a UE în diferite teatre de operații.

În prezent, Uniunea Europeană este pe deplin angajată în asumarea unui rol global în arhitectura de securitate internațională, având atât o viziune strategică, integrată în cadrul propriei Strategii de Securitate, cât și instrumentele necesare asumării unui rol operațional în domeniul managementului crizelor. Fără îndoială, dimensiunea operațională a Politicii Europene de Securitate și Apărare reprezintă, astăzi, o realitate. Ne putem referi la acțiunile Uniunii Europene întreprinse pentru gestionarea situației de securitate atât în Balcani și Caucaz, cât și în Africa, Orientul Mijlociu și Asia, acțiuni exprimate, până în prezent, prin lansarea a peste 20 de misiuni și operații în aceste perimetre geografice. Toate aceste acțiuni amintesc despre rolul major pe care Uniunea Europeană îl are în promovarea și în gestionarea securității globale. În acest context, România depune eforturi substanțiale pentru dezvoltarea securității și apărării sale, eforturi susținute și de operaționalizarea capacităților relevante pe această dimensiune. România a fost parte a acestui proces încă din momentul lansării sale atât prin contribuții cu forțe și capacități, cât și prin angajamente efective în cadrul operațiilor conduse de către UE. Semnarea Tratatului de Aderare la Uniunea Europeană, în aprilie 2005, a marcat o etapă importantă în cadrul procesului de conectare la aceste evoluții, orientat spre conturarea profilului strategic al României ca membru al Uniunii Europene¹.

Statutul competenței de comunicare interculturală a militarilor români participanți la operații de stabilitate și sprijin

Toate aceste evenimente care au avut loc, începând cu 1989 și până în prezent, marchează schimbări fundamentale în organizarea relațiilor internaționale, în evaluarea securității și stabilității naționale, regionale și mondiale și în atitudinea comunității internaționale față de amenințările în materie de securitate globală. Comunitatea internațională se implică, în prezent, tot mai mult în soluționarea crizelor și conflictelor de pe mapamond. Organizații ca ONU, NATO sau UE gestionează activ stabilitatea și securitatea regională și internațională. România ca membră a lor, la rândul său, participă la executarea a diferite misiuni internaționale de menținere, restabilire sau impunere a păcii, precum și la operații de stabilitate și sprijin. Toate aceste misiuni și teatre de operații externe s-au definit și se definesc

¹ Ministerul Afacerilor Externe, *Evoluția Relațiilor României în Europa*, accesat la 4 martie 2013.

printr-o mare complexitate a situației politico-militare, sociale, economice și printr-o mare diversitate culturală, etnică și religioasă. Statutul competenței de comunicare interculturală este în acest moment unul ce se cere orientat spre identificarea și alegerea direcțiilor de dezvoltare a acestei competențe a militarilor români participanți la operații de stabilitate și sprijin în afara țării și acest lucru se poate face pornind de la criterii diferite. Acestea pot viza:

- componentele competenței de comunicare interculturală²;
- diferitele modele explicative ale competenței de comunicare interculturală³;
- un model sociologic de dezvoltare a competenței de comunicare interculturală care are ca și componente: o dimensiune cognitiv-informațională, una afectiv-motivațională și una comportamental-acțională. În

temeiul modelului sociologic al competenței de comunicare interculturală menționez următoarele direcții de acțiune pentru dezvoltarea competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin în afara țării:

- *direcția de dezvoltare cognitiv-informațională* a competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin în afara țării. Această direcție se referă atât la dezvoltarea capacităților militarilor de a achiziționa cunoștințe despre cultura și civilizația țării în care se derulează operațiile de stabilitate și sprijin, cât și la implicarea celorlalte procese psihice în activitatea de dezvoltare a competenței de comunicare interculturală a celor vizați. Este vorba despre gândire, memorie, limbaj, atenție, voință și chiar de temperament. Pe de altă parte, apreciez că această direcție de dezvoltare a competenței militarilor români privește atât natura, cât și conținutul datelor și informațiilor transmise, însușite și transformate în cunoștințe și în deprinderi prin procesul de dezvoltare profesională desfășurat de către instituțiile militare de învățământ;

- *direcția de dezvoltare afectiv-motivațională* a competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin în afara țării. Această direcție de dezvoltare include două componente interdependente și complementare, și anume: *componenta afectivă* și *componenta motivațională*. Prima componentă vizează trăirile afective pozitive și negative pe care le pot cunoaște militarii români pe timpul participării la operații de stabilitate și sprijin. Interesul nostru este, înainte de toate, ca stările afective negative să fie eliminate sau dacă nu este posibil acest

² Martyn Barrett, *La compétence interculturelle*, http://www.afaefr.fr/IMG/pdf/BARRETT_V2.pdf, pp. 2-4, accesat la 20.02.2013.

³ *Modelul Byram* (Compétence interculturelle, http://wiki.univ-paris5.fr/wiki/Comp%C3%A9tence_interculturelle, pp. 2-5, accesat la 02.03.2013.

lucru să li se limiteze efectele cât mai mult. În plus, apreciez că trebuie dezvoltate sentimentele pozitive ale militarilor privind participarea lor la operații de stabilitate și sprijin. În acest scop, se poate merge pe dezvoltarea sentimentelor de satisfacție privind datoria împlinită, a sentimentelor de mândrie națională privind contribuția României la stabilitatea regională, și nu numai. Componenta motivațională se referă la trebuințele, motivele, interesele, aspirațiile, convingerile și idealurile militarilor care participă la operații de stabilitate și sprijin. Acestea se pot orienta în sensul îndeplinirii misiunilor încredințate militarilor români folosind atât motivația intrinsecă, cât și motivația extrinsecă pe care comandantii/șefii le au la dispoziție;

- *direcția de dezvoltare comportamental-acțională*⁴ a competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin în afara țării. Această direcție de dezvoltare se referă la dezvoltarea comportamentelor individuale și colective dezirabile la toți militarii români implicați în operații de stabilitate și sprijin, pe de o parte, și la punerea în practică a unor asemenea comportamente, pe de altă parte. Acest dublu obiectiv se poate materializa prin metodele cunoscute de învățare, prin exerciții și aplicații în teren, precum și prin apelul la metode cum sunt: modelarea, simularea, studiul de caz, jocul de rol etc. Un rol semnificativ revine și lecțiilor învățate cu prilejul executării unor misiuni similare de către militarii români.

Indiferent de criteriul ales pentru desemnarea direcțiilor de acțiune având ca scop dezvoltarea competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin, opțiunea noastră trebuie să conducă la atingerea următoarelor obiective obligatorii și cumulative:

- formarea la militari a unei flexibilități înalte care să se traducă printr-o adaptare rapidă, fără disfuncționalități majore la orice situație inedită, neașteptată și aleatorie ce se poate ivi pe timpul participării la operațiile de stabilitate și sprijin;

- dezvoltarea la militari a creativității, adică a aptitudinii de a inova, de a inventa și de a crea pe timpul participării la operații de stabilitate și sprijin cu scopul îndeplinirii sarcinilor încredințate. Situația interculturală complexă și dinamică din timpul operațiilor de stabilitate și sprijin solicită dezvoltarea și mai ales manifestarea unei asemenea capacități la toți militarii;

- realizarea unei eficacități înalte în îndeplinirea misiunilor specifice încredințate în cadrul operațiilor de stabilitate și sprijin.

⁴ Daniel Mara, *Dimensiunile interculturale ale educației*, <http://www.revistatransilvania.ro/arhiva/2008/pdf/numarul1/art17.pdf>, p.1, accesat la 20.03.2013.

În plus, dezvoltarea acestor calități, prin procesul de instruire din instituțiile de învățământ militar, face ca participarea militarilor români la operațiile de stabilitate în afara țării să se distingă prin promptitudine, operativitate, continuitate și deplină siguranță pentru toți cei implicați.

Rolul competenței de comunicare interculturală a militarilor români participanți la operații de stabilitate și sprijin

Rolul competenței de comunicare interculturală este strâns legat de rolul instituției de învățământ militar cu atribuții în domeniul formării competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin în afara țării și care își exercită acest rol prin elaborarea unui model de obținere a unui astfel de tip de competență de comunicare. Evident modelul va ține seama de cerințele impuse de către beneficiar, adică de către conducerea armatei României, de către Statul Major General privind competența de comunicare interculturală ce trebuie să definească orice militar român care va participa la operații de stabilitate și sprijin în afara țării.

Modelul de competență de comunicare interculturală propus de instituția de învățământ militar al cărui rol este acela de a întări această competență, ar trebui să se refere la următoarele domenii de activitate umană:

- *domeniul cunoașterii*, adică cunoștințele necesare și suficiente formării și dezvoltării competenței de comunicare interculturală la toți militarii români care vor participa la operații de stabilitate și sprijin;

- *domeniul capacității de face ceva*, adică formarea și dezvoltarea priceperilor, abilităților și deprinderilor de a folosi oportun, eficace și constant cunoștințele asimilate ce constituie fundamentul cognitiv al competenței de comunicare interculturală;

- *domeniul acțiunii concrete*, adică formarea și întărirea comportamentelor individuale și colective dezirabile pentru afirmarea în teren a competenței de comunicare interculturală.

Domeniul cunoașterii se referă la maniera în care sunt achiziționate cunoștințele necesare și suficiente formării și dezvoltării competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin. Literatura de specialitate semnalează trei modalități de abordare a acestei chestiuni esențiale: abordarea umanistă, abordarea antropologică și abordarea sociologică.

Abordarea umanistă, adică cultura cultivată, această moștenire numită civilizație, care constituie memoria colectivă a unui popor. Odinioară această abordare era considerată primordială și unică. Acum, ea a cedat locul *abordării antropologice*, legată de formarea relațiilor cu membrii altor societăți și culturi, știind bine că reprezentările culturale se construiesc în

timp îndelungat și că acestea sunt influențate de către indivizi, de grupuri umane, de evenimente și instituții. Acest tip de abordare se concentrează asupra diversității modurilor de viață, a faptelor vieții curente, a obiceiurilor și cutumelor, a tabuurilor, a comportamentelor verbale și nonverbale, fără a uita codurile morale. Ea folosește documente uzuale (cataloge de cumpărături, buletine cu noutăți, meniuri din restaurante etc.) existente într-o societate și care vorbesc despre modul de viață specific al acesteia.

Abordarea sociologică se raportează la contextul sociocultural. Ea tratează chestiunea ca pe un fenomen social. Sursele sale de informații și date sunt constituite din documentele bazate pe anchete sociale, sociologice și psihosociale ce au ca scop să ofere date despre fapte, statistici și date sociale, economice și politice. Prin datele și informațiile puse la dispoziție celor interesați, ea oferă repere culturale care le permit acestora din urmă să se familiarizeze cu elemente factuale care le sunt necunoscute și să se adapteze inițial și ulterior să se integreze în societate.

În plus, abordarea sociologică are în vedere dimensiunile situațiilor problematice și include în analizele sale credințele, relațiile, valorile și atitudinile specifice fiecărei culturi. Prin urmare, acest tip de abordare a domeniului cunoașterii se poate folosi și în instituțiile de învățământ militar care formează și dezvoltă competența de comunicare interculturală a militarilor.

Folosirea concomitentă a celor trei tipuri de abordări ale domeniului cunoașterii este benefică procesului de formare și dezvoltare a competenței de comunicare interculturală a militarilor români care participă la operații de stabilitate și sprijin.

Domeniul capacității de face ceva privește transformarea cunoștințelor asimilate de către militari prin învățare în priceperi, abilități și deprinderi menite a pune în practică competența lor de comunicare interculturală. Acest domeniu se referă, mai întâi, la aplicarea cunoștințelor și la folosirea curentă a limbii materne, dar și a celei străine însușite de către militari pentru a putea să-și îndeplinească sarcinile în cadrul operațiilor de stabilitate și sprijin. Prin intermediul exercițiilor practice, a jocului de rol, a modelării sau a simulării, militarii să acționeze și să se comporte ca și cum s-ar afla în timpul operațiilor de stabilitate și sprijin. În final, militarii trebuie să-și formeze și să-și dezvolte priceperi, abilități și deprinderi de a relaționa cu ceilalți participanți din zona operațiilor de stabilitate și sprijin, cu autoritățile locale și cu populația din zonă. În acest scop, evident că se vor imagina de către cadrele didactice, instructorii militari și de către comandanții militarilor diferite situații interculturale și/sau scenarii care vor fi aplicate pentru ca militarii să fie în măsură să se descurce adecvat în teren. În opinia mea, cu cât exercițiile, scenariile și situațiile interculturale „jucate” vor fi mai bine construite și înțelese de către toți militarii cu atât priceperile, abilitățile și deprinderile de

comunicare interculturală vor fi mai temeinice, mai apropiate de nevoile din teatrele de operații de stabilitate și sprijin.

Domeniul acțiunii concrete privește ansamblul de activități prin care militarii exersează continuu, responsabil și activ maniera în care competența lor de comunicare interculturală se manifestă concret într-o situație interculturală reală sau imaginară. În acest scop, potrivit opiniei lui Denise Luissier se impun a fi avute în vedere trei aspecte. Primul vizează sensibilizarea și apropierea celor supuși procesului de instruire de alte culturi. Este vorba despre o fază a conștientizării culturale în care se învață apropierea de ceilalți și de celelalte culturi. Mai concret, militarii trebuie să îl înțeleagă pe celălalt și cultura sa. Al doilea aspect privește abordarea critică a celorlalte culturi în funcție de nivelul de cunoașterea a propriei identități și culturi. Aici, este vorba despre adoptarea în teren a unei poziții de continuă ajustare și adaptare a modurilor de a gândi și acționa la ceilalți diferiți de sine. Prin urmare, este vorba de manifestarea de către toți militarii a deprinderii și abilității de a ști să accepte și să interpreteze credințele și valorile asociate culturii lor și a celor diferite de a lor. Al treilea aspect relevă competența transculturală care se definește prin integrarea și respectul valorilor altora ce decurg din contactele între culturi și civilizații diferite, așa cum se întâmplă în cadrul operațiilor de stabilitate și sprijin.

Concluzii

Operațiile de stabilitate și sprijin executate în afara teritoriului național se pot considera ca fiind o situație interculturală. Aceasta din urmă reprezintă un context în care se întâlnesc și interacționează indivizi și grupuri umane ivite din culturi diferite. Prin urmare, participarea militarilor români la misiuni în afara țării înseamnă interacțiune într-o situație interculturală. Astfel, cei care aparțin unei culturi anume vin în contact cu militarii celorlalte țări, care fac parte din coaliția sau alianța militară, cu membrii organizațiilor internaționale, ai organizațiilor neguvernamentale și ai organizațiilor de voluntari prezenți în teatrul de operații, precum și cu populația locală. Toți aceștia aparțin unor culturi diferite de cea a militarilor români. De aceea, este necesar ca ei, ca și militarii tuturor statelor implicate în executarea misiunii din teatrul de operații să posede o competență de comunicare interculturală al cărei rol este acela de a le permite să-și îndeplinească sarcinile eficace și fără disfuncționalități majore. În plus, cunoașterea contextului în care se pune în practică competența de comunicare interculturală a militarilor români implicați în operațiile de stabilitate și sprijin este de o deosebită importanță. Afirm aceasta întrucât tipul de operații de stabilitate și sprijin la care se participă își pune amprenta pe conținutul specific al acestei competențe.

BIBLIOGRAFIE

- Altman I., & Taylor D., *Social Penetration: The Development of Interpersonal Relationships*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973.
- Baxter L.A., *The social side of personal relationships: A dialectical perspective*. In S. Duck (ed.), *Social context and relationships*, 1993, Newbury Park: Sage.
- Byram M., *Compétence interculturelle*, http://wiki.univ-paris5.fr/wiki/Comp%C3%A9tence_interculturelle, accesat la 02.03.2013.
- Mara Daniel, *Dimensiunile interculturale ale educației*, <http://www.revistatransilvania.ro/arhiva/2008/pdf/numarul1/art17.pdf>, accesat în 20.03.2013
- Martyn Barrett, *La compétence interculturelle*, http://www.afaefr.fr/IMG/pdf/BARRETT_V2.pdf, accesat la 20.02.2013.
- Pânișoară Ion O., *Comunicarea eficientă*, Editura Polirom, Iași, 2004.

ABORDĂRI ALE CORUPȚIEI CA FACTOR PRINCIPAL DE INVOLUȚIE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

APPROACHES TO CORRUPTION AS A MAIN FACTOR OF ECONOMIC AND SOCIAL INVOLUTION

Georgiana Daniela MINCULETE (PIKO)*
Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

În ultimii ani, atât activitățile naționale, cât și cele internaționale au fost grav perturbate de consecințele crizei economico-financiare, care au pus stăpânire pe întreaga lume și au condus la o involuție economică și socială de proporții.

Unul dintre fenomenele care și-a făcut apariția în cadrul acestei perioade de declin a fost corupția, care a avut consecințe devastatoare asupra economiei, și nu numai.

Strategiile anticorupție reprezintă o armă de luptă importantă privind prevenirea, detectarea și combaterea fenomenelor ilicite, fiind imperios necesar implementarea acestora, deoarece prezența acestor fenomene vor conduce într-un final la degradarea societății.

In the last years, both national and international activities have been severely disturbed by the consequences of the financial crisis, which have taken control around the world and led to a large-scale economic and social involution.

One of the phenomena which have appeared in this period of decline, has been corruption, which had devastating consequences on the economy and not only.

Anti-corruption strategy represents an important fighting weapon for preventing, detecting and combating illicit phenomena, implementation being imperative because the presence of these phenomena will finally lead to the degradation of society.

Cuvinte cheie: consecințele crizei economico-financiare; involuție economică și socială; corupția; strategiile anticorupție; degradarea societății.

Keywords: *consequences of the financial crisis; the economic and social involution; corruption; anti-corruption strategies; degradation of society.*

* e-mail: georgiana.piko@yahoo.com

Alimentarea crizei de speculație și efectele corupției

Încă din anul 2008, întreaga lume traversează o criză economico-financiară fără precedent. Construirea acestei crize a fost ajutată cu precădere de nonvaloare, de umflări artificiale de valoare, speculații, corupție și, nu în ultimul rând, de falsul economic.

Criza economico-financiară are două componente: *economică* – vizând criza de paradigmă și *financiară* – cu consecințe economice de speculație. Așadar, condițiile turbulente de manifestare ale crizei au făcut ca speculațiile și speculatorii să reseteze economia după criterii virtuale, prin corupție și prin iuțeala de gând și de mână. Practic cu ajutorul acestora, degradarea economiei va continua în pași tot mai iuți, iar încărcătura negativă din atmosfera economică poate să-și lase amprentele mult timp de acum înainte¹.

Corupția reprezintă unul dintre principalele motoare ale crizei de speculații, criză care adâncește întreg globul într-o lume din ce în ce mai necunoscută și plină de lacune.

Sanționarea corupției este reflectată în legislația românească prin reglementarea anumitor infracțiuni distincte, care se încadrează în termenul generic de corupție, cum ar fi: darea și luarea de mită, traficul de influență, primirea de foloase necuvenite².

Înainte ca România să adere la Uniunea Europeană (UE), s-a stabilit că erau imperios necesare eforturi suplimentare în domenii-cheie pentru a soluționa și a stopa dezechilibrele și lacunele existente în reformarea sistemului judiciar și în combaterea corupției, formându-se astfel un cadru pentru a sprijini România și a monitoriza progresele înregistrate în aceste domenii și anume mecanismul de cooperare și verificare (MCV).

Un sondaj Eurobarometru a arătat că 93 % dintre români consideră corupția ca fiind o problemă majoră și un impediment în dezvoltarea economică și nu numai, iar 91 % au dat același răspuns cu privire la lacunele sistemului judiciar. Același sondaj a indicat, de asemenea, că 76 % dintre români au sprijinit ideea ca UE să ajute la remedierea acestor deficiențe.³

Potrivit strategiei și reglementărilor naționale, în lupta împotriva corupției este imperativ necesar, ca instituțiile statului să funcționeze conform legii. În acest scop este necesară colaborarea și integrarea lor într-un sistem în care „informațiile vitale trebuie să circule în mod profesionist, în condiții de legalitate și în mod oportun, responsabilitățile să fie clare și să nu se suprapună, iar atribuțiile să fie îndeplinite în limitele legii, la timp și cu eficiență maximă”⁴.

¹ Dan Popescu, *Reflecții cu privire la evoluția economiei și ciclurile economice*, ziarul Euroeconomia XXI, nr. 281, anul 6, 15 octombrie, 2010, p. 1.

² <http://www.euro26.ro/e26/2007/08/lupta-anti-coruptie/>.

³ http://www.just.ro/Portals/0/MCV/com_2012_410_ro.pdf.

⁴ <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.

Strategiile anticorupție ar putea să fie soluții adecvate pentru a ieși din acest cerc vicios în care majoritatea statelor lumii se află.

Potrivit aprecierii specialiștilor, orice strategie anticorupție este alcătuită din totalitatea obiectivelor majore pe termen lung cu privire prevenirea, detectarea și combaterea corupției, a principalelor modalități de realizare a acestora, având drept scop principal obținerea rezultatelor dorite cu privire la implementarea acestor strategii⁵.

Temelia acestor strategii este formată cu precădere din valorile, normele și legislația care guvernează societatea.

Corupția este un fenomen periculos, care dacă nu este detectat și stăvilit la timpul potrivit poate să producă efecte grave pe toate planurile.

Efectele corupției sunt devastatoare pentru orice țară, printre acestea putem enumera următoarele⁶:

- diminuarea calității așteptate a serviciilor publice;
- creșterea imoralității;
- eliminarea competenței ca și criteriu de apreciere;
- îmbogățirea fără muncă a unor persoane;
- crearea dezavantajelor cotidiene pentru persoanele cu resurse materiale limitate;
- scăderea ritmului de creștere economică;
- diminuarea prestigiului public al autorităților;
- scăderea prestigiului legii și dreptății;
- demoralizarea cetățenilor cinstiți;
- amenințarea securității economice naționale.

Performanța Direcției Naționale Anticorupție (DNA) privind anchetarea și urmărirea cazurilor de corupție la nivel înalt reprezintă un important progres înregistrat de către România, de la aderarea la UE, strategiile implementate de această instituție în cele mai multe cazuri au avut succes.

Succintă analiză a situației corupției în România

Combaterea corupției și promovarea integrității profesionale reprezintă o adevărată provocare, care presupune implicarea instituțiilor statului, necesitând a fi realizată, de sus în jos, să vizeze societatea în ansamblu.

Conform Strategiei naționale anticorupție pe perioada 2012-2015, în urma analizei indicelui de percepție a corupției din anul 2011, aproximativ trei sferturi dintre țările care compun acest index au un scor inferior valorii de

⁵ Claudia Ogrean, *Management strategic*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, pp. 32-33.

⁶ http://ms.politiaromana.ro/prevenire/coruptia/efecte_coruptie.html.

5 (pe o scară de la 0 – nivel ridicat de corupție la 10 – nivel ridicat de integritate), România numărându-se printre acestea, cu un scor de 3,6⁷.

Un alt studiu realizat cu ajutorul Barometrului Global al Corupției al Transparency International, care este cel mai important sondaj de opinie publică efectuat, în fiecare an, la nivel mondial, pentru a cerceta modul în care corupția afectează zilnic viața oamenilor obișnuiți, atestă faptul că oamenii se implică activ în cercetarea acestui fenomen care a luat amploare în ultimii ani.

Opinia publică asupra corupției este de o importanță capitală, oferind informații semnificative despre felul în care corupția afectează viața oamenilor în lume. Transparency International consideră că este esențial să se prezinte percepția oamenilor obișnuiți asupra corupției, deoarece ei sunt cei care suferă consecințele directe și indirecte ale acesteia.⁸

Potrivit datelor cercetării menționate, 87% dintre respondenții din România sunt de părere că actele de corupție au crescut în perioada 2005-2010, după cum se observă și în figura 1.

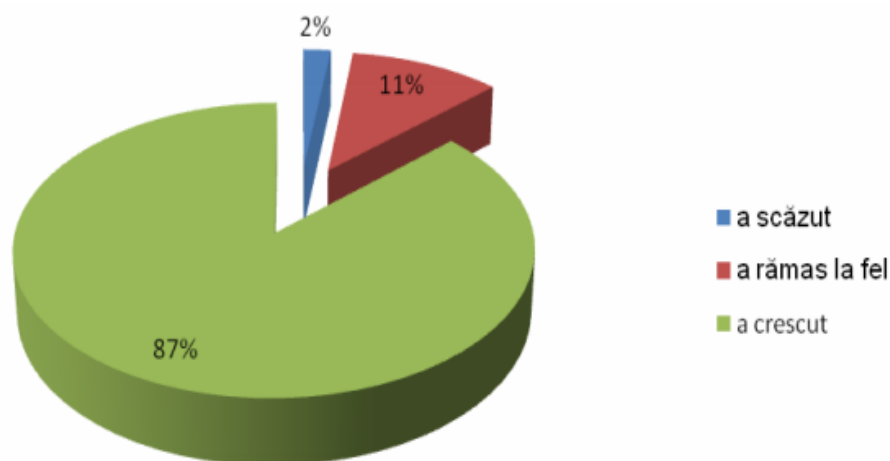

Fig. 1 Evoluția corupției în România în perioada 2005-2010

Sursa:

http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/bgc/2010/GraphandTables_ro.pdf.

De asemenea, în figura 2, este evidențiată eficiența măsurilor anticorupție în perioada 2005-2010; 83% dintre cei chestionați au răspuns că măsurile anticorupție sunt ineficiente, studiul fiind realizat la nivelul anului 2010.

⁷ [http://legestart.ro/Hotararea-215-2012-aprobarea-Strategiei-nationale-anticoruptie-pe-perioada-2012-2015-Inventarului-masurilor-preventive-anticoruptie-indicatorilor-evaluare-precum-Planulu-\(NjAzNjI4\).htm](http://legestart.ro/Hotararea-215-2012-aprobarea-Strategiei-nationale-anticoruptie-pe-perioada-2012-2015-Inventarului-masurilor-preventive-anticoruptie-indicatorilor-evaluare-precum-Planulu-(NjAzNjI4).htm).

⁸http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/bgc/2010/GCBReport2010_%202010_12_07_ro.pdf.

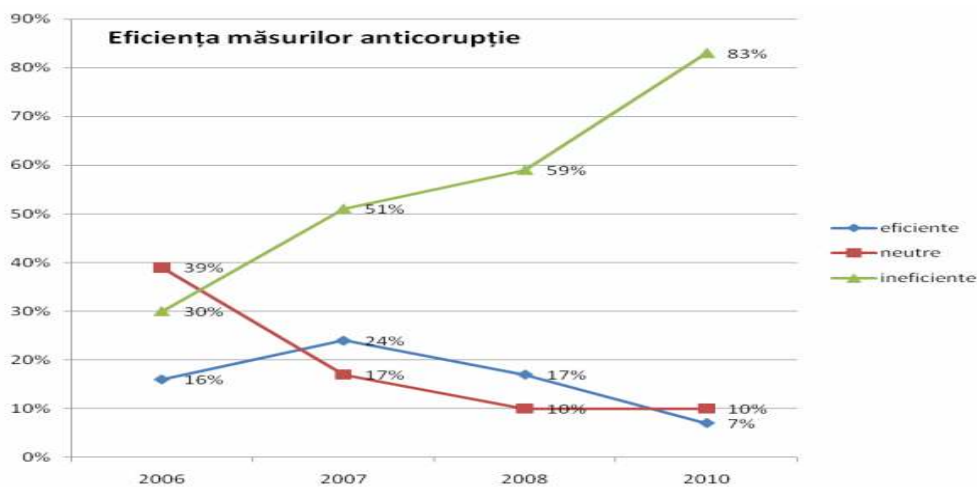

Fig. 2 Eficiența măsurilor anticorupție

Sursa:

http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/bgc/2010/GraphandTables_ro.pdf

În ceea ce privește evoluția acestui fenomen nociv în instituțiile din România, pe perioada 2005-2010, se poate observa în figura 3 cele mai „corupte instituții”.

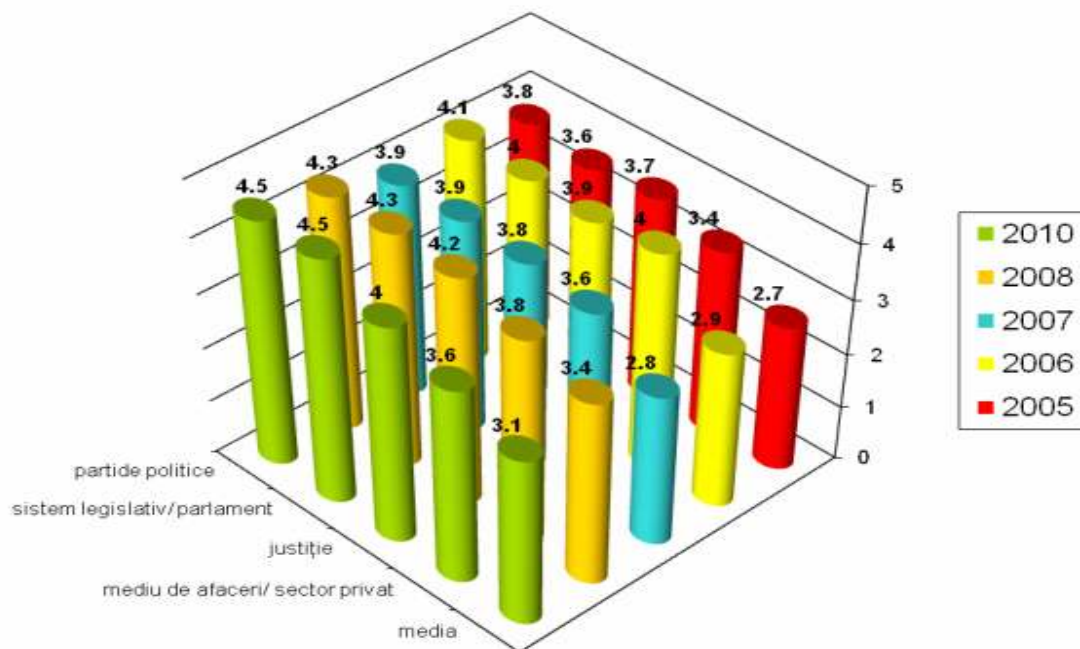

Fig. 3 Evoluția corupției în instituțiile din România în perioada 2005-2010

Sursa:

http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/bgc/2010/GraphandTables_ro.pdf

Corupția reprezintă unul dintre fenomenele cele mai distructive în consolidarea unui stat și a unei societăți democratice⁹, aceasta ducând țara respectivă într-o situație de involuție pe toate planurile.

Schimbările economice bruște, schimbările politice, legislative, creșterea riscurilor, creșterea incertitudinii, nesiguranța zilei de mâine, au condus, încet, încet, la apariția corupției și a altor fenomene ilicite, tocmai de aceea în cadrul oricărei țări trebuie să existe diverse strategii și planuri anticorupție pentru ca statul respectiv să aibă parte de o evoluție pe toate planurile și nu de o involuție.

Analizând corupția în ansamblul său, prin Indicele de Percepție a Corupției (IPC), România este percepută ca fiind una dintre cele mai corupte țări ale UE.

Țara noastră ocupă locul 66 la nivel global, în funcție de IPC-ul din 2012, după țări ca: Lesotho, Kuwait dar și state membre UE, ca: Polonia, care ocupă poziția 41 (scor de 58), Ungaria, care ocupă poziția 46 (scor de 55) și Croația, care ocupă poziția 62 (scor de 46).

În figura 4 se observă poziția României pe glob în funcție de Indicele de Percepție a Corupției. Totodată, de aici reiese că țara noastră se află într-o stare incertă, corupția fiind prezentă pe toate segmentele și pe toate planurile.

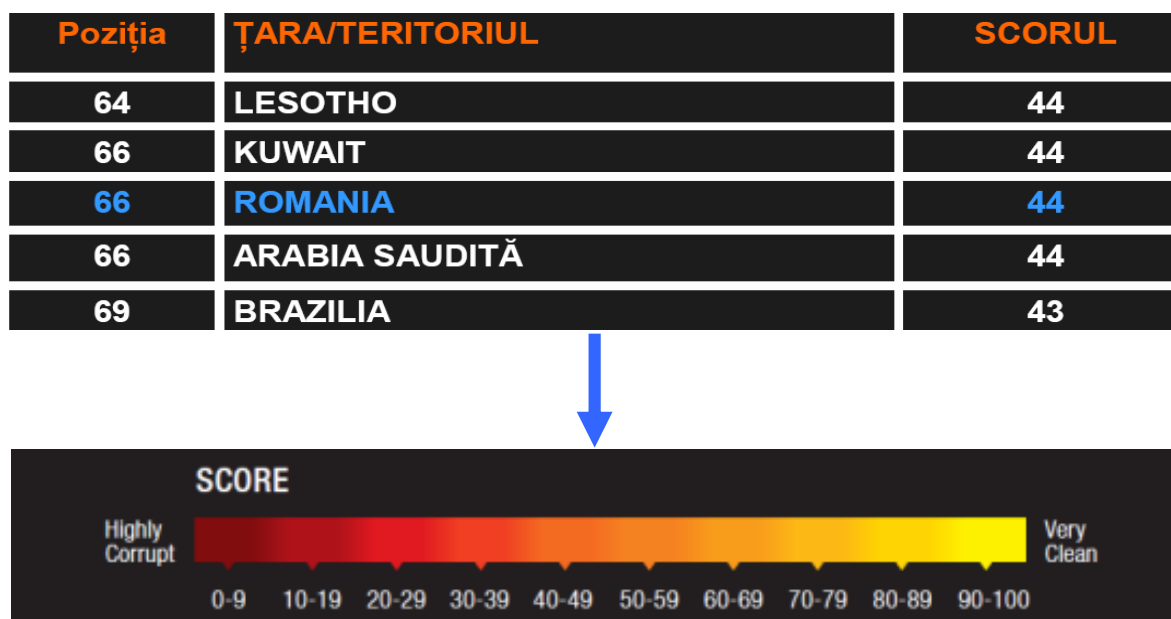

Fig. 4 Poziția României pe glob în funcție de IPC la nivelul anului 2012

Sursa: http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/ipc/2012/CPI2012_Press%20_Release_PresentationRO.pdf.

⁹ L. Carașciuc, M. Ciubotaru, N. Pațiu, L. Bejan, *Corupția și evaziunea fiscală: dimensiuni economice*, Transparency International, Moldova, 2003, p. 5.
http://www.transparency.md/Docs/cor_evaz_fisc_ro.pdf.

Concluzii

Analizii sunt de părere că starea de incertitudine cu care se confruntă întreg globul va determina manifestarea unor riscuri, fraude și alte fenomene infracționale.

Cel mai vizibil impact al corupției este asupra economiei, deoarece mecanismul liberei concurențe este împiedicat, investițiile sunt stăvilite, iar agenții economici sunt puși în diferite situații neloiale în cadrul pieței.

Prezența unui asemenea fenomen conduce, în final, la degradarea valorilor, a principiilor, a normelor și a legislației, punând țara într-o lumină nefavorabilă la nivel mondial, putând chiar să fie exclusă din diferite organizații, uniuni și chiar alianțe.

Combaterea corupției și promovarea integrității profesionale reprezintă o sarcină dificil de realizat atât la nivel național, cât și la nivel internațional, care necesită implicarea tuturor instituțiilor din stat și care trebuie realizată astfel încât să nu afecteze viețile oamenilor, securitatea economică și securitatea în ansamblu.

Formularea și implementarea strategiilor anticorupție reprezintă pilonii de susținere și de consolidare a luptei împotriva fenomenelor ilicite, conducând în timp la prevenirea, la detectarea și la descurajarea activităților care nu respectă prevederile legislației în vigoare.

BIBLIOGRAFIE

- Carașciuc L., Ciubotaru M., Pațiu N., Bejan L., *Corupția și evaziunea fiscală: dimensiuni economice*, Transparency International, Moldova, 2003, în
http://www.transparency.md/Docs/cor_evaz_fisc_ro.pdf.
- Ogrean Claudia, *Management strategic*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Sibiu, 2006.
- Popescu Dan, *Reflecții cu privire la evoluția economiei și ciclurile economice*, în ziarul Euroeconomia XXI, nr. 281, anul 6, 15 octombrie, 2010.
<http://www.euro26.ro/e26/2007/08/lupta-anti-coruptie/>
http://www.just.ro/Portals/0/MCV/com_2012_410_ro.pdf
<http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>
http://ms.politiaromana.ro/prevenire/coruptia/efecte_coruptie.html
[http://legestart.ro/Hotararea-215-2012-aprobarea-Strategiei-nationale-anticoruptie-pe-perioada-2012-2015-Inventarului-masurilor-preventive-anticoruptie-indicatorilor-evaluare-precum-Planulu-\(NjAzNjI4\).htm](http://legestart.ro/Hotararea-215-2012-aprobarea-Strategiei-nationale-anticoruptie-pe-perioada-2012-2015-Inventarului-masurilor-preventive-anticoruptie-indicatorilor-evaluare-precum-Planulu-(NjAzNjI4).htm)
http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/bgc/2010/GCBReport2010_%202010_12_07_ro.pdf

TEORIILE PRIVIND MIGRAȚIA UMANĂ

HUMAN MIGRATION APPROACHES

Lect.univ.dr. Maria STOICOVICI*

Academia Tehnică Militară, București

Un fenomen social precum migrația umană a cunoscut de-a lungul istoriei frământate a omenirii transformări dintre cele mai interesante, determinate de epocile în care el s-a produs. Era deci firesc ca diversele școli teoretice să-l explice în mod diferit, dar scopul a fost același: înțelegerea lui pentru a se putea elabora politici juste în domeniu.

Throughout the fraught mankind history a social phenomenon such as human migration was subject to the most interesting changes triggered by the ages when it occurred. Hence, it was natural for various theoretical schools to address it in different manners; nevertheless the aim stayed the same: its accurate understanding so that appropriate policies would be worked out in the field.

Cuvinte cheie: migrație; teorii; politici; factori determinanți; dezvoltare; interese.

Keywords: migration; theoretical approaches; policies; determining factors; development; interests.

La întrebarea: „De ce se produce migrația?” cercetătorii fenomenului se grupează în jurul mai multor demersuri: cel al școlii neolibérale, al școlii neomarxiste și cel instituțional. Aceste cercetări au avut ca scop adoptarea unor politici realiste în domeniul enunțat¹.

Teoria echilibrului economic neoclasic (the neo-classical economic equilibrium perspective) se bazează pe dezechilibrele care există între economiile naționale. Dezechilibrele privesc factorii de atragere sau de respingere a mâinii de lucru. Au fost stabiliți parametri de lucru la nivel internațional, iar statele nu au voie să interfereze cu mecanismele pieței. Această teorie are la bază teoria liberului schimb și presupune că aceasta reglementează pe termen lung piața de muncă și gestionează mobilitatea

* e-mail: m.stoicovici@gmail.com

¹ V. Dupont, Ch. Z. Guilmoto, *Mobilités spatiales et urbanisation* în „Cahiers des Sciences Humaines”, 29, (2-3), 1993, pp. 279-294.

umană de pe această piață. Ea pune accentul pe tendințele oamenilor de a se deplasa dintr-o regiune cu populație mai densă într-una cu o populație mai răsfirată sau dintr-o regiune cu venituri scăzute într-una cu venituri ridicate. Este așa-numita teorie „push and pull factors”. Factorii de „împingere” (*push*) sunt creșterea demografică, nivelul scăzut de viață, lipsa oportunităților economice și represiunea politică. Factorii de „atrageră” (*pull*) sunt cererea de mână de lucru, disponibilitatea terenurilor, oportunitățile economice și libertățile politice. Această teorie presupune că individul vrea în permanență să-și maximizeze bunăstarea. Din perspectiva ei, migrațiile sunt înțelese prin prisma costurilor și a beneficiilor. Migrația este considerată înainte de toate ca o alegere individuală. Migrantul este tratat ca individ și emigrarea lui ca o eliberare din comunitatea din care provine.

Modul în care se pun problemele de către partizanii acestei teorii a fost criticat, pentru că perspectivele ei sunt în esență individuale și nu țin cont de istorie, apoi ea nu permite explicarea mișcărilor migrației actuale și viitoare și nu ne permite să știm de ce anumite persoane se duc mai degrabă într-o țară decât în alta.

Demersul istorico-structural (the historical-structural approach)

Școala neomarxistă critică școala neoliberală. Demersul ei își află originea în politica economică marxistă a anilor 1970 și pune accentul pe distribuția inegală a puterii economice și politice în lume. Potrivit demersului, migrația este percepută ca fiind un mijloc de mobilizare a mâinii de lucru puțin costisitoare. Migrația menține și o legătură de dominare între nucleul economic al capitalismului și periferiile sale subdezvoltate. Această școală consideră migrația ca un aspect al exploatării Sudului de către Nord, al dependenței care îmbogățește pe cel bogat și sărăcește pe cel sărac. Piața nu poate rezolva problemele, din contră, ea le agravează. Neomarxiștii sunt adepții construirii, în paralel cu piața, a unui stat care să fie capabil să reglementeze problemele.

Acest demers a fost criticat pentru că, dacă ar fi fost corect, politicile privind migrația nu ar fi înregistrat atâtea eșecuri. Apoi, el pune un accent prea mare pe interesele capitalului, considerându-le singurul factor determinant și uită să ia în considerare motivațiile și acțiunile indivizilor și ale grupurilor implicate.

Teoria sistemelor de migrație (the migration systems theory)

Teoria sistemelor de migrație pune accentul pe relațiile internaționale, economia politică, acțiunea colectivă și factorii instituționali. Ea este interesată de ambele părți ale procesului de migrație, adică atât de țara de origine a migrantilor, cât și de țara de destinație și de legăturile dintre cele

două. Conform acestui demers, mișcările migratorii provin din evenimente anterioare precum colonizare, influențe politice, comerț, investiții sau legături culturale. Mișcările migratorii pot să fie astfel rezultatul unor interacțiuni de macrostructuri sau de microstructuri. Macrostructurile constituie factori instituționali considerabili, precum economia politică a pieței mondiale, relațiile dintre state etc. Microstructurile formează legături, practici și credințe ale migranților înșiși (relații sociale și informale dezvoltate de către migranți pentru a migra și a se instala). Teoria ne permite, de asemenea, să vedem că macro- și microstructurile sunt legate la toate nivelurile (familia și comunitatea, tensiunile posibile din relațiile de politică internațională între cele două capete ale procesului migrator).

Această a treia teorie, care se mai numește și *instituțională*, încearcă să concilieze teoriile precedente. Demersul neoclasic încearcă să explice comportamentul agenților economici într-un sistem static și neutru din punct de vedere social. Demersul instituțional situează acest comportament într-un sistem economic integrat într-un context istoric și social. Dimensiunea socială și culturală ne face să percepem economia și societatea ca un ansamblu organic. Explicarea unei probleme economice necesită referiri la sectoarele neeconomice ale societății. Analiza instituțională amintește că un comportament economic este determinat, dincolo de simpla rațiune individuală, de jocul forțelor sociale și culturale. În timp ce pentru teoria neoclasică individul este un decident autonom, instituționalistul vede în el membrul unui grup de interese. Migrația nu este o afacere individuală așa cum susține teoria neoliberală. Ea se practică pe o bază socială și culturală și îmbracă forme organizaționale ancorate în această bază.

Pentru formularea teoriilor privind migrațiile a fost absolut necesară cunoașterea dimensiunilor subdezvoltării. Cercetătorii le-au denumit *teorii macro* pentru că pun accentul pe forțele globale și pe dezechilibrele interregionale sau internaționale. Potrivit lor, migrația răspunde modelului clasic de ofertă și de cerere, adaptând oferta de mână de lucru a țărilor din Sud la nevoile întreprinderilor din Nord. Aceasta are ca urmare stabilirea a două categorii de determinanți ai migrațiilor: factori repulsivi (*push*) (criză, șomaj, productivitate scăzută etc.) și factori atractivi (*pull*) (condiții de viață, salarii mari etc.). Acesta este cel mai simplu model de analiză, cu destui adepți.

Nici ipoteza *demografică* (imigrația ca mod de adaptare a creșterii demografice puternice a țărilor în curs de dezvoltare la relativul declin demografic al țărilor industrializate) nu are destulă susținere. Constatăm că în timp ce Europa împletește slaba creștere demografică cu grija pentru a se proteja de imigranți, Statele Unite, care au o creștere demografică mai susținută, adoptă, din contra, o politică mai deschisă.

Printre analizele globale cele mai agreate în momentul de față este curentul bazat pe teoriile *dependenței* sau ale *cetății globale*. Potrivit lor, penetrarea în colonii a distrus dezvoltarea endogenă a economiilor rurale ale țărilor tropicale impunându-le prea brusc monetarizarea schimburilor. Această destructurare a făcut ca multe economii din Lumea a Treia să depindă de cele din metropolele europene și a fragilizat sistemele de producție locale, constrângând țăranii, crescătorii de animale sau meșteșugarii să-și caute locuri de muncă în noua economie colonială (plantații, comerț, activități portuare, etc.). Migrația mâinii de lucru ieftine către țările dezvoltate dă naștere la o nouă formă de exploatare internațională a resurselor Lumii a Treia de către acestea. Pentru populațiile amenințate de pauperizarea progresivă, ea devine o strategie de „supraviețuire”.

În țările importatoare de mână de lucru, piața de muncă segmentată cuprinde activități devalorizate precum curățenia, construcțiile sau salariatul agricol. Aceste activități se caracterizează prin condiții de lucru insuportabile, venituri scăzute și instabilitate a locului de muncă. Tocmai de aceea, ele sunt evitate de către muncitorii locali care, de îndată ce au posibilitatea, le părăsesc pentru alte domenii protejate. Locurile rămânând libere, sunt ocupate de către migranți necalificați. Fuga muncitorilor autohtoni din aceste sectoare și refuzul angajatorilor de a moderniza locurile de muncă înlesnesc dobândirea lor de către imigranți, câteodată fără contract de muncă. Necunoscând problemele juridice, ei nu au capacitatea de a negocia, fapt ce îi constrânge să accepte aceste locuri de muncă, așa cum sunt ele, și în acest fel angajatorul profită, întârziind modernizarea lor.

Alți autori, vorbind despre o *polarizare* în creștere a *locurilor de muncă* din noile metropole mondiale în jurul a două centre (unul al locurilor prost plătite și altul al posturilor de profesioniști cu venituri înalte), arată că cererea de migranți fără calificare ar fi înrădăcinată în chiar structura dezvoltării capitaliste contemporane și în nevoile sale de flexibilitate.

Oricare dintre teoriile prezentate mai sus încearcă să dea socoteală de evoluția sistemului migrator mondial. Însă viziunea lor se lovește de câteva obstacole, printre care și dificultatea de a lua în calcul acțiunea reglatoare a statelor privind migrația internațională. Ele fac din migranți victimele involuntare ale sistemului și nu iau în considerare liberul arbitru al acestora, motivațiile și logicile migratoare.

Aceste macroteorii nu țin cont de specificitățile locale și de accidentele istorice care pot determina formele regionale de migrații sau de calendarele specifice ale unora dintre curenții migratori.

Demersul *geografic* ne este de ajutor prin faptul că se concentrează pe varietatea schimburilor migrației, desenând contururile diferitelor subsisteme

migratoare ale migrațiilor contemporane. Schimburile internaționale pot fi rezumate într-o singură matrice care asociază țări de origine, pe de o parte, și țări de destinație, pe de alta. Dar, în practică se constată că cele mai mari volume se concentrează în cele mai mici matrice, ce leagă un număr foarte redus de țări de origine și de destinație între ele. Faptul că sistemele migratoare sunt extrem de compacte și de segmentate se datorează mai multor factori – geografici (accesibilitate), istorici (colonizare) sau antropologici (proximitate culturală) – care au facilitat inițierea acestor curenți. Observațiile cercetătorilor au arătat că variațiile între regiuni sau grupuri etnice pot fi foarte accentuate, cum este cazul grupurilor care migrează în masă către anumite destinații, în timp ce vecinii lor apropiați nu pleacă sau pleacă spre cu totul alte destinații. De exemplu, românii au emigrat în mare măsură în țări de aceeași origine latină (Italia, Spania), în timp ce vecinii lor din fosta Iugoslavie au plecat masiv fie în Germania (croații, origine germanică), fie în Italia sau în Franța (sârbii, afinități culturale sau proximitate geografică). Segmentarea curenților migratori este peste tot foarte accentuată și consecințele ei se regăsesc atât în țara de plecare, cât și în cea de destinație: concentrări de migranți în anumite locuri sau printre anumite grupuri sociale.

În septembrie 2006, a avut loc, la sediul Națiunilor Unite de la New York, „Dialogul la nivel înalt privind migrațiile internaționale și dezvoltarea”. El a pus în evidență un nou demers. Mult timp percepută ca depinzând numai de domeniul suveranității naționale și prea sensibilă pentru a fi abordată multilateral de către state, chestiunea migrațiilor face de acum obiectul discuțiilor la scară internațională. Astfel se pune capăt unei situații nefirești în care migrațiile erau ignorate de către comunitatea internațională și se poate proiecta un viitor, în care mobilitatea persoanelor să aibă loc într-un cadru concertat și respectându-se atât interesele tuturor țărilor implicate, cât și drepturile migranților.

BIBLIOGRAFIE

- Bénicourt E., Guerrien B., *La théorie économique néoclassique*, La Découverte, Collection: Grands Repères Manuels, 2008.
- Dupont V., Guilmoto Ch. Z., *Mobilités spatiales et urbanisation* în „Cahiers des Sciences Humaines”, 1993.
- El Mouhoub Mouhoud, *Les nouvelles migrations: un enjeu Nord-Sud de la mondialisation*, 2005.

- Gaillard Anne-Marie, *Les enjeux des migrations scientifiques internationales: de la quête du savoir à la circulation des compétences*, l'Harmattan, 1999.
http://doc.rero.ch/record/21124/files/Piguet_Etienne_-_La_volont_de_migrer_tat_des_lieux_th_orique_20101213.pd
<http://el.mouhoub.mouhoud.free.fr/documents/1.pdf>
- Piché V., *Chapitre 1: Les fondements des théories migratoires contemporaines*, 2013.
- Piguet E., Giada de Coulon, *La volonté de migrer*, Etat des lieux théorique, MAPS, 2010, în
http://oppenheimer.mcgill.ca/IMG/pdf/Piche_-_Les_fondements_des_theories_migratoires_contemporaines_-_2013.pdf,

EPECTELE EXTINDERII UE ȘI NATO ÎN MEDITERANA DE EST ȘI ÎN ZONA LĂRGITĂ A MĂRII NEGRE

EFFECTS OF THE EU AND NATO ENLARGEMENT IN THE EASTERN MEDITERRANEAN AND BLACK SEA EXTENDED AREA

Lect.univ.asociat dr. Corina GHEORGHE*
Universitatea „Ovidius”, Constanța

În spațiul Mediteranei și în Marea Neagră, România are atât interese, cât și o solidă tradiție de colaborare. Înainte de 1989, regimul de la București a reușit să întrețină raporturi bune atât cu Israelul, cât și cu statele arabe. Bucureștiul susține aderarea Turciei la UE, așa cum Ankara a sprijinit intrarea țării noastre în NATO. România, Bulgaria și Turcia sunt parteneri și în proiectul conductei Nabucco. Concomitent, Bucureștiul are un merit deosebit în susținerea intereselor R. Moldova în fața autorităților UE.

In the Mediterranean area and Black Sea area, Romania has both interests and a strong tradition of cooperation. Before 1989, the Bucharest regime managed to maintain good relations with Israel and the Arab states. Bucharest supported Turkey's efforts for EU membership as Ankara supported our country's entry into NATO. Romania, Bulgaria and Turkey are partners in the Nabucco pipeline project, too. Simultaneously, Bucharest has a role in supporting the interests of the Republic of Moldavia in front of the EU authorities.

Cuvinte cheie: Parteneriate internaționale; Zona Lărgită a Mării Negre; Pact de Stabilitate; Sinergia Mării Negre.

Keywords: *International partnerships; The Black Sea Extended Area; Stability Pact; Black Sea Synergy.*

În analizele de specialitate vestice este preluat ca un fapt de domeniul evidenței un efect de sinergie între Mediterana de Est și ZLMN. Este imposibil ca, în urma extinderii NATO și, probabil, a includerii Turciei în UE¹, să apară alte efecte sau, dimpotrivă, să fie diminuate cele existente care concura în sensul acestei sinergii între cele două bazine maritime și a regiunilor

* e-mail: corina_turism@yahoo.com

¹ Încadrarea Turciei în UE este în mod clar respinsă de către Franța și Germania, parțial acceptată de Marea Britanie; SUA insistă pentru introducerea Turciei în UE.

lor de coastă. Va fi, în continuare, foarte dificil să fie eludate sau estompeate realități care dăinuiesc aici de mult timp, deoarece se pune problema dezamorsării unor îndelungate tensiuni care se manifestă în spațiile adiacente. Aceste probleme din ZLMN sunt parțial diferite de cele mediteraneene, dar nu complet diferite pentru că implică aproape mereu unul dintre actorii celuilalt areal sau unul aparținând ambelor. Pe de altă parte, statura geopolitică a Rusiei și a Turciei (în creștere) explică și ea această sinergie.

Chiar dacă s-au constituit primele organizații de cooperare economică din zonă, cum ar fi OCEMN, precum și unele structuri zonale de securitate și colaborare, între care și structuri militare, cum ar fi BLACKSEAFOR (România, Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina) și SEEBRIG (Albania, Bulgaria, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Grecia, Italia, România și Turcia; Croația, Slovenia și SUA au statut de observatori), dar și alte structuri, cum ar fi GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova), este greu de presupus, pe termen scurt, că efectele se vor resimți în ridicarea economică a regiunii și, mai ales, în creșterea gradului de securitate a zonelor conflictuale. Suportii de stabilitate și de dezvoltare sunt parteneriatele și proiectele europene și euroatlantice de transport energetic, politicile și strategiile de sporire a rolului NATO și UE.

Astăzi însă, Federația Rusă, care menține monopolul asupra infrastructurilor de transport energetic, privește cu ostilitate sau scepticism proiectele europene și euroatlantice (conducta Baku, Tbilisi, Ceyhan – BTC – trece prin Turcia, proiectul Nabucco prevede un traseu care ocolește F. Rusă). În acest context, NATO – prin parteneriatele cu F. Rusă și Ucraina – se manifestă ca structură de securitate în Zona Lărgită a Mării Negre, esențială pentru aprovizionarea forțelor din Afganistan și pentru întărirea prezenței occidentale în bazinul Mediteranei.

În fața extinderii NATO spre est, F. Rusă a ținut la o mai clară delimitare a „sferelor de influență”. Prin intervenția militară în Georgia, Moscova a subliniat că nu va admite aderarea la NATO a Ucrainei sau a Georgiei. Lansarea politicii SUA de „resetare” a relației cu Rusia (2009) poate însemna că Moscova a propus o altă formulă de cooperare în regiune (SUA, F. Rusă, UE), fie că a „analizat” includerea sa în NATO, doar în circumstanțele restructurării radicale a organizației.

Bazându-se parțial pe Organizația de Cooperare de la Shanghai și pe parteneriatele cu SUA și UE, China s-a instalat deja în Asia Centrală și pe litoralul estic al Mării Negre². Astfel, China echilibrează raporturile SUA, UE, F. Rusă în regiune. Factorul chinez va avea însă și un efect de întărire a

² M. K. Bhadrakumar, *China dips its toe in the Black Sea*, August 1, 2009, <http://www.atimes.com/atimes/China/KH01Ad01.html>. China hopes to increase trade with Ukraine to \$10 b in 2012, <http://www.blackseagrains.net/photo/china-hopes-to-increase-trade-with-ukraine-to-10-b-in-2012>. Mer Caspienne: enjeux petroliers, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/mer-caspienne/region-geostrategique.shtml>

tendințelor politice conservatoare în regiune. Apariția factorului chinez în ZLMN face evidentă legătura acestui spațiu cu cel al Marelui Orient Mijlociu.

Din 1995, Turcia și UE au o uniune vamală. Turcia beneficiază, în ultimul deceniu, de o creștere economică constantă și impunătoare. Dar, în interiorul ei, există conflicte între laici și religioși, iar kurzii sunt o problemă spinoasă și nerezolvată. Reducerea rolului armatei în stat, tot mai radicală, va slăbi pozițiile grupărilor și partidelor laice, va îndrepta poate țara pe o pantă islamistă, moderată sau mai puțin moderată, și va reduce probabil șansele integrării în UE. În perioada 2009-2010 s-au deteriorat relațiile Turciei cu Israelul, partener de securitate tradițional și s-au intensificat legăturile cu Autoritatea Palestiniană, Iran și Siria. Ținând cont și de intensificarea relațiilor Ankarei cu Moscova și de tendința de a controla împreună accesul în Marea Neagră a navelor străine prin Strâmtoarele Bosfor și Dardanele (deși Convenția de la Montreux, din 1936, rezervă acest drept de pază Turciei³), multe state occidentale privesc acum cu suspiciune Turcia. Există limite pe care Turcia nu le poate depăși în relația cu Occidentul fără să-și primejduiască securitatea și unitatea statală proprie.

Nici raporturile Turciei cu Grecia și Bulgaria nu sunt excelente. Un diferend serios persistă în privința divizării Ciprului, Grecia fiind implicată. În Balcani, Ankara susține deschis Albania, Kosovo și comunitățile musulmane, puternice, și în Bulgaria, unde atinge procentul de 7% din populație. Ankara nu a acceptat nici extinderea rolului unei flote NATO în Marea Neagră, nici „internaționalizarea” Mării Negre, iar afinitățile musulmane ale Turciei – inclusiv prin interdependențele cu Azerbaidjanul – par să devină tot mai puternice.

Totuși, poziția Turciei în regiune s-a întărit considerabil. Turcia a devenit și o „placă turnantă energetică” prin conducta Baku-Ceyhan, conducta Turcia-Iran și conducta Turcia-Irak. Se adaugă zăcămintele subacvatice din Mediterana de Est, dar aici Israelul este un concurent serios.

În Zona Lărgită a Mării Negre au persistat și *fricțiunile româno-ruse și româno-ucrainene*⁴. În mai multe rânduri, România a intervenit în UE pentru susținerea R. Moldova. În privința Moscovei, partea română a promovat, în perioada 2006-2008, Forumul Mării Negre, care nu este o inițiativă antirusească. Forumul a fost prezentat de către Moscova ca o structură

³ K. Barisch, *Turkey and the EU. Can the Stalemate be Avoided?*, Policy Brief, Centre for European Reform, December 2010,

http://www.cer.org.uk/pdf/pb_turkey_eu_barysch_dec10.pdf I. Turan, *Somebody Loves Me, I Wonder Who*, GMF On Turkey Analysis, October 2010.

⁴ În 2005, atunci când OSCE a invitat România să reia participarea sa la negocierile pentru Transnistria, F. Rusă și Ucraina s-au opus. De altfel, Kievul nu a susținut ferm inițiativele de la București, în Marea Neagră. În schimb, România a sprijinit deschis aderarea Ucrainei la NATO și UE.

alternativă a Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră, agreată de către F. Rusă și Turcia.

Pe de altă parte, înainte și după 2008, România a afirmat oficial că va susține aderarea Ucrainei și a Georgiei la NATO. Această poziție a fost reafirmată și cu ocazia Summitului NATO de la București din 2-4 aprilie 2008. Imediat după reuniune, F. Rusă și-a înăspriț tonul în relațiile cu Kievul, Bucureștiul și Tbilisi. Totodată, sub influența Moscovei, Ankara nu a susținut Forumul MN.

Washingtonul a încurajat România să-și urmeze interesul național. Aceasta ar însemna și diversificarea surselor de gaze, mai ales prin Nabucco. Cu ocazia vizitei sale la București, din 2008, senatorul american Richard Lugar afirma: „Suntem bucuroși să vedem că România vorbește despre posibila construire a unui terminal de gaz lichefiat la Constanța, care ar putea aduce gaze naturale din Caucaz, din toată regiunea caspică, poate din Georgia sau care ar putea aduce gaz lichefiat din Marea Mediterană prin Bosfor. Suntem, de asemenea, interesați de gaz lichefiat care să vină în Croația, poate în Grecia, iar cu gazul care ar veni în România să construim o rețea nord-sud de conducte de gaz care să conecteze România, Ungaria, Bulgaria, Croația, Serbia într-o nouă rețea bazată pe regulile economiei de piață, nu pe cele ale monopolurilor. Iar în cele din urmă există conducta White Stream, care ar putea traversa Marea Neagră, din Georgia, în Ucraina și România – este o posibilitate ce merită luată în calcul. Și apoi există întreaga chestiune a diversificării petrolului, cu conducta paneuropeană (PEOP), care devine tot mai viabilă comercial. Se pare că această extraordinară țară producătoare de energie, care și-a început *boomul* economic datorită petrolului cu mai bine de o sută de ani în urmă, este pe cale să devină din nou un jucător important în domeniul energetic”⁵.

În mai 2008, președintele Traian Băsescu sublinia că prin Marea Neagră spațiul european se leagă, strategic, cu Asia Centrală, Caucaz și Orientul Mijlociu, zone bogate în hidrocarburi. Legătura ZLMN cu Marele Orient Mijlociu este evidentă și în strategia conductelor, unele importante (Nabucco) având punctul inițial în Asia Centrală sau în Iran și traversând ZLMN. Este o regiune vitală pentru diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare cu energie ale Uniunii Europene.

În perioada 2008-2011, România și-a aprofundat relațiile cu Turkmenistanul și Azerbaidjanul (parteneriat strategic). S-au încheiat acorduri

⁵ *Ziarul Financiar*, 13-14 aprilie 2008. SUA apreciază contribuția României la asigurarea securității energetice, 1 septembrie 2008, <http://www.romanianvip.com/2008/09/sua-apreciaza-contributia-romaniei/>

de cooperare energetică, evidențiindu-se interesul acestor țări pentru implicarea în proiecte comune, inclusiv Nabucco.

Concomitent, România a accelerat procesul de participare la operațiunea Black-Sea Harmony, o inițiativă a Turciei care implică forțe navale destinate asigurării unei patrulări eficiente în Marea Neagră pentru a se preveni actele de terorism, traficul ilegal de armament și droguri, de asemenea, care vizează neproliferarea armelor de distrugere în masă.

În anii 2010-2011, atenția diplomației din România s-a concentrat pe obținerea sprijinului Bruxelles-ului pentru traversarea unei grave crize economico-sociale. România a aderat inclusiv la proiectul formării unui „guvern economic european” și la proiectul Statelor Unite ale Europei. În paralel, România a aderat și la structura Scutului Antirachetă American (și NATO).

Importanța parteneriatelor internaționale în Balcani și în Mediterana de Est

Parteneriatul NATO – UE – legătura transatlantică – este deosebit de activ în Balcani și în Mediterana. Acest parteneriat s-a structurat între entități politico-militare de anvergură regională și internațională. În 1997, s-a înființat Consiliul Parteneriatului Euroatlantic (EAPC), care a succedat Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (NACC). El reunește statele aliate și state partenere. Activitățile lui sunt complementare programelor Parteneriatului pentru Pace.

Raporturile de parteneriat NATO-UE s-au revizuit în anii 1999-2000 prin dezvoltarea Declarației NATO-UE asupra Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA) și Aranjamentele Berlin + *Declarația NATO-UE asupra PESA* a fost semnată la 16 decembrie 2002. Ambele organizații au acceptat accesul UE la capacitățile de planificare ale NATO pentru operațiile proprii. Cu acest prilej au fost reiterate principiile pe care se fundamentează acest parteneriat strategic care garantează unitatea de acțiune occidentală într-o lume în schimbare: concertarea; egalitatea și respectul autonomiei decizionale; respectarea intereselor statelor membre; respectarea principiilor Chartei Națiunilor Unite; dezvoltarea transparentă a unor capacități militare comune.

La 17 martie 2003, s-au definitivat *aranjamentele Berlin +* prin care s-a perfecționat cooperarea NATO-UE. NATO va sprijini operațiile europene chiar dacă Alianța nu se implică în mod direct. S-au acceptat: un acord de securitate pentru informații clasificate; acces UE la capacități NATO de planificare pentru operații europene; NATO poate să pună la dispoziția UE mijloace de transmisiuni; SACEUR – NATO va conduce în principiu operațiuni Berlin +; integrarea în sistem NATO a planurilor de apărare și a capacităților militare UE pe termen lung.

În mod concret, aranjamentele *Berlin +* au început să se aplice de la 31 martie 2003, în cadrul Operației *Concordia*, condusă de către UE. Operația

respectivă continuă Operația *Allied Harmony* în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. *Concordia* a fost încheiată în decembrie 2003 și înlocuită de Operația *Proxima* de poliție condusă de către UE. SACEUR a condus această operație. La Marele Cartier General al Puterilor Aliate (SHAPE) al NATO de la Mons, din Belgia, s-a dispus un Stat Major Operațional (SMO) al UE, iar la AFSOUTH de la Neapole (de fapt comandamentul forței interarme a NATO pentru operațiile din Balcani), și s-a constituit un „Element de comandament al UE (EUCE)”. Șeful de stat major al EUCE era chiar șeful statului major al AFSOUTH, secondat de către un director al UE pentru operații.

Pe plan mai larg, s-a discutat și posibilitatea asocierii (sau aderării) Japoniei, Australiei și Noii Zeelande la NATO. Avantajul NATO rezidă, în principal, în faptul că organizația dispune de mijloace militare, financiare și de altă natură pentru a desfășura operații de impunere și de menținere a păcii și de reconstrucție. Eficiența acestor relații este deja probată în cadrul combaterii terorismului internațional.

Parteneriatul NATO – F. Rusă a luat ființă în anii 1991-1992 și se axează pe combaterea, în principal, terorismului internațional. Acest parteneriat a fost dezvoltat în 1997 și în perioada 2001-2002 prin intermediul unor înțelegeri cu conținut geopolitic (aderarea la NATO a unor state din Estul Europei). Parteneriatul NATO cu Ucraina s-a inaugurat tot în anii 1992-1993, după semnarea Tratatului Armelor Convenționale (CfE), iar apoi s-a consolidat prin aderarea Parteneriatului pentru Pace a Kievului⁶. Încă din 2004, Parteneriatul pentru Pace (NATO și 46 de state din Consiliul Parteneriatului pentru Pace) a decis să mențină pe reforma militară și cooperarea de securitate dintre state.

Pactul de Stabilitate din Europa de Sud-Est

În mai 1999, UE a înființat Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Pactul oferea statelor participante – prin asociere – perspectiva aderării la UE. Accentul UE se muta de la *strategia de intervenție* în regiune (NATO și UE) la o *strategie de cooperare*. Acest pact nu trebuia însă considerat o „alternativă” la integrarea în Uniune. În cadrul pactului s-au integrat activități ale UE, statelor non-UE, SUA, F. Rusă, organizații financiare internaționale.

Ca și Pactul pentru Mediterana, *Pactul de Stabilitate* și-a propus să creeze o *zonă de liber schimb* și să stimuleze cooperarea bilaterală și regională⁷. Proiectele pactului favorizau infrastructura. Programele de încadrau în domeniul celor de asistență și de combatere a crimei organizate.

⁶ Un *Tratat al Forțelor Convenționale în Europa* a fost semnat la 19 noiembrie 1990.

⁷ R. Dimtcheva, *La Bulgarie et la Roumanie dans le Pact de Stabilité*, ISS de l'Union Européene, 2003, p. 9.

În pact s-au integrat și conferințele Dunării, reuniunile miniștrilor Apărării (SEDM), cooperarea între SECI (Inițiativa de Cooperare din Europa de Sud-Est) etc. S-a înființat și Centrul de Luptă împotriva Criminalității Organizate.

În Balcanii de Vest – unde funcționează Pactul de Stabilizare și Asocieră cu UE – în 2009, s-au înregistrat: schimburi comerciale cu UE de peste 65%; s-au încheiat Acorduri de Asocieră și Stabilizare cu Macedonia, în 2004, Croația, în 2005, Albania, în 2009, Muntenegru, în 2010. Acordurile vizează crearea progresivă a unei zone de liber schimb.

Un instrument de Pre-Accession Assistance (IPA) a fost adoptat pentru perioada 2007-2013 (care a înlocuit Programul CARDS din 2000-2006). În februarie 2010, UE a prelungit regimul comercial preferențial aplicat Balcanilor de Vest până în 2015.

Sinergia Mării Negre și Parteneriatul Estic

Sinergia Mării Negre este o inițiativă de cooperare a UE pentru Regiunea Mării Negre în cadrul PEV. Ea a premers elaborarea unei strategii coerente a UE pentru acest spațiu al Mării Negre (ianuarie 2011). Această sinergie ar trebui să acționeze pe două niveluri: centrarea și concentrarea eforturilor țărilor limitrofe și ale celor incluse în regiunea extinsă pe probleme ale cooperării, dezvoltării durabile și securității; stimularea unei sinergii, în cadrul PEVR între țările UE și țările care se află în faza de preaderare (Turcia) sau se pregătesc pentru aderare. *Sinergia (SMN)* se coordonează cu parteneriatul euromediteranean și cu dimensiunea nordică europeană și ar trebui să se armonizeze cu parteneriatul estic. Obiectivul său strategic este implementarea politicii UE într-o zonă foarte sensibilă, pentru a încuraja o sudură eurasiatică. Se vizează domenii precum: buna guvernare, circulația persoanelor, transporturi, mediu, educație, ocuparea forței de muncă, afaceri sociale, tehnologie, forță de muncă, știință.

Sinergia Mării Negre subliniază importanța strategică a regiunii pentru UE. De asemenea, se înscrie un obiectiv de reconfigurare politică și strategică a Zonei Lărgite a Mării Negre pentru gestionarea ei corespunzătoare, în sensul cooperării și gestionării crizelor și soluționării conflictelor. De asemenea, se urmărește stabilizarea și pregătirea zonei în vederea implementării unor programe de anvergură eurasiatică pentru consolidarea cooperării, dezvoltarea unor infrastructuri, inclusiv de transport energetic, reducerea presiunilor geopolitice și cultivarea încrederii, a respectului valorilor și armonizarea intereselor.

Practic, mare parte dintre obiectivele Sinergiei sunt preluate de noua strategie a Mării Negre (2011) care sancționează ferm afirmarea UE ca actor de care trebuie să se țină seama la Marea Neagră. Legătura acestei strategii cu cea similară elaborată pentru Valea Dunării (aprilie 2011) este un exemplu

concludent al importanței acordate de către UE acestui spațiu vast al continentului, securității, stabilității și prosperității lui.

Parteneriatul Estic a părut o inițiativă concurentă cu cea a „Sinergiei Mării Negre”. De aceea, România a privit-o cu oarecare surprindere⁸, întrucât suprapunerea a două regiuni de interes european în cadrul PEV nu este totdeauna de bun augur, mai ales în ceea ce privește distribuția resurselor organizației. Treptat, a reieșit că Parteneriatul Estic reprezintă un pas înainte în preocupările europene, propunându-și să crească independența energetică continentului, să fie favorabil proceselor de democratizare (cazul Republicii Moldova, după 2009), să accelereze procesul reformelor în statele țintă. Așadar, cele două inițiative ale UE, care vizează zona Mării Negre și statele situate la granița de Est a Uniunii, concretizează Politica europeană de vecinătate și parteneriat și, în același timp, implică crearea unor premise pentru reconfigurări geopolitice eurasiatice foarte benefice pentru viitorul continentului european, pentru mediul de securitate, pentru controlul conflictualității. Strategia nouă a vecinătăților UE, adoptată în mai 2011, face foarte clară această trăsătură vădind coerența pe termen lung a politicii organizației în domeniu.

În această etapă a reconfigurării mediului de securitate în dimensiunile sale naționale, regionale, europene, euroatlantice și eurasiatice, Marea Neagră constituie un liant strategic pentru țările limitrofe, cu efect benefic în menținerea unui mediu de securitate stabil, favorabil dezvoltării economico-sociale și cooperării regionale. Acest mediu poate avea influențe în sens pozitiv asupra zonelor conflictuale cronice din Caucaz, Transnistria și chiar din Orientul Apropiat. Legătura dintre ZLMN și Marele Orient Mijlociu merge dincolo de simpla contiguitate teritorială și, în condițiile globalizării, se îndreaptă către construcția unui major complex de securitate pe o însemnată porțiune a globului și care atrage atenția prioritară a actorilor de seamă ai planetei.

Locațiile, culoarele și direcțiile de acțiune ale traficantilor de droguri și de persoane, migrația clandestină și crima transfrontalieră pe litoralul nordic al Mării Negre și pe cel sudic, sunt active și periculoase. Ele se constituie în amenințări directe sau indirecte pentru securitatea regiunii și pot favoriza proliferarea organizațiilor, grupărilor și rețelelor teroriste. Legătura dintre aceste fenomene și structurile amenințătoare pentru securitatea internațională este directă relativ la cele două unități geopolitice în discuție, ZLMN și

⁸ Între 2005 și 2008, România a avut mai multe inițiative în regiunea Mării Negre. Acestea au trezit din păcate un ecou mediocru atât la Bruxelles, cât și la Kiev, Moscova și Ankara. În trecut, România s-a străduit îndeosebi să deschidă o rută a hidrocarburilor din Azerbaidjan și Georgia la Constanța și de aici spre Occident.

Marele Orient Mijlociu. Extinderea NATO și a UE constituie, între altele, și o garanție a elaborării și a punerii în aplicare a unor politici și strategii eficiente de combatere a rețelelor de traficanti, dar și de creare a unui mediu de protecție și de securitate prin reducerea vulnerabilităților statelor din zonă la amenințările asimetrice și generarea mecanismelor active și reactive necesare.

Un rol important revine organizațiilor de cooperare economică și de securitate în regiune (OCEMN, BLACKSEAFOR, SEEBRIG) sau adiacente regiunii. Prezența NATO și a UE creează aici, în consonanță cu organizațiile regionale, un alt *efect de consonanță strategică* prin care se induce securitate în spațiul eurasiatic. Procesul, aflat încă la început, se cere încurajat și dezvoltat prin toate modalitățile și instrumentele de securitate europene, euroatlantice și eurasiatice.

România, Bulgaria și Turcia, țări membre NATO, dețin mai mult de jumătate din litoralul Mării Negre. Remarcăm că România a sprijinit masiv lansarea *Strategiei Europene a Dunării* la începutul anului 2011, alături de Austria. Această postură este asumată în perspectivă, în acord cu toate celelalte țări din zonă, îndeosebi cu F. Rusă, cu Ucraina și cu Turcia – pentru că România este o țară cu potențial valoros în regiune, chiar dacă deține un mic procent din litoral –, iar comportamentul ei poate imprima un stil european și euroatlantic de proiectare și de realizare a unei arhitecturi de confluență eurasiatică bazată pe efectul de sinapsă strategică generat de Marea Neagră. Cooperarea în bazinul Dunării este abordată ca o *cooperare regională* după regulile UE, deci mult mai profundă; ea implică atât niveluri guvernamentale, cât și autorități locale și societatea civilă. Cele două inițiative ale Uniunii Europene – Sinergia Mării Negre și Parteneriatul Estic – se completează cu parteneriatele speciale cu F. Rusă și Ucraina, cu *Strategia pentru Mediterana* și cu *Strategia UE pentru Asia Centrală*. Mai trebuie menționat că, în mai 2011, UE a lansat și o strategie a Mării Negre, ceea ce reprezintă un pas uriaș în implicarea organizației în acest areal.

Este foarte clar în optica celor de la Bruxelles că problematica Mării Negre se corelează într-o măsură evidentă cu aceea a Mediteranei. UE trebuie să ia în calcul, în abordarea ei, o scală largă de probleme, de la tema libertății Strâmtoarelor până la cea a relațiilor cu F. Rusă, NATO, China sau cu statele riverane.

Concluzii

În final evidențiez faptul că UE a devenit deja un actor strategic în bazinele Mării Mediterane și Mării Negre, alături de SUA, F. Rusă și NATO. Ca „superputere civilă”, UE prezintă avantaje și dezavantaje față de SUA și F. Rusă. Acțiunea sa în regiunile analizate se va concentra pe cooperări instituționale, economice, culturale etc. La nivel milenar, statele UE sunt

integrate în NATO formând împreună cu SUA și Canada o „comunitate de securitate”. Rolul UE va crește în regiunile amintite în contextul revoluțiilor arabe și al democratizării treptate a acestor societăți. UE va acorda pe mai departe sprijin și susținere tehnică, juridică, economică sau umanitară. Decisivă va fi cooperarea cu aceste state pentru dezvoltarea lor social-economică și edificarea unor zone de liber schimb. Ca și în relațiile cu statele de la Marea Neagră, Bruxellesul va trebui să depună noi eforturi, inclusiv în direcțiile combaterii imigrației ilegale, terorismului și criminalității organizate. Criza economică internațională va proba cât de rezistent și de adaptabil este edificiul UE și cât de solidă este „comunitatea de securitate euroatlantică”.

BIBLIOGRAFIE

- Barisch K., *Turkey and the EU. Can the Stalemate be Avoided?*, Policy Brief, Centre for European Reform, December 2010; http://www.cer.org.uk/pdf/pb_turkey_eu_barysch_dec10.pdf I. Turan, *Somebody Love Me, I Wonder Who*, GMF On Turkey Analysis, October 2010.
- Bhadrakumar M K, *China dips its toe in the Black Sea*, August 1, 2009, <http://www.atimes.com/atimes/China/KH01Ad01.html>. *China hopes to increase trade with Ukraine to \$10 b in 2012*, <http://www.blackseagrains.net/photo/china-hopes-to-increase-trade-with-ukraine-to-10-b-in-2012>. Mer Caspienne: enjeux petroliers,
- Dimtcheva R., *La Bulgarie et la Roumanie dans le Pact de Stabilité*, ISS de l'Union Européene, 2003.

CARACTERISTICI ALE PROGRAMULUI INTEGRATOR DE EVIDENȚĂ ȘI DE RAPORTARE A CONTRIBUȚIILOR SALARIALE

FEATURES OF THE INTEGRATOR PROGRAM OF ACCOUNTANCY AND REPORTING SALARY CONTRIBUTIONS

Asist.univ.dr. Tania STOEAN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

În vederea eficientizării sistemului de evidență nominală a salariaților și a implementării unor măsuri de control care vizează corelația dintre nivelul contribuțiilor salariale și nivelul contribuțiilor datorate de angajatori, persoane juridice, a fost conceput un program informatic destinat tuturor agenților economici din România, care utilizează forța de muncă în activitatea economică desfășurată.

In order to improve the employees' nominal accountancy system and to implement some measures of control regarding the correlation between the level of salaries contributions and the level of contributions owed by the employers, legal persons, an IT application was conceived designed for all the economic agents in Romania who use the labour force in their economic activity.

Cuvinte cheie: baze de date; sistem de evidență și raportare; contribuții salariale; gestiunea resursei umane; agenți economici.

Keywords: *databases; system of accountancy and reporting; salaries' contributions; human resource management, economic agents.*

Fenomenul globalizării se manifestă la toate nivelurile societății contemporane în continuă transformare și mișcare. *Liberalizarea schimbului de mărfuri, transferul de idei, de cunoștințe, de informații, de concepte și de inovații au imprimat dinamism și amploare fenomenului globalizării, indiferent de momentul în care s-a desfășurat acesta, ceea ce îi oferă un*

* e-mail: tania_stoan@yahoo.com

*caracter integrator*¹, fapt pentru care, în condițiile globalizării economice, organizațiile sunt determinate să se adapteze mediului competitiv intern și extern. Pentru îndeplinirea acestui deziderat, într-o societate bazată pe *cunoaștere*, este necesar a se crea factori care să determine stabilitatea unui flux informațional corelator între mediul corporativ și instituțiile publice.

Din această perspectivă zona dedicată resurselor umane și sistemului contributiv s-a aflat în atenția specialiștilor din domeniul IT și fiscal care au elaborat, în parteneriat, un program integrator destinat standardizării activităților de gestiune și de evidență a contribuțiilor sociale și a persoanelor asigurate.

În demersul de proiectare s-a avut în vedere faptul că *activitatea de optimizare a utilizării programului se desfășoară pe patru planuri*:

- *definirea funcționalităților utile pe care programul trebuie să le ofere, în funcție de tipul sarcinii și de tipul utilizatorului;*
- *adaptarea programului la reprezentările mentale ale utilizatorului;*
- *alegerea modalităților de dialog utilizator - calculator;*
- *optimizarea codificării informației atât pentru prezentare, cât și pentru comenzi.*²

În România, sistemul de evidență a salariaților și a contribuțiilor salariale datorate de către angajați și de către angajatori a avut, în ultimii ani, un parcurs sinuos. Astfel, practicienii din sfera resurselor umane au fost confrunțați cu un sistem dificil de gestiune și de informare. Acesta a constat într-o manieră descentralizată de gestionare a informațiilor furnizate de către agenții economici. Fiecare instituție beneficiară a pus la dispoziția utilizatorilor propriile programe informatice. Din nefericire, raportările care se întocmeau pentru fiecare beneficiar, modul de transmitere și lipsa unui sistem corelator centralizat al tuturor informațiilor a însemnat o perioadă dificilă pentru practicianul din sfera resurselor umane.

Sfârșitul anului 2010 a marcat, din punct de vedere legislativ, emiterea unui act normativ prin care se menționa faptul că, începând cu anul 2011, modalitatea de declarare a contribuțiilor la bugetul de stat și la bugetul asigurărilor sociale și fondurilor speciale se va efectua cu ajutorul *Declarației privind obligațiile de plată a contribuțiilor sociale, a impozitului pe venit și evidența nominală a persoanelor asigurate*³. Aceasta urmând să fie cunoscută

¹ Mirela Atanasiu, *România între est și vest. Influențe geopolitice*, la Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională „STRATEGII XXI/2007” cu tema: „Spațiul sud-est european în contextul globalizării”, 12-13 aprilie 2007, Secțiunea 1: Securitate și apărare, Partea 2, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, p. 115.

² Adriana Burlea Sciopoiu, *Flexibilitatea programelor informatice – o soluție pentru înlăturarea dificultăților cu care se confruntă utilizatorii*, Revista de Informatică Economică, București, 2000, Nr.1 (13), p. 55.

³ www.anaf.ro.

sub denumirea de *Declarația unică*. Pentru implementarea acestui demers a fost construită o aplicație software care să răspundă exigențelor utilizatorilor și beneficiarilor deopotrivă.

Motivația pentru care a fost denumită *unică* constă în faptul că centralizează atât contribuțiile individuale, cât și contribuțiile angajatorului, precum și posibilitatea de a identifica nominal persoanele pentru care se constituie contributivitatea. Instituția publică cu rol de gestiune a informațiilor a pus la dispoziția utilizatorilor un program informatic care să genereze *declarația* pornind de la informațiile sintetizate în baza de date completată. Din această perspectivă poate fi considerat un program integrator de evidență a salariaților și a contribuțiilor salariale.

Acest program integrator mai oferă și alte avantaje:

- timp redus de completare;
- timp redus de validare;
- timp redus de transmitere a bazei de date;
- timp redus de primire a confirmării asupra validității informațiilor transmise;
- timp redus de distribuție către beneficiarii finali ai informațiilor raportate;
- posibilitatea utilizării unor baze de date conexe în vederea importării informațiilor în formatul programului de raportare.

În ceea ce privește modalitatea de raportare, aceasta a fost în primă fază, pe suport electronic, ulterior introducându-se modalitatea de raportare on-line. Aceasta a fost posibilă datorită introducerii obligativității deținerii de semnătură electronică digitală pentru agentul economic care semnează și transmite raportarea electronică.

Trebuie specificat faptul că majoritatea programelor subsecvente acestui program național de raportare a fost îmbunătățită astfel încât să permită odată cu elaborarea statelor lunare de salarii, prin opțiune, încărcarea automată cu informațiile necesare a declarației unice. Avem în vedere programul platformă de evidență ReviSal (*Registrul general de evidență a salariaților*), programul suport de comunicare on-line ReGES (*Registrul electronic de evidență a salariaților*) prin portalul de transmitere a colecției de date către Inspectoratul Teritorial de Muncă, diverse programe suport de gestiune centralizată a salariaților.

Modalitatea de înscriere a datelor în programul integrator constă în primă fază în introducerea nominală a salariaților, urmată de actualizarea automată a informațiilor prin accesarea casetei corespunzătoare.

Dispozițiile și instrucțiunile de utilizare prevăd faptul că o declarație trebuie să fie considerată validă, adică să nu conțină erori semnificative în

completare. Aceasta presupune existența unor corelații între datele cuprinse în secțiunea dedicată salariaților coroborate cu datele generate în secțiunea dedicată identificării plătitorului.

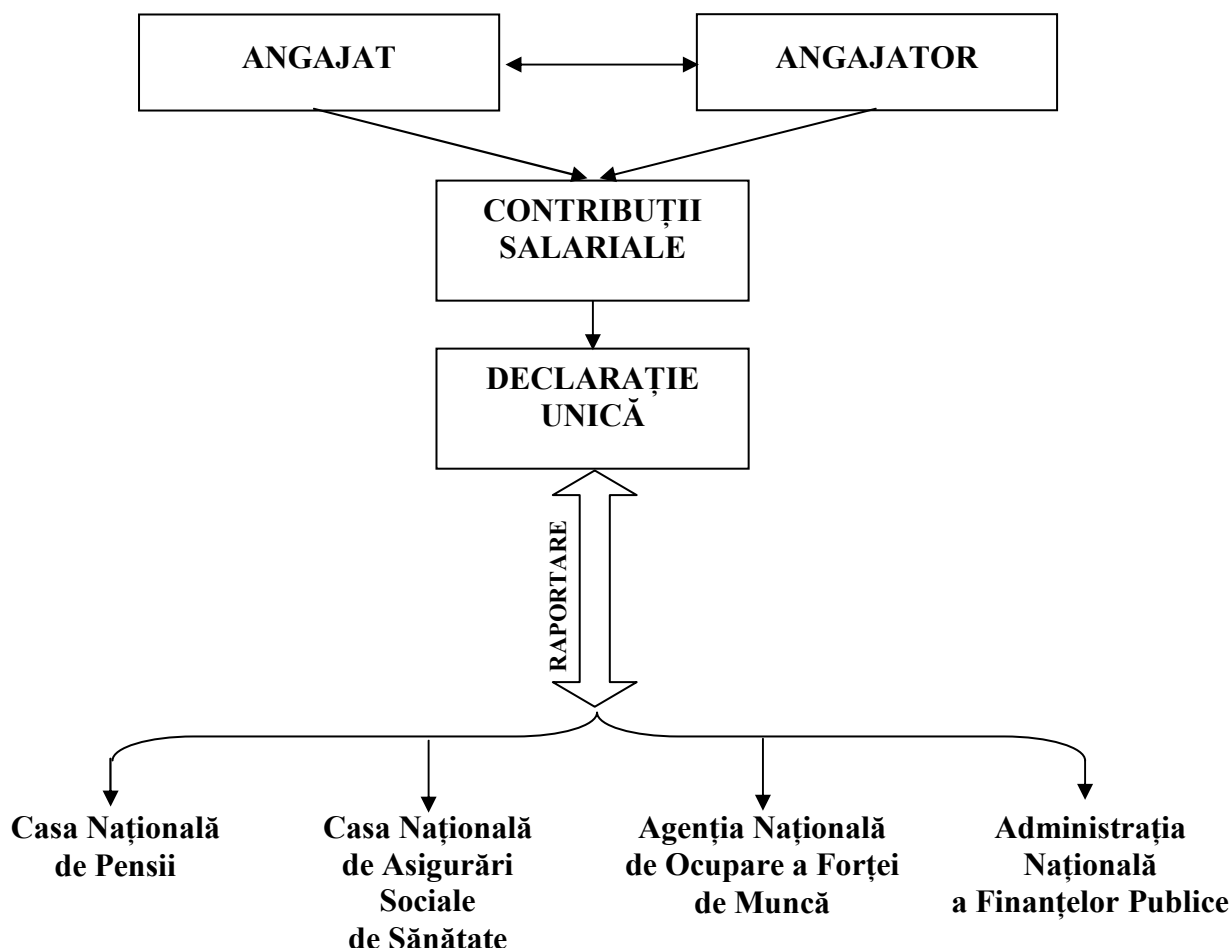

Fig. 1 Schema de distribuție centralizată a contribuțiilor salariale

Dacă la o primă validare, ulterior încărcării datelor, se generează un răspuns negativ, este necesar a se revedea modul în care a fost completată secțiunea dedicată salariaților și a rectifica erorile consemnate de Help-ul asistență. Numai după o validare corectă se poate transmite la beneficiarul informațiilor fișierul bază de date din atașamentul programului integrator.

Un alt beneficiu adus de acest mod de raportare constă în faptul că programul integrator generează o bază de date centralizată prin care informația este transmisă în timp optim și este preluată de către toți beneficiarii de contribuții sociale din țară (bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale și fondurilor speciale).

Pentru a demonstra fiabilitatea sistemului de raportare centralizată, Casa Națională de Pensii transmite la începutul anului calendaristic către

agenții economici raportori o situație centralizată în care se prezintă, grupat, cuantumul contribuțiilor în raport cu luna de depunere a *Declarației unice*. Informarea menționează inclusiv situații în care au fost efectuate retransmiteri în baza unei rectificări declarative.

Între contribuțiile raportate de către agentul economic prin *Declarația unică* și vectorul fiscal declarat de angajator la Administrația Financiară în raza sa de domiciliu fiscal, cu privire la natura contribuțiilor pe care le datorează, precum și informațiile cuprinse în programul platformă ReviSal cu privire la gestiunea salariaților trebuie să existe o corelație perfectă. Aceeași corelație este importantă să se regăsească în cuprinsul situațiilor financiare anuale în ceea ce privește numărul mediu de salariați și cuantumul cumulat al cheltuielilor cu salariile și contribuțiile sociale.

Corectarea unei declarații constă în identificarea unei erori care reclamă o nouă retransmitere a întregii operațiuni prin înscrierea corectă a tuturor datelor identificate ca fiind eronate. Sunt, însă, situații speciale când rectificarea se poate exercita în baza unei hotărâri judecătorești definitive care modifică cuantumul salarial al unui salariat și, implicit, cuantumul contribuțiilor datorate de angajator.

O altă situație specială care poate implica activitatea de corecție intervine în situația în care organul fiscal teritorial a constatat disproporții între informațiile existente în cuprinsul declarației și în statul de plată sau elementele definite în contractele individuale de muncă sau contractul colectiv de muncă. Organul de control va emite o notă de constatare a diferențelor constatate în baza căruia angajatorul va efectua corecțiile.

Precizez faptul că orice tip de declarație rectificativă afectează atât o perioadă de raportare, cât și nivelul creanțelor fiscale datorate și implicit de plată, precum și creanțele fiscale deductibile (de recuperat din creanțele fiscale datorate).

Această formă de raportare este importantă întrucât au fost eliminate erorile care puteau să apară între înregistrarea contractelor individuale de muncă sau decizia de încetare a activității la Inspectoratul Teritorial de Muncă și sumele de control evidențiate în centralizatorul de contribuții lunare raportat la Administrația Financiară teritorială.

Prin utilizarea acestui program integrator se pot efectua analize statistice precum:

- calculul indicatorilor număr mediu de salariați/angajator. Acest indicator are corespondență cu înscrisurile existente în situațiile financiare;
- nivelul de mobilitate profesională;
- numărul de contracte individuale de muncă;
- tipologia contractelor individuale de muncă;
- durata timpului de muncă;

- nivelul de salarizare conform ocupației profesionale;
- nivelul de evoluție profesională;
- frecvența numărului cazurilor de incapacitate temporară de muncă/angajator;
- frecvența numărului cazurilor de accidente de muncă/angajator;
- cuantumul creanțelor fiscale datorate la bugetul de stat și la bugetul asigurărilor sociale și fondurilor speciale prin repartitie.

În concluzie, faptul că prin maniera de transmitere această *Declarație unică* implică corespondența unui număr important de platforme program și, implicit, mai mulți beneficiari de resurse financiare și umane, în timp real, ne conduce la ideea că sistemul centralizat de evidență și raportare a fost implementat cu succes.

De asemenea, consider că beneficiile obținute prin implementarea programului integrator de evidență și de raportare sunt mult mai multe. Deosebit de important este faptul că mai multe instituții beneficiare ale informațiilor au fost reunite într-o singură machetă de raportare. Prin utilizarea bazelor de date, cu ajutorul Internetului, a rezultat *un pachet multimodal care este adaptat specificului și care poate fi ulterior extins cu alte module*⁴.

BIBLIOGRAFIE

Arinei Dinu, *Depozite de date*, Editura Polirom, Iași 2002.

Atanasiu Mirela, *România între est și vest. Influențe geopolitice*, la Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională „STRATEGII XXI/2007” cu tema: „Spațiul sud-est european în contextul globalizării”, 12-13 aprilie 2007, Secțiunea 1: Securitate și apărare, Partea 2, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Fînaru Luminița, Fotache Doina, *Sisteme informaționale și gestiunea financiară a întreprinderii*, Editura Junimea, Iași, 2000.

Fotache Doina, Hurbean Luminița, *Soluții informatice pentru gestiunea afacerilor – ERP*, Editura Economică, București, 2004.

Oprea Dumitru, *Analiza și proiectarea sistemelor informaționale economice*, Editura Polirom, București, 1999.

www.anaf.ro.

⁴ Doina Fotache, Luminița Hurbean, *Soluții informatice pentru gestiunea afacerilor - ERP*, Editura Economică, București, 2004, p. 14.

MĂSURI DE PROTECȚIE ȘI DE SECURITATE ALE SISTEMELOR C4I ÎN OPERAȚIILE BAZATE PE EFECTE

C4I SYSTEMS SAFEGUARDS AND SECURITY MEASURES IN EFFECTS-BASED OPERATIONS

Col.drd. Sorin Silviu BĂLĂȘESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Dezvoltarea rapidă a tehnologiei în domeniile comunicațiilor și a informațiilor determină modificarea situației geostrategice actuale. Comunicațiile globale evoluează exponențial cu trecerea timpului, având ca efect extinderea cunoașterii evenimentelor, problemelor și activităților din toate zonele lumii.

The rapid technological developments in communication and information fields determine changes in the current geostrategic situation. Global communications evolves exponentially time, resulting in the expansion of knowledge of events, issues and activities from all over the world.

Cuvinte cheie: informație; algoritm; securitate; senzori; procedură; personal; comandă.

Keywords: *information; algorithm; security; sensors; procedure; staff; command.*

În era informațională, exploatarea tehnologiei informației este esențială pentru a întrebuința capacitatea răspândirii și prelucrării imediate a acesteia. Evoluția mijloacelor de comunicații a revoluționat modul de interacțiune a statelor, a instituțiilor și a oamenilor, schimbând esențial principiile tradiționale ale managementului și organizării.

Categoric, aceste schimbări se reflectă și asupra mediului militar privind dotarea, modul de instruire a personalului militar, precum și modul de organizare și ducere a acțiunilor militare. Se impune protecția echipamentelor

* e-mail: siu_sorin@yahoo.com

împotriva factorilor perturbatori, precum și educarea militarilor în scopul protecției sistemelor tehnice și a informațiilor.

Reducerea duratei fiecărui ciclu (conducere, planificare, execuție) conduce la concluzia că operația bazată pe efecte se desfășoară în timp real. Orice semnal, orice informație recepționată de senzori este transmisă aproape instantaneu subsistemului de analiză, se iau decizii, apoi se transmit comenzi subsistemelor de lovire.

Conceptul de *sistem de comandă, control, comunicații, calculatoare și informații militare*¹ („C4I – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence – Systems”) a cunoscut, până în forma actuală, mai multe variante ca terminologii de prezentare care au generat uneori controverse de interpretare a conținutului. Astfel, sintagma *C4I* a evoluat, de la conceptul *C2* (*comandă și control*), reprezentând funcțiile de bază ale procesului managerial, la forma *C3* (*comandă, control și comunicații*), datorită creșterii semnificative a rolului comunicațiilor în procesul de comandă și control a forțelor și a sistemelor de armament².

Astfel, prin evoluție succesivă, sistemele de comandă și control integrate au ajuns la următoarele variante recunoscute și uzitate în mediul militar³:

- *C3I* – Command, Control, Communications and Intelligence = Comandă, Control, Comunicații și Informații;
- *C4I* – Command, Control, Communications, Computers and Intelligence = Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare și Informații;
- *C4I2* – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence and Interoperability = Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare, Informații și Interoperabilitate;
- *C4RISTA* – Command, Control, Communications, Computers, Reconnaissance, Intelligence, Surveillance and Target Acquisition = Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare, Recunoaștere, Informații, Supraveghere și Achiziția Țintelor;
- *C4ISR* – Command, Control, Communications, Computers Intelligence, Surveillance and Reconnaissance = Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare, Informații, Supraveghere și Recunoaștere;
- *C4IFTW* – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence For The Warrior = Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare și Informații pentru luptător;

¹ *Automatic Data Processing (ADP) NATO Glossary*, AdatP-2(G), Nov. 1994.

² Ion Roceanu, *Fundamente ale sistemelor C4I*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 49.

³ Gelu Alexandrescu, Gheorghe Boaru, Constantin Alexandrescu, *Sisteme informaționale pentru management*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012, p. 181.

- *C4IEWS* – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Electronic Warfare and Sensors = Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare, Informații, Război Electronic și Senzori.

Mai este utilizat și conceptul *C4ISTAR* – ISTAR = Informații, Supraveghere, Achiziția țintelor și Recunoaștere (cercetare).

Privind viziunea conceptuală a specialiștilor NATO asupra domeniului comenzii și controlului, în special prin organismul special dedicat strict studiului comenzii și controlului – Agenția NATO pentru Consultare, Comandă și Control – NC3A⁴ – constatăm că atribuie sintagmei „C2” o înțelegere mai largă. Astfel, „comanda și controlul reprezintă o funcție a comandantului, a statului major și a altor elemente de comandă, destinată menținerii unui nivel ridicat de operativitate, pregătirii operațiilor și conducerii trupelor, în vederea îndeplinirii misiunii”⁵.

Conform accepțiunii doctrinare românești⁶, *sistemele C4I* sunt „structuri tehnico-umane complexe care cuprind doctrine, proceduri, structuri organizatorice specifice, personal specializat, echipamente tehnice și dispozitive auxiliare destinate să-l sprijine pe comandantul forței întrunite și statul său major în exercitarea comenzii și controlului asupra forțelor și mijloacelor subordonate, în orice fază a operației”.

Privind rolul, misiunile și principiile de funcționare ale sistemelor C4I, există puncte de vedere care sunt acceptate în mediul academic⁷ și din care derivă celelalte elemente ale arhitecturii acestor sisteme informaționale complexe militare, astfel:

Rolul fundamental al sistemelor C4I este de a asigura, în cel mai scurt timp, în condiții de siguranță maximă, informații decisive și relevante la eșaloanele interesate pentru a permite forțelor să le valorifice în îndeplinirea obiectivelor în toate formele acțiunilor militare.

Misiuni ale sistemelor C4I

- sprijinul proceselor de comandă și control în tot spectrul acțiunilor militare;
- suportul pentru planificare, decizie și reacție rapidă în mediile militare des schimbătoare;
- suportul pentru creșterea mobilității trupelor și adaptarea acestora la diferite medii de acțiune miliară;

⁴ *NATO Consultation*, Comand and Control Agency.

⁵ Gelu Alexandrescu, Gheorghe Boaru, Constantin Alexandrescu, *Sisteme informaționale pentru management*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012, p. 182, <http://www.nato.int/docu/glossary/eng/pdf>, April, 2005.

⁶ *S.M.G. – 6.0, Doctrina pentru sprijinul cu sisteme de Comandă, Control, Comunicații, Computere și Informații (C4I) în operațiile întrunite*, București, 2004, p. 14.

⁷ Ion Roceanu, *op.cit.*, pp. 51-62.

- asigurarea schimburilor informaționale în cadrul acțiunilor militare întrunite;
- asigurarea schimburilor informaționale în cadrul acțiunilor militare în mediul multinațional.

Pentru a-și atinge misiunile și obiectivele întreprinse ale acestora, sistemele de tip C4I se bazează pe anumite principii de funcționare: *interoperabilitate* (capacitatea sistemelor de a se interconecta și de a schimba informații între ele, dar și cu alte sisteme similare), *flexibilitate* (capacitatea de a se adapta schimbărilor cerute de misiune), *mobilitate* (capacitatea de prelucrare în timp util a informațiilor adaptată nevoilor și spațiului acțiunii), *capacitatea de reacție* (răspuns imediat la solicitarea utilizatorului), *continuitatea* (funcționarea pe toată durata misiunii), *modularitatea* (posibilitatea de a adăuga sau a elimina ușor anumite componente), *viabilitatea* (dispersarea mijloacelor tehnice), *eficiența* (planificarea și exploatarea optimă a resurselor), *securitatea* (măsurile de protecție), *operativitatea* (posibilitatea sistemului de a se încadra în anumite intervale de timp și spațiu impuse de misiunea respectivă), *mentenabilitatea* (întreținerea elementelor sistemului să se realizeze ușor).

Protecția și securitatea sistemelor C4I

Una dintre cele mai importante funcții ale sistemelor C4I este reprezentată de *protecție și de securitate*. *Securitatea* este o proprietate complexă a sistemelor. Aceasta este dificilă de proiectat și de asigurat. Uneori este mai ușor de dovedit că un sistem este vulnerabil decât să-l considerăm complet sigur.

Conform concepțiilor NATO, securitatea sistemelor C4I cuprinde următoarele domenii: securitatea informațiilor; securitatea fizică; securitatea personalului; securitatea procedurilor; securitatea documentelor.

Măsurile de protecție trebuie să asigure continuitatea *serviciilor informaționale*⁸, care cuprind: infrastructura tehnologiei informației și comunicațiilor, managementul informației și al spectrului electromagnetic, căile de comunicații, puterea de calcul (rețele de calculatoare, software și baze de date), operațiile în rețea incluse în rețeaua informațională globală.

Aceste măsuri includ, cel puțin⁹:

- securitatea operațiilor (OPSEC);
- securitatea informațiilor (INFOSEC);
- protecția împotriva acțiunilor inamicului privind supravegherea și recunoașterea spațiului de luptă și achiziția țintelor.

⁸ *Information Operations, Air Force Doctrine, doc.2-5/2002, p. 70.*

⁹ Constantin Alexandrescu, Gelu Alexandrescu, Gheorghe Boaru, *Sisteme informaționale militare – servicii și tehnologie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 250.

Dintre componentele menționate, avem în vedere numai partea privind securitatea informațiilor (INFOSEC) care implică nemijlocit și securitatea sistemelor informaționale (INFOSYS).

*Securitatea informațiilor și a sistemelor informaționale*¹⁰ este o componentă a securității societății informaționale și constă în protecția față de accesul neautorizat al adversarului la echipamente sau pentru modificarea de către acesta a informației (clasificate) pe timpul memorării și prelucrării în calculatoare sau transmiterii (circulației).

Aceasta asigură protecția împotriva interzicerii serviciilor utilizatorilor autorizați (Denial of Service-DoS) și favorizarea efectuării de servicii de către utilizatori neautorizați (ai adversarului). Include măsurile necesare pentru protecția organelor decizionale proprii împotriva operațiilor informaționale ale adversarului, detectarea intruziunilor și controlul amenințărilor. Similar măsurilor de securitate menționate, se poate defini și *protecția ISTAR*¹¹ care, prin modul de organizare și funcții, este tot un sistem informațional și cuprinde ansamblul măsurilor pentru interzicerea acțiunilor de contraintelligence ale elementelor tehnice și nontehnice ale adversarului destinate pentru culegerea, recepționarea, transmiterea și utilizarea elementelor esențiale de informații despre forțele proprii și aliate rezultate din acțiunile ISTAR ale acestora.

În unele lucrări de specialitate¹², procesele de securitate cuprind metode și organizații utilizate pentru implementarea și asigurarea obiectivelor de securitate, fiind destinate pentru identificarea, măsura, conducerea (managementul) și controlul asupra riscului de securitate al informațiilor. El reprezintă probabilitatea ca acestea să se confrunte cu pericolul de afectare a confidențialității, a integrității sau a disponibilității, rezultat din posibilitatea ca o amenințare să se realizeze prin exploatarea unei vulnerabilități.

Securitatea informațiilor (INFOSEC) are rolul de a garanta protecția informațiilor și protecția sistemelor informaționale împotriva accesului neautorizat. Astfel, este înlăturată atât citirea, copierea, modificarea informațiilor de către persoane ostile, cât și acordarea accesului la date a utilizatorilor autorizați. Obiectivele INFOSEC cuprind asigurarea următoarelor caracteristici: confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea și nerepudierea. Securitatea informațiilor se realizează prin securitatea echipamentelor de calcul (COMPUSEC) și securitatea comunicațiilor (COMSEC). Măsurile se iau la nivel hardware (protecție împotriva emisiilor electromagnetice, protecție împotriva pierderii datelor, protecția liniilor de

¹⁰ FM 100-6, *Information Operations*, Glossary.

¹¹ AJP 3-10, *Allied Joint Doctrine for Information Operations*, NATO, 2006, art. 049.

¹² Constantin Alexandrescu, Gelu Alexandrescu, Gheorghe Boaru, *op. cit.*, pp. 250-251.

telecomunicații, scurtarea timpului de transmisie a datelor, educarea personalului în scopul păstrării secretului activităților și a cheilor de criptare) și software (criptarea datelor, protecție împotriva virușilor, utilizarea antenelor cu directivitate mare și lobi de radiație secundari reduși).

Securitatea rețelelor de calculatoare (Figura 1), poate fi considerată un factor de bază al activităților de comandă și control în toate tipurile de acțiuni, inclusive în operațiile bazate pe efecte, reprezintă un domeniu dependent de protecția hardware și software.

Fiecare parte a sistemului informațional presupune analiza vulnerabilităților și implementarea unei soluții de securizare personalizată. Specific rețelei de calculatoare este ca la nivelul administratorului de sistem să identifice, pe cât posibil, toate tipurile de amenințări și riscuri indiferent de natura lor, în scopul evitării apariției de breșe în procesul de colectare, stocare și utilizarea informațiilor. Astfel, în figura 1 s-a prezentat o arhitectură minimală a unei rețele de calculatoare, unde pentru asigurarea securității informațiilor care circulă au fost adoptate o serie de măsuri atât de natură hardware, cât și software: securitatea stațiilor de lucru, monitorizarea rețelei, firewall, antivirusi, protecție la intruziune, flux al informațiilor, puncte de intrare și de ieșire a informațiilor controlate, pregătirea utilizatorilor.

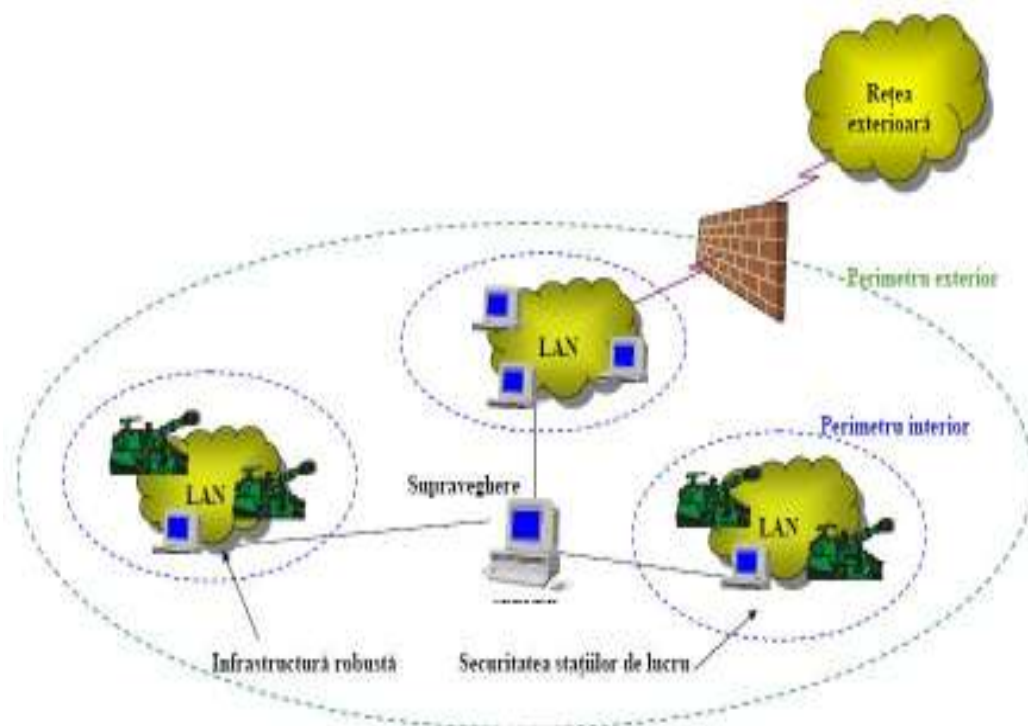

Fig. 1 Planul de protecție al rețelei de calculatoare¹³

¹³ Ion Roceanu, *Fundamente ale Sistemelor CAI*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 262.

Securitatea fizică. Din punct de vedere fizic, echipamentele sunt protejate și supravegheate prin:

- utilizarea personalului militar (pază, patrulă, însoțire, intervenție, personal de exploatare și mentenanță);
- construirea de bariere și împrejmuiri perimetrare, porți, grilaje;
- construirea sistemelor de control al accesului;
- cercetarea pasivă;
- recunoașterea și limitarea unui atac armat;
- supravegherea încăperilor;
- supravegherea mijloacelor de acces;
- folosirea mijloacelor de transport securizate;
- utilizarea de senzori pentru detectarea posibilor factori neautorizați: senzori magnetici, senzori seismici, senzori acustici, senzori pirotehnici.

Protecția se realizează împotriva acțiunilor de spionaj, sabotaj, deteriorare sau furt. Un interes deosebit este acordat securității fizice a obiectivelor și a informațiilor. Astfel, informațiile foarte importante se păstrează în medii de stocare cu o bună protecție fizică, cu acces limitat asigurat de anumite proceduri corespunzătoare. Accesul personalului în diferitele zone de securitate se realizează controlat.

Securitatea personalului. Securitatea personalului este definită de asigurarea integrității fizice și morale a persoanelor implicate în exploatarea și în constituirea sistemelor de tip C4I. Securitatea personalului se află în strânsă legătură cu securitatea fizică, deoarece este reprezentată de măsurile de protecție perimetrală și de măsurile de asigurare de luptă prevăzute în planul de acțiune ale forțelor.

Securitatea morală este reprezentată de protejarea capacităților intelectuale ale militarilor, a deprinderilor, a convingerilor și a valorilor morale ale acestora și se realizează prin programe de instruire continue și activități legate de contraspionaj.

Diverse firme, organizații și agenții, care nu fac parte din mediul militar, pot pătrunde în mediul informațional militar putând să influențeze imaginea „tradițională” a conflictelor militare. Mass-media, instituțiile academice, organizații guvernamentale, diverse personalități sunt conectate la mediul informațional global. Este de așteptat ca aceștia să-și urmărească interesele prin încercarea de a manipula și controla fluxul de informație. Impactul mass-mediei (imagini și voce) poate afecta întreaga gamă de acțiuni militare.

Securitatea procedurilor este cuprinsă de un domeniu vizând măsuri care au ca scop păstrarea intactă a procedurilor și a algoritmilor ce intervin de-a lungul procesului de comandă și control, în exploatarea sistemelor de comunicații și informatice, precum și în managementul informațiilor.

Securitatea documentelor este domeniul reglementat prin legi, regulamente, reguli și instrucțiuni ce sunt aplicate în toate structurile militare. Acestea pot avea caracter permanent (regulamente generale) sau temporar (regulamente de ordine interioară).

Securitatea sistemelor C4I reprezintă un domeniu foarte vast ce presupune implicarea întregului personal și care, prin anumite restricții și algoritmi adoptați, generează deseori contradicții sau birocratie în exces. Chiar dacă aceasta aduce neajunsuri sau inconveniente, este de preferat să se respecte regulile, pentru a nu periclita îndeplinirea cu succes a misiunii. Informațiile militare sunt foarte importante în securitatea statelor și a unităților, de aceea ele trebuie protejate cu strictețe.

În condițiile moderne, securitatea informațiilor și a sistemelor informaționale constituie o îndatorire primordială a comandanților și a celorlalte persoane implicate în activitățile de comandă și control, informaționale și decizionale. Măsurile de securitate a informației au fost importante din totdeauna, dar în prezent ele au o importanță deosebită datorită amplei dezvoltări a tehnologiei informației și a comunicațiilor.

Se poate concluziona că asigurarea informațiilor și a sistemelor C4I în contextul conceptului de operații bazate pe efecte trebuie să constituie o preocupare continuă și neîntreruptă a structurilor de comandă și control la toate nivelurile (tactic, operativ, strategic), cu scopul de a asigura confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea și autenticitatea tuturor informațiilor din sistemele informaționale proprii, concomitent cu interzicerea accesului neautorizat al adversarului în aceste sisteme.

BIBLIOGRAFIE

- Automatic Data Processing (ADP) NATO Glossary*, AdatP-2(G), Nov. 1994.
- AJP 3-10, Allied Joint Doctrine for Information Operations*, NATO, 2006.
- Information Operations, Air Force Doctrine*, doc.2-5/2002.
- FM 100-6, Information Operations, Glossary*.
- S.M.G. – 6.0, Doctrina pentru sprijinul cu sisteme de Comandă, Control, Comunicații, Computere și Informații (C4I) în operațiile întrunite*, București, 2004.
- Alexandrescu Constantin, Gelu Alexandrescu, Gheorghe Boaru, *Sisteme informaționale militare – servicii și tehnologie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

- Alexandrescu Gelu, Gheorghe Boaru, Constantin Alexandrescu, *Sisteme informaționale pentru management*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012.
- Cms.sef.dr.ing. Andriciu Radu, *Considerații privind protecția infrastructurii critice*, Editura MAI, București, 2009.
- Cristea Dumitru, *Sisteme C4I*, Editura Militară, București, 2005.
- Munteanu Adrian, Greavu-Șerban Valerica, *Rețele locale de calculatoare. Proiectare și administrare* (ediția a II-a), Editura Polirom, București.
- Popa Vasile, *Tehnologie și inteligență în conflictele militare*, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de studii strategice de apărare și securitate.
- Roceanu Ion, *Fundamente ale sistemelor C4I*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- Lt.col.conf.univ.dr. Roceanu Ion, *Sisteme C4I*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

**REENGINEERING-UL LOGISTICII
INSTITUȚIEI PUBLICE INDEPENDENTE
DE TIP FINANCIAR-BANCAR**

***THE RE-ENGINEERING OF THE LOGISTICS
OF THE INDEPENDENT PUBLIC
FINANCE - BANKING INSTITUTION***

Drd. Sergiu GEANTĂ*
Banca Națională a României

Reengineering-ul este un termen nou apărut, care reprezintă alternativa schimbării. Conceptul propune analizarea și reconsiderarea completă a principiilor de administrare. Inițial a fost utilizat termenul de „business process reengineering” (BPR) a cărui examinare contribuie direct la înțelegerea conceptului lansat.

Reengineering is a new term which represents the alternative of change. This concept suggests the analysis and the complete reconsideration of the principles of administration. Initially, the term “business process reengineering” (BPR) was used. Its examination contributes directly to the understanding of the concept launched.

Cuvinte cheie: reengineering; instituție publică; financiar-bancar; logistică.

Keywords: reengineering; public institution; finance-banking; logistics.

În vederea clarificării punctului de vedere exprimat în titlu, trebuie analizate următoarele aspecte:

- instituția publică independentă de tip financiar-bancar ca organizație;
- logistica instituției ca funcție și subsistem al organizației;
- reengineering-ul logisticii, ca factor important al realizării performanței organizației.

* e-mail: sergiugeanta@yahoo.com

Instituția publică independentă de tip financiar-bancar

În esență, este o organizație, o grupare de oameni, care au preocupări relativ comune, desfășoară activități organizate în cadrul unor structuri organizaționale în vederea îndeplinirii obiectivelor comune.

Evoluția organizației de-a lungul timpului (înființată în 1880) până astăzi a fost impusă de factori specifici interni, dar și de mediul extern (structura societății, evoluția societății naționale, continentale și mondiale în mod deosebit), ajungându-se în această perioadă la o structură organizatorică specifică.

Consider că organizația trebuie privită ca un sistem. Aceasta are numeroase elemente (structuri componente) cu trăsături atât comune, cât și distincte și care formează un tot unitar.

În opinia lui Salah E. Elmaghraby, „un sistem este o reuniune de elemente care intercondiționează între ele și care funcționează în scopul realizării unui obiectiv comun. Rezultă astfel că sistemul reprezintă mai mult decât o sumă de elemente, între ele intervenind legături reciproce de dependență sau interacțiune”¹.

Analiza unei organizații având drept criteriu de bază concepția sistemică scoate în evidență anumite trăsături, cum ar fi: capacitatea de reglare și autoreglare, numărul mare de sisteme și elemente și legătura permanentă cu mediul exterior. Relațiile interne asigură legătura corectă din punctul propriu de vedere, iar intercondiționarea cu alte organizații similare, și nu numai, duce la îndeplinirea obiectivelor la standarde înalte, în final la supraviețuirea organizației și a celor ce depind de rezultatele activității acesteia.

În condițiile globalizării activității umane, interrelaționarea organizației cu mediul devine foarte importantă, chiar vitală.

Organizația se caracterizează printr-o adaptare permanentă la condițiile schimbătoare ale mediului extern; adaptarea permanentă a organizației o vedem ca o necesitate, având ca efect îndeplinirea întocmai a scopului pentru care a fost creată.

Orice organizație pentru realizarea scopului îndeplinește anumite funcții. Acestea pot fi definite ca grupări de activități omogene care asigură îndeplinirea scopului pentru care a fost creată organizația. Funcțiile organizației sunt specifice modelului organizației, deci ele diferă de la o organizație la alta. O funcție a unei organizații poate fi îndeplinită de un element structural sau mai multe din cadrul organizației respective. Funcția este contribuția cu care un element participă la satisfacerea unor cerințe ale sistemului în ansamblu și chiar la dezvoltarea acestuia.

¹ N. Bibu, M. Predișcan, D. Sala, *Managementul organizațiilor*, Editura Mirton, Timișoara, 2008, p. 65.

Logistica instituției publice independentă de tip financiar-bancar

Logistica instituției publice este un subsistem (element component) care îndeplinește o funcție a organizației, cea logistică (asigurând buna funcționare a celorlalte elemente structurale). Conceptul de logistică (utilizat doar în domeniul militar începând cu mult timp în urmă) având drept conținut aprovizionarea armatelor, mai nou, asigurarea materială, tehnică, medicală, inclusiv transportul și cazarea trupelor, a dus la acceptarea de către organizații, altele decât cele militare, a necesității introducerii unor elemente specifice care să îndeplinească anumite activități.

Specificul activităților logistice a dus la crearea unor structuri organizatorice. Creșterea interesului față de organizarea structurilor logistice a fost determinat de afirmarea tot mai pregnantă a acestor activități ca funcție a organizației. Mutațiile produse în evoluția organizației ca structură a statuat logistica atât ca element component, cât și ca funcție a organizației.

În opinia unor specialiști, „creșterea interesului față de organizarea eforturilor logistice este determinat de următorii factori:

- noua perspectivă potrivit căreia logistica are un rol hotărâtor în obținerea avantajului competitiv;
- necesitatea de a soluționa conflictele dintre funcțiile organizației specifice paradigmelor structurale tradiționale;
- îndeplinirea obiectivelor de creștere a eficienței și a eficacității prin mai buna coordonare a activităților logistice”.²

Dintre cele prezentate până acum rezultă faptul că logistica și-a obținut pe drept statutul de structură componentă a organizației, că activitățile specifice desfășurate reprezintă o funcție a respectivei organizații. Logistica, în cadrul instituției publice independente de tip financiar-bancar, și-a sporit continuu funcția și contribuie decisiv la realizarea și la armonizarea celorlalte funcții, devenind suportul material în ansamblul activităților. Evoluția ascendentă a logisticii în ierarhia organizației a atins stadiul prin care a încetat să reprezinte doar un ansamblu de activități de facilitare și a dobândit statutul de componentă de bază a organizației.

Restructurarea sau reengineering-ul logisticii organizației

Conceptul de restructurare are ca obiectiv creșterea eficacității și a profitabilității și are ca efect reducerea dimensiunilor organizației și a membrilor acesteia. În opinia specialiștilor la care subscriem, dimensiunile profitabilității prin restructurare se situează în zona unor cifre de până la

² C. Bălan, *Logistica*, Ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Uranus, București, 2006, pp. 262-263.

10-20%. Procesul de restructurare nu implică schimbări radicale sau spectaculoase în structura organizației și în funcțiile acesteia.

Reengineering-ul, termen și concept mai nou apărut, reprezintă alternativa schimbării. Conceptul propune analiza și regândirea completă a principiilor de administrare și este utilizat frecvent termenul de „business process reengineering” (BPR) în scopul trimiterii direct la înțelegerea conceptului lansat. Definiția dată de către M. Hammer și J. Champy în cartea lansată, în 1993, prezintă conceptul ca fiind „regândirea fundamentală și re proiectarea radicală a proceselor de afaceri, pentru a aduce îmbunătățiri semnificative de performanță”³.

Din analiza definiției conceptului, voi aminti mai întâi termenul și semnificația de proces. Acesta poate avea o înțelegere mai amplă în conformitate cu DEX-ul (Dicționar Explicativ al Limbii Române) ca fiind „o succesiune de operații, de stări sau fenomene prin care se efectuează o lucrare, se produce o transformare, evoluție, dezvoltare, desfășurare, acțiune” sau „o succesiune de acțiuni sau operații prin care se realizează un lucru”.

Se va pune accent pe semnificația termenului de proces din dorința, de altfel reală, că procesele sunt specifice fiecărei organizații în parte. Există asemănări multiple între procese similare din organizații diferite, dar se consideră că sunt deosebiri. Însăși definirea proceselor în cadrul organizației este o activitate dificilă și poate avea mari influențe asupra BPR, ducând în final la eșec. Privim BPR nu numai ca pe o creștere a vitezei de reacție, sporire a competitivității bazată pe timp și informatizarea vechilor procese, ci ca pe o reevaluare și o modificare fundamentală a sistemului de management.

Prin aplicarea acestui concept nu trebuie să avem ca rezultat o creștere de aproximativ 10% a performanțelor, ci să obținem dublarea acestora. Dacă nu obținem performanțe mari, întreaga activitate a BPR se transformă practic în restructurare sau ceva asemănător.

Procesul BPR se implementează într-un timp mare într-o organizație, costă relativ mult și într-un procent semnificativ (aproximativ 70%) nu-și atinge obiectivele propuse.

Implementarea acestui concept la o organizație mare este dificilă și prezintă un risc ce nu poate fi asumat, iar o alternativă a implementării cu succes a conceptului este re proiectarea unei structuri a organizației. Aplicarea procesului BPR, doar la o parte a organizației, va avea șanse de succes sporite. În cazul organizației la care se face trimitere (instituția publică independentă de tip financiar-bancar) nu se propune implementarea proceselor BPR la ansamblul acesteia, ci doar la un element (o parte), respectiv la logistica instituției.

³ M. Hammer, J. Champy, *Reengineering the corporation*, Harper business, USA, 1993, Lucrare tradusă sub titlul *Reengineering-ul întreprinderii*, Editura Tehnică, București, 1996.

De ce logistica și nu alt element al instituției, este o întrebare firească. Ne propunem să reproiectăm procesele acestei structuri plecând de la motivația potrivit căreia logistica este într-un proces de evoluție ca subsistem al ansamblului. Ea, logistica, așa cum am arătat anterior, a trecut prin mai multe stadii de evoluție de la activități de facilitare sau sprijin în structuri fragmentare, la îmbunătățirea performanțelor organizației de către structuri logistice grupate, ajungând ca la această dată să se realizeze în unele organizații (sau chiar întreaga organizație), structuri care se concentrează asupra proceselor, nu asupra funcțiilor. Funcția logistică a organizației este compusă din mai multe activități, respectiv achiziții, aprovizionare, transport, depozitare, administrare, infrastructură, asistență tehnică etc.

Specific logisticii acestei organizații sunt următoarele probleme:

- majoritatea elementelor logistice componente desfășoară activități de management specifice;
- o parte a elementelor logistice componente desfășoară activități practice;
- o parte însemnată a activităților logistice practice sunt desfășurate de structuri independente pe bază de relații contractuale (externalizarea unor activități);
- managementul logistic vizează și structuri de management specifice, dar la nivele ierarhice inferioare și care aparțin de organizații subordonate organizației centrale ca activitate.

Prin reengineering-ul logisticii instituției, se realizează o mai bună coordonare a resurselor în vederea realizării funcției sale, iar prin reproiectarea proceselor logistice se poate avea o planificare integrată, o organizare și un control total asupra fluxurilor de materiale și activităților specifice, având ca element central controlul fluxurilor de informații.

Al doilea termen utilizat în definirea conceptului de „reengineering”, este acela de performanță. Performanța este o „realizare deosebită într-un domeniu de activitate, record”⁴ și se poate realiza prin reproiectarea proceselor.

Structurile componente ale logisticii instituției, la rândul lor mici organizații, prin organigrama structurală vor avea tendință la verticalitate excesivă și se vor aplatiza rezultând mai puține niveluri ierarhice. Acest concept referitor la noul tip de organizație se îmbină perfect cu restructurarea proceselor, iar trăsăturile specifice sunt următoarele:

- informatizarea totală a structurilor, a activităților și a proceselor;
- accesul deschis la informații;
- adoptarea descentralizată a deciziilor;
- împuternicirea angajaților în luarea unor decizii de nivel superior;

⁴ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române DEX*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 778.

- participarea la elaborarea strategiilor a cât mai mulți angajați;
- comunicarea în cadrul organizației să fie predominant orizontală;
- angajații dintr-un modul pot avea atât o specializare strictă (la unele module), cât și diversificată (la majoritatea modulelor);
- realizarea de către echipe ca structură temporară în vederea realizării unei anumite activități;
- desemnarea unui „manager de proiect” ca modalitate de rezolvare a responsabilităților.

Nu trebuie neglijată activitatea de perfecționare continuă a pregătirii personalului din care se compun aceste structuri logistice.

În concluzie, însăși definiția acceptată de către CEE/ONU și CEMT (Conseil Européen des Ministres des Transports) despre logistică este „un proces de concepere și management a lanțului de aprovizionare în sensul cel mai general”.⁵

BIBLIOGRAFIE

- Bibu N., Predișcan M., Sala D., *Managementul organizațiilor*, Editura Mirton, Timișoara, 2008.
- Bălan C., *Logistica*, Ediția a-III-a revizuită și adăugită, Editura Uranus, București, 2006.
- M. Hammer, J. Champy, *Reengineering the corporation*, Harper business, USA, 1993, Lucrare tradusă sub titlul *Reengineering-ul întreprinderii*, Editura Tehnică, București, 1996.
- <http://www.evidencebasedprograms.org/Default.aspx?tabid=1>, consultat la data de 05.11.2011
- <http://www.maxwell.syr.edu/gpp/grade/2002full.asp>, accesat la data de 14.11.2011
- <http://www.governing.com/gpp/2005/intro.htm>, accesat la data de 15.01.2012
- <http://www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/0/5F280B19C6125F4380256B6600448FDB?OpenDocument>, accesat la data de 25.02.2013

⁵ C. Bălan, *Logistica*, Ediția a III-a revizuită și adăugită, Editura Uranus, București, 2006, p. 249.

CONFLICTE REGIONALE ȘI SOLUȚII GLOBALE – SPAȚIUL EX-IUGOSLAV

REGIONAL CONFLICTS AND GLOBAL SOLUTIONS – THE FORMER YUGOSLAVIA

Drd. Cristi Daniel LĂȚEA*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Procesul rapid al prăbușirii comunismului în statele Europei Centrale și de Est, al demilitarizării spațiilor geografice și politice, al liberalizării ideologice și spirituale, precum și evoluțiile interne în condițiile dispariției regimului Tito, au pus Iugoslavia în fața unei situații noi, cu efect ireversibil în întreg spațiul geopolitic est-european.

În Iugoslavia, procesul transformărilor democratice a degenerat în ură și în intoleranță, într-un război sângeros și cu un impact regional și global dificil de anticipat.

The rapid collapse of communism in Central and Eastern Europe, the demilitarization of political, geographical spaces, the ideological and spiritual liberalization, as well as the internal developments in regard to the disappearance of Tito's regime, have put Yugoslavia in front of a new situation, with an irreversible effect in the entire Eastern European geopolitical area.

In Yugoslavia, the process of democratic transformation degenerated into hatred and intolerance, into a bloody war, with regional and global impact that is difficult to predict.

Cuvinte cheie: conflicte interetnice; Iugoslavia; Kosovo.

Keywords: inter-ethnic conflicts; Yugoslavia; Kosovo.

La începutul secolului XXI, din punct de vedere al analizei de securitate, conflictele reprezintă o preocupare majoră a comunității internaționale.

Analiza desfășurării conflictelor a scos în evidență factorii sau combinația de factori principali care conduc la apariția conflictului. Este vorba despre resurse (distribuția teritoriului, a finanțelor, surselor de energie, a alimentelor etc.), putere (deținerea controlului, care, în termeni politici se

* e-mail: cristi.latea@gmail.com

traduce prin acces și participare la procesul decizional), identitate (caracteristici culturale, lingvistice, etnice și religioase ale indivizilor/grupurilor), valori (credițe fundamentale, conservate în sisteme de guvernare, prin ideologie, religie)¹.

După Războiul Rece, conflictele au căpătat un caracter predominant etnic-identitar și, în mod particular, o dimensiune religioasă. Deși nu s-a căzut de acord în ceea ce privește rolul religiei în conflictele etnice sau a rolului său în politică sau în societate, cu siguranță aspectele religioase pot influența evoluția unui conflict. Dimensiunea religioasă s-a manifestat prin aceea că exprimarea spirituală a crescut în intensitate, pe alocuri s-a radicalizat, ajungând să influențeze, în mod evident, spațiul politic.

Dimensiunea religioasă a unui conflict rămâne un indicator important în analiza de securitate a raporturilor de putere, întrucât se referă la un factor care dinamizează conflictele în funcție de nivelul de discriminare acuzat sau de natura revendicărilor formulate. În același timp, legătura dintre etnic și religios, întemeiată pe principiul fundamental al religiei asumate sau practicate, a reprezentat în nenumărate rânduri un alibi sau un pretext al conflictelor post-Război Rece, în spatele căreia s-au ascuns interese geopolitice, geostrategice sau geoeconomice².

Deși factorul etnic și cel religios nu au fost considerate mult timp probleme ale securității naționale, la sfârșitul anilor '70, când s-a constatat că cei doi factori aveau potențial de a inflama o stare de tensiune sau conflict între state, modul de abordare a lor a fost reconsiderat. Primul șoc major a fost la momentul revoluției islamice iraniene, de atunci devenind limpede că religia, ca factor în conflict, începe să joace un rol important, dacă nu în promovarea unor conflicte, atunci în exprimarea lor. Cel mai frecvent, religia apare în conflict ca o marcă a etnicității.

Condițiile suficiente necesare pentru transformarea religiei în factor de generare a conflictelor armate pot fi: existența într-un spațiu, la un moment dat, a unor puternice discriminări religioase³; combaterea discriminărilor religioase cu cele etnico-culturale și politice și cu decalajele economico-sociale; prozelitismul religios agresiv și violent; fundamentalismul religios, cu precădere islamic etc⁴.

¹ Mihai-Ștefan Dinu, *Componenta etnico-religioasă a conflictelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, București, p. 16.

² Dr. Mihaela Stănculescu, *Criteriul religios în geneza și stingerea conflictelor din spațiul ex-iugoslav*, Monitor Strategic nr. 1-2/2011, p. 75.

³ Discriminare religioasă – acțiune de limitare sau interzicere a practicilor religioase (a nu se face confuzia cu discriminarea politică sau economică a minorităților naționale).

⁴ Mihai-Ștefan Dinu, *Componenta etnico-religioasă a conflictelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, București, p. 23.

Cauzele de natură ideologică ale conflictelor derulate în spațiul ex-iugoslav au fost, în principal, deficiențele de natură economico-socială din organizarea societăților respective. Peste ele s-au suprapus elementele specifice unei componente religioase – socioculturale, toate pe fondul deficitului de democrație invocat de toate părțile implicate în diverse conflicte. Implicarea forțelor politice, ca factor declanșator, a dus la pierderea caracteristicii eminamente laice ori ideologice a conflictelor, dobândind un caracter identitar, având în dimensiunea religioasă un suport principal și tot mai pronunțat.

La baza confruntărilor nu au stat însă credința sau confesiunea, în aceste conflicte confruntându-se musulmanii și creștinii (albanezi-sârbi, macedoneni-albanezi), dar și creștinii între ei (sârbii ortodocși și croații catolici), ci mai degrabă revendicarea legitimității în actul de guvernare, lupta pentru putere luând în beneficiul propriu și o anumită conotație politico-religioasă, care a afectat sau a influențat securitatea locală, conviețuirea socială, politicile guvernamentale.

Acesta este motivul pentru care reforma instituțională începută în spațiul ex-iugoslav încă din timpul conflictelor are printre scopuri scăderea vulnerabilității în fața riscurilor și amenințărilor de factură identitară sau etnic-religioasă⁵.

Cauzele dizolvării statului federal iugoslav sunt multiple atât de ordin intern, cât și de ordin extern. Prăbușirea lui se înscrie în contextul mai larg al declinului și al dispariției regimurilor comuniste din Europa de Est, însă având anumite particularități. Pe fondul unei profunde recesiuni economice, în Iugoslavia, criza de legitimitate este dublată de reapariția problemei tensiunilor etnice. Gravele dificultăți economice permit manifestarea tendințelor naționaliste. Serbia, Croația și Slovenia încep să se deplaseze în direcții divergente, Iugoslavia fiind o republică federativă cu o „președinție colectivă”. Toate acestea nu fac decât să ducă la crearea unui fond instabil și haotic, în care animozitățile etnico-religioase s-au reactivat. În această ecuație, în care cauzalitatea s-a centrat pe politic, deci pe interes și pe etnic, pe efectul identității, factorul religios a fost cu precădere un catalizator și nu o cauză directă, nemijlocită.

Spațiul ex-iugoslav reconfigurat în noile state, care și-au declarat independența la finele secolului trecut, se caracterizează prin multiculturalitate și

⁵ Potrivit „Agenției Thessaloniki 2003” UE acordă prioritate ridicată în inițiative și activități care vizează reconcilierea pentru viitor, prin depășirea moștenirilor din trecut, care sunt obstacole pentru normalizarea și dezvoltarea democratică. În acest sens, rolul educației, dezvoltării sociale și culturii este esențial în schimbarea mentalităților, în promovarea toleranței, asigurării coexistenței etnice și religioase și în modelarea societăților democratice moderne.

multietnie. După disoluția federației iugoslave, identitatea religioasă a devenit criteriu pentru redesenarea spațiului geostrategic în Balcani, fiind invocată cu febrilitate. Ernst Troeltsh⁶ consideră că biserica este mereu pregătită să-și dezvolte audiența și să se adapteze nevoilor societății, acceptând compromisuri cu statul în sens pozitiv.

Problemelor de natură etnică li s-au adăugat deosebirile religioase și culturale dintre națiunile și naționalitățile fostei Iugoslavii, deosebiri ce au stat, printre altele, la baza procesului de dezmembrare a federației. Însă aceste diferențe nu au repercusiuni atât de profunde și de complexe pentru viitoarele „aranjamente” teritoriale, dată fiind repartiția geografică mai puțin divizată a culturilor și a religiilor din regiune. Se consideră că Slovenia, Croația și regiunile din Voivodina locuite de către maghiari au tradiții culturale de tip „occidental” fiind dominate de o ascendență confesională catolică sau de sorginte catolică. În schimb, sârbii, muntenegrenii, macedonenii și o parte dintre bosniaci, precum și minoritățile de origine bulgară, română, greacă etc., aparțin religiei ortodoxe, și se înscriu, ca tip de civilizație în arealul cultural est-european, care este caracterizat drept o sinteză originală a influențelor orientale – ortodoxă și islamice – și occidentale. Celelalte etnii: albanezii, bosniacii musulmani și turcii sunt de religie mahomedană și aparțin civilizației de tip oriental-islamic⁷.

În spațiul ex-iugoslav, conflictele post-Război Rece au parcurs un proces cu o serie de dimensiuni și de conotații religioase, fără însă a putea afirma că, în situațiile belicoase semnificative ale zonei, religia s-a manifestat explicit. Criteriul religios, în esența sa, nu este un factor determinant al violențelor sau al disputelor confesionale și politice, însă în spațiul ex-iugoslav și la perioada la care ne referim a contribuit și a influențat aranjamentele politice, negocierile de pace, regândirea arhitecturii legislative și toate căile și măsurile de atenuare a conflictelor.

Cu cât fenomenul intoleranței religioase este mai puternic, cu atât dimensiunea religioasă a unui conflict este mai pregnantă. Kosovo reprezintă exemplul cel mai semnificativ pentru un conflict care a avut la bază revendicări religioase explicite. Regiunea a cunoscut puternice coliziuni religioase, manifestate între creștinii ortodocși sârbi și musulmanii albanezi, aici represiunea religioasă atingând formele cel mai dure. Un element favorizant pentru puternica violență etnic-religioasă, de aici, ar putea fi faptul că, până în 1992, Constituția (1976) prevedea că „statul nu recunoaște nicio religie și sprijină și desfășoară propaganda ateistă...”, Kosovo fiind prima și singura entitate atee din lume.

⁶ Teolog protestant german și scriitor în filosofia religiei și în psihologia istoriei a fost un continuator al conceptelor de sociologie a religiilor lui M. Weber.

⁷ http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/diferente_etnice.pdf, p. 22.

Bosnia-Herțegovina este o altă țară în care conflictului i se poate atribui o reală dimensiune religioasă, cea mai mare contribuție având-o fundamentalistii saudiți wahhabiți, ca promotori ai așa-zisului islam pur.

Ca element constituent al stabilității și al securității, dimensiunea religioasă ar trebui, în ansamblul ei, să fie asociată doar păcii și stabilității. Aprecierile lui Walter Lippmann, în această privință, sunt emblematic, afirmând că „o națiune este în siguranță în măsura în care nu se află în pericolul de a trebui să sacrifice valori esențiale, dacă dorește să evite războiul și, poate, atunci când este provocată, să și le mențină tocmai pentru a obține victoria într-un război”⁸.

Conflictele etnic-religioase și identitare au fost justificate prin nevoia grupurilor minoritare de a-și revendica drepturile civile în statele nou apărute, deși „ceea ce trebuie să cerem statului este nu doar protecția noastră, ci și a celorlalți”⁹.

Diferențierile etnic-religioase au avut mult timp o geometrie variabilă, întrucât mișcările migraționiste ale miilor de refugiați, victime ale acestor războaie, au condus la schimbarea permanentă a compoziției etnic-religioase și a raporturilor minoritate-majoritate între frontierele noilor state, cu consecințe transfrontaliere. Situația a condus la reconfigurarea continuă a pluralismului etnic, religios și cultural și la nevoia unei recunoașteri reciproce pentru a stabili regiunea¹⁰.

Experiența conflictelor post-Război Rece din fostul spațiu iugoslav ne demonstrează faptul că acolo unde minoritatea etnică a fost omogenă și grupată s-a ajuns până la revendicarea autoguvernării locale, în timp ce minoritățile risipite pe cuprinsul unui teritoriu și-au exprimat mai mult revendicări legate de autonomia culturală și prezența în actul de decizie administrativ-guvernamentală.

Dreptul la autonomie, autodeterminare și chiar independență se revendică mai ales acolo unde grupul minoritar trăiește la frontiera cu statul în care aceeași etnie reprezintă majoritatea constituită în comunitate națională. Provincia Kosovo și minoritatea musulmană din spațiul fostei Iugoslavii este reprezentativă pentru această situație.

Limba maternă ca mijloc de comunicare cu autoritățile majoritare și de predare în școlile unde învață etnicii minoritari, precum și acordarea dreptului de a participa la actul de decizie politică, reprezintă mijloacele de presiune cele mai

⁸ Arnold Wolfers, *Discord and Collaboration Essays on International Politics*, în *The Goals of Foreign Policy*, cap. V, (Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1963), pp. 67-80.

⁹ Karl Popper, *The Open Society and its enemies*, vol. II, Editura Routledge, Taylor and Francis Group, 1971, pp. 108-109.

¹⁰ Dr. Mihaela Stănculescu, *Criteriul religios în geneza și stingerea conflictelor din spațiul ex-iugoslav*, Monitor Strategic nr. 1-2/2011, p. 79.

mari la care apelează grupurile etnice asupra majorității care are puterea de decizie politică. Din această perspectivă, Republica Macedonia, în urma încheierii Acordului de la Ohrid, reprezintă un exemplu de reconciliere multiethnică.

Componenta etnic-religioasă nu corespunde granițelor oficiale, acest lucru favorizând apariția și proliferarea fenomenului de intoleranță, șovinism și xenofobie, într-un spațiu transnațional ce cuprinde nord-vestul Macedoniei și Greciei, Kosovo, sud-estul Serbiei și sudul Muntenegrului – unde majoritatea populației este de etnie albaneză, și Bosnia-Herțegovina, unde există riscul radicalizării opțiunilor islamice ale comunității musulmane.

În spațiul ex-iugoslav nu se poate vorbi despre interes național fără să fie afectat interesul unuia sau altuia dintre grupurile etnice. Mai mult decât atât, este foarte dificil să aperi unul dintre aceste grupuri etnice fără să discriminezi alt grup etnic. Politica națională a statelor formate ulterior dizolvării Iugoslaviei întâmpină obstacole și rezistență din partea grupurilor etnice, însă, în aceeași măsură, pe fondul pluralismului și multiculturalismului asimilat, este și puternic influențat de către acestea.

Într-un stat multiethnic nu poate fi garantată loialitatea minorității față de structurile sale, ci doar față de valorile lingvistice și culturale. Factorul economic a fost considerat unicul instrument capabil să scoată din criză spațiul supus conflictelor, însă cultura și mentalitatea de masă au contribuit decisiv la generarea acestora.

Confruntările post-Război Rece – „expresia cea mai dramatică a conflictului dintre localism și globalizare”¹¹ – care au urmat secesiunii Iugoslaviei au fost receptate de către comunitatea internațională ca niște războaie locale, marcate de purificare etnică. Modernitatea acestor conflicte rezultă din natura surselor de legitimitate a statelor, din ordinea și structura lor interioară, precum și din modelul de democrație construită pe fondul securității regionale și al noii arhitecturi geostrategice internaționale¹².

Disoluția Iugoslaviei a intensificat la maxim conflictele, în principiu, latente, deja existente în acest spațiu, provocând un vid în interiorul surselor de legitimitate a statului. În urma experiențelor traumatizante la adresa unor popoare întregi, axioma care trebuie avută în vedere într-o societate multiethnică și multireligioasă este că, în toate cazurile, pe termen mai scurt sau mai îndelungat, politicile menite sau care au ca efect asigurarea înțietății uneia sau alteia dintre etnii, religii sau culturi sunt sortite eșecului.

Chiar dacă nu există un acord exprimat în comunitatea științifică ori în cea socio-politică asupra întinderii rolului și importanței pe care religia le are

¹¹ Stefano Bianchini, *Problema Iugoslavă*, Editura All, București, 2033, p. 173.

¹² Dr. Mihaela Stănculescu, *Criteriul religios în geneza și stingerea conflictelor din spațiul ex-iugoslav*, Monitor Strategic nr. 1-2/2011, p. 85.

în conflictele etnice și identitare, după experiența conflictelor din spațiul ex-iugoslav, elementele tradiționale de identitate religioasă sunt luate în considerare cu mai multă pregnanță în abordările referitoare la dimensiunea culturală a securității.

Factorul religios poate fi considerat în regiune un corolar al celui etnic. Contradicțiile naționale, politice și economice din fostul spațiu iugoslav au determinat, în principal, crizele și conflictele armate din anii '90; factorul religios le-a stimulat și le-a exacerbă de cele mai multe ori.

Iugoslavia a avut cele mai multe probleme de natură etnică și ele nu sunt încă rezolvate, cu toate evenimentele dramatice care s-au petrecut în acel spațiu.

Războiul n-a rezolvat preocupările dintre croați și sârbi. Sentimentele separatiste exprimate de către croați contrastează cu preocupările pentru unitate ale majorității sârbe. Slovenii, al doilea grup minoritar ca mărime, și-au manifestat dorința de independență și au fost susținuți de Occidentul apropiat, în special de Germania și de Italia. Macedonenii, contestați de către toți vecinii lor, își doresc o independență reală. Ungurii din Voievodina se aliniază la ideea de refacere a spațiului de influență maghiară. Albanezii din Kosovo continuă acțiunea de refacere a Albaniei Mari. Muntenegrenii sunt împreună cu sârbii, iar musulmanii slavi din Bosnia-Herțegovina își continuă lupta pentru lărgirea și menținerea capului de pod musulman în Europa, sprijiniți fiind de Turcia¹³.

Printre modurile de rezolvare a conflictelor de natură etnico-religioasă putem include și intervenția internațională, cu cele două forme ale sale: intervenția politică – atunci când un stat străin acționează în numele unei minorități aflate pe teritoriul altui stat, furnizând suport ideologic, sprijin financiar nonmilitar, acces la comunicații și piețe externe, trupe de menținere a păcii, instituire blocade – și intervenția militară – în acest caz, un stat străin acționând în numele unei minorități, furnizând finanțe pentru echipamente militare, antrenament, consilieri militari, misiuni de salvare, donând sau vânzând echipamente, se angajează în raiduri pentru granițe¹⁴.

Conflictele armate sângeroase și purificările etnice în masă din fosta Iugoslavie, din perioada 1990-1995 și confruntările violente din Kosovo și Macedonia (1998-1999 și 2000-2001) au motivații imediate, precum și istorice, cu vechime de sute de ani. În cazul Kosovo, de exemplu, sârbii și albanezii revendică simultan o zonă apreciată drept sanctuar național. Ambele părți au în felul lor dreptate, însă cele mai mari dezastre ale istoriei își au originea în dispute în care ambii competitori își susțineau cauza cu argumente juste. Rezolvarea constructivă a unor dispute și conflicte de acest gen impune

¹³ http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/diferente_etnice.pdf, p. 23.

¹⁴ Mihai-Ștefan Dinu, *Componenta etnico-religioasă a conflictelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, București, pp. 25-26.

formularea unor soluții de altă natură decât cele încercate în trecut, și anume cele care acordă o importanță majoră coabitării, toleranței și cooperării¹⁵.

Metodele de rezolvare a conflictului, care au fost dezvoltate pentru a rezolva conflicte identitare, ar putea fi folositoare. Este necesară folosirea limbajului religios, pentru o cât mai eficientă comunicare, dar și faptul că se tratează cu nevoi care nu sunt doar nevoi identitare, ci și de sens. O analiză este întotdeauna necesară, chiar dacă se dovedește uneori că procesul necesită puțină analiză și implică elemente simbolice, de ritual.

BIBLIOGRAFIE

- Bianchini Stefano, *Problema Iugoslavă*, Editura All, București, 2013.
- Dinu Mihai-Ștefan, *Componenta etnico-religioasă a conflictelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, București.
- Gallagher Tom, *Balcanii în noul mileniu*, Editura Humanitas, București, 2006.
- Popper Karl, *The Open Society and its enemies*, vol. II, Editura Routledge, Taylor and Francis Group, 1971.
- Dr. Stănciulescu Mihaela, *Criteriul religios în geneza și stingerea conflictelor din spațiul ex-iugoslav*, Monitor Strategic nr. 1-2/2011.
- Wolfers Arnold, *Discord and Collaboration Essays on International Politics*, în *The Goals of Foreign Policy*, cap.V, Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1963.
- http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/diferente_etnice.pdf;
- http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/optimizarea_utilizarii_sistemelor.pdf.

¹⁵ Mihai-Ștefan Dinu, *Componenta etnico-religioasă a conflictelor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, București, p. 10.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”

Redactor: *Laura MÎNDRICAN*

Corector: *Mariana ROȘCA*

Tehnoredactor: *Gabriela CHIRCORIAN*

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 292 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: buletinul@unap.ro

Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0453